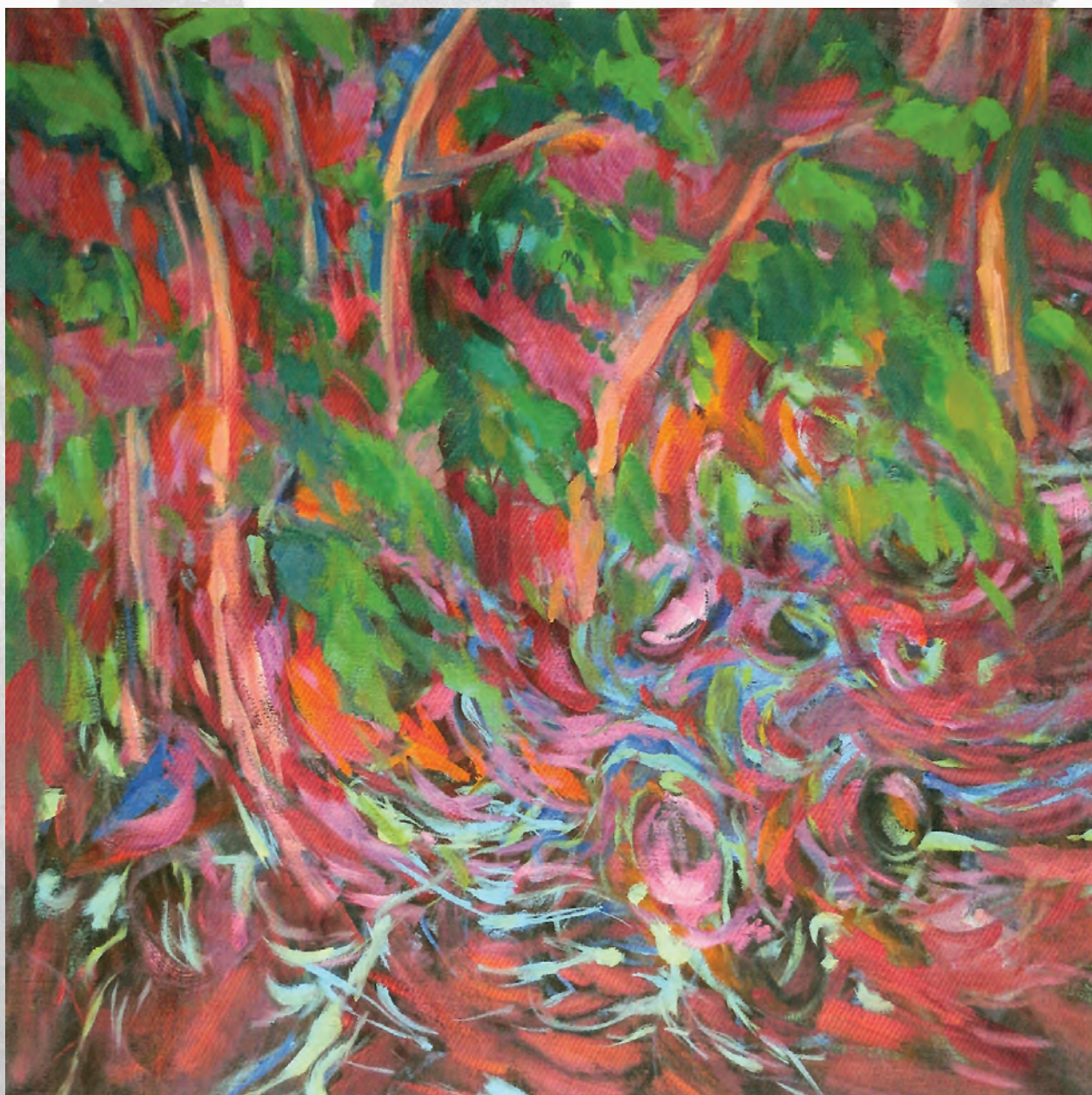

KULTURNÍ KLUB

INFORMAČNÍ ČASOPIS
ČECHŮ A SLOVÁKŮ
V RAKOUSKU

2024
44. ročník

3-4
březen – duben

Pro pondělní promítání filmů ve spolupráci s Českým centrem a Velvyslanectvím ČR
v kině **Velvyslanectví ČR, Penzinger StraÙe 11-13, 1140 Wien,**
platí aktuální pravidla v době konání.

Pondělí 8. 4. v 19:30 Úsvit (Česko / Slovensko, 2023, 117 minut, české znění, anglické nebo německé titulky)

Režie: Matěj Chlupáček; scénář: Miro Šifra; kamera: Martin Douba; hudba: Simon Goff
Hrají: Eliška Křenková, Miloslav König, Milan Ondřík, Marián Mitaš, Luboš Veselý, Martha Issová, Ladislav Hampel, Ján Jackuliak, Anton Šulík ml., Richard Langdon aj.

Do městečka Svit pod Tatrami přijíždí v roce 1937 ředitel velké továrny se svou ženou, aby zde po baťovském vzoru Zlína postavili moderní průmyslové město. Jejich plány ale naruší znepokojící nález mrtvoly v areálu továrny. Novorozenec s mužským i ženským pohlavním orgánem. Monstrum. Případ přesahuje možnosti místních četníků, podléhá maximálnímu utajení a na místo přijíždí tajná policie. Nicméně zdá se, že jediný, kdo chce záhadu vyřešit a nalézt odpovědi a pravdu, je těhotná manželka ředitele...

Pondělí 13. 5. v 19:30 Spolu (Česko, 2022, 120 minut, české znění, anglické nebo německé titulky)

Režie: Martin Müller, David Laňka; scénář: David Laňka, Martin Müller, Fabio Marra (divadelní hra); kamera: Václav Tlapák; hudba: Sven Mikkelsen

Hrají: Štěpán Kozub, Veronika Žilková, Kamila Janovičová, Marek Němec, Václav Kopta, Kristýna Ryška, Martina Babišová, Marianna Polyaková, Radim Jíra, Adam Šrámek aj.

Po rozchodu s přítelem se Tereza vrací domů ke své mámě a bratrovi Michalovi, desetiletému klukovi zajatém v dospělém těle, aniž by tušila, že tenhle návrat navždy změní její život. Domácnost, do které se vrátila, se totiž na rozdíl od ní ani trochu nezměnila. Máma pořád žije jen pro svého syna a bratr má před ní ve všem přednost. A tak se rozhodne udělat krok, po kterém už nikdo z nich nebude takový, jaký byl.

Tragikomedie *Spolu* nabízí pohled do chodu rodiny, kde se láska nerozdává rovnoměrně a kde není zvykem svěřovat se a mluvit otevřeně o problémech. Přesto nejde o těžké drama, ale o film, který i v dramatických situacích dokáže najít humor a naději.

Další předběžné termíny promítání v roce 2024:

10. 6., 9. 9., 14. 10., 11. 11. a 9. 12.

Na promítání filmu je třeba se zaregistrovat na e-mailu events.vienna@mzv.cz,
nebo na telefonním čísle **0664 514 33 29**.

Změna programu vyhrazena.

Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku
ve spolupráci s Velvyslanectvím ČR ve Vídni

Vás srdečně zve na odbornou přednášku
Ing. architekta Zdeňka LUKEŠE na téma

Česká architektura po roce 1945

Přednáška (v českém jazyce) představí významné stavby navržené a realizované v Československu a v České republice po roce 1945.

KDY: **čtvrtek 16. 5. 2024 v 18:30 hodin**

KDE: **Velvyslanectví ČR,**

Penzinger Strasse 11-13, 1140 Wien

Prosíme o telefonickou, resp. e-mailovou registraci:

Mag. Eva Zeman, **tel. 0664 514 33 29**,

nebo e-mail: evazeman@gmx.at.

Zdeněk Lukeš je významný český architekt, historik architektury, odborný publicista a vysokoškolský pedagog. Je autorem a spoluautorem mnoha článků a knih, přednášek, kritických prací a učebních textů. Od začátku devadesátých let 20. století působil na Pražském hradě, kde se podílel na jeho revitalizaci.

Bližší informace o přednášce viz str. 4.

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,
vážené členky, vážení členové a milí přátelé!

Neváhejte a navštivte naši webovou stránku www.kulturklub.at – Archiv časopis nebo přejděte přímo na www.kulturklub.at/archivcasopis.html.

Pokračujeme v našem tradičním uvádění české filmové produkce: 8. dubna v 19:30 promítneme film režiséra Matěje Chlupáčka **Úsvit** a 13. května, opět v 19:30, film Martina Müllera a Davida Laňky **Spolu**.

Dále Vás srdečně zveme na odbornou přednášku Ing. architekta Zdeňka Lukeše na téma **Česká architektura po roce 1945**, která se bude konat ve čtvrtek 16. května v 18:30 v českém jazyce na Velvyslanectví ČR v Penzinger Strasse 11-13, 1140 Wien.

Ve spolupráci s pražskou Nadací pro dějiny kultury ve střední Evropě pro Vás připravujeme i **tradiční „májový“ koncert**, který bude věnován jedné z největších osobností české hudby, od jejíhož narození v nedávných dnech uplynulo stěží představitelných 200 let. O programu a přesném datu konání tohoto koncertu budete včas informováni obvyklým způsobem.

Z technických důvodů vychází Kulturní klub jako dvojčíslo, děkujeme za pochopení.

V současnosti se intenzivně věnujeme přípravám letošních oslav padesátého výročí založení Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku. Chystáme výstavu, koncerty, přednášky, pódiovou diskusi a mnohé další akce. O všem se postupně budete dovídat v dalších číslech našeho časopisu a na naší domácí internetové stránce www.kulturklub.at.

A na závěr mi dovozte, abych Vám popřála Velikonoce naplněné radostí, láskou a štěstím!
Za redakci a výbor

Helena Basler

Obsah

Klub připravuje	2, 4
Editorial	3
Obsah	3
Impressum	3
Vzpomínka Pavla Kohouta	5
Kultura	7
Zajímavosti	48
Události	54
Ekonomika	62
Věda a technika	68
Správy ze Slovenska	79
Sokol & sport	83
Z české a slovenské Vídně a okolí	89
Informace	94
Inzerce	101

Na přední straně obálky:

Alice WAISSEROVÁ: Červený les, 2011. Ukázka z tvorby jihlavské výtvarnice, která letos slaví padesátiny (* 1974).

Na zadní straně obálky:

Beneš KNÜPFER: Jaro u moře, druhá polovina osmdesátých let 19. století, olej, plátno. Viz též str. 17.

KULTURNÍ KLUB. Informační časopis Čechů a Slováků v Rakousku / Informationszeitschrift der Tschechen und Slowaken in Österreich

Majitel: Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku

Vydavatel: Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku (ing. Helena Basler),
Mohsgasse 30/9, 1030 Wien

Redakční příprava a sazba: KLP – Koniasch Latin Press s. r. o., Praha
Tisk: Quatro print, a. s., Heršpická 6 (Moravská typografie), Brno

Medieninhaber: Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
Herausgeber: Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich

(Ing. Helena Basler), Mohsgasse 30/9, 1030 Wien

Verlagsort: 1030 Wien

Hersteller und Herstellungsort: KLP – Koniasch Latin Press s. r. o., Praha &
Quatro print, a. s., Brno, Tschechische Republik

Gefördert aus Mitteln
der Volksgruppenförderung
des Bundeskanzleramtes.

Časopis vychází
s podporou Ministerstva
zahraničních věcí ČR.

Redakce: Mohsgasse 30/9, 1030 Wien, mobil (od 10:00): 0043-0-664 97 33 764, fax:
0043-1-79 88 454, e-mail: info@kulturklub.at, www.kulturklub.at

Vedoucí redaktorka: ing. Helena Basler

Zástupkyně vedoucí redaktorky: Mag. dr. Marie Brandeis

Redakce: Mag. Pavlína Böhmová-Lössl, DI Gabriela Jakelic, Anna Křivanová

Technická redakce: Ing. Kurt Mattola, Mag. Richard Basler

Redakční kruh: DI. Gabriela Jakelic, Eva Kalinová, Ludvík Kavín,
PhDr. Jiří K. Kroupa, dr. Marta Marková, Mag. Daniela Makový Nedas,
P. Václav Sládek O.Cr., DI Tomislav Vašíček

Fotografové: Mag. Richard Basler, Kurt Mattola, Mag. Eva Zemanová

Distribuce: Quatro print, a. s., Heršpická 6 (Moravská typografie), Brno

Časopis je vydáván s podporou Úřadu
pre Slovákův žijících v zahraničí.

ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÍCÍCH
V ZAHRANIČÍ

Z vlastního životopisu ing. Zdeňka Lukeše

Narodil jsem se v Praze na Letné v roce 1954 ve výtvarnické rodině. Dětství jsem trávil v blízkém parku Stromovka, mj. na betonových prolézačkách Olbrama Zoubka a Sputniku Zdeňka Němečka. Dům, kde jsem s rodiči bydlel, byl velmi zajímavý, dole byla školka, kam jsem vždy ráno seběhl z našeho podkrovního bytečku. Dům v roce 1923 navrhl Kamil Roškot a byl to jeden z prvních moderních činžáků v Praze. Táta měl ateliér v bývalém skleníku ve dvoře, kde jsem taky trávil mnoho času. Mámin ateliér byl v paláci U Stýblů neboli v Alfě na Václavském náměstí, kam jsem taky chodíval, připadal jsem si tam jako na Manhattanu. Do velkého ateliérového okna tam páčila rudá hvězda na věži sousedního paláce. Lepší byl pohled ze schodiště do Františkánské zahrady, kde se hrály filmy v letním kině.

Do školy jsem chodil ke Studánce, což byl ponurý kolos, připomínající zámek, s ještě ponuřejšími učiteli. Naštěstí jsme jezdili každý rok od jara do podzimu do Opavy, kde měli rodiče půdní ateliér ve vile, kterou si postavil za první republiky dědeček. Dům byl obrovský (alespoň dětským očím se tak jevil) a tajuplný, plný skrýší, půd a sklepních prostor. Měl velkou krásnou zahradu s řadou atrakcí, například vysokým smrkem, na jehož vrcholu jsme si s kamarády udělali posed. Založili jsme indiánský kmen, jemuž jsem měl tu čest velet a podnikat s ním různé výpravy. V Opavě jsem chodil do prosluněné příjemné školy s hodnými učiteli a zlepšoval si tam známky (po podzimním návratu do Prahy jsem si je zase zhoršil). Pobyt v Opavě, krásném městě s krásným okolím, jsem miloval a moc jsem se tam těšil.

Zdeněk Lukeš

Doby gymnaziální už jsem trávil jen v Praze, chodil jsem do gymplu Nad Štolou na Letenské pláni, což byla velmi náročná škola, tehdy ještě se skvělými kantory (a naším báječným třídním prof. Jiřím Homolou). Bylo to po ruské okupaci, ale až do maturity tam vládly stále příjemné poměry a asi to bylo nejhezčí období mého mládí. Pak jsem studoval architekturu na ČVUT v Dejvicích, neboť na vysněné dějiny umění se s mým kádrovým profilem nešlo dostat.

Po vojně jsem nastoupil do archivu architektury Národního technického muzea v Praze, který se nacházel ve zchátralé, ale podivuhodné barokní Invalidovně. Podmínky drsné, leč práce zajímavá. Tehdy jsem se začal věnovat architektuře 19. a první poloviny 20. století. Během deseti let, jež jsem tam strávil, jsme s Janem Svobodou dali také dohromady velkou kartotéku pražské moderní architektury. Taky jsme s přáteli architektky a výtvarníky trochu zlobili, když jsme se snažili protestovat proti různým zhovadilým stavbám bolševické éry (spolek Obecní dům).

Od listopadu 1989 do ledna 1990 jsem pracoval v koordinačním centru Občanského fóra v Mánesu a Laterně magie, což bylo velmi zajímavé, leč politické kariéře jsem se rád vyhnul a vrátil zpět k profesi. V roce 1990 jsem pak dostal nabídku pracovat na Pražském hradě, nejdřív v kulturní sekci, pak v památkovém odboru KPR. To byla zase nová zkušenost i šance seznámit se s mnoha pozoruhodnými lidmi. Snažili jsme se Hrad otevřít veřejnosti, opravit a obnovit např. Plečnickovy intervence, bolševiky značně poničené. Taky jsme připravili výstavy Jože Plečnika nebo *Deset století architektury*.

Kromě toho jsem učil – rok na PORGU, dva na VŠUP, asi pět let na liberecké fakultě architektury, nyní na pražské filiálce NYU. Kromě psaní odborných a popularizujících článků a knížek, v nichž se snažím propagovat kvalitní, ale často veřejnosti nepřilíhající architekturu, připravuji také výstavy ve spolupráci s Galeríí Jaroslava Fragnera a pořádám různé přednášky a vycházky. Informaci o těchto aktivitách naleznete v rubrikách webové stránky www.zdenekluk.es.eu.

Zdeněk Lukeš při své přednášce o české architektuře uspořádané Kulturním klubem ve Vídni 6. října 2023

Vzpomínka Pavla Kohouta

Bylo to právě rok po Chartě, v lednu 1978. Po exekutivním vyhazovu z minibusu na Hradčanské náměstí číslo jedna praskl v naší letní vilce na Sázavě kotel a další byl ve hvězdách dovozu. Havlovi přezimovali na svém mrazuvzdorném Hrádečku a nám nabídli pražský byt U dejvického rybníčku. Nešlo o nic mimořádného. Normalizace dosáhla svého dna, když bez mála deset tisíc českých a slovenských umělců a vzdělců přehlédlo, že po závěrečné deklaraci z Helsinek, kdy Sověti i jejich vazalové v ekonomické nouzi odsouhlasili dodržování občanských práv, ve Zlaté kapliče odsoudilo Prohlášení Charty 77 – aniž je četlo. Náladu „ztroskotanců a samozvanců“, jak nás nazývalo *Rudé právo*, udržovala jen silná přátelství s podobnými; až Havla brzy nato zavrou a Olga se bude muset vrátit do Prahy, dostaneme s Jelenou klíče od bytu Vlasty Chramostové a Stanislava Miloty U Čelakovského sadu, takže to nebudeme mít daleko do základny bytového divadla, na gauči, kde právě Malkolm zabil Makbetha, přespíme. A jednoho rána mě ještě u Havlů vzbudil telefon a hlas, který promluvil německy.

– Guten Tag, Herr Havel, volá doktor Rupi Weiss z vídeňského Burgtheatru, mohl byste nám pomoci? Sháníme vašeho kolegu Kohouta, který se doma nehlásí. Dostal rakouskou Státní cenu za evropskou literaturu.

Byl zmatený, když místo Havla slyšel právě Pavla, ale bez dalšího ptaní přepojil na intendanta.

– Achim Benning. Promiňte, že vás ruším, ale chci vám osobně oznámit, že ve vás dostal tu cenu po letech dramatik, a protože Burg už uvedl vaši hru *Válka ve třetím poschodí*, chceme nabídnout vám a vaši ženě roční stáž.

– To mě úžasně těší, ale nemáme už osmý rok cestovní pas...

– O to se slíbil postarat náš kancléř Bruno Kreisky s odkazem na Helsinský protokol, který předloni podepsal i váš nový prezident. Je v něm explicitně uvedeno, že členské státy budou podporovat právě spolupráci v oblasti kultury a vědy, a kancléř nepochybuje, že podpis pana Husáka platí.

Pár měsíců to tak nevypadalo, až se v létě objevil šéfdramaturg Weiss se zvácím dopisem. Dohodl jsem s Václavem, že svolá na Hrádeček „sjezd zakázaných kolegů“. Bylo nás čtrnáct a všichni varovali, že ještě nikoho nepustili zpátky. Namítl jsem, že dosud všichni, sotva přejeli hranice, začali mediálně boxovat režim, čímž si vyhazov přímo objednali. Sám jsem udělal v Praze tiskovku pro čtyři zbylé zahraniční korespondenty se základním sdělením: Odjíždím jako signatář Charty a tak se i vrátím. Rok v cizině chci bez politických aktivit sledovat osud svých knih a her, aby podobně mohli vyjízďet další umělci, kteří mají po srpnu 1968 zaraz. Pak jsem vynesl své trumfové eso.

– A mohu vám oznámit, že jsem požádal rakouského kancléře Kreiského a německého kancléře Willy Brandta, aby dali celou mou cestu monitorovat, aby mi nebyl do úst vložen výrok, který by mě a mou ženu připravil o československé občanství. Takže na shledanou za rok na tiskovce v Praze.

Vyrazili jsme po vlastní ose 28. října 1978, v den šedesátých narozenin Československa. Vlast se s námi rozloučila v Nové Bystřici osobní prohlídkou, při níž zabavili tučet většinou německých knih věnovaných kostnickém koncilu, o němž jsem chtěl napsat hru. Řekl jsem, že v tom při-

Pavel Kohout a Achim Benning při tiskové konferenci v Burgtheatru 10. října 1977

padě se vrátíme do Prahy a budu žádat o výjezdní doložku pro ty knihy. To si rychle rozmysleli.

Nazítíř jsem vstoupil do divadla, považovaného za vlajkovou loď německy mluvících scén. Kolos na Ringu, okružní magistrále vídeňských paláců, se nazývá od dob Marie Terezie „die Burg“, Hrad, ale pracovník intendanta byla skromná, po svém nástupu ji přeložil ze slavnostní křídla k jevišti. Benning byl robustní chlap, o sedm let mladší než já, padesátník. Ale při prvním potřesu rukou se potkala podobná chemie, nikdy jsme se vzájemně neklamali, spojovala nás vrozená vstřícnost i smysl pro humor.

– Musíte mít naši vizitku, řekl, – jaký titul si přejete, režisér, či dramaturg?

– Režuruji jen občas, abych věděl, jak pro herce psát role, a radit autorům umím jen tak, že jim řeknu, jak bych co napsal já.

– Tak budete consultant, rozhodl.

– Co to je?

– Nic, ale moc dobře to zní, co, Rupi? Dej je tisknout!

Tak jsem se stal – když mě s Jelenou 4. října 1979 při návratu do vlasti, který překvapil jestřáby z StB tak, že nás dali spektakulárně vynést zpět do Rakous – skoro na deset let konzulentem Burgtheatru, režíroval tam, psal pro něj hry, dělal besedy, a přitom jezdil po světě na své divadelní i literární premiéry.

Raději být rudý nežli mrtvý

„Lieber rot als tot!“ bylo nové heslo evropské intelektuální levice, která před deseti lety oslavovala pražské politické jaro a odsuzovala sovětskou moc za jeho brutální zadušení. Mezitím dozráli noví „svazáci“ k názoru, že disidenti z východu Evropy ohrožují neustálou kritikou režimu samu

víru v socialismus a slouží tím imperialismu. Umělci Západu houfně podlehli pozváním sovětských hostitelů, kteří jim ke kaviáru a vodce servírovali i jediné správné názory. Přední rakouský dramatik Turrini po návratu z Moskvy uvedl jako hlavní poznatek: v SSSR nejsou zakázáni autoři, za jaké se vydávají pisálci, které nikdo netiskne a nehraje, protože nikoho nezajímají.

Ten trend se šířil přes dramaturgie, lektoráty a redakce, jimž mnohde vládli lidé, odhalení po pádu „železné opony“ jako placení agenti enderácké tajné policie Stasi – viz Berndt Engelmann, předseda západoněmeckého Svazu spisovatelů. Tisícihlavé „mírové pochody“ protestovaly proti americkým raketám Pershing, zaváděným jako odpověď na údajně mírotrvorné sovětské rakety, SS-Scud, čerstvě rozmístěné i u nás. Disidenti vymizeli z „pokrokových“ časopisů a divadel. Dík Benningovi a jeho týmu hradby Burgu té ztrátě rozumu odolaly.

Vyhodte toho Béma!

Na jaře 1979, ještě když jsem byl na oné roční „dovolené z polepšovny“, byl vypuštěn do světa širého přes Rakousko na rok i herec Pavel Landovský. Bylo jasné proč. Geniální samorost uměl jen česky a bylo jisté, že si brzy „pustí pusu na špacír“; čekalo ho živoření v uprchlických táborech. Měl jsem právě začít s režii Gogolova *Revizora* a vzpomněl si na roličku německého lékaře, jehož autor použil jen v prvním aktu. Achim byl sám skvělý herec a Pavel se mu od pohledu zalíbil, měl jen obavu, jak slavný pražský Hejtman skousne v téže hře „čurdu“. Tomu se dalo předejít.

Protáhl jsem doktora celou komedií a nechal ho, ztracence mezi Rusy, občas prohodit latinskou moudrost jako „mens sana in corpore sano, v zdravém těle zdravý duch“, nebo „de mortuis nil nisi bene, o mrtvých jen dobré“. Fungovalo to, ale vznikl jiný problém. Rtuťovitý originál, zvyklý kouzlit po svém, byl mezi dvacítkou partnerů odkázný na krátká česká vysvětlení a začal si nudu krátit spánkem. Radikálně proti nepřizpůsobivému „Bémovi“ povstala čtveřice mladých, vedená potomkem hereckého klanu Strouxů. Rozhodli se zapojit zdejšího Hejtmana, hvězdu Burgtheatru Norberta Kappena, který nedávno vrátil roli Goethova Mefista českému režiséru Krejčovi; po týdnu jeho monologů vstal od stolu a odešel se slovy, že maturitu má dávno za sebou.

Ukázalo se, že Benning s tím počítal a věděl, že Kappen už musel vyčítit v Landovském jevištní šelmu, jakou byl sám. Teď ho jen požádal, aby to dal najevo. Obávaný mim, který nikdy nechodil do divadelní jídelny, tam náhle vstoupil, přisedl k osamělému, objednal dvě piva a za chvíli měl ruku kolem jeho ramen. Vzpoura v mžiku zhasla. Kappen přijal koncept razantní komitragédie a přivítal, že když v závěru peskuje z kádě s horkou vodou své radní, přistane mu omylem na tváři šlehačkový dort, takže se změní v augusta. Bouřlivý potlesk patřil hned v první minutě premiéry dalšímu Čechovi, scénografu Pavlu Bílkovi: místo opony položil dvě šestimetrové ploché figury carských policajtů, kteří uměli vstávat a salutovat. „Landák“ sklídil volání Bravo! na otevřené scéně za němou etudu, v níž naučil opilého Chlestakova, jak se pojistit proti zvracení: vepchat si do úst kapesník a stisknout rty. Ještě na noční oslavě mu Benning nabídl stále angažmá, které nástupci prodlužovali v doživotní.

Benningova hvězdná hodina nastala, když měl Burgtheater nastoupit historicky první zájezd do Moskvy. Val-

níky s dekorací pro Gorkého *Letní hosty* – v Achimově režii – už dorazily do divadelní svatyně MCHAT, když dostal Landovský zprávu, že mu bylo odňato občanství, a současně direkti Burgu oznámení, že jeho vízum do SSSR bylo zneplatněno. Malá role se dala rychle přeobsadit, s čímž zosnovatelé počítali. Stihla je ostuda. Na tiskové konferenci v souhlasu s kancléřem Sinowtzem intendant oznámil, že se rakouská státní scéna nedá vydírat a bez svého člena neodjede.

Následoval skandál, kdy Rakušané, v tom ohledu podobní Čechům, Benningovi hromadně blahořečili i spílali, ale on stál na svém. A podpořili ho tehdy nejslavnější evropští režiséři, kteří Landovského obsazovali do důležitých malých rolí, které mohl německy zvládnout, neboť věděli, že si vždycky vymyslí, čím inscenaci ozáří. Byla by škoda zamlčet, že Burg mu zaplatil intenzivní kurz němčiny v exkluzivní Berlitzově škole, takže jeho učitel mluvil za rok barvitou češtinou.

Divadlo je škola přetvářky

Tak lze nazvat instituci, jejíž členové se každý večer stávají někým jiným, než jsou oni v civilu. Není výjimkou, že to vrostle do povahy. Benning byl stejně pravdivý jako herec, jako šéf i jako kamarád. Budil důvěru u „kandrdasů“, jako byl Thomas Stroux, budoucí Pavlův kamarád, i otrlých mágů; nikdy si neodpustil, že přecenil tvrdost Norberta Kappena a nevycítil, že se na vrcholu svých úspěchů v depresi zastřelí...

V létě 1982 jsem napsal hru, kopírující osud Vlasty Chramostové, o vynikající herečce, jež byla v totálním zákazu, živila se výrobou stolních lamp a zatoužila hrát divadlo alespoň pro přátele po bytech. Zavolał jsem to Benningovi do letní chalupy v Grossgmainu na hranici Bavorska. Řekl jen: Přeložíš mi ji z listu?

Byl jsem zvyklý číst mu tak Havlovy ještě nepřeložené hry. V útulné zahrádce pod štíty mrazivých Alp seděl už Leopold Lindtberg, legendární režisér prvních her Bertta Brechta v curyšském exilu. Četl jsem text *Marie zápasí s anděly*. Měl už v nové sezóně premiéru a díky tomu ji brzy hrálo několik evropských scén. V Čechách dodnes žádná, je o tom, jak se zachovali k pronásledované kolegyni čeští divadelníci, kteří masově podepsali „antichartu“.

Soubor Burgu věřil, že Benning zůstane intendantem i v příštím období. Vypudil ho vídeňský starosta Zilk, usvědčený později, že byl na dárkové listině naší StB; protlačil do funkce úhlavního vymítače disidentů Clause Peymanna. Havel tehdy napsal:

„Pan Benning z Burgtheatru odchází. Jiní, povolanejší, zhodnotí éru jeho působení v něm. Já bych byl pouze rád, aby při tomto hodnocení věděli, že v Praze žije dramatický autor, který má proč mu být vděčen.“

Odešel jsem z Burgu před devátým rokem členství, kdy mě čekala tehdy vžitá definitivita. Titul uměleckého úředníka by mně nesesedl a já stejně málo Peymannovi. V oceánu západoevropských divadel byly jen tři bílé velryby, Francouzi Ariane Mnouchkine s Patricem Chereau a Achim Benning. Když padla berlínská zeď a s ní všechny lži všech, kteří kolaborovali s jejími staviteli, chtěli se mnozí připslunít v zář nového hrdiny, Václava Havla; z umělců právě ti, kdo ho léta zapírali. Benning zůstal do smrti jen svůj.

Achime, Šejkspírův Klubko ze *Snu noci svatojanské* by Tě jistě ocenil svým – „Dobře’s řval, lve!“

Můj šéfe i přáteli, sbohem.

Pavel Kohout

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Cena Jindřicha Chalupeckého

Cena Jindřicha Chalupeckého, renomované ocenění na poli českého současného výtvarného umění, už má své laureáty a laureátky pro letošní rok. Jsou jimi Oskar Helcel, Judita Levitnerová a No Fun Kolektiv. Slavnostní předávání cen proběhlo ve Studiu Hrdinů ve Veletržním paláci v Praze.

Porota zdůraznila, že letošní úroveň přihlášek byla vyšší než ta v loňském roce a vyzdvihla širokou škálu přístupů přesahujících rámec výtvarného umění. Společná výstava oceněných se uskuteční na podzim v Moravské galerii v Brně.

35. ročník udělování cen zaznamenal i změny v pravidlech výběru umělkyní a umělců. Porota v mezinárodním složení nebyla limitována věkovou hranicí 35 let a počet oceněných se snížil z pěti na tři. Porota ocenila vysokou kvalitu prací, které zahrnovaly širokou škálu postupů s přesahem z výtvarného umění do divadla, filmu, řemesla, designu a hudby.

Oskar Helcel, absolvent Katedry fotografie na pražské FAMU, podle poroty prokazuje ve své práci cit pro filmový jazyk, kterým kriticky zachycuje téma architektury v pozdním kapitalismu. V jeho performativních videoesejích je zobrazena komplexnost tématu tzv. developerismu, který je v pojetí autora vnímán jako nástroj na reprodukování kapitalismu.

Judita Levitnerová, absolventka Fakulty výtvarných umění v Brně v ateliéru Intermédií, se ve své práci vrací k tradici, řemeslu i otázce problematiky ženských prací. Její tvorba zahrnuje i aspekty, jako je ekologie, nadměrná spotřeba textilu nebo neetické pracovní podmínky.

No Fun Kolektiv, jehož současnými členy jsou Markéta Sokupová, Alex Petrova, Ondřej Trhoň, Andrea Hubert a Maxine Vajt, je umělecký a výzkumný queer videoherní kolektiv, který působí v kontextu střední a východní Evropy. Svými aktivitami a tvorbou nabourává stereotypy počítačových her, cílem je začleňování potlačovaných perspektiv. Porota ocenila jejich schopnost vnášet digitální technologie do sociálního kontextu. (mk)

Úlovky Západočeské galerie

Jen v superlativech se vyjádřila plzeňská Západočeská galerie o dvou nedávno získaných obrazech. Prvním je *Zátiší s pávem*, které v roce 1861 namaloval Karel Purkyně, druhým *Lovecké zátiší* Jaroslava Čermáka z roku 1872. Galerie za ně zaplatila 4,55 miliónu korun.

„Jde o dvě naprosto výjimečné akvizice, kterými jsme zásadním způsobem obohatili naše sbírky o dvě mistrovská vrcholná díla českého umění 19. století,“ uvedl ředitel galerie Roman Musil. *Zátiší s pávem* je známé, bylo mnohokrát vystavováno, ale je to už dávno. V posledních desetiletích bylo k vidění pouze na fotografiích a v obrazových publikacích. „Naposledy jej představila pražská Národní galerie v roce 1962, pak se vrátilo k soukromému majiteli,“ řekl Musil. „Až loni se toto dílo objevilo v jedné pražské aukci, v odborném prostředí to způsobilo velkou senzací,“ připomněl. Vyvolávací cena byla šest miliónů. „Naště-

tí obraz nikdo nekoupil a dostal se do galerie na Zbraslavi. Začali jsme jednat s ní i s původním vlastníkem,“ konstatoval ředitel.

„Šest miliónů byla nadsazená cena. Srovnatelný obraz od téhož autora – *Sova sněžná* ve sbírkách Národní galerie – je pojištěný na téměř čtyři milióny. Takže jako adekvátní částka nám přišlo 3,2 miliónu. S tím jsme argumentovali a oni tento argument akceptovali,“ vysvětlil Musil. Jenže i tak byl problém. „Náš akviziční fond byl v té době už téměř vyčerpaný,“ upozornil Musil. Galerie tedy oslovila svého zřizovatele, plzeňské hejtmanství. „Potřebnou částku jsme uhradili,“ sdělil radní Libor Picka. „Od ministerstva kultury jsme pak zpětně získali 1,2 miliónu a od Západočeské galerie milión,“ doplnil.

Lovecké zátiší od Jaroslava Čermáka bylo naopak doposud prakticky neznámé, na veřejnosti se ještě neobjevilo. „Čermák jej namaloval v bretaňském Roscoffu a daroval jej tamnímu majiteli přepravní společnosti, který mu evidentně pomáhal s přepravou obrazů do belgických salonů,“ informoval Musil. Tam bylo dílo až do loňska, kdy jej vydražila Galerie Marold. „Od ní jsme obraz zakoupili my za 1,35 miliónu. Je to teprve druhé Čermákovy zátiší, o kterém víme, že je ve veřejných sbírkách. První je *Vzpomínka na Roscoff* v Národní galerii,“ doplnil ředitel. Západočeská galerie vlastní již šest Čermákových olejomalb, dvě kresby a jednu grafiku. „Nyní získané zátiší vyniká hladkou, staromistrovskou malbou a je dokladem toho nejlepšího z tehdejší evropské salonní produkce,“ dodal Musil.

Obě díla koncem ledna představila galerie v plzeňských Masných krámech novinářům a posléze putovala do depozitáře. Veřejnost je nejspíš uvidí až za několik let.

„Karel Purkyně u nás bude mít samostatnou výstavu někdy v roce 2026. A Čermáka zapůjčíme ve stejném roce na výstavu v Galerii hlavního města Prahy,“ podotkl Musil s tím, že na trvalé vystavení si obě díla budou muset počkat, až galerie získá nové prostory – s těmi se počítá v bývalých městských lázních, jejichž přestavba byla zahájena. (mk)

Cena kritiky za mladou malbu pro Slavického

17. ročník měl tematické zadání „zátiší venkovní a vnitřní“. Výsledky ocenění vyhlásili pořadatelé v Galerii kritiků, kde do 18. února trvala výstava prací vítěze a pětice dalších finalistů. Vystavovali Eliška Astlová, Glorie Grünwaldová, Dominik Málek, Lucie Rosická, Jakub Ružinský a Lukáš Slavický. Porotu tvořili Tereza Nováková (předsedkyně / chairman), Mícl, Lukáš Miffek, Renata Mužíková, za pořadatele Linda K. Sedláková a Vlasta Čiháková Noshiro.

Cena kritiky za mladou malbu si zachovává soutěžní charakter s oceněním laureáta a výběrem druhého a třetího místa. Ačkoli se mění společenské klima, včetně potřeby oceňování a statusu umělců*kyň, stejně si tato cena, podobně jako je tomu u SČUG Hollar, zachovává svou tradici založenou v protíváze konceptuálních tendencí a vlivu nových technologií ve vizuálním umění. Přehlídka Ceny kritiky za mladou malbu je dobrou vizitkou našeho uměleckého školství, je určena hlavně studentům vysokých uměleckých škol a ocenění se stávají výraznými osobnostmi nejen

Lukáš Slavický: *Memento - strange fruit*, 2023

české, ale i zahraniční výtvarné scény se zastoupením ve sbírkách, profesním růstu a uplatnění v uměleckém školství. Za svůj cíl považuje zachování klasické kategorie malby a pevného tvaru díla jakožto základu vizuální tvorby s výrazovým přesahem. Vždy jde o výběr těch nejsoučasnějších projevů současné mladé malby autorstva do třiceti let. I zde došlo v posledních letech ke změnám, a to především ve volbě užšího obsahového zaměření soutěže. Po tématu portrétu „Moje alter ego“ v roce 2022 byla o rok později zvolena krajinomalba a její multimediální přesahy s názvem „Krajina vnější a vnitřní / Outer and Inner Landscape“. Letošní trojlístek klasických klíčových kategorií v malbě uzavírá téma věnované zátiší, opět s jeho výrazovými přesahy, tedy „Zátiší venkovní a vnitřní / Still life outside and inside“.

Laureátem 17. ročníku Ceny kritiky za mladou malbu je Lukáš Slavický, jehož malba vyniká vyspělým uvažováním o syntaxi jednotlivostí, přesvědčivostí celku a vybočuje svou precizností zpracování daného nepochybně pětiletým vzděláním v oboru grafiky (Ateliér Grafika I., J. Lindovský, D. Smutný) a absolvováním v ateliéru malby na pražské Akademii výtvarných umění (R. Šalanda a L. Machalický). V jeho práci lze najít spojitosti s kinematografií a literaturou, ale též se smyslem pro zobrazování pracovních postupů či myšlenkových konstruktů. Průnik klasického tématu se současnými tendencemi je podán s lehkostí, citlivostí, přesto důrazem na ironický apel návratu člověka k přírodě.

Druhým oceněným je Dominik Málek, jehož malířská tvorba plná spontánních tahů zachycuje mýtické příběhy démonů. V malbě hledá bezpečný společný prostor pro vypořádání se s nimi. Expresivní naivisticky laděný popis vycházející z osobních pocitů či zážitků je natolik přesvědčivý, že dokáže osobní témata přetavit v obecné a celospolečensky vnímané symboly dnešního světa. Odkazuje na téma identity vlastní i zobrazených postav a jakoby z nadhledu pozoruje vytvořený chaos, jenž drží v pevné struktuře zobrazeného rámce. Studuje v ateliéru Malba 2 (Milan Mikuláščík, Julius Reichel) na pražské Akademii výtvarných umění.

Posledním oceněným se stal Jakub Ružinský, jehož tvorba se pohybuje na pomezí snových struktur a tvarů s intuitivním záznamem archetypů a symbolů. Vědomě navazuje na středověkou spiritualitu, mystiku a modernistickou metafyzickou malbu. Jeho díla mají scénografickou stavbu a narativní charakter, ale též hloubku symbolického

vyjádření. Opakovaně v jeho obrazech zaznívá kritika současné společnosti spojená s nedůvěrou v lidství a zároveň přesahy do světů mimo nás. Autor vystudoval v malířském ateliéru Daniela Balabána na ostravské Fakultě umění.

Cena kritiky za mladou malbu je pilotním projektem činnosti Galerie kritiků, tradičně v partnerském vztahu s hlavním městem Praha, se záštitou a podporou MKČR a ve spolupráci s Českými centry pro stáž oceněných umělců a prezentaci v zahraničí.

Komiksové ceny Muriel za díla z roku 2023

Cena České akademie komiksu (cenu získávají autor a vydavatel původního či překladového komiksu):

- Štěpánka Jislová: *Srdcovka* (Paseka).

Nejlepší komiksová kniha (cenu získává autor za samostatně publikované komiksové dílo):

- Štěpánka Jislová: *Srdcovka* (Paseka).

Nejlepší kresba (cenu získává autor za kresbu komiksu):

- Richard Fischer: *Rváčovi 2* (Argo).

Nejlepší scénář (cenu získává autor za scénář komiksu):

- Štěpánka Jislová: *Srdcovka* (Paseka).

Nejlepší krátký komiks (cenu získává autor za krátký komiks):

- Kateřina Illnerová: *Schovanec* (in: *Katalog česko-německého komiksového sympozia*).

Nejlepší komiks pro děti (cenu získává autor za komiks pro děti):

- Jana Šrámková a Petra Josefína Stibitzová: *Matylda a Růžovej vlk* (Labyrint).

Nejlepší překladový komiks (cenu získává vydavatel za překladové dílo):

- Crew – Katsuhiko Otomo: *Akira 6*.

Nejlepší překlad (cenu získává překladatel za překlad komiksového díla do češtiny):

- Marie Voslářová – *V zrcadlové síni* (Paseka).

Cena Magnesia za nejlepší studentský komiks (cenu získává autor za školní ročníkovou či závěrečnou práci; míněny jsou veřejné či soukromé střední, vyšší odborné a vysoké výtvarné školy v ČR):

- Martin Schütz: *Trať* (FDULS ZČU).

Přínos českému komiksu (cenu získává jednotlivec či kolektiv za konkrétní aktivní přínos k rozvoji komiksu v České republice. Oceněny mohou být projekty výstavní, autorské a vydavatelské, popularizační či jiné, pokud tyto charakterem nepřínalesují do ostatních kategorií cen Muriel):

- Festival Ilustrace a komiksu FIK v Ústí nad Labem.

Síň slávy českého komiksu (cenu získává fyzická osoba za svou dlouholetou činnost v oblasti komiksu a za své přispění k rozvoji média v České republice. Může být udělena pouze žijící osobě. Jedné osobě může být udělena pouze jednou):

- Jiří Hromádka, scenárista seriálů *Modrá pětka*, *Robinsovi*, *Dobrodružství s Hérakle*.

Michael Rittstein: *Nohy na stole*

Po retrospektivních výstavách v Jízdárně Pražského hradu a pro Egon Schiele Art Centrum v Českém Krumlově byl do 10. března Michael Rittstein představen v Museu Kampana třetím unikátním výběrem z jeho malířského díla. Tentokrát s důrazem na stěžejní práce ze soukromých sbírek

Z tvorby Michala Rittsteina

v kombinaci s výběrem z tvorby posledních tří let. Většina obrazů si zde odbyla výstavní premiéru, některé z nich se do Čech vracejí po desítkách let ze zahraničních kolekcí.

Michael Rittstein patří již téměř půl století mezi přední představitele české expresivní figurativní malby a svým osobitým dílem ovlivnil další generace malířů. Sedmnáct let vedl ateliér malby na Akademii výtvarných umění v Praze, kde byl jmenován profesorem. Svým dílem je zastoupen mj. ve vídeňské Albertině, v pařížském Centre Pompidou, bratislavském Danubiana Meulensteen Art Museum, pražské Národní galerii a ve většině tuzemských regionálních galerií.

Michael Rittstein (* 17. 9. 1949, Praha) je český výtvarník, patří k nejvýznamnějším představitelům expresivní figurální malby. Žije a pracuje střídavě v Praze a v Brně. Je otcem sochaře Lukáše Rittsteina a „Miki-discjockey“ (Mikuláše).

JUBILEA

Petr Gruber (* 1. 3. 1989, Havlíčkův Brod)

Petr Gruber je malíř, krajinář, který nachází inspiraci v rodné krajině a v přírodě a jehož výtvarné vzdělání si vzali na starost malíři Zdeněk Beran, Vladimír Kokolia a Jiří Šopko. Ve svých obrazech zachycuje prchlivé okamžiky, odrazy osobních zážitků i vzpomínek, které diváka přímo vybízí k ponoření se do atmosféry obrazů. Jeho tvorba vychází z krajiny a jejího působení na člověka. Ale vše platí i opačně a Petr Gruber občas zkoumá, jak působí na kraji-

Petr Gruber: *Hotel v lese*, 2017, olej na plátně

nu a svět kolem sebe člověk. Tyto dvě polohy můžeme brát jako stěžejní pro chápání jak jeho díla, tak pro pochopení motivů a námětů, které si autor vybírá.

Na druhou stranu jsou jeho výtvarná sdělení hluboce niterná a na první pohled vzdálená jakékoliv sebeprezentaci. V tomto vymezeném prostoru (mezi světem vně a světem uvnitř) se autor pohybuje s nečekanou jistotou, která mnohé může překvapit.

Petr Gruber dokáže ve svých obrazech zachytit onu prapodstatu světa, elementární části přírody, které jsou důvěrně známé každému z nás. Tím se jeho obrazy dotýkají vědomí a podvědomí diváka a z toho pramení okouzlení, které charakterizoval Petr Stibral. Přestože většinou návštěvník výstavy dané místo nikdy neviděl, přesto má pocit, že je známé a může na něj vykouknout hned za první zatáčkou cestou k domovu...

„Snažím se, aby byl obraz pokaždé něčím novým. Zároveň se snažím držet takové své cesty. Vlastně docela úzké – člověk dělá nějaké věci a postupuje pořád po té cestě, může jít dva kroky vedle, to je ještě možné, ale tři už ne, to nejde. Jdu na věci postupně, vždycky se posunu o kousíček dál. Myslím si, že je dobře, když jde člověk po takové cestě, a že se z ní nevytratí. Hrozí, že by mohl ztratit sám sebe. Občas se některé z mých motivů opakují, namaluju je třeba znovu a lépe, nebo s nějakým dalším prvkem.

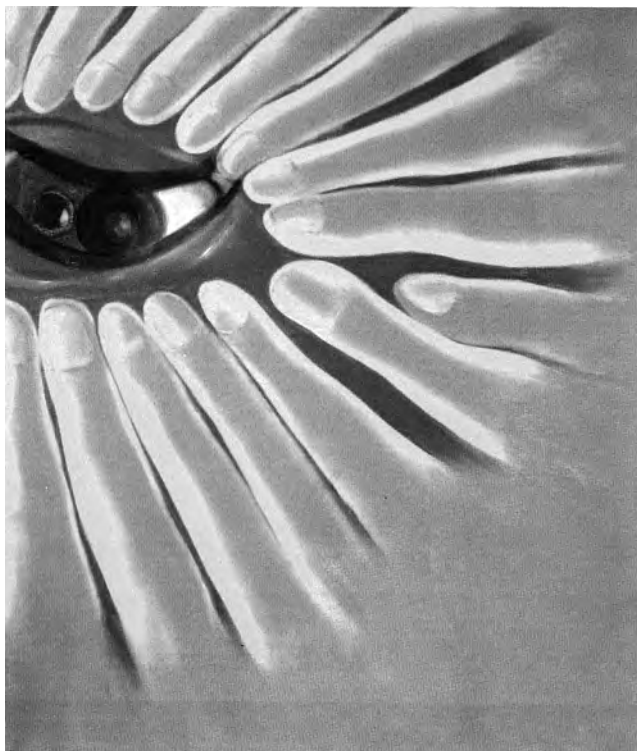
Když jsem byl malý, zhruba v šesti letech, měl jsem čítanku, do které jsem si napsal: »Až budu velký, tak chci být malíř.« Pak jsem chtěl být architekt nebo lékař, protože mi rodiče říkali, že se malováním neuživím. Ale odmalíčka jsem chtěl být malířem.“

Petr Gruber působí v Praze.

Katarína Szanyiová (* 20. 3. 1974, Košice)

V letech 1992-1997 absolvovala Pedagogickou fakultu Ostravské univerzity, nejprve Intermediální tvorbu u Petra Lysáčka (1992-1994), později Fakultu malířství u Daniela Balabána (1994-1997). Je členkou ostravské skupiny VY3. Sebezpytná poloha malířské formy svědčí o vlivu a poučenosti novými médii.

Malířka Katarína Szanyi řeší ve svých obrazech a kresbách především vztah mezi povrchem a hloubkou, fragmentem a celkem, konkrétním a abstraktním. „Obrazy Kataríny Szanyiové si formálně uchovávají rysy éteričnosti a čehosi odhmotněného a pomíjivě křehkého,“ prohlásil o díle ostravské malířky teoretik umění Pavel Hruška.

Katarína Szanyiová: *Přečtená*, 2002, akryl, plátno

„Szanyiová nevytváří nové světy, spíše iluminuje okolní realitu,“ řekl už v roce 1998 spisovatel a výtvarný kritik Jan Balabán.

„Možná podvědomě navazují na stínová zátiší, která jsem kdysi dělala a která si hrála s jakousi tvarovou nejednoznačností a tajemstvím,“ vypráví o nových plátnech. Jsou to zátiší úplně běžných věcí s úhlem pohledu pod povrch. U mě asi nic nového, zajímá mě jakýsi klid a druhopohledovost,“ říká. Její novotvar „druhohledovost“ přitom není jen slovní hříčkou, je to způsob uvažování, navíc v její tvorbě dobře patrný již od konce devadesátých let.

Katarína Szanyi uvažuje o šetrnějším přístupu k přírodě i potravinám. „A vlastně úplně ke všemu. Přehnaný blahobyt a hmotné statky nejsou na prvním místě,“ míní. A stejná poselství vysílají i její zátiší, která se „tiše modlí za lepší svět“. Tiše za lepší budoucnost, když i našincům bude ke štěstí stačit hrnek s čajem, láhev (fľaša) na kvašené zelí a květiny natrhané někde v pangejtu, třeba svazek kopretin vratič nebo invazních slunečnic topinambur. A skutečné bohatství najdeme právě v běžných předmětech denní potřeby, stačí se ně jen nově (a jinak) podívat.

Pavel Ryška (* 16. 4. 1974, Třebíč)

Pavel Ryška je český grafik, pedagog, multimediální výtvarník a performer. V roce 1998 nastoupil do ateliéru Petra Kvíčaly a Petera Rónaie na Fakultu výtvarných umění VUT v Brně. Studoval konceptuální tendenci, intermédiu a malbu, absolvoval v roce 2004, v roce 2005 nastoupil na studium doktorského studia v Centru audiovizuálních studií na FAMU v Praze. Vyučuje na katedře animované tvorby FAVU VUT. Je členem umělecké skupiny Skupina 0000.

V polovině devadesátých let se věnoval konceptuálnímu umění, kdy do volné krajiny v okolí Třebíče umístil několik kresel, tj. kdy tam umístil hliněné křeslo obílené váp- nem nebo křeslo z vrbového proutí, které zakořenilo ne-

Pavel Ryška: *Beze slov*, 2002, digitální tisk, fotografický papír

daleko vesnice Šašovice. V roce 1997 označil několik rostlin bolševníku velkolepého štítky s textem „Rostlina pronásledovaná státem“, v témže roce přeměnil několik posedů kolem Šašovic v čítárny. V roce 1999 instaloval v Ostravě obydlí pro bezdomovce Malamut. Na konci devadesátých let se začal věnovat počítačové grafice, tvořil digitálně manipulované obrazy. Postupně začal tvořit i animované příběhy. Věnuje se také průzkumu skrytých vrstev československé vizuální kultury, dějinám filmové animace nebo historiografii komiksu.

Je zastoupen ve sbírkách KGVU Zlín, Národní galerie v Praze a Galerie Klatovy / Klenová. Spolupracoval s fiktivním trebičským umělcem Jakubem Staňkem, který měl být rodákem z Třebíče narozeným 1972, konceptuálním umělcem a zakladatelem Skupiny 0000.

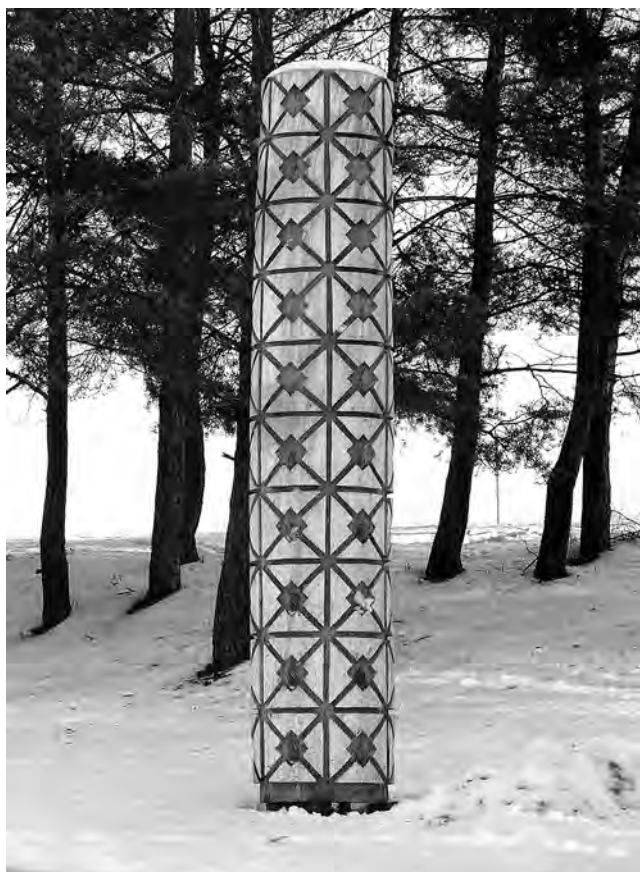
David Medek (* 1. 3. 1969, Brno)

1992-1996 bakalářské studium, Fakulta výtvarných umění VUT v Brně, ateliér sochařství, prof. Vladimír Preclík

1997-1998 magisterské studium, Fakulta výtvarných umění VUT v Brně, ateliér sochařství, prof. Vladimír Preclík

Výtvarník David Medek od roku 2000 působí jako odborný asistent na Katedře výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. V roce 2000 realizoval potisk stropů v diagnostickém ústavu Tlaskov. Během své aktivní tvorby měl téměř jednu desítku samostatných výstav a čtyři desítky výstav společných. Účastnil se také výtvarných a sochařských symposií.

„Inspiraci lze najít kdekoli, například i v tak běžném jevu, jako je otisk pneumatiky. Otištěná tiskátka zanechá-

David Medek: *Sloup*, 2002, dubové dřevo

vají stopy podobné vzorcům a ornamentům. Ornament je jedno z témat mé výtvarné tvorby," říká o své inspiraci David Medek.

Peter Brunovský (* 5. 4. 1974, Bratislava)

Socha, objekt, malba, knižní dizajn, dizajn.

Štúdium: Umelecké remeslá, Bratislava (obor umelec. kamenárstvo), Stredná škola úžitkového výtvarníctva, Bratislava (odbor kamenosochárstvo), Vysoká škola výtvarných

Peter Brunovský: *Archa II.*, 2008, mramor, bronz

umení, Bratislava (doplnkové štúdium, katedra reštaurovania kamennej plastiky, doc. Kuba), Vysoká škola výtvarných umení, Bratislava (doktorandské štúdium)

Michal Singer (* 22. 3. 1959, Praha)

Michal Singer, který vystudoval filozofickou fakultu Univerzity Karlovy (filozofie a politická ekonomie), je autodiaktem a angažuje se ve svých dílech s nesmírným osobním zaujetím. Je malířem živočišné energie a totálně nehledaného výrazu. Je jedním z nejvýraznějších umělců dnešní doby, který se na pozici respektovaného autora vypracoval díky svébytnému stylu a enormní energii. Realizuje se v malbě, kresbě, grafice, kolážové tvorbě i užitém umění. Je známý také jako autor originálních esejistických, básnických a prozaických textů filozofického zaměření. Jeho díla jsou zastoupena ve sbírkách významných státních a veřejných institucí, současně patří k vyhledávaným autorům mezi soukromými sběrateli.

Po roce 1989 se podílel na založení a grafické podobě týdeníku *Respekt*. Vydal mj. sbírku kreseb *Co jsem viděl, co jsem snil, co jsem slyšel, kde jsem byl* (1999) a sbírku básní *Shell* (Argo, 2002). V roce 2003 ho výtvarně-teoretická porota časopisu *Pars* ocenila jako nejlepšího výtvarníka České republiky. O pět let později byl nominován Národní galerií na cenu pro nejlepšího umělce Evropy (Sovereign European Art Prize). V roce 2009 a 2014 získal čestné uznání v soutěži Grafika roku. K jednadvacátému výročí nakladatelství Argo ilustroval knihu helénistického básníka Apollónia Rhodského *Argonautika*. Společně s dekadentním básníkem K. H. Krchovským publikovali originální knihu ilustrovaných básní *Singer/Krchovský*.

Pracuje a žije v Praze.

Tomáš Medek (* 1. 3. 1969, Brno)

Vystudoval sochařství na Fakultě výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně, ateliér sochařství (prof. Vladimír Preclík), kde od roku 1998 působí jako odborný asistent. V roce 1997 absolvoval stáž v kanadském Halifaxu na Nova Scotia College of Art and Design.

Tomáš Medek žije v Brně a od roku 1998 je asistentem ateliéru sochařství na Fakultě výtvarných umění VUT

Tomáš Medek: *Lžice*, 2000, hliník

v Brně. Za svůj život získal řadu mezinárodních ocenění, účastnil se mnoha symposií, samostatných či společných výstav. Věnuje také grafice. Jeho díla jsou zastoupena ve sbírkách například v Praze, Mikulově, ale také v Kanadě či soukromých sbírkách. Od roku 2001 je členem Klubu Konkrétistů 2 Olomouc. Vytváří dokonale řemeslné objekty s promyšleným konceptem, instalace ve volném prostoru, zabývá se také novými 3D technologiemi. „Tyto technologie mi pomáhají realizovat to, co chci. „Inspiruji se přírodou. Hodně sleduji přírodní objekty i pod mikroskopem, protože se díky tomu otevírá obrovská škála struktur. Ty pak používám na povrchu objektů, díky kterým se vytváří ten pohled dovnitř, přes strukturu.“

Alojz Drahoš, akademický sochár, PhD. (* 11. 4. 1954, Zohor, okres Malacky)

Vzdelanie:

1969-1973 Stredná škola umeleckého priemyslu v Bratislave, odbor rezbárstvo

1975-1981 Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave, odbor figurálne sochárstvo

Študijný pobyt: Accademia di Belle Arti Pietro Vannucci v Perugii, Taliansko, 1980

V rokoch 1983-1990 pedagogicky pôsobil na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Od roku 1992 pôsobí na Katedre výtvarnej výchovy Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave až doteraz. Venuje sa voľnej sochárskej tvorbe – komornej plastike, medaile, tvorbe reliéfu, ale i rozmernejším prácam komponovaným do

Alojz Drahoš: *Skalná kaplnka II.*, 2006, bronz, mramor

architektúry. Pravidelne vystavuje na domácich i zahraničných výstavách organizovaných výtvarnými združeniami, ktorých je členom. Od roku 1996 sa zúčastňuje svetových medailérskych výstav FIDEM a v rokoch 2008 a 2010 prezentoval svoju tvorbu na medzinárodnom bienále súčasnej medaily v Portugalsku.

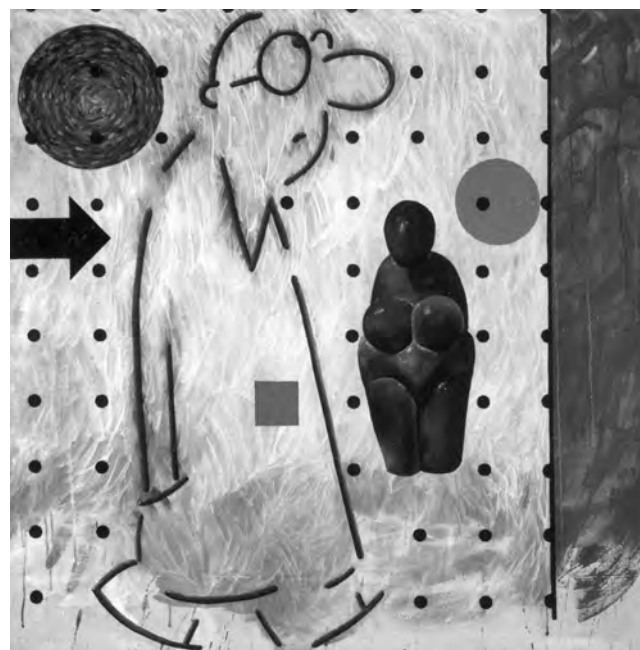
Zastúpenie v zbierkach: Galéria Nitra, Galéria ARDAN Bratislava, AVS Praha (ČR), Slovenské národné múzeum Bratislava, Národná banka Slovenska – Múzeum mincí a medailí Kremnica, Galéria Miloša Alexandra Bazovského Trenčín a v súkromných zbierkach doma i v zahraničí.

Jiří Kovanda (* 1. 5. 1953, Praha)

Jiří Kovanda patrí dnes k nejznámejším českým konceptuálnym umelcom. V sedmdesiatych letech bez znalosti zahraničného kontextu začal se svými akcemi ve veřejném prostoru, které měly vždy jen několik pozvaných diváků, díky nimž jsou dnes zdokumentovány. Kovandova práce vychází z jeho osobního vztahu k umění. Tvoří poměrně spontánně na základě nalezených materiálů, v reakcích na konkrétní situace. V sedmdesátých letech prováděl performance podle přesně vymyšleného scénáře. Ačkoliv se odehrávaly na veřejnosti, měly charakter přirozeného dění a díky své zdánlivé nestrojenosti a přirozenosti zůstaly často skryté pro divácké okolí.

Umělcovi přátelé, kteří byli do akce zasvěceni, zajišťovali fotografickou dokumentaci. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let koketuje v malovaných obrazech, kresbách a kolážích s novými postmoderními tezemi. Vystavoval na významných výstavách Konfrontace. V roce 2007 navázal na svou tvorbu ze sedmdesátých let a znovu na sebe upozornil happeningem *Polibek* v londýnské Tate Modern. Některými svými objekty, které vznikly kombinací chudých materiálů, dal vzniknout pojmu „jako Kovanda“. Svými lidskými i tvůrčími přístupy ovlivnil i mladší generace umělců. Je zván na řadu prestižních přehlídek a výstav, jeho díla jsou zastoupena v důležitých sbírkách.

Žije a pracuje v Praze.

Jiří Kovanda: *Toužení*, 1987, disperze – tempera, plátno

Jana Pivovarníková: *Malá jazdkyňa*, 2005, drevo – olej

Jana Pivovarníková (* 3. 3. 1949, Bratislava)
V rokoch 1964-1968 študovala na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave (oddelení grafiky). V štúdiu pokračovala na Filozofickej fakulte UK, odbor dejiny umenia, kde absolvovala roku 1974. Od 70. rokov sa sústavne venuje maľbe, od 90. rokov aj sochárskej tvorbe.

Ján Korkoš (* 6. 4. 1944, Czarna Góra)
Ján Korkoš sa venuje sochárskej, medailárskej a šperkárskej tvorbe. Bol jedným z prvých profesorov na Umelec-

Ján Korkoš: *Tajomná*, 2005, drevo

kej školy v Kremnici a tiež zakladateľom Medzinárodného šperkárského sympózia. Pravidelne obosiela výstavy, ktoré sú organizované na domácej pôde, a tiež mnohých sochárskych a medailérskych medzinárodných sympózií.

Pôsobenie: Svätý Jur.

Václav Cigler (* 21. 4. 1929, Vsetín)

Václav Cigler je považovaný za jednu z najvýraznejších osobností celosvetového sklárského umění. Kromě volné sklárské tvorby navrhuje šperky, zabývá se krajinnými a architektonickými projekty a vytvořil řadu realizací do architektury.

„Dělám sklo, které nechce být uměním, ale prostředkem dívání a pozorování. Dělám netechnické přístroje, které vnější prostředí zvětšují, zmenšují, zrcadlí, rozkládají. Dělám clony, které okolní svět přefiltroávají do nové barevnosti a tvarů. Nabízím konfrontaci skutečnosti transformované se skutečností původní, nezkráslou.“

„Sklo je samozřejmě materiál, který bude člověka vždycky vzrušovat, protože je sám o sobě krásný. Je třeba mít na pozoru, aby nebyl zneužíván, protože k tomu má tendenci nebo sklon ve smyslu dekorativnosti. Já jsem si možná tento problém skla zjednodušil na jednoduché vyjádření, protože si myslím, že ten materiál sám o sobě je tak krásný, že mluví za sebe. A stále nás provokuje k tomu, abychom se jím nějak zabývali.“

Václav Cigler vystudoval gymnázium, následovala novoborská sklárská škola a poté přišel na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou – ateliér skla a monumentální malby do ateliéru prof. Josefa Kaplického. V letech 1965-1979 vedl sklárský ateliér na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě, který sám založil. Podstatným způsobem tak ovlivnil vývoj a charakter českého a slovenského skla. Současně se věnoval vlastní umělecké tvorbě. Jeho tvorba měla zejména v sedmdesátých letech vliv i na české a německé sklárské výtvarníky. Ciglerovy nejznámější realizace se pojí ke vztahu skla v architektonickém prostoru. Volí minimalistické prostředky a formy, komponuje útvary, jimiž člověk prochází a vnímá proměny prostoru, vytváří ale také skleněné či světelné objekty.

Své práce představil na téměř dvou stech výstavách a získal za ně řadu ocenění. Jeho umělecké artefakty jsou zastoupeny v řadě soukromých i veřejných sbírek mimo jiné v Japonsku, Německu, Švýcarsku, Francii, Kanadě či Izraeli.

VZPOMÍNKA

Vratislav Karel Novák (13. 12. 1942, Praha – 12. 8. 2014, Jablonec nad Nisou)

Vratislav Karel Novák je sochař, šperkař a vysokoškolský pedagog. Svými kinetickými objekty obohatil českou krajinu i prostor lidského těla, vytvořil desítky plastik a šperků. V povědomí kulturní veřejnosti ovšem zůstávají zejména Novákovy monumentální realizace v Jablonci nad Nisou, Liberci či americkém Cincinnati. Nejvíce bývá diskutován mechanický objekt Metronom. Usazený na soklu někdejšího pomníku J. V. Stalina na hraně Letenské pláně v Praze jako součást Všeobecné československé výstavy v roce 1991 odměřuje svým kyvadlem náš pozemský čas a přiklon k pravici či levici.

Nekončící výzva k objevování sebe samých charakterizuje nejen Novákova umělecká díla, ale též jeho pedagogické působení. Během více než dvou desetiletí probouzel nespoutané hledačství v atmosféře plné svobody a otevřenosti ve studentech oboru kov a šperk Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze a Fakulty umění a designu Západočeské univerzity v Plzni. Díky tomu jsou již dnes v českých i zahraničních muzejních sbírkách zastoupeny nejen práce V. K. Nováka, ale též řady jeho žáků.

Jan Kristofori (17. 7. 1931, Mukačevo – 23. 3. 2004, Praha) Před dvaceti lety, 23. března 2004, zemřel v Praze malíř, grafik a ilustrátor Jan Kristofori. Základem jeho tvorby byla především abstraktní strukturální malba (informel) šedesátých let, která v Čechách zapustila hluboké kořeny. Často se ve svých obrazech inspiroval i hudbou, která mu byla nejbližší – zejména jazzem a klasikou; jeden ze svých cyklů věnoval Mozartovi.

V šedesátých letech se intenzivně zapojil do výtvarného dění. Vystavoval svoje obrazy, podílel se na československé expozici pro Expo '67 v Montrealu a spolupracoval s dnes už legendární libereckou architektonickou skupinou SIAL.

Kristofori se narodil 17. července 1931 v Mukačevu na Podkarpatské Rusi, která tehdy patřila k Československu. V padesátých letech byl odsouzen k deseti letům vězení za to, že ilustroval několik letáků upozorňujících na podivné pokusy s internovanými faráři v sanatoriu u Semil. Odseděl si plných sedm let, během kterých byl nucen k těžké práci v Jáchymově a Příbrami. Propuštěn byl v roce 1958.

V roce 1961 emigroval a usadil se v Norsku. Stal se ilustrátorem v norském nakladatelství Bokklub a začal pracovat na rozsáhlém malířském cyklu *Lidská práva* (1970-1975), který náležel k jeho nejvýznamnějším dílům. V roce 1973 pomáhal zřídit první českou exilovou galerii ve Švýcarsku, kde občas také pobýval. Stal se společně s Jiřím Kolářem, Otakarem Slavíkem a Janem Koblasou nejznámějším českým výtvarníkem žijícím v emigraci.

Vedle malířské práce patří k jeho výtvarnému profilu i početné konvoluty kresby a ilustrace. Ilustroval asi 150 knih, mimo jiné díla Franze Kafky, Alexandra Solženicyna či Karla Čapka, Ivana Divíše nebo Jaroslava Seiferta. Známý je i Kristoforiho kreslený humor, hlavně politická satira a karikatura.

Po listopadu 1989 se vrátil do Prahy. V roce 1997 otevřel ateliér Vox humana, kde pořádal setkání s významnými osobnostmi českého kulturního života a stal se s pořadatelem výtvarného bienále s tímto názvem. Vystavoval v celé západní Evropě a USA, získal řadu výtvarných cen, stal se držitelem čestného doktorátu na univerzitách v Neapoli a Římě.

Jaroslav Kerles (3. 11. 1939, Praha – 8. 3. 2014, České Budějovice)

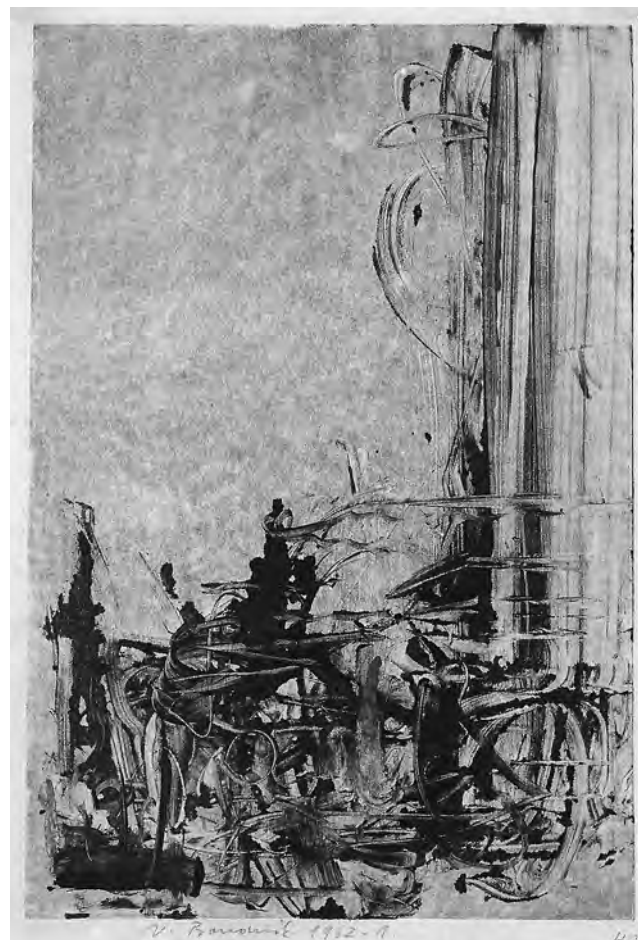
Známý výtvarník, karikaturista a ilustrátor Jaroslav Kerles zemřel před deseti lety, 8. března 2014, v Českých Budějovicích. Narodil 3. listopadu 1939 v Praze, ale skoro celý život prožil v Českých Budějovicích, kde vystudoval stavební průmyslovou školu. Práci ilustrátora se začal naplno věnovat po roce 1970. Během svojí kariéry se proslavil ilustracemi desítek knih pro děti i dospělé a je také tvůrcem postavičky kapra Jakuba, jednoho ze symbolů jižních Čech.

Jaroslav Kerles patřil také ke kmenovým přispěvatelům humoristického časopisu *Dikobraz*, vedle něho přispíval i do řady dalších tuzemských novin a časopisů. Několikrát své práce publikoval a vystavoval také v zahraničí.

Vladimír Boudník (17. 3. 1924, Praha – 5. 12. 1968, Praha) Vladimír Boudník byl český grafik a malíř, autor originálních technik aktivní a strukturální grafiky. Založil vlastní umělecký směr, tzv. explosionalismus, a patří k předchůdcům českého abstraktního umění.

Po válce vystudoval v letech 1945-1949 Státní grafickou školu v oddělení kresby (prof. Rudolf Beneš). Jeho spolužáky byli Zdeněk Bouše, Milan Bubák, Jaroslav Rotbauer, Hanes Reegen, Jaroslav Dočekal, Josef Krauer nebo Jiří Šmejkal, z nichž někteří se stali jeho přáteli na celý život. Roku 1947 na něj dolehly důsledky války i mezinárodní situace a sepsal celkem sedm mírových provolání „Národům!“, která vytiskl jako suché jehly. Se Zdeňkem Boušem napsal v létě roku 1948 první koncept zásad explosionalismu.

Pracoval v ČKD Vysočany, nejprve v propagaci, později jako nástrojař a dílenský rýsovač. Zde také nacházel materiál i inspiraci pro svou tvorbu. Odstrížky plechu, zlomené pilníky, matky, šrouby, raznice či kusy litiny, odpadlé při zpracování kovu, vlisovával a vtoukal do plechových plátů, které pak propaloval autogenem, škrábal do nich důlčikem a rydlem a tloukl do nich kladivem. Z takto vzniklých matric pak tiskl své grafické abstrakce, které dotvářel ještě poté, co vyšly z tiskařského lisu.

Vladimír Boudník: *Jízda v kočáře*, 1962, monotyp, papír

Podobně nezvyklou a originální technikou jsou i Boudníkovy magnetické grafiky. Na pláty železného plechu, podložené magnetem, uspořádal do vějířů magnetických siločár kovové piliny, které pak fixoval lakem, vtíral do nich barvu a tiskl listy.

Ve strukturální grafice stejným způsobem používal písek, odstřížky provázků či kousky textilu. V duchu svého explosionismu, jehož tři manifesty neustále rozesílal v kópiích po Čechách i do zahraničí, tvořil i při happeninzích v pražských ulicích. Na zdech domů ošuntělých dělnických periferií k nechápavému údivu kolemjdoucích i za nadšeného ohlasu svých epigonů obtahoval náhodné skvrny a odchlíplou omítku do abstraktních kreseb, vzbuzených v jeho nevyčerpatelné výtvarné představivosti.

Svoje grafické listy neprodával, ale po stovkách rozdával svým přátelům z tehdejšího pražského undergroundu či spolupracovníkům z fabriky. V dělnické kantýně ostatně uspořádal i svou první výstavu, jednu z mála, jichž se za svůj život dočkal.

V prosinci roku 1968 ukončil tragicky svůj život.

Boudníkovým blízkým přítelem se stal spisovatel Bohumil Hrabal, se kterým se setkal na brigádě v kladenské Polodovce. K Hrabalovi se dokonce na čas nastěhoval do jeho bytu v ulici Na Hrázi v Praze v Libni. Ten z něj učinil nezapomenutelnou postavu svých próz. Ve filmu *Perličky na dně*, natočeném podle Hrabalových povídek v roce 1966, si dvoumetrový habán Vladimírek v povídce *Automat Svět*, zfilmované Věrou Chytilovou, zahrál dokonce sám sebe. V roce 1973 napsal Hrabal povídku *Něžný barbar*, ve které vzpomínal na život s Boudníkem až k jeho tragické smrti.

Od roku 1995 je na počest tohoto umělce každoročně udělována Cena Vladimíra Boudníka.

Vladimír Jarcovják (17. 3. 1924, Zlín – 19. 3. 2007, Praha) Vladimír Jarcovják byl malíř, grafik a restaurátor. Autor obrazů, ale také rozměrných a monumentálních realizací v tuzemsku i zahraničí je jedním z těch poválečných žáků Emila Filly, kteří již krátce po studiích na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze v padesátých letech minulého století formulovali své pojetí života, umění a výrazu oproti tehdejší výtvarné oficialitě. Skupina výtvarníků (malířů a sochařů) a teoretiků umění, ke kterým patřil i Vladimír Jarcovják, vytvořili umělecké seskupení Trasa. „Trasa znamená cestu a ta vedla jiným směrem než tehdy přikázaným“ uvádí Eva Petrová, teoretička umění a spoluzakladatelka skupiny. Tvorba jednotlivců na jejich vlastních cestách uměleckého vyjadřování nebyla členstvím ve skupině omezoována a mohla se rozvíjet individuálně v souladu s jejich talentem a naturelem. Byl také členem SVU Mánes.

Období šedesátých let tak byla pro Vladimíra Jarcovjáka ve znamení usilování o vlastní malířský výraz. Prošel etapou tvorby obrazu s pevnou konstrukcí a výraznou barevností inspirovaných svým nejbližším okolím (zátiší a figurální kompozice) k malbě strukturální a symbolické s náměty předmětů a tvarů objektů z historie lidstva a různých slohových období. Vznikaly obrazy-objekty s použitím různých materiálů jako dřevo, kov aj.

Významný byl pro něj rok 1965, kdy získal 1. cenu zahraničního účastníka na výstavě International Festival of Art v Los Angeles. Tato cena mu umožnila podniknout v následujícím roce studijní cestu do Itálie a Francie, což znamenalo silný podnět k další tvorbě.

Vladimír Jarcovják: *Hudební zátiší*, 1961

Pro dílo Vladimíra Jarcovjáka ve všech obdobích jeho tvorby je velmi důležitá barva. Barva, kterou se snaží měnit na výrazovou i obsahovou kvalitu. Obraz je pro něj barevnou výpovědí, která má jistou duchovní náplň. Každá barva pak má svou působnost s hlubším obsahem.

Po roce 1970 odešel z veřejné scény a věnoval se restaurování.

Quido Kocián (7. 3. 1874 – 3. 1. 1928)

Město Ústí nad Orlicí si v tomto roce připomene 150. výročí narození sochaře Quida Tomáše Kociána. Ocenění svého díla se dočkal až v roce 2005, a to první výstavou v Praze v Obecním domě. Do té doby byl nespravedlivě opomíjen.

Quido Kocián náleží k znovu objeveným umělcům, jejichž vrcholná díla se rodila na přelomu 19. a 20. století. Jeho sochy, podobně jako Bílkovy, vyrůstaly ze vzrušené psychiky, vnitřního neklidu a odrážely se v náboženských či existenciálních tématech. U Kociána sledujeme vypjatou expresi a drama živěné osobními depresemi a deziluzemi – Bílek hledal spásu v metafyzickém přesahu. Kocián byl přitahován šilenstvím, pomatením smyslu – soubojem člověka s temnými silami, psychologii moderního jedince.

Hořice se staly umělcovým osudným místem. Na počátku své dráhy zde Kocián studoval sochařskou a kamenickou školu. Později se stal v Praze žákem J. V. Myslbeka a jako nadaný mladík mu pomáhal. Podílel se na profesorově sousoší *Ctirad a Šárka* pro výzdobu Palackého mostu (dnes jsou plastiky umístěny na Vyšehradě). Výsledek

uchvátil odbornou kritiku zmiňující v novinách, jak „žák přerostl svého učitele“. Toto ocenění vzbudilo Myslbekovu nelibost. Kociána tento nechtěný střet zaskočil natolik, že na nějaký čas opouští Prahu. Cestuje po Evropě, poznává Rodinovu tvorbu, po svém návratu vytváří jedno ze svých nejvýznamnějších děl *Abelova smrt*, které mu svou originalitou vrátilo přátelství i náklonnost J. V. Myslbeka.

Kocianova témata jsou výhradně tragická a umělecké vyjádření tvůrce velmi přesvědčivé a vyhýbající se schematicismu. Mimořádná socha realizována v bronzu je dnes umístěna před hořickou sochařsko-kamenickou školou. Zde také v roce 1906 Kocián přijal místo profesora a definitivně se loučí s Prahou. Oženil se a založil rodinu. Stále častěji přicházely deprese a jeho zhoršující se zdravotní stav vyvolal u nadřízených školských úřadů požadavek na předčasný odchod do důchodu. Náhlé penzionování místo oddechu vyvolalo hluboký psychický otřes a následný záchvat srdeční mrtvice, kterému podlehl o tři dny později.

Významnému rodákovi město Ústí nad Orlicí udělilo v roce 2021 čestné občanství a pro rok 2024 vydalo nástěnný kalendář s uměleckými fotografiemi jeho děl. Kalendář je zároveň pozvánkou na výstavu umělcových děl, kterou město ve spolupráci s městským muzeem a Igorem Kitzbergerem připravuje. Vernisáž výstavy *Quido Kocián – dílo posledlé krásou* proběhla 7. března 2024, v den umělcových narozenin. Výstava je ke zhlédnutí v Hernychově vile.

Quido Kocián byl vynikající sochař patřící k předním představitelům českého umění přelomu 19. a 20. století. Jeho tvorbu lze charakterizovat jako originální formu symbolismu, pro níž je typická výrazná exprese a přítomné jsou v ní i secesní prvky. Filozoficky lze jeho umělecké sdělení považovat za existencialistické. Bývá řazen po bok dalších významných současníků – Františka Bílka, Ladislava Šalouna nebo Bohuslava Kafky, s nimiž ho spojuje zájem o psychologii moderního člověka, o temné stránky jeho povahy a nejnepříjemnější hnutí lidské duše. Oblíbený motiv smrti jej v pozdějších letech postavil též do role sochaře funérálních motivů.

Kocián byl nadlouho zapomenut a až v posledních letech jej znovu objevujeme. Jeho díla dlouho ležela v depozitářích nebo se povalovala v odkladových prostorách škol. Po letech první výstava jeho prací proběhla v dubnu až květnu 2005 v Obecním domě v Praze. O této výstavě byl Janou Hádkovou natočen televizní dokument.

Josef Schusser (10. 3. 1864, Choltice – 21. 8. 1941, Praha) Původně se Josef Schusser vyučil knihkupcem. V letech 1893-1897 byl žákem pražské Akademie u Vojtěcha Hynaise, později mnichovské Akademii u prof. J. C. Hertericha. Po roce 1900 maluje převážně podobizny, portréty je např. knížete Jiřího Lobkowicze, hudebního skladatele Ludvíka Lošťáka a houslistu Jana Kubelíka. Řada jeho podobizen však byla vystavena s pozitivním ohlasem již před rokem 1900 na výstavách v Rudolfinu nebo na výstavách spolku Mánes. V roce 1906 získal profesuru na Umělecko-průmyslové škole v Praze.

Josef Schusser se věnoval malbě portrétů, figurálním kompozicím, žánrové malbě a okrajově také krajinomalbě. Patřil ke generaci malířů devadesátých let, pro něž byl východiskem impresionismus a luminismus. Luministé se na svých plátnech zabývali působením světla a světelný-

Josef Schusser: *Dáma s červeným slunečníkem*, 1898, olej, plátno

mi efekty. Jejich snahou bylo zachytit světlo na plátně tak, aby nebyly vidět žádné zřetelné tahy štětcem, které by jejich kompozice mohly narušovat, což je jediný rozdíl, který luminismus odlišuje od impresionismu, který si naopak na znatelných tazích štětce zakládal. Luminismus předcházel francouzskému impresionismu, navzájem se však tyto umělecké směry ovlivňovaly.

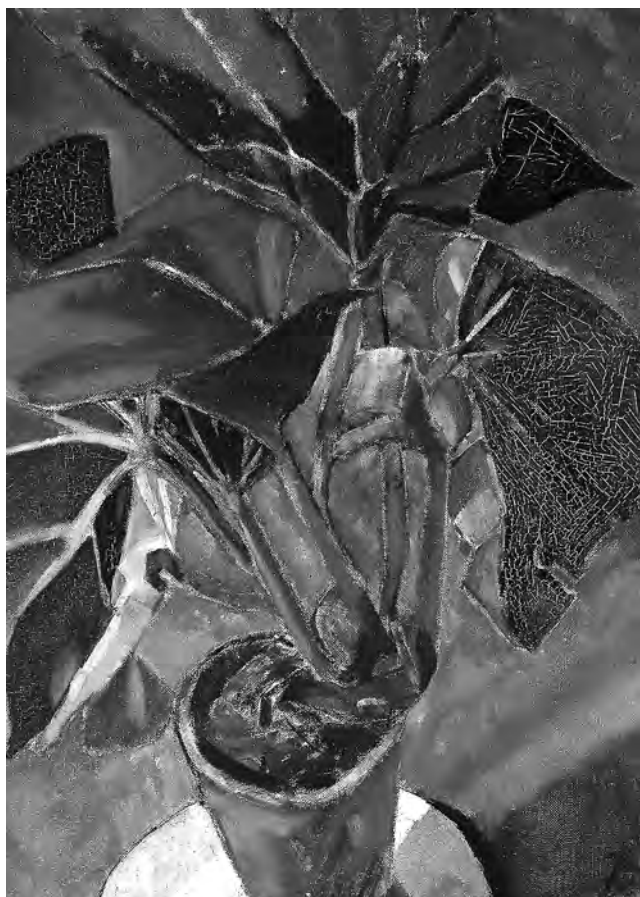
Vladimír Silovský (11. 7. 1891 – 26. 4. 1974)

Vladimír Silovský byl malíř, grafik, ilustrátor a pedagog. Studoval architekturu na ČVUT, Umělecko-průmyslovou školu v Záhřebu a ve speciálce prof. Švabinského na AVU v Praze. Pedagogicky působil jako profesor a rektor na AVU v Praze (1945-1962), kde vedl grafickou speciální školu a v letech 1958-1960 byl jejím rektorem. Byl členem SVU Mánes, Umělecké besedy a jedním ze zakládajících členů SČUG Hollar.

Je autorem řady grafických cyklů, patřil k předním reprezentantům české sociální grafiky dvacátých let minulého století. Ve třicátých letech minulého století vytvořil mnoho obrazů zpodobňujících architekturu staré Prahy. Věhlas získal i díky své známkové tvorbě. Je znám jako představitel sociální grafiky. Pracoval převážně technikou leptu a suché jehly.

Poslední autorská výstava Silovského se uskutečnila v roce 1971 v galerii Hollar v Praze.

Bedřich Feigl (6. 3. 1884, Praha – 17. 12. 1965, Londýn) Bratr pražského galeristy Hugo Feigla studoval na místní Akademii v letech 1904-1905 u prof. Bukovce. Nespokojen s výukou odjel za vzděláním do Antverp a Paříže. Byl členem skupiny Osma, která položila základy moderní české malby. Jako světoběžník maloval prakticky celý život výrazná expresionistická díla.

Bedřich Feigl: *Zátíší s květinami*, 1926

Stýkal se s mnoha uměleckými osobnostmi v Čechách i v zahraničí, podílel se na vzniku umělecké skupiny Osmá, která položila základy moderní české malby. Dlouho žil v Berlíně, stále však udržoval styky s českým kulturním prostředím (výstavy), do Československa se vrátil v roce 1933. Roku 1939 uprchl před nacisty do Londýna, který se stal jeho domovem. Jeho díla jsou umístěna v galeriích po celém světě.

Jaroslav Hněvkovský (10. 4. 1884, Žebrák – 8. 6. 1956, Praha)

Jaroslav Hněvkovský byl český malíř působící na Cejlonu a v Indii. V letech 1945-1948 byl vážně nemocný a žil u svého bratra, MUDr. Josefa Hněvkovského, lékaře působícího v Hořovicích. Když pak roku 1956 zapomenut zemřel, nikdo netušil, že ještě v době nedávno minulé byl znám nejen v Čechách, ale i v Londýně, Římě a v neposlední řadě v místě svých skutečných snů, na indickém subkontinentu.

Hněvkovský vystudoval na pražské technice obor, který s jeho zálibou zdánlivě nesouvisel, stal se geometrem. Jeho prvním působištěm byla Bosna a Hercegovina, již roku 1908 Rakousko-Uhersko anektovalo. Poté krátce studoval na akademii krásných umění v Římě. Zde se v jedné z kaváren seznámil s krajinářem Otakarem Nejedlým, který ho v jeho dalším životě výrazně ovlivnil. Hněvkovský se nakonec usadil na nejjižnějším cípu Indie nedaleko Travan-koru. Pětkrát odložil odjezd a teprve v polovině roku 1913 se vrátil z Bombaje do Evropy.

Světová válka mu nedovolila realizovat novou výpravu a až po jejím skončení mohl odcestovat na půl roku do

Jaroslav Hněvkovský: *Rajská noc na Cejlonu*, 1920, olej, plátno

Londýna, kde se dobře prodávaly jeho obrazy z cest. Setkal se tu i s básníkem Rabíndranáthem Thákurem a na jeho pozvání odcestoval v roce 1922 do Šántinikétanu v Západním Bengálsku. To již byl malíř ženatý a natrvalo usazen v Praze, ale úspěch z Londýna, kde o něm noviny psaly skutečně jako o „slovanském Gauguinovi“, jej povzbudil do dalších dobrodružství. V srpnu 1922 odcestoval přes Kalkatu do Madrásu, kde pak nějakou dobu tvořil pod ochranou místního rádži z Čalapali. V březnu 1923 definitivně zvolil návrat. To byl jeho druhý a poslední pobyt v Indii, která na něj hluboce zapůsobila.

Účastnil se uměleckých výstav SVU v Mánesu a jinde. Roku 1922 vystavoval v Londýně.

Beneš (Benedikt Julius) Knüpfer

Beneš Knüpfer se narodil 12. dubna 1844 v myslivně ve Frýdštejně u Sychrova a zemřel 18. listopadu 1910 na moři na cestě do Ancony na parníku William. Je představitelem pozdního romantismu a naturalistického sensualismu v českém malířství konce 19. století.

V roce 1865 byl žákem pražské akademie umění, současně ale kreslil podobizny pro fotografie pro výkladní skříně. Od roku 1869 se v Mnichově věnoval pod vedením ředitele mnichovské akademie Karla Piloty dalšímu studiu. V kresbě se školil u profesora Raaba a v malbě u profesora Wagnera. V roce 1879 odcestoval z Mnichova do Říma, měl ateliér ve starém Palazzo Venezia. V Porto d'Anzio na břehu Tyrhénského moře byl uchvácen mocným dojmem majestátního živilu a od té doby se datuje jeho převrat v uměleckém tvoření a stává se výhradně malířem moře. Nymfy, satyrové, najády, nereidky, tritoni, sirény, kentauři a faunové tvoří stafáž v jeho zobrazování moře. Viz též ukázkou z jeho díla na zadní straně obálky.

S Prahou nepřestal udržovat spojení a v Praze i krátce pobýval. Poslední jeho výstava v Praze v Topičově salónu na Národní třídě mu byla osudná. Pod vlivem jejího neúspěchu při cestě lodí z Rijeky do Ancony skočil do moře.

Karel Purkyně: *Umělcovy děti*

Karel Purkyně (5. 3. 1834, Vratislav – 5. 4. 1868, Praha) Karel Purkyně byl malíř a portrétista, syn významného českého přírodovědce Jana Evangelisty Purkyně. Mládí prožil ve Vratislavi, kde také studoval. Po ukončení studií ve Vratislavi jeden rok navštěvoval pražskou Akademii, v letech 1854-1855 navštěvoval v Mnichově soukromou školu J. B. Berdellého, poté odjel do Paříže, kde rok studoval u Thomase Couturea, v roce 1861 ve Vídni u Carla Rahla. Dojmy z Paříže vyjádřil v několika drobných olejomalbách. Je považován za jednoho z nejnadanějších českých realistických malířů, jeho podobizny, zátiší krajiny, historické a figurální motivy tvoří jeden z vrcholů českého umění. Roku 1863 se podílel na ustavení Umělecké besedy, rok nato organizoval shakespearovské slavnosti v Praze.

Barvu nanášel v silné pastě, kterou modeloval špachtlí, nožem, kresbu vyrýval rukojetí štětce. Purkyně byl činný také jako kritik, v pozdější době ilustroval. Snažil se o prosazení pravdy v umění proti lži a konvenci, zabýval se problematikou uměleckého školství a výtvarné výchovy.

Purkyně zemřel předčasně ve věku čtyřiatřiceti let.

Viktor Barvitius (28. 3. 1834, Praha – 9. 6. 1902, Praha) Viktor Barvitius byl český malíř, představitel moderního realismu a počátků impresionismu, teoretik umění, galerijní pracovník. Byl mladším bratrem architekta Antonína V. Barvitia. V letech 1849-1855 navštěvoval pražskou aka-

Viktor Barvitius: *Před výkladní skříní*, 1866, olej, plátno

demii, ateliér Ch. Rubena a E. Engertha. Prohlížel a studoval umělecké sbírky ve Vídni, poté v Drážďanech a Lipsku. V období 1862-1865 zastával funkci korektora a knihovníka na pražské Akademii. Díky častým pobytům v zahraničí získal vynikající znalost evropského umění. Po návratu do Prahy kreslil ilustrace pro časopisy a realizoval řadu nástěnných výzdob pro vily a reprezentační budovy, které stavěl jeho bratr.

Působil jako inspektor Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění (předchůdkyně dnešní Národní galerie v Praze), vydal její první odborně zpracovaný katalog. V roce 1896 vydal v edici *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild* první historický přehled výtvarného umění 19. století v Čechách.

Ve své tvorbě se věnoval především malbě žánrových obrazů z městského prostředí (v Praze a v Paříži).

7. 4. 1909, před 115 lety, se narodil **František Hudeček**, malíř a grafik († 13. 5. 1990).

31. 3. 1949, před 75 lety, zemřel **Jakub Obrovský**, malíř, grafik a sochař (* 23. 12. 1882).

ARCHITEKTURA

Úspěch ostravské galerie Plato

Ostravská galerie Plato, která vznikla z bývalých jatek, se dostala mezi sedm finalistů prestižní architektonické ceny Miese van der Roheho. Tu každé dva roky uděluje Evropská unie. O ocenění se ucházelo 362 projektů.

Galerie Plato se nachází ve zrekonstruované budově někdejších městských jatek v Ostravě. Součástí je pět výstavních sálů. Originální architektonické řešení galerie umožňuje otočit šest jejích stěn a otevřít ji tak ze všech stran. Žádná česká stavba tohoto úspěchu v minulosti ne-

dosáhla. Provoz v novém sídle zahájila galerie v září 2022 a zaměřuje se na prezentaci současného umění. Zchátralý, památkově chráněný objekt město odkoupilo od soukromého vlastníka v roce 2016. Architekti zachovali charakter zčernalých cihel.

Náměstek ostravského primátora Břetislav Riger: „Je to něco fantastického, protože to je nejprestižnější architektonická cena v Evropě. Myslím si, že se opravdu projevila zkušenost architekta Roberta Konieczného, má zkušenost se soutěží a je to architekt zvučného jména,“ uvedl Riger.

Slavnostní předání cen se uskuteční 14. května 2024 v Barceloně. Porota se na stavbu přijde podívat v březnu.

Letos čekají změny i zahradu, která galerii obklopuje. Objeví se zde posezení i zóna pro děti. Jak připomněla mluvčí galerie Dita Eibenová, zahrada má 9 000 metrů čtverečních. Galerie bude pořádat i rezidenční pobyty. Prvním hostem bude umělec a architekt Vojtěch Radakulan, na druhý tvůrčí pobyt galerie pozvala argentinskou architektku a kurátorku Rosario Taleviovou žijící v Berlíně.

Přestavba jatek na galerii už loni získala dvě ocenění za památkovou péči v rámci Ceny Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro nebo cenu Grand Prix architektů 2023 v soutěžní kategorii rekonstrukce. Areál někdejších jatek vznikl roku 1881. Původnímu účelu přestala játka sloužit roku 1965 a následně chátrala.

První český mrakodrap má devadesát let

Před devadesáti lety, 5. března 1934, byla v Praze na Žižkově otevřena budova Všeobecného penzijního ústavu, kde později sídlil Dům odborových svazů a nyní se budova nazývá dům Radost. Monumentální funkcionalistický palác, který dominuje dolní části Žižkova, bývá někdy díky výšce 52 metrů nazýván prvním českým mrakodrapem.

Palác vznikl podle vítězného projektu Josefa Havlíčka a Karla Honzika. Architekti, kterým v té době ještě nebylo třicet let, navrhli pro Všeobecný penzijní ústav železobetonovou budovu s křížovým půdorysem. Fasáda, obložená keramickými deskami, připomíná mnohé další pražské stavby z té doby, například ministerstvo vnitra na Letné nebo budovu Elektrických podniků v Holešovicích.

„Stavba byla vybavena nejmodernější technikou včetně klimatizace americké firmy Carrier. Na plochých střechách byly vyhlídkové sluneční terasy, součástí domu se stala také moderní konferenční síň,“ napsal o paláci his-

Všeobecný penzijní ústav

torik architektury Zdeněk Lukeš, jehož další přednášku ve Vídni budete moci slyšet 16. května v prostorách českého velvyslanectví. Díky křížovému půdorysu umožnili Havlíček s Honzíkem přímé osvětlení kanceláří, vysoká křídla, kde pracovalo šest až sedm stovek úředníků, doplnily nižší partie s byty zaměstnanců a přízemními obchodními prostory, které směřují do dnešní Seifertovy ulice.

Festival Den architektury připomene odkaz Kafky i dílo Hubáčka nebo Fanty

Letošní 14. ročník Dne architektury, který se uskuteční s podtitulem Proces proměny, odkazuje mimo jiné na 100. výročí úmrtí spisovatele Franze Kafky. Připomene nejen stavby spojené s tímto autorem či budovy související s literaturou, ale pozve i na místa s kafkovskou atmosférou. Další z programových sekcí budou věnovány například tvorbě architektů Josefa Fanty a Karla Hubáčka a jejich spolupracovníků.

Největší architektonický festival v ČR se na různých místech uskuteční od 27. září do 3. října. Současně se bude konat jeho sesterský festival Film a architektura. ČTK o tom za organizátory informovala Silvie Marková. Podtitul letošního ročníku festivalu Proces proměny vychází z názvů Kafkových knih. V kontextu architektury, vývoje města a veřejného prostoru nabývá nejrůznějších významů. „Program bude volně vycházet z kafkovské nálady a objevovat místa a architekturu podivnou, nezvyklou, absurdní, stísněnou, snovou, byrokratickou nebo groteskní. Architekturu, která je často zapomenutá nebo přehlížena. Ukážeme ale také domy, které souvisejí s literaturou, například sídla nakladatelství nebo tiskáren, a technické servisní stavby, jako jsou trafostanice, telefonní ústředny, výdechy z tunelů, vodárenské věže, větráky a kolektory i málo známá výtvarná díla ve veřejném prostoru,“ uvedla ředitelka festivalu Marcela Steinbachová z pořádajícího spolku Kruh.

Eva Jiříčná slaví pětadesátiny

Prof. Ing. arch. Eva Jiříčná – světoznámá česká architektka a designérka, držitelka Řádu britského impéria, několika čestných doktorátů, členka tří královských akademií, bývalá prezidentka Královské asociace britských architektů a nositelka ocenění Americké asociace architektů. Byla uvedena do americké Síně slávy, od Ministerstva kultury České republiky do-

stala cenu za přínos v oblasti architektury.

Eva Jiříčná se narodila 3. března 1939 ve Zlíně, vystudovala České vysoké učení technické, obor architektura, a následně Akademii výtvarných umění u Jaroslava Fragnera. Po studiu jí byla nabídnuta stáž v Anglii, kam také počátkem srpna 1968 odjela. Domů už se ale z rozhodnutí československých úřadů vrátit nesměla. Prvních deset let strávených v Británii pracovala Jiříčná v ateliéru, který připravoval projekt přístaviště v Brightonu. V roce 1982 si pak v Londýně založila vlastní ateliér – Eva Jiricna Architects.

Jiříčná se proslavila zejména návrhy interiérů londýnských a newyorských módních obchodů a butiků, například Harrods, Boodles, Hugo Boss, Kenzo, Joseph, Joan&David. Její tvorba se vyznačuje jednoduchostí a smyslem pro detail, nezaměnitelný rukopis dává jejím návrhům sklo, ocel, napínací lana či prosklená schodiště. „Inspiruji se uměním přírody, která i na těch nejmenších organismech užívá dokonalých konstrukcí,“ říká ke své tvorbě Eva Jiříčná a dodává: „Uvnitř objektů mě fascinuje světlo a práce s ním. Hledám cesty, jak je dostat do prostoru. Světlost, průhlednost a materiály ve své ryzí podobě.“

Brzy po tzv. sametové revoluci se Eva Jiříčná vrací do Prahy, vyučuje na VŠUP a koncem devadesátých let spolupracuje na ateliéru AI – DESIGN s. r. o. Oba ateliéry zaujímají vedoucí postavení v oblasti formálních i technologických inovací díky svým pečlivě propracovaným a podrobným návrhům využívajícím tradiční materiály – sklo, ocel a kámen. Design v pojetí Evy Jiříčné a jejích spolupracovníků se vyznačuje lehkostí, prosvětleností a respektem k materiálu.

Ke klientům ateliérů patří významné firmy a instituce z celého světa, například Amec plc, Selfridges, Harrods, Boodle & Dunthorne, Pražský hrad, Royal Academy of Arts, Karel Schwarzenberg, Victoria and Albert Museum, Sekyra Group, British Council, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Město Zlín a další. Její ateliéry získaly četná mezinárodní ocenění za design a jejich práce jsou pravidelně publikovány v časopisech a knihách ve světě.

Jiříčná pracuje v mezinárodních porotách architektonických soutěží a intenzivně přednáší o své práci po celém světě.

Architekt Václav Aulický 80

Václav Aulický (* 1. 3. 1944) je český architekt a vysokoškolský profesor. Je absolventem FSv ČVUT. Jeho stavby mají hi-tech a postmoderní prvky.

V roce 1967 vystudoval architekturu na Fakultě stavební ČVUT v Praze, kde studoval obor architektura a stavba měst. Od sedmdesátých let pracuje v projekční organizaci Spojprojekt Praha a zabývá se především budovami pro spojové technologie a vysílači. Vede zde ateliér i po přeměně firmy na akciovou společnost a její privatizaci.

Do širšího povědomí se zapsal návrhem kontroverzní Žižkovské televizní věže, nejvyšší stavby v Praze. Vysílačem se začal zabývat už v roce 1978, ale dokončen byl až v roce 1991. Jeho jméno je spojeno například s dostavbou výškových budov v Praze na Pankráci, s tamějším nákupním centrem Arkády, výstavbou budov České televize na Kavčích horách a projektoval i stavbu Anděl Media Centra na Smíchově, kde sídlí Lidové noviny či MF Dnes.

Od roku 2005 působí zároveň i na Fakultě architektury ČVUT jako vedoucí ateliéru. Později se tamtéž habilitoval jakožto docent.

VZPOMÍNKA

Rudolf Kříženecký (28. 10. 1861 – 12. 3. 1939)

Rudolf Kříženecký v letech 1871-1878 vystudoval c. k. vyšší reálnou školu v Praze a poté v letech 1878-1883 stavitelství na císařské a královské české vysoké škole technické, před-

chůdkyni dnešní ČVUT v Praze. Poté složil postupně státní zkoušky z pozemního stavitelství a za výborné výsledky v roce 1888 obdržel stipendium, takže mohl odjet na studijní cestu do Itálie.

Jeho mladší bratr Jan (1868-1921) začal studovat architekturu, ale studia nedokončil a plně se věnoval svému koníčku, fotografování. Pro pražský městský archiv postupně pořídil unikátní kolekci fotografií více než 4 000 stavebních památek hlavního města Prahy. S rozvojem filmu se začal věnovat i tomuto oboru, natočil první české filmy a stal se zakladatelem české kinematografie.

Rudolf před odjezdem i po návratu ze studijní cesty do Itálie pracoval jako architekt v několika projekčních kancelářích, krátce i v kanceláři firmy Fellner a Helmer. V letech 1883-1888 a 1890-1893 však pracoval hlavně v ateliéru Josefa Schulze a získával zkušenosti prací na projektu Národního muzea v Praze či na rekonstrukci zámku Stránov u Mladé Boleslavi. V roce 1892 mu byla udělena samostatná stavitelská licence a Kříženecký postavil např. dům v Praze na Starém Městě v Pařížské ulici č. 1, čp. 1073, podle projektu Jana Kouly, ale to již směřoval k pedagogické činnosti.

Od roku 1893 působil Rudolf Kříženecký jako asistent na pražské technice, dnešní ČVUT. V roce 1899 se habilitoval jako soukromý docent a v následujícím roce získal místo honorovaného docenta technického kreslení na odboru stavebního inženýrství.

Současně s pedagogickou činností Rudolf Kříženecký projektoval a v období do začátku první světové války realizoval řadu novobarokních staveb. Již při pořádání Národopisné výstavy v Praze v roce 1895 byl členem stavebního výboru a projektoval Horácký statek a pavilon Smíchovského pivovaru. Od roku 1899 Rudolf Kříženecký pracoval i pro město Píseč. V roce 1905 byla podle Kříženeckého projektu v Píseči na Masarykově náměstí č. 44 postavena Občanská záložna s divadelním sálem, přednáškovou síní, knihovnou i restaurací a schodištěm, v roce 2011 byla budova využívána jako radnice. Dalšími Kříženeckým projektovanými budovami v Píseči je evangelický chrám s farou z let 1902-1907 a vila pro ředitele cukrovary a starostu města Jana Vincence Diviše. Tato vila od roku 1993 sloužila jako vícegenerační pečovatelský dům Českobratrské církve evangelické, ale dnes je v soukromém vlastnictví. Další vilu architekt Kříženecký navrhl v roce 1902 pro JUDr. Augusta Vodičku v Chrudimi.

Nejvíce staveb však Rudolf Kříženecký navrhl a realizoval v Praze a okolí. V letech 1901-1910 se podle Kříženeckého projektu stavěla První česká akciová parní mlékárna v Praze 4, v letech 1907-1908 Kříženecký pracoval na rekonstrukci Michnova letohrádku Amerika od Kiliána Ignáce Dientzenhofera, dnešního Muzea Antonína Dvořáka, ke kterému později přistavěl po stranách vchodu do areálu dva pavilony. V letech 1907-1916 bylo podle Kříženeckého projektu postaveno tuberkulózní sanatorium Na Pleši, dnes Institut onkologie a rehabilitace Na Pleši u obce Nová Ves pod Pleší. Současně se v roce 1910 postavilo Pražské sanatorium MUDr. Rudolfa Jedličky v Praze-Podolí, Podolské nábřeží 157, dnešní Ústav pro péči o matku a dítě s půvabným reliéfem nad hlavním vchodem. Do začátku první světové války Rudolf Kříženecký s Ferdinandem Havlíčkem ještě navrhoval budovu c. a k. české reálky v Plzni na Mikulášském náměstí.

Spolu s rostoucím počtem úspěšně realizovaných staveb Kříženecký postupoval i jako pedagog. V roce 1904 byl jmenován mimořádným a v roce 1910 řádným profesorem pro obor stavby budov ke zvláštním účelům, v roce 1921 ještě profesorem starověké architektury na pražské technice. V období od roku 1914 do roku 1923 třikrát vykonával roční funkci děkana Vysoké školy architektury a pozemního stavitelství, v letech 1925-1926 byl rektorem ČVUT. V letech 1900-1921 současně přednášel i na Akademii výtvarných umění.

Po skončení první světové války Rudolf Kříženecký v letech 1924-1930 pracoval na úpravách Rudolfiny pro potřeby Poslanecké sněmovny Národního shromáždění ČSR a v roce 1927 řídil úpravy Lobkovického paláce pro ministerstvo školství.

Na základě svých zkušeností s úpravami Michnova letohrádku Amerika a kostela sv. Mikuláše Rudolf Kříženecký vydal studii *K. I. Dientzenhofer a článkování architektonické letohrádku hraběte Michny a prelatury u sv. Mikuláše na Starém Městě pražském* (1899) a spis *Vývoj forem estetických na základě forem konstruktivních*. Byl také členem České akademie věd a umění.

V roce 1932 Rudolf Kříženecký obdržel titul Dr. h. c. věd technických jako uznání dosavadního architektonického díla. Je pohřben na Olšanských hřbitovech.

Výročí Bílé labutí

Obchodní dům Bílá labuť v Praze byl otevřen 18. března 1939. Vznikl v místě zájezdního hostince a pivovaru „U Podušků“, který měl ve znamení na průčelí fasády bílou labuť. Tyto budovy U bílé labutě koupil ve třicátých letech minulého století spolumajitel obchodního domu Brouk a Babka v Praze na Letné podnikatel Jaroslav Brouk. Starý hostinec a pivovar nechal zbořit a na jejich místě postavil těsně před druhou světovou válkou obchodní palác, kterému dal jméno Bílá labuť. Tento funkcionalistický obchodní palác byl postaven podle plánů architektů Josefa Kittricha a Josefa Hrubého. Vzorem byla liberecká realizace obchodního domu Brouk a Babka architekta Jana Gillara z let 1935-1936; v Bílé labuti byl Gillar autorem interiéru. Obchodní dům s obestavěnou výměrou cca 72 000 m³, celkovou půdorysnou plochou cca 22 000 m² a prodejní plochou 15 000 m² byl největším a nejmodernějším obchodním domem ve střední a východní Evropě. Od samého počátku realizace tohoto podnikatelského záměru bylo snahou majitele i architektů postavit obchodní dům, který svými parametry, technickým pojetím a architekturou snese srovnání s nejvýznamnějšími západoevropskými obchodními domy.

V celém objektu byla instalována kovová okna, přičemž v prodejních sálech bylo použito unikátních patentních překlápacích oken, uliční průčelí obchodního domu tvořilo samonosné okno o rozměrech 33 × 18 m. Výkladce ve vstupní části do obchodního domu byly obloženy ne-rezovou ocelí, veškerá okna v budově byla zasklená sklem Thermolux, které výborně rozptyluje světlo do hlubokých prodejních sálů a přitom tepelně a akusticky izoluje a zabraňuje vnikání přímých slunečních paprsků. Vnitřní komunikace obchodního domu tvořila dvě pevná schodiště. Stupně, podesty i obklady schodnic byly provedeny z umělého mramoru. Vertikální komunikace zákazníků byla zajištěna také pěti osobními rychlovýtahy. Senzací bylo také umístění pohyblivého schodiště (eskalátoru) z přízemí do prvního patra, neboť se jednalo o první pohyblivé schodiště ve střední Evropě umístěné uvnitř objektu. Toto pohyblivé schodiště mělo dopravní kapacitu čtyři tisíce osob za hodinu. Mezi technické vymoženosti patřily také pneumatické pokladny s 32 sběrnými stanicemi na prodejních, které byly pomocí speciálního potrubního systému propojeny s ústřední pokladnou. V objektu bylo instalováno ústřední zářivé topení, které současně v letním období zajišťovalo chlazení pláště objektu vodou čerpanou z vlastních studní. Odpadky byly sváděny skluzem z každého patra přímo na dvůr. V obchodním domě bylo zaměstnáno 500 osob a denní návštěvnost obchodního domu se pohybovala mezi 20 až 30 tisíci osobami.

Celkem měl objekt jedenáct pater, z toho dvě pod zemí. Nad šestým administrativním patrem byla třípatrová věžová nástavba s terasou, tehdy přístupná veřejnosti. O tři patra níže byla menší terasa pro zaměstnance, kteří tam mohli na lehátkách pod slunečníky trávit polední pauzu. Pro zákazníky byla v každém patře odpočívadla, vychovatelky v dětském koutku se staraly o malé děti, k dispozici byla také úschovna zavazadel a dětských kočárků.

Hlavní fasáda Bílé labutě do výše pěti pater byla vlastně jediným obrovským oknem o ploše 30 × 18 metrů, na něž bylo použito 180 tabulí neprůhledného stříbrošedého skla tepelně a zvukově izolujícího. Zařízení interiéru pak navrhl akademický architekt Jan Gillar.

Až do roku 1975, kdy byly otevřeny další domy – Kotva a Máj, byl tento funkcionalistický palác ze skla a železobetonu největším a nejmodernějším obchodním domem v Praze. Bílá labuť je dnes odleskem své dřívější slávy. Obchodní dům od té doby prošel několika dílčími rekonstrukcemi. Svému účelu sloužil i za bývalého režimu. V posledních letech ale tato klasická nákupní střediska bojují s novými moderními centry budovanými především na okrajích velkých měst, která zákazníkům nabízejí větší komfort a širší služby.

DESIGN & VÝSTAVY

Ocenění Czech Grand Design 2023

V Praze ve Stavovském divadle se letos opět konal večer plný umění a designu. Při této příležitosti byly předány prestižní ceny Czech Grand Design za rok 2023. Tento ročník se podle výsledků nesl ve znamení inovace, estetična a pokračování tradičního uměleckého řemesla. Vrcholem večera bylo vyhlášení Designéra roku, kterým se

stal Jan Plecháč. Ten byl navíc oceněn i jako Grand designér roku 2023.

Jan Plecháč, umělecký ředitel renomované karlovarské sklárny Moser, dokázal svým jedinečným přístupem skloubit poctivě řemeslné tradice s novátorskými vizemi. Jeho práce, včetně fascinující vazy Abyss, elegantní kolekce Harmonic a kolekce váz a nápojového skla nesoucí název Duše lesa, reflektují jeho hluboký respekt k tradici

společně s vášní pro přinášení nových a originálních řešení do světa skla. Toto spojení tradičních hodnot a moderního myšlení vás možná bude inspirovat k zařazení těchto uměleckých děl do svých domovů.

Večerní událost rovněž vzdala hold velkánům českého designového umění, přičemž pozornost byla zaměřena na Jiřího Jiroutka, jehož jméno bylo in memoriam zařazeno do Síně slávy českého designu. Jeho legendární přínos, ztělesněný ikonickou řadou nábytku U-450, spojil praktičnost, dostupnost a estetickou atraktivitu, čímž vytvořil v českých domácnostech nezapomenutelnou stopu. Cenu převzal Jiroutkův prasynovec Antonio Carlini.

Ceny Czech Grand Design 2023 odhalily nejen širší talentu v české designové komunitě, ale také rozmanitost oblastí, ve kterých čeští designéři excelují. Od módního designu přes design šperků, grafický design až po fotografii a ilustraci, každá kategorie přinesla překvapivé vítěze, kteří posouvají hranice svých oborů.

V kategorii Grafický designér roku uspěla vzdělávací platforma Vividbooks Vítka Škopa. Digitální učebnice pomáhají učitelům fyziky, chemie a matematiky s výukou na základních školách.

V kategorii Objev roku, jejíž cílem je upozornit na čerstvé nápady, nová designéřská uskupení i mladé talenty, letos z široké konkurence sedmnácti nominací uspěla originální stavebnice TOTEMO designérky Adriany Koldy.

Akademie designu ČR, která za udílením cen stojí, také zdůraznila význam podpory a uznání designu jako nezbytné součásti našich životů a kultury. Český design, který oslavuje krásu, inovaci a kreativitu, pokračuje ve svém poslání inspirovat a obohacovat nejen českou, ale i mezinárodní designovou scénu.

Czech Grand Design 2023 byl jako už tradičně večerem, kdy se všechna významná jména českého designového průmyslu sjednotila, aby oslavila své úspěchy a připravila tak půdu pro další rok plný novinek. A jak řekl ministr kultury ČR Martin Baxa: „Design je životním stylem i potřebou – a často neuvědomovaným formativním prvkem našich životů.“

Vítězové Czech Grand Design 2023

Designér roku 2023, Cena Ministerstva kultury ČR:

- Jan Plecháč / váza Abyss, kolekce váz Harmonic a kolekce váz a nápojového skla Duše lesa (Moser).

Módní designér roku 2023:

- Boris Král / kolekce Salon de Nuit a róba pro Danielu Kolářovou.

Designérka šperku roku 2023:

- Klára Marie Bliss / kolekce Banshee.

Grafický designér roku 2023:

- Vividbooks (Vítek Škop) / pracovní sešity a interaktivní učebnice pro základní školy.

Fotograf/ka roku 2023:

- SHOTBY.US / cover a editorial k albu *Šťastné děti* pro Katarzia, kampaň pro festival Tanec Praha, fotografie kolekce ~1 hour pro Yaru Abu Aatayu a kolekce šperků Zdeňka Vacka pro Swarm Mag.

Ilustrátorka roku 2023:

- Magdalena Rutová / ilustrace autorské knihy *Já, chobotnice* (Baobab) a ilustrace knih *Čavargoš* / *Tulák* (Tera Fabiánová, Milena Hübschmannová, KHER) a *Rajčatáci a Banáni* (Petr Váša, HOST).

Výrobce roku 2023:

- Moser / kolekce váz a nápojového skla Duše lesa (Jan Plecháč).

Objev roku 2023:

- TOTEMO / kreativní stavebnice z recyklovaného plastu (spolupráce: Pitoresq).

Síně slávy:

- Jiří Jiroutek (30. 1. 1928, Pardubice – 24. 5. 2023, Praha) – designér, autor série nábytku U-450.

Lexová & Smetana: Out of the Blue

Moravská galerie v Brně – Uměleckoprůmyslové muzeum, Husova 14, Brno, do 26. ledna 2025

Designéřská tvorba držitelů titulu Grand designér 2022 cen Czech Grand Design Terezie Lexové (* 1995) a Štěpána Smetany (* 1990) se vyznačuje výjimečnou kvalitou – je hravá. Snoubí v sobě pragmatismus nezbytné užitočnosti s povznášející estetikou a uměním. A to nejen ve formální stránce, ale i přístupem k designu, který se v jejich podání jeví jako nevyhnutelná potřeba vyprávět příběh, sdělovat, tvořit. Připomíná, že praktická každodennost nevylučuje krásu, jedinečnost a zážitek. Je z ní cítit entuziasmus a pozitivní energie. Takový dojem vyvolává i jejich výstava v Uměleckoprůmyslovém muzeu v prostoru „světlíku“ tradičně věnovaném Grand Designérům.

Výstava *Out of the Blue* designéřského týmu Lexová & Smetana, který společně tvoří od roku 2018, je hravým příběhem nejen s jedním, ale hned s více dobrými konci. Instalace představuje jakési topografické schéma designu tvořené dvěma krajinami – svobodným prostorem nadnášeným fantazií na jedné straně a uzemněným prostorem ohraničeným možnostmi reality na straně druhé. Symbolicky tak demonstuje napínavou dualitu, která proměňuje tvorbu designéra ve vzrušující dobrodružství.

Imaginativní krajina tvorby je zde územím hravosti, volnosti, v němž myšlenky a nápady plují vysoko nad zemí v podobě rozostřených mraků. Tato dynamika vyúsťuje v klidnou rovnováhu symbolickým poutem se zemí, která teprve dává všem vizím váhu a smysl. Nápady jsou zachyceny, aby se neztratily v nenávratnu, a připoutány k zemi zhmotnělým dílem. Oba konce příběhu designu jsou tak propojeny tenkými vlasečnicemi a jejich vztah je vzájemný. Z jedné strany je zatím rozostřený nápad vláknem symbolicky spojen s reálným výrobkem a ten, nahlížen z druhé strany, nese na křehkém stonku celou váhu nekonečné fantazie. Kurátorkou výstavy je Michaela Kádnerová.

Aktuální akce, výstavy a konference v oblasti designu

Výstava *Art, Life (Umění pro život)*

1. 1. 2024 – 31. 12. 2024

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze

Výstava *Bond in Motion*

7. 12. 2023 – 31. 3. 2024

Výstaviště Praha Holešovice

Výstava *Made by Fire*

17. 11. 2023 – 31. 8. 2024

Moravská galerie v Brně

Jakub Berdych Karpelis: Samosebou

26. 5. 2023 – 31. 3. 2024

Moravská galerie v Brně

Výstava Zlínská zrcadla

15. 9. 2022 – 30. 4. 2024

Sad Svobody, Zlín

Výstava v Ostravském muzeu

Sandarmoch – kde stromy mají tváře. Tak se jmenuje výstava, která se koná v Ostravském muzeu. Je věnovaná pamětnímu místu Sandarmoch v ruské Karélii, z něhož se za stalinismu stalo popraviště. Zahynulo zde i šest Čechů. „Výstava také připomíná objevitele tohoto popraviště, historika Jurije Dmitrijeva, který je v současnosti vězněn ruským režimem,” uvedla mluvčí Ostravského muzea Aneta Trojáková.

Sandarmoch leží v ruské Karélii poblíž finských hranic. V době vrcholících stalinských represí v letech 1937-1938 zde bylo popraveno přes 6 000 osob šestapadesáti národností. Vedle mnoha Rusů, Karelů, Finů, Ukrajinců a dalších národností tu zahynulo i šest Čechů – Josef Baláš, Antonín Pavlas, Alexandr Vavřín, Josef Pícha-Petrovský, Vladimír Krejčí a Marie Dlouhá. „Baláš, Pavlas, Vavřín a Pícha-Petrovský byli oběťmi monstrprocesu s českými učiteli v Charkově v roce 1931. Byli odsouzeni za údajnou špiónáž ve prospěch Československa na deset let pracovních táborů na Soloveckých ostrovech,” sdělila Petra Černoušková, projektová manažerka organizace Gulag.cz, která výstavu organizuje. Dodala, že Krejčí s Dlouhou byli jako vězni nuceni stavět Bělomořsko-baltský kanál. „Všem byl ale v roce 1937 zpřísněn trest na zastřelení,” upřesnila s tím, že výstava je připomíná v medailoncích i na fotkách.

Také je zde vzpomínka na Jurije Dmitrijeva, který se svými kolegy z petrohradského Memoriálu popraviště v Sandarmochu objevil v roce 1997.

V dalších letech se jim podařilo zdokumentovat a dohledat jména většiny popravených. Ruské úřady jejich práci zpočátku podporovaly. Ale poté, co se v roce 2014 Dmitrijev otevřeně postavil proti ruské agresi na Ukrajině, začal být pronásledován a ve vykonstruovaném procesu dostal patnáct let pobytu v trestanecké kolonii.

Původně měla být celá výstava pořádána společně právě s petrohradským Memoriálem. „Získali jsme společně grant. Jenže po ruské soudní likvidaci Memoriálu a agresi Ruska na Ukrajinu to padlo. Rozhodli jsme se, že grant nebudeme vracet, ale výstavu uděláme sami. Vyzvali jsme proto umělce z Česka i zahraničí, aby se na výstavě podíleli, a my ji tak doplnili o uměleckou část. Přihlásilo se na sedmdesát umělců z různých částí světa,” upřesnila Černoušková.

Podotkla, že největším překvapením byl obrovský zájem umělců z Ruska, který svědčí o tom, že téma vyrovnání se s vlastní minulostí je ve světle agrese na Ukrajině stále velmi aktuální a že zdaleka ne všichni Rusové válku podporují.

Svá díla přihlásili také umělci z Ukrajiny, Česka, Estonska, Polska, Německa, Slovenska, Nizozemska a USA. Část děl se již dříve vydrazila ve veřejné aukci, jejíž výtěžek byl věnován na humanitární pomoc Ukrajině. Na výstavě mohou návštěvníci vidět například posmrtné masky vyrobe-

né z kůry stromů, ale i nářadí, které je třeba na vykopání hromadných hrobů – v Sandarmochu jich bylo objeveno sto padesát. Nechybí obrazy vytvořené různými technikami, ale i umělecké objekty z drátů a stromů.

„Ústřední roli zaujímá v dílech na výstavě příroda jakožto nejuctívější forma piety i nejvyšší instance kolektivní paměti v době represe a zapomínání. Díla zjitřují osobní paměť na tragickou minulost, která se analogicky opakuje právě dnes,” uvedl kurátor umělecké části výstavy Michal Pěchouček.

Výstavu *Sandarmoch – kde stromy mají tváře*, mohou zájemci navštívit do 26. května tohoto roku. (mk)

V umění volnost

V umění volnost je název bilanční výstavy členů výtvarného odboru Umělecké besedy a několika jejich hostů. Je připomenutím 160 let trvání nejstaršího českého fungujícího uměleckého spolku. Jakou cestu urazila Umělecká beseda od doby svého založení, v čem je dnes umění jejich členů jiné, v čem jsou jiní vystavující umělci, takové otázky si klade členská výstava sedmapadesáti výtvarných umělců, představující jejich většinou aktuální výtvarná díla. Jejich práce v duchu idejí spolku zahrnuje široké spektrum formálních i názorových přístupů k umělecké tvorbě od sochařských prací, přes klasickou malbu, kresbu, grafickou tvorbu, koláže, keramiku, textilní tvorbu až po konceptuálně komponované práce. Také generační rozdílnost účastníků výstavy je zárukou široké názorové škály představených děl.

Výstavu doprovází bohatý program připravený členy všech tří odborů Umělecké besedy. Jeho náplní tvoří jak komentované prohlídky výstav, tak workshopy členů výtvarného odboru, večery autorského čtení z děl členů literárního odboru a několik koncertů z tvorby členů hudebního odboru Umělecké besedy.

Výstava *V umění volnost* bude otevřena v Clam-Gallasově paláci v Praze do 30. dubna letošního roku. (mk)

Co nenašli archeologové

I amatérskými archeology se podařilo významné objevy. A právě tomuto fenoménu je věnovaná výstava v Muzeu východních Čech v Hradci Králové. Jedním z nejvýznamnějších amatérských hledačů byl Jan Klen. Původním povoláním byl knihař a archeologie byla jeho největším koníčkem. Byl to člověk, jehož jméno je spojeno zejména s okolím Dobrušky. Byl aktivní už v období před druhou světovou válkou až do své smrti v roce 1983. Prochodil ohromná území v Dobrušce a jejím okolí. Získal množství artefaktů a archeologických nálezů, které sahají od paleolitu až po vrcholný středověk. Byl ve velice čilém kontaktu s velkými jmény archeologie 20. století. Udržoval například korespondenci s Karlem Absolonem, který našel Věstonickou venuši.

V poslední době přibýlo lidí, kteří hledají artefakty pomocí detektoru kovů. „Už několik let máme program, který se nazývá Jak nalézat a neničit, a umožňuje komukoliv z řad veřejnosti se zapojit do archeologického bádání. My ho zaškolíme, aby se dozvěděl, co má dělat, co může dělat a co nesmí dělat. Lidé k nám chodí a nosí archeologické nálezy. [...] V současnosti s rozvojem detektoru kovů jsou

nejčastějším nálezem, co lidé nosí, kovové předměty. Ještě relativně donedávna, krátce po začátku 21. století, byly nejčastějším nálezem fragmenty keramiky a střepy z pravěkých nebo středověkých nádob. Co se týká nálezného, tak právě ten program Jak nalézat a neničit, tak díky tomu, že my lidi zaškolíme a děláme pro ně různé akce, tak oni ze zákona nárok na odměnu mít nemohou. Ten má nárok pouze člověk, který učinil náhodný nález. Ale v tomto případě při zapojení do programu, hledají cíleně.“

Výstava ve Vlastivědném muzeu v Dobrušce potrvá do 26. března 2024.

Italský umělec Celiberti v Terezíně

Italský sochař a výtvarník Giorgio Celiberti navštívil již podruhé Terezín. První návštěva v šedesátých letech výrazně

ovlivnila jeho tvorbu. Nynější procházka po Malé pevnosti v něm vyvolala silné emoce. Chce připravit knihu o Terezíně, řekl ČTK. Díla výtvarníka si budou moci prohlédnout lidé v místním infocentru poté, co se sem přesunou z Prahy.

„Po cestě jsem kreslil, dělal jsem skici, chtěl bych je doplnit obrázky a udělat na památku knihu,“ uvedl umělec. Jeden obraz již dostal od Celibertiho terezínský starosta René Tomášek. Celiberti je považován za jednu z nejvýraznějších osobností italského umění od poloviny minulého století do současnosti.

V Terezíně budou moci zájemci výstavu navštívit od 7. března do 30. dubna. Celiberti v roce 2011 věnoval Terezínu velkou stělu, která byla umístěna na památku všech obětí druhé světové války do venkovního prostoru Malé pevnosti.

LITERATURA

Kafka 2024

Sto let od smrti Franze Kafky je letos jednou z největších vzpomínkových událostí kulturního a literárního světa. Výročí, vztahující se k datu 3. června, bude v Čechách připomínáno nejrůznějšími akcemi celý rok. Agnieszka Holland točí film, který bude k vidění na konci roku. Mezinárodní pražský veletrh Svět knihy se letos těžko obejde bez programu o nejslavnějším pražském literárním rodákovi.

Franz Kafka není v žádném případě „jen klasik“. Jeho společenská kritika a obrazy základních lidských zkušeností jsou stále velmi aktuální. Například Goethe-Institut nabízí různé pohledy na Franze Kafku – od odborné konference přes literární čtení a inscenace až po videohru. Chápe toto výročí jako příležitost k reflexi Kafkovy díla. Může se od nás očekávat různé formáty, jejichž cílem je ukázat nové cesty k tomuto autorovi a k jeho dílu.

Český zájemce může být ale předem na kafkovský rok stoprocentně připraven. Od roku 2018 má k dispozici biografickou trilogii *Kafka* od detailního znalce spisovatelova života, německého publicisty a badatele Reiner Stacha (* 1951). Autor pracoval na své rozsáhlé trilogii o Kafkovi osmnáct let, prostudoval neuvěřitelné množství materiálu, přečetl dobový tisk a především se opíral o kritické vydání Kafkových děl, korespondence, deníků, a dokonce úředních spisů, které vycházely v průběhu let v německém nakladatelství S. Fischer.

Třeba právě poslední dny autora *Procesu* a *Zámku* jsou Stachem přiblíženy velmi sugestivně. Čtyřicetiletý Kafka je strávil v plicním sanatoriu Kierling u Klosterneuburgu. Následkem postupující tuberkulózy byl vážný zánět jícnu, který mu téměř znemožňoval cokoliv spolknout, a zároveň se i přes úsilí špičkových lékařů té doby horšilo jeho dýchání tak, že bez tracheotomie nebylo možné vyhnout se udušení. Dochází dokonce k „léčbě mlčením“, kdy dostává od lékařů pokyn, aby nemluvil – a to ani šeptem. A tak jsou jedněmi z posledních textů světového spisovatele lístečky, kterými komunikuje s nejbližším světem. Jak jinak – týká se především tělesného stavu, problémy kolem jídla, pití a medikace. Ošetřující lékař dr. Klopstock tyto lístky shromáždil a Kafkův dobrodinec i stín Max Brod později výbor z těchto lístků připravil k vydání.

Paradoxem je, jak připomíná Stach, že poslední Kafkovou literární prací byly korektury povídky *Umělec v hladovění*, na kterých pracoval ještě den před svou smrtí. Z textu o člověku, který už nechce jíst, pociťoval autor, který už jíst nemohl, zvláštní strach. Podle svědků nedokázal při četbě tohoto svého textu na smrt nemocný Kafka zadržet slzy.

Jde o ten typ biografie, která se čte jako román. Reiner Stach ví o Kafkovi první poslední.

Kulturní multiinstrumentalistka, v tomto případě scenáristka Pavlína Šulcová a výtvarník Kakalík jsou autory tříminutového animovaného filmu nejen o Kafkovi, ale také o tom, co vlastně znamená ono globálně provažené slovo „kafkovský“. Čtenářům internetového deníku FORUM 24 nabízí krátký film o Kafkovi ve světové premiéře: www.forum24.cz/video-kdo-byl-franz-kafka-pustte-si-animak-ktery-vam-to-rekne-ve-svetove-premiere.

Pavlína Šulcová: Máme pocit, že Kafka je sice světoznámým pražským rodákem, ale česká veřejnost k němu má trochu komplikovaný vztah. Nejdřív byl tabu a pak byl naježnou úplně všude. Ne každý si k němu dokázal vytvořit cestu. Ne každý, kdo říká, že ho zná, ho opravdu četl. Chtěli jsme ho trochu rehabilitovat pro ty, co Kafku vnímají jako povinnou literaturu nebo turistický suvenýr. Naše projekty včetně filmu o Kafkovi jsou určeny převážně dětem, ale doufáme, že se přes ně dostaneme i k rodičům a jejich přátelům – tedy dospělým.

Video je volně dostupné na youtube kanálu „Judaism Fun Again“.

Franz Kafka (3. 7. 1883, Praha – 3. 6. 1924, Kierling u Klosterneuburgu)

Franz Kafka byl pražský německy píšící židovský spisovatel. Je považován za jednoho z literárně nejvlivnějších spisovatelů 20. století, byl členem Pražského kruhu. Napsal tři romány – *Amerika*, *Proces* a *Zámek* – a řadu povídek a novel (například *Proměna*). Podle něj vzniklo přídavné jméno kafkovský, jež existuje také v mnoha dalších světových jazycích a je typické pro situace obsažené v Kafkových románech.

Vystudoval právo a byl zaměstnán jako úředník u pojišťovny. Nikdy se neoženil. Byl nekuřák, abstinents a vegetarián. Onemocněl tuberkulózou. Téměř celý jeho ži-

vot byl spjat s Prahou. Oskaru Pollakovi v dopise v roce 1902 napsal: „Praha nepustí. Ani Tebe, ani mě. Tahle matička má drápy. To se člověk musí přizpůsobit, nebo –. Ze dvou stran bychom ji museli podpálit, na Vyšehradě a na Hradčanech, pak by se nám snad podařilo uniknout.“

Kafka byl plodným spisovatelem, většinu svého volného času trávil psaním, často pozdě v noci. Odhaduje se, že 90 % ze své tvorby sám spálil během svého života z důvodu nespokojenosti téměř se vším, co napsal. Velká část ze zbývajících 10 % je ztracena nebo nebyla publikována, za Kafkova života vyšlo jen málo jeho děl: povídkové sbírky *Rozjímání* a *Venkovský lékař* a některé jednotlivé povídky (např. *Proměna*).

Ve své závěti Kafka nařídil svému blízkému příteli Maxu Brodovi, aby zničil všechna jeho díla, deníky i korespondenci, včetně románů *Proces*, *Zámek* a *Amerika*. Brod však tyto pokyny ignoroval a nechal vydat mj. všechny jeho romány v letech 1925, 1926 a 1927. Během Kafkova života se jeho dílu dostalo jen malé pozornosti. Během nástupu Adolfa Hitlera začalo být známé ve Francii a anglicky mluvících zemích, po druhé světové válce pak i v německy mluvících zemích. V šedesátých letech 20. století se pak stalo celosvětově známým.

Kafkův otec v rámci sčítání lidu uváděl jako svou obcovací řeč střídavě češtinu a němčinu. Kafkovou mateřštinou byla němčina, ale hovořil také česky a francouzsky. V dopise Mileně Jesenské v květnu 1920 napsal: „Nikdy jsem mezi německým národem nežil. Němčina je mi mateřštinou, a proto pro mě přirozená, ale čeština je blízká mému srdci.“

Ivan Kraus 85

Herec, scenárista, loutkář, spisovatel, fejetonista a povídkář Ivan Kraus se narodil 1. března 1939 v Praze. Po maturitě na gymnáziu (1957) vystudoval nástavní obor mezinárodní ekonomické vztahy (1959). Jako herec a autor působil v řadě pražských malých a kabaretních divadel. Po roce 1968 žil v cizině, od roku 1971 pracoval v Německu jako rozhlasový a televizní scenárista, loutkoherec a spisovatel, od roku 1976 střídavě žije ve Francii. Pobýval také ve Spojených státech, Švýcarsku, Itálii, Anglii, Nizozemí, Belgii, Španělsku, Portugalsku a Mexiku. Nyní žije střídavě v Paříži a v Praze.

Jeho povídkové knihy přinášejí do českého humoru osobitě pojaté téma rodinných vztahů obohacené o prvky groteskní a absurdní komiky. V nakladatelství Academia vyšly jeho mnohé knihy, doprovázené ilustracemi Adolfa Borna.

Ukázka z knihy *Má rodina a jiná zemětřesení* *Jak se bratr ztratil*

„Musíme po chlapci pátrat!“ řekl nějaký inženýr chemie, nasadiv si brýle proti slunci. Před hotel vyšlo několik hostů a inženýr jim hned vyprávěl, co se přihodilo. Někáká paní přiběhla k matce a začala ji objímat. „Já si jen skočím vyměnit boty, hned jsem tady,“ řekla a běžela do hotelu. Pak jsme vyrazili. Po cestě se k nám přidal ještě nějaký pán, který tvrdil, že byl na houbách už od rána a že viděl ráno nějakého chlapce v lese. „Cože?“ vykřikla matka. „Jak ten kluk vypadal?“ ptal se otec. „Byl takovej malej...“ začal ten pán se popisem. „Já myslím vlasy, jaké měl například vlasy?“ ptal se otec. Muž chvíli přemýšlel. „Černé, nebo blond?“ ptal se otec. „Ano. Něco na ten způsob, pravil ten pán a matka záúpěla a řekla, že to byl určitě náš Jan. Pak se ještě otec toho pána zeptal, kterým to bylo směrem, a ten člověk řekl, že to bylo k rybníku. Inženýr studoval chvíli kompas a pak řekl, že musíme jít buď jak buď na severovýchod. Asi po půl hodině se ten houbař zastavil a ptal se otce, zda je kluk opravdu v takovém nebezpečí, když šel s babičkou. „S jakou babičkou?“ ptala se matka. „No s tou, co šla s ním...“ vysvětloval muž. Pak se dohadovali, až vyšlo najevo, že tomu chlapci, kterého muž ráno viděl v lese s nějakou babičkou, je deset nebo dvanáct let, a že to tedy nemůže být náš Jan.

VZPOMÍNKA

Publicista Antonín Liehm

Před 100 lety, 2. března 1924, se narodil publicista, překladatel a filmový kritik Antonín Jaroslav Liehm. Podstatnou část svého života prožil v exilu, kde také založil mezinárodní časopis *Lettre internationale*. Liehmovo jméno je úzce spjato s *Literárními novinami* šedesátých let minulého století a s propagací nové československé filmové vlny v západní Evropě. Velkou část života prožil v exilu, v roce 2013 se přestěhoval zpátky do Prahy. Mimo jiné byl předsedou redakční rady kulturního dvouměsíčníku *Listy*.

Kariéru žurnalisty a kritika zahájil Antonín Liehm těsně po druhé světové válce, kdy začal spolupracovat s Emilem Františkem Burianem na časopisu *Kulturní politika*. Když bylo jeho vydávání ukončeno, pracoval v tiskovém odboru československého ministerstva zahraničí, v nakladatelství Naše vojsko a v zahraniční redakci ČTK. V šedesátých letech vedl Liehm zahraniční a filmovou rubriku *Literárních novin*. Významně se angažoval v souvislosti s nástupem takzvané nové vlny v československém filmu, které přisuzoval světový význam. Na podzim roku 1968 byl Liehm vyslán do Paříže jako zástupce Československého státního filmu. Vzhledem k politickým událostem v Československu se rozhodl v zahraničí už zůstat. Přednášel na univerzitách v Evropě i USA a zároveň přispíval do zahraničních novin a rádií. Knižně vydal Liehm dvě sbírky rozhovorů se zahraničními a českými spisovateli a knihu *Příběhy Miloše Formana*. Liehm napsal i dílo *Ostře sledované filmy*, které se zabývá československým „filmovým zrakem“ ze šedesátých let. Vydal přehled svých článků nazvaný *Názory tak řečeného Dalimila*. Právě za tuto publikaci obdržel Stoppardovu cenu.

„Snažil jsem se nelhat a mluvit o tom, o čem chtějí lidé slyšet. Ale ne to říkat s ohledem na to, co chtějí slyšet. Za nejhorší považuju vyhovovat přání čtenářů, což je teď pro-

blém české žurnalistiky," řekl při představení knihy v roce 2014 Liehm.

Na jaře 2015 převzal Cenu Toma Stopparda, v říjnu téhož roku mu prezident udělil Medaili Za zásluhu.

Zemřel po krátké těžké nemoci 4. prosince 2020, bylo mu šestadevadesát let.

Karel Trinkewitz (23. 8. 1931, Mečeříž – 14. 3. 2014, Hamburk)

Karel Trinkewitz byl český prozaik, básník, představitel experimentální poezie, esejista, výtvarník, tvůrce typografických koláží, signatář Charty 77. V roce 1979 byl komunistickým režimem v rámci akce Asanace donucen k emigraci a žil v německém Hamburku.

Karel Trinkewitz se vyučil v letech 1949-1951 na keramické technické škole v Teplicích-Šanově a potom absolvoval gymnázium v Teplicích, kde byli jeho spolužáci Jan Koblasa nebo Eduard Světlík. Měl v úmyslu studovat filozofii, ale nakonec byl roku 1952 přijat na Právnickou fakultu UK. Po třech semestrech byl jako „buržoazní element“ vyloučen a v dalších letech se živil jako stavební dělník nebo nosič balíků na poště a účetní.

V době mírného politického tání koncem padesátých let se prosadil jako reklamní grafik a textař a v letech 1961-1971 pracoval jako redaktor časopisů vydávaných pro zahraničí v nakladatelství Orbis, mj. *Im Herzen Europas*. Mimo zaměstnání se věnoval básnické tvorbě, psal eseje o umění a písňové texty. Jako výtvarník spolupracoval v šedesátých letech s řadou časopisů, kde pod značkou Witz uveřejňoval karikatury, kresby a koláže. V letech

1968-1969 se stal známým jako politický žurnalista a satirik. V sedmdesátých letech byl několikrát zatčen a vyslýchán StB. V roce 1977 patřil k prvním signatářům Charty 77 a roku 1979 byl donucen odejít do exilu. Usadil se v Hamburku a pobýval také ve švýcarském regionu Ticino.

Po roce 1989 žil střídavě v Čechách a Německu, kde působil mj. jako český konzul. Doma patřil ke skupině Rudolfa Battěka a spolu s ním byl vyloučen z ČSSD. Prezident Václav Havel vyznamenal Karla Trinkewitze Řádem Bílého lva.

Bohumil Hrabal, rozený Bohumil František Kilian (28. 3. 1914, Židenice – 3. 2. 1997, Praha)

Bohumil Hrabal byl český prozaik, jeden z nejvýznamnějších a nejosobitějších českých spisovatelů druhé poloviny 20. století. Ačkoliv začal autorsky publikovat až po čtyřicátém roce věku, stal se po Jaroslavu Haškovi, jehož *Osudy dobrého vojáka Švejka* byly přeloženy do osmapadesáti jazyků, a Karlu Čapkovi, jehož některá díla byla přeložena do desítek jazyků, třetím nejprekládanějším českým autorem 20. století.

Na přání rodičů vystudoval práva, ale praxi nikdy neprovozoval. Než se začal živit psaním, působil v řadě profesí, vesměs dělnických a někdy až obskurních, kde načerpal zásoby inspirace pro svou budoucí tvorbu.

Byl stálým hostem hospody U Zlatého tygra v Praze na Starém Městě, kmenovým členem tzv. Hrabalovy Sorbony (Bohumil Hrabal, Ivo Tretera) a doživotním prezidentem hospodské přístolní společnosti zvané Zlatá Praha.

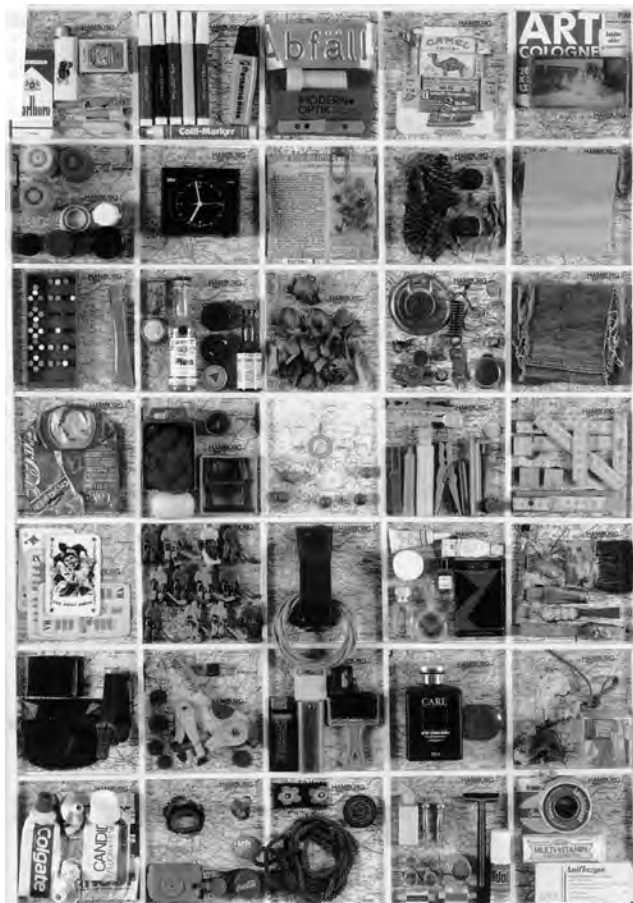
Dne 8. prosince 1956 si Hrabal na libeňském záměčku vzal Elišku Plevovou (1926-1987), dceru odsunutých rodičů (říšských občanů), hodonínského průmyslníka Karla Plevy a Rakušanky Elisabeth Bergové.

Spisovatelem z povolání se stal v roce 1963. V roce 1965 se stal členem Svazu československých spisovatelů a redakční rady *Literárních novin*. Po roce 1970 nesměl několik let oficiálně publikovat, psal tedy do samizdatových a exilových periodik. Roku 1975 bylo v časopise *Tvorba* zveřejněno krátké sebekritické prohlášení, na jehož základě mu bylo částečně a pod dohledem cenzury umožněno opět publikovat. Řada jeho děl vycházela v nakladatelství Pražská imaginace, vydávajícím Hrabala samizdatem od roku 1985. Totéž nakladatelství vydalo pod editorským dohledem Václava Kadlece v letech 1991-1997 *Sebrané spisy Bohumila Hrabala* v devatenácti svazcích.

Hrabal se znal s Jiřím Kolářem, obdivoval svérázného a předčasně zesnulého malíře, grafika a průmyslového výtvarníka Vladimíra Boudníka a přátelil se s filozofem Egonem Bondym nebo s kreslířem, karikaturistou, ilustrátorem a humoristou Jiřím Winterem Nepraktou. Některé Hrabalovy texty byly úspěšně zfilmovány a obdržel také mnoho nakladatelských cen. Spolu s Ludvíkem Vaculíkem, Karlem Peckou, Janem Kameníčkem, Libuší Moníkovou a dalšími tvůrci je Hrabal – především pro svou *Příliš hlučnou samotu* – považován za v dílčí míře pokračovatele Franze Kafky.

V hospodě U Zlatého tygra se v roce 1994 setkal s Václavem Havlem, americkým prezidentem Billem Clintonem a Madeleine Albrightovou.

Bohumil Hrabal zemřel v roce 1997 v Praze v nedožitých třiaosmdesáti letech na následky pádu z okna v pátém patře Ortopedické kliniky Fakultní nemocnice Bulovka, ve

Karel Trinkewitz: koláž

kteř se léčil. Spočívá v rodinném hrobě na hřbitově v Hradištku, kde je pohřbena i jeho matka „Maryška“, nevlastní otec „Francin“, strýc „Pepin“, manželka „Pipsi“ a bratr „Slávek“. Byl uložen v těžké dubové rakvi s nápisem „PIVOVAR POLNÁ“, jak si přál.

Za své dílo byl několikrát oceněn, za román *Příliš hlučná samota* získal italskou literární cenu Premio Elba – Raffaello Brignetti, maďarskou cenu I. Bethlena, za knihu *Jak jsem obsluhoval anglického krále* Národní cenu České republiky, francouzské vyznamenání Officier de l'ordre des arts et des lettres (Rytíř umění a písemnictví), za anglické vydání *Příliš hlučné samoty* obdržel cenu Georgie Theinera a cenu Jaroslava Seiferta za trilogii *Svatby v domě, Vita nuova, Proluky* ad. 9. května 1996 jej jmenovali doktorem honoris causa na univerzitě v Padově. Téhož roku získal z rukou Václava Havla Medaili Za zásluhu.

V jeho díle je jasný prvek autobiografičnosti, protože hojně čerpal z autentických životních zkušeností, které s nevšední uměleckou imaginací a fantazií transformoval do svébytné grotesknosti, nadsázky a komična, někdy poznamenaných i skepsí a černým humorem. Vytvořil literární díla triviální i vysoce kultivovaná, v nichž se nevyhýbal ani slangu a poetismům. V pozdních prózách nechal zaznít i silné melancholické tóny (nikoliv však depresivní). Jeho dílo je velmi populární i v zahraničí, bylo přeloženo do více než osmadvaceti jazyků.

Řada jeho povídek či novel byla zfilmována. „Dvorním“ (ale nikoli výhradním) Hrabalovým adaptátorem se stal Jiří Menzel, který podle hrabalovských předloh natočil své vrcholné filmy. Byla po něm pojmenovaná mnohá místa, ulice, náměstí, park, gymnázium, lavička s jeho dřevěnou sochou, naučná stezka, most, autobusová zastávka. Od roku 1999 je v zahradě Lesního ateliéru Kuba pořádán festival Hrabalovo Kersko; při jeho 20. ročníku byl zprovozněn poesiomat s Hrabalovým dílem. Po Hrabalovi byla také pojmenována planetka 4112 Hrabal.

Jakub Arbes

Jakub Arbes byl český spisovatel a novinář, který proslul zejména sociálními romány a který také vytvořil vlastní specifický útvar – romaneto.

Arbes se narodil 12. června 1840 na pražském Smíchově. Nižší reálku vystudoval na Starém Městě, kde se seznámil s Juliem Zeyerem. Vyšší reálku pak studoval v Mikulandské ulici. Tady na něj zapůsobil hlavně mladý Jan Neruda, který sem nastoupil jako suplent. Prázdniny trávil v rodišti svého otce – v Merklíně na Plzeňsku. Sympatizoval s májovci, avšak neřadil se mezi ně, neboť tvořil za jiných okolností než oni. Kulturně a společensky se projevoval zejména po pádu Bachova absolutismu, pořádal výlety a besedy se studenty, vedl ochotnické divadlo, zasloužil se o zřízení knihovny na Smíchově. Ještě nějakou dobu studoval na vysoké škole polytechnické, ale brzy se začal věnovat jen literární činnosti. Tehdy se seznámil i s Josefínou Rabochovou, která se stala jeho manželkou. Narodily se jim čtyři děti (jedna dcera však zemřela jako dítě, syn zemřel v jedenácti letech, dospělosti se dožily pouze dcery Olga a Polyxena, přičemž ta starší se o Arbese starala v jeho stáří a pak pečovala i o jeho literární pozůstalost).

Arbes pracoval jako redaktor (i *Národních listů*), také jako dramaturg Prozatímního divadla. Mezitím byl pro své názory v letech 1873-1874 vězněn v České Lípě. Samozřej-

mě pak i jeho tvorba odráží jeho zážitky a vlastní sociální a finanční problémy. Ke konci života se angažoval například v Umělecké besedě, byl dopisujícím a později řádným členem ČAVU, také se zajímal o mladší básnickou generaci. Úplný konec života strávil jen v péči dcery, byl téměř slepý, zemřel ve svém bytě na Smíchově 8. dubna 1914, pochován je v rodinné hrobce na Malvazinkách.

Také překládal básně, a to zejména Puškina, Lermontova nebo Mickiewicze. Během svého života se pokoušel také o dramata, ta však nebyla příliš úspěšná. Mnohem lépe prorazil s prózou. Jeho první pokusy byly ovlivněny světovým realismem. Později vytvořil specifický prozaický útvar – tzv. romaneto. Prvním příkladem je *Ďábel na skřipci* z roku 1856, kde je poprvé obsaženo charakteristické sloučení reality a fantastična. Nejtypičtějším příkladem romaneta je pak *Svatý Xaverius* (romaneto jako název žánru vymyslel pro Arbese Jan Neruda). Romaneta jsou založena na domnělých záhadách a spojují v sobě prvky románu i novely. Z románových jsou to zejména dlouhé popisy, úvahy, líčení prostředí, z novelistických pak dějový spád, menší počet postav a vyhrocená pointa.

Po romanetech se Arbes přiklonil k románu, k čemuž jej dohnaly částečně finanční důvody. Ač různých románů, statí a překladů publikoval mnohem více, do literární historie se zapsal především svými romanety.

Jiří (Mordechaj Ze'ev) Langer

Jiří Langer byl prozaik, básník, překladatel a vykladač *Talmudu*, znalec chasidského života, psal německy, hebrejsky a česky. Celé jeho dílo je zasvěceno židovské kultuře.

Nejmladší syn z pražské židovské obchodnické rodiny, bratr dramatika a prozaika Františka Langra Jiří se narodil 19. března 1894 v Praze. Už za středoškolského studia se intenzivně zajímal o mystiku, do které ho uváděl jeho o dva roky starší přítel A. Fuchs. V létě 1913 se poprvé vydal do „židovského Říma“, haličského Belzu, ponořil se do studia v belzské učebně a pokračoval v něm i po návratu do Prahy. Podruhé odjel do Belzu v roce 1914, s družinou belzského rabína se uchýlil před frontou do Maďarska, odkud rukoval do armády.

Do konce války žil s chasidy, po ní se vrátil do Prahy. S kulturou chasidů seznamoval mj. i F. Kafku. Pracoval většinou jako soukromý judaistický učenec, hmotně podporován rodiči i bratry, nedlouho působil jako učitel v židovské škole. V červenci 1939 se vydal do Palestiny, s celou výpravou uprchlíků na říčních lodích uvízl v Rumunsku. Na lodi prožil krutou zimu. Když se pak uprchlíci dočkali povolení ke vstupu do Palestiny, léčil se marně v telavivské nemocnici. Zemřel 12. března 1943 na nefrózu.

Do literatury vstoupil knihou *Die Erotik der Kabbala*, ve které se pokusil vysledovat zdroje židovské mystiky a vůbec náboženství ve smyslu učení S. Freuda. Přispíval i do vídeňského psychoanalytického časopisu *Imago*. Své hebrejsky psané verše vydal ve sbírce *Pijutim ve-širej jedidut* (*Básně a písně přátelství*).

Výbor z jeho esejistiky, publicistiky a korespondence vyšel až v polovině devadesátých let. Už na konci první republiky dal české literatuře tři významné publikace: informativní knížku o *Talmudu*, výbor z hebrejského básnictví deseti století *Zpěvy zavržených* a knihu chasidských legend a příběhů *Devět bran*. Epilogem Langrova díla se stala skromná knížka hebrejsky psaných veršů *Me'at cori*

(*Kapka balšámu*), poezie psaná v posledních autorových letech v Palestině.

11. 4. 1769, před 255 lety, se narodil **František Ladislav Hek (Věk)**, spisovatel, skladatel a buditel († 4. 9. 1847).

7. 3. 1799, před 225 lety, se narodil **František Ladislav Čelakovský**, spisovatel a slavista († 5. 8. 1852).

6. 4. 1889, před 135 lety, se narodil **Josef Toman**, spisovatel a dramatik († 27. 1. 1977).

25. 3. 1929, před 95 lety, zemřel **Otakar Březina**, básník (* 13. 9. 1868).

1. 4. 1929, před 95 lety, se narodil **Milan Kundera**, spisovatel. († 11. 7. 2023)

4. 3. 1949, před 75 lety, na sjezdu spisovatelů byl založen **Svaz československých spisovatelů**.

11. 4. 1949, před 75 lety, bylo zřízeno nakladatelství Státní nakladatelství dětské knihy, nyní **Albatros**.

7. 4. 1999, před 25 lety, zemřel **Ivan Diviš**, básník (* 18. 9. 1924).

3. 3. 2009, před 15 lety, zemřel **Jan Vladislav**, básník, překladatel a esejista (* 15. 1. 1923).

DIVADLO

Osudy řeholnic z románu *Bílá Voda* ožily na divadelních prknech

Objevování minulosti prostřednictvím silného příběhu, tak lze charakterizovat román jedné z nejčtenějších současných českých autorek Kateřiny Tučkové. Na *Bílé Vodě* pracovala deset let a za knihu, která vypráví nejen o stíhání řeholnic v padesátých letech minulého století, ale i o jejich postavení v církvi a vlastně v celé společnosti, získala Státní cenu za literaturu.

V únoru se *Bílá Voda* poprvé předvedla divákům jako divadelní představení v Městském divadle Brno. Režie se ujal hostující Dodo Gombár, který už v Brně před několika lety s úspěchem dramatisoval další bestseller Kateřiny Tučkové *Žitkovské bohyně*. „Román jsem přečetl několikrát a pocítil jsem téměř neodolatelnou touhu inscenovat tento příběh na jevišti. Baví mě mimo jiné, že jde o velké – zdůrazňuji v uvozovkách – ženské téma, které se zhmotňuje v extrémně silných příbězích,“ uvedl režisér.

„Do scénáře jsem nijak nezasahovala. Nebyla bych v tom ani dobrá. Byla jsem však překvapena, jak silný může být i na jevišti příběh, byť samozřejmě divadelní podoba nemůže obsáhnout celou šíři, kterou nabízí kniha. Za mě dobré,“ pochválila Gombárův tým autorka knihy, která má sedm set stran.

„Kateřina je vynikající vypravěčka, ovšem stejně jako kniha ani naše představení není historickou rekonstrukcí či dokumentem,“ doplnil dramaturg představení Miroslav Ondra.

Směsici příběhů dominuje příjezd Leny do Bílé Vody, někdejší poutní vesnice, která se zde chce u řádových sester ukrýt před minulostí. Místo kláštera s početnou řehol-

ní komunitou však najde jen pár řádových sester vedených svéráznou řeholnicí Evaristou. Ta přišla do Bílé Vody v poslední zářijové noci roku 1950, kdy komunistický režim zosobněný páterem Plojharem odvěkl v rámci „Akce Ř“ všechny řádové sestry do sběrných klášterů. Lena brzo pochopí, že démoni obcházející minulost bělovodských sester nezmizeli, navíc jsou součástí i jejího vlastního osudu.

Pod scénu a kostýmy divadelního představení se podepsala Eva Jiřikovská, hudbu, která je nedílnou součástí inscenace, složila Vladivojna La Chia. Na scéně účinkuje spolu s třemi desítkami hereček a herců také čtyřčlenné smyčcové kvarteto.

Postavu představené sestry Evaristy vytvořila Markéta Sedláčková, Lenu zahraje Lenka Janíková. Tvůrci inscenace dokonce absolvovali školení, které jim alespoň částečně přiblížilo život v řádech.

Stejně téma, ovšem s jinou dramatisací, si pro jeviště připravilo i pražské Národní divadlo, které však inscenaci předvede poprvé až v květnu v letošním roce. (mk)

Otec v šestinedělí

Hudební one-man show Romana Vojtky o všech nástrahách, výzvách, ale i radostech, které zažívají novopečení rodiče. Komédie měla na prknech Divadla Hybernia premiéru 15. února 2024. Komédie vtáhne diváky do světa vtipných situací, které zná dobře každý rodič. Roman Vojtek ztvárňuje desítky postav, chvíli je babičkou z Valašska,

Roman Vojtek si v novince zahraje několik rolí

chvilí zpívající sestřičkou Mílou, ale nejčastěji novopečeným otcem, hrdinou v boji proti starostem.

Představení ukazuje s nadhledem, a přesto respektem k ženám zážitky a pohled otců na období šestinedělí. Tvůrčí tým *Otce v šestinedělí* kromě Romana Vojtky tvoří režisér Petr Svojtka, Michal Novák a umělecký ředitel Divadla Hybernaria Otakar Faifr.

Divadelní kritici v Brně

Do Brna se v květnu sjede přes sto divadelních kritiků a publicistů z celého světa na kongres Mezinárodní asociace divadelních kritiků. Bude součástí festivalu Divadelní svět. Součástí programu bude předání ceny Thálie mezinárodních divadelních kritiků Erice Fischer-Licht.

Eva Holubová je již řadu let jednou z nejznámějších hereček českého filmu

Eva Holubová, rozená Šafrová, se narodila 7. března 1959 v Praze do rodiny bývalého stranického funkcionáře, po roce 1968 dělníka, matka byla účetní. Na gymnáziu se již začala věnovat divadlu. Hrála v několika amatérských souborech. Její umělecké směřování ovlivnila avantgardní scéna na Sklep, kde také účinkovala. Po maturitě vystřídala několik zaměstnání, mimo jiné ve školství (učitelka v mateřské škole, vychovatelka ve školní družině), jako pomocná síla pracovala také ve zdravotnictví. Teprve na třetí pokus se dostala na DAMU (1981), přičemž v ročníku se setkala s výraznými osobnostmi, které opět měly vliv na její vývoj (Karel Roden, Ivana Chýlková, Jitka Asterová). Tehdy také poprvé hrála ve filmu. Šlo o studentský snímek Tomáše Vorla *To můj Láďa* (1981). Studia na DAMU dokončila v roce 1986, načež prošla několika avantgardními scénami jako Mimóza, Studio Bouře nebo Náhradní divadlo Jana Krause. Po roce 1989 hrála v Divadle na tahu, v letech 1995-2002 byla angažována v Divadle Na zábradlí. Hostuje v několika pražských divadlech (Milenium, Kalich, Švandovo divadlo). S Janem Krausem napsala knihu *Pravdu, prosím* (2006).

Počátek její úspěšné herecké kariéry nastal až koncem devadesátých let. Po boku Rudolfa Hrušínského zaujala v povídkovém filmu *Knoflíkáři* (1997). Divácky vděčné i kritiky ceněné role tragikomických a životem znavených žen hrála v Hřebejkových filmech *Pelíšky* (1998) a *Pupendo* (2003). Výraznou příležitost dostala také jako předsedkyně volební komise v komedii Alice Nellis *Ene bene* (2000), menší role ale ztvárnila v řadě dalších snímků. Od konce osmdesátých let spolupracuje Eva Holubová také s televizí. Hrála v řadě inscenací, pohádek a seriálů. Úspěšnost Evy Holubové na filmovém plátně lze dokumentovat také jejími oceněními. Dostala Českého lva za vedlejší roli ve filmu *Ene bene* (2000), na stejnou cenu byla několikrát nominována a za svou roli v komedii *Účastníci zájezdu* (2006) získala cenu za hlavní ženský herecký výkon na festivalu Tribeca v New Yorku.

Eva Holubová po léta trpěla depresemi a měla sklony k alkoholismu, což v určitých obdobích značně omezovalo její pracovní možnosti. Osobní krizi spojenou s alkoholem nakonec překonala a své životní zkušenosti předala v televizním dokumentu *13. komnata* (2007). Jejím osudům se věnoval také opět Tomáš Vorel v dokumentu *Z města cesta*

(2002). Eva Holubová je provdaná za výtvarníka Miroslava Zdeňka a je matkou dvojčat Adama a Karolíny.

Eva Holubová je populární herečka, nositelka ocenění Český lev. Kromě herectví se věnuje i moderování, charitě a aktivně se zajímá i o politiku. K jejím velmi úspěšným filmům patří například *Účastníci zájezdu*, *Ene bene*, *Knoflíkáři*, *Pelíšky*, *Skřítek*, *Líbáš jako Bůh*.

Založila a sama aktivně provozuje svůj instagramový profil, jenž v roce 2022 měl přes 232 tisíc sledujících.

JUBILEA

Petr Čtvrtníček 60 (* 5. 4. 1964, Praha)

Petr Čtvrtníček je český divadelní i filmový herec, komik a spoluvůdce scénářů. Také se zabývá reklamní režii a hráním v reklamách a hudebních klipech.

Petr Čtvrtníček vystudoval Střední umělecko-průmyslovou školu, obor scénografie, a Vysokou školu civilní obrany v Ostravě. Spoluzaložil divadlo Vrata. Do širšího podvědomí vstoupil jako spoluvůdce a moderátor televizních pořadů *Česká soda* a *Šteindler*, *Vávra*, *Čtvrtníček uvádí*. Je nejen účinkujícím, ale i autorem, tvůrcem scénářů a populárních parodických televizních pořadů, kde proslul především svými ostrými parodiemi a provokacemi, v nichž nešetří nikoho. Televizní diváci jej můžou znát z řady seriálů, zahrál si také v mnoha filmech. Kromě Divadla Na zábradlí hostuje například v divadle Kalich nebo na Letních Shakespearovských slavnostech. V roce 2022 se dostal do finále AZ kvízu.

V roce 2005 vytvořil spolu s Jiřím Lábusem divadelní hru *Ivánku, kamaráde, můžeš mluvit?*, která vychází z policejních odposlechů úplatných fotbalových činovníků.

V roce 2006 se stal tváří reklamy společnosti Vodafone, tato reklama měla parodovat tradiční Vánoce. V reklamách se objevují norské vzory na oblečení, čivavy jako falešní sobi, plné pytle SMS a podobné narážky. Na tuto reklamu vzniklo několik parodií.

V roce 2006 začal moderovat pořad České televize *Kinobox*, použil zde roli reportéra, která jej provází už od dob *České sody*.

Petr Čtvrtníček byl členem hudební recesistické skupiny Mírový sbor z Uherského Hradiště, s nimiž vydal CD *Hoši děkujeme!* (Polygram, 1997). Skupina natočila videoklip k písni *Citronová holka* a několik televizních pořadů. Jako reakci na označení pánů Žaluda, Nováka a Slamečky za homosexuály vedoucím odborářů Jaromírem Duškem s hudební skupinou Buzerant (vystupující v divadelním představení Blanche a Marie) uspořádal Koncert pro Žaluda.

Dagmar Bláhová (* 5. 3. 1949, Liberec)

Dagmar Bláhová je česko-australská herečka, divadelní režisérka, překladatelka, spisovatelka a filmová pedagožka, která v zahraničí vystupuje pod uměleckým jménem Dasha Blahova či Dasha Blaha.

Na Divadelní akademii múzických umění v Praze vystudovala loutkoherectví. Patří mezi české herečky s výrazným komediálním talentem. Vystupovala pohostinsky v různých divadlech malých forem (například Semafor či Ypsilonka), několik let hrála po boku Bolka Polívky v brněnském divadle Husa na provázku.

V roce 1980 se provdala a emigrovala přes Paříž do Austrálie. V Sydney úspěšně působila nejen jako herečka, populární se stala především v třiatřiceti epizodách televizního seriálu *Sousedé (Neighbours)*, ale i jako režisérka. Za roli ve filmu *Displaced Persons* získala dokonce cenu Penguin.

Po sametové revoluci se postupně vracela zpět do Čech. Mezi její nejznámější filmy patří *Hra o jablko*, *Kalamita*, *Nechci nic slyšet*, *Muka obraznosti* či *Pasti, pasti, pastičky*. Je autorkou knih australských pohádek a překladatelkou několika divadelních textů, například her *Noc bláznů* a *Monology vagíny*, v níž zároveň sedmnáct let účinkovala. Dlouhá léta působí také jako pedagožka na FAMU, v současnosti učí na Akademii Michael. V srpnu 2020 se provdala za svého partnera Roberta.

Ze svých dvou manželství má dceru Maiu (vystudovala filmovou režii a žije v Austrálii) a syna Olivera.

VZPOMÍNKA

Vladimír Borský

Vladimír Borský, vl. jménem Vladimír Fuks, někdy uváděn jako Vladimír Fuchs, se narodil 2. března 1904 v Praze. Původně studoval obchodní akademii, ale záhy přešel na dramatické oddělení Státní konzervatoře. Vystupoval zejména na menších scénách (například Intimní divadlo aj.). V divadle, ale také ve filmu představoval milovnické postavy v různých konverzačních hrách a komediích. Jeho nejvýznamnější rolí, kterou se částečně vymanil i ze škatulky milovníků, byla titulní tragická role Vladimíra Tomana alias poručíka Alexandra Fjodoroviče Rjepkina ve válečném dramatu Václava Binovce *Poručík Alexander Rjepkin* (1937).

Po válce se k hraní dostal již jen ojediněle v malých rolích. Jako režisér a scenárista se věnoval přepisům české literatury a historickým filmům např. podle divadelní hry Aloise Jiráska *Vojnarka* (1936) s Jiřinou Štěpničkovou v titulní roli. O rok později zfilmoval divadelní hru Františka Adolfa Šuberta *Jan Výrava* (1937), kde Zdeněk Štěpánek sebral sedláka Výravu. Veršovanou hru F. X. Svobody *Čekanky* natočil v roce 1940. Za rok zfilmoval slavnou *Paličovu dceru* Josefa Kajetána Tyla s Růženou Naskovou, Zdeňkem Štěpánkem a Lídou Baarovou v titulních rolích. Do poválečné historie československé kinematografie se zapsal režii prvního českého barevného filmu *Jan Roháč z Dubé* (1947), kde Roháče z Dubé ztělesnil Otomar Korbelář.

V padesátých letech natočil drama *Jestřáb kontra Hrdlička* (1953) s Františkem Smolíkem a Jaroslavem Marvanem, komedii *Kudy kam?* (1956) a detektivku *Padělek* (1957). Svoji režisérskou filmografii ukončil již zapomenutým středometrážním medailonem *Herec Stanislav Neumann* (1961). Ke svým, i cizím (např. *DS-70 nevyjždí*) filmům psal také scénáře (často ve spolupráci s jinými literáty či odbornými poradci).

Roku 1947 se stal vedoucím jedné z šesti barrandovských výrobních skupin (vyrobila např. drama *Divá Bára*). Spolupracoval rovněž s rozhlasem a okrajově i s televizí. I když jako herec hrál v podprůměrných snímcích, tak jím režírované filmy, u kterých se snažil o poctivý a věrný přepis, dodnes zaujímají přední místa v českém filmu.

Vladimír Borský zemřel 24. října 1962 v Praze ve věku osmapadesáti let.

Karolina Slunéčková

Půvabná, temperamentní, bezprostřední, ale i srdečná, bezelstně upřímná a se smyslem pro humor – taková byla herečka Karolina Slunéčková, která se narodila před devadesáti lety, 8. dubna 1934. A i když ve filmu a v televizi ztvárňovala většinou menší role, hrála je nezapomenutelně a podle vlastních slov ráda. Dlouhou řadu postav vytvořila například v Divadle na Vinohradech. Slunéčková, absolventka DAMU, dokázala dobře ztvárnit postavy zralých milovnic a životachtivých žen, současně byla přesvědčivá i jako maminka v řadě filmů pro děti a mládež. K těm známějším patří její role v seriálech *Žena za pultem*, *My všichni školou povinní* a *Dynastie Nováků* či v televizních filmech *Ten svetr si nesvlíkej*, *Ženu ani květinou neuhodíš*, *Případ mrtvých spolužáků* či *Parta hic*.

Karolina Slunéčková, jejímž manželem byl herec Rudolf Vodrážka, zemřela v nedožitých padesáti letech 11. června 1983.

„Byla to velká osobnost, krásná ženská a opravdu báječná herečka,“ vzpomínala na svoji dobrou kamarádku Jiřina Jirásková.

Jiří Císler

17. dubna 2004 zemřel Jiří Císler, herec, režisér, hudebník a dramatik, mistr sarkasmu a legendární bavič (* 4. 2. 1928). Císler byl známý především prostřednictvím filmu a televize i díky působení v divadlech Semafor, Ateliér a Činoherní klub. Režíroval první a nejpobláznivější verzi *Kytice* v Semaforu s Josefem Dvořákem v hlavní roli. Svou životní roli našel v televizním seriálu *Inženýrská odysea*. Spolupracoval s Ludkem Nekudou v jeho pořadu *Sešlost*, v němž podle názoru mnohých oba excelovali, ukončila kolegova tragická smrt v roce 1988. Císler v roce 1990 založil v Praze zřejmě první českou soukromou divadelní scénu po pádu komunismu. Nazval ji Hravé divadlo, ale po roce musel projekt ukončit. Později zanechal i hraní.

Slávka Budínová

21. dubna 1924, před 100 lety, se narodila Slávka Budínová, česká divadelní a filmová herečka († 31. 7. 2002). V mládí začala studovat obchodní akademii, avšak druhá světová válka její studium v roce 1942 přerušila. Před nucenými pracemi v Německu ji zachránila herečka ostravského divadla Marie Rýdlová. Roku 1943 se tak stala divadelní elévkou. Vystupovala v činohře, opeře, operetě i baletu. Významnější úspěchy dosáhla až v roce 1960 v pražském Divadle E. F. Buriana, kde hrála temperamentní a silné ženy. Od tohoto roku byla také často nasazována do filmových a televizních rolí.

Miloslav Dismán

Rozhlasový pracovník a režisér Miloslav Dismán se narodil 27. dubna 1904 († 29. 4. 1981). Jeho jméno se stalo synonymem rozhlasového vysílání určeného dětem. Působil nejprve v roli praktického učitele, posléze po více než třicet let v úloze rozhlasového režiséra, autora a vedoucí osobnosti dětského hereckého souboru.

Dismán neomezoval své aktivity jen na rozhlas. Ve čtyřicátých letech za nacistické okupace byl členem Vančurova Národního revolučního výboru české inteligence, v letech 1959-1970 působil jako externí pedagog pražské AMU, od roku 1963 byl předsedou psychologické komise čs. sekce

Mezinárodní organizace loutkových divadel UNIMA, od roku 1965 členem vedení čs. sekce Mezinárodní organizace divadel pro děti a mládež ASSITEJ. Spolu s M. Mellanovou a V. Vaňátkem se stal zakladatelem prvních specializovaných divadel pro děti.

Otakar Brousek (28. 9. 1924, Krhanice – 14. 3. 2014, Praha)

Otakar Brousek byl dlouholetým členem Divadla na Vinohradech. Herecká asociace v roce 2004 ocenila jeho celoživotní mistrovství v činohře cenou Thálie. Brousek byl doyenem souboru vinohradského divadla. Na Vinohradech seděl od roku 1959 přes čtyři desetiletí ve stejné šatně na jednom místě. Na jevišti vytvořil přes 120 rolí klasického i současného repertoáru světových dramatiků i českých autorů, například v inscenacích *Hon na čarodějnice*, *Julius Caesar*, *Král Krysa*, *Maryša* nebo *Tartuffe*.

I když film byl k němu macešský, jeho filmografie čítá kolem čtyřiceti titulů. Od roku 1946 spolupracoval s rozhlasem a později také s televizí. Jeho typický zvukový hlas a precizní dikce našly uplatnění především v recitačním umění a dabingu, za který získal v roce 1996 Cenu Františka Filipovského za celoživotní mistrovství.

Rudolf Hrušínský

Herec, který ztvárnil stovky divadelních a filmových rolí, se doslova a do písmene stal legendou a vzorem mnoha dalších umělců. Jedna z nejzářivějších hvězd českého hereckého nebe, jedna z osobností, na které se zkrátka nezapomíná – to je Rudolf Hrušínský starší, narozený 17. října 1920 v Nové Včelnici. Narodil se ale ne jako Rudolf Hrušínský, nýbrž jako Rudolf Böhm do rodiny s hlubokými hereckými kořeny, které sahají až k Josefu Kajetánu Tylovi.

Malý Rudolf se totiž narodil přímo na divadelních prknech kočovné společnosti jeho dědečka Václava Červíčka-Budínského. V dědečkově společnosti excelovali i oba Rudolfovi rodiče, Rudolf nejstarší a Hermína. Po přestěhování do Prahy ale kupodivu jeho kroky nevedly rovnou na konzervatoř, nýbrž na gymnázium. Jeho rodiče chtěli, aby se věnoval i něčemu pořádnějšímu, než bylo divadlo. Rudolf byl ale nakonec z gymnázia už v tercií vyloučen. V patnácti letech zahájil profesionální hereckou kariéru.

Od působení v předválečném Divadle D se Hrušínský postupně vypracoval až k činohernímu souboru Národního divadla. Hrušínský se rychle stal velmi osobitým a vyhledávaným hercem, pro kterého byl typický jeho civilní projev v nejlepším slova smyslu. Vyznačoval se minimálním používáním gest a mimiky, využíval bohatých možností dokonale ovládaného hlasu, který byl schopný naznačit i sebemenší citové či rozumové pohnutky.

Jeho filmovým debutem se stal dodnes populární snímek *Cesta do hlubin študákovy duše*. Do roku 1993 dokázal natočit přes stovku filmů, díky kterým se nesmazatelně zapsal do diváckého povědomí. Ať už byl člověkem-bestíí s obsedantní poruchou ve *Spalovači mrtvol*, předsedou MNV v *Bílé paní*, laskavě sadistický estébák v trezorovém snímku Jiřího Menzela *Skřivánci na niti* či harmonický básník života ve Svěrákově snímku *Vesničko má, středisková*, pokaždé prokazoval nezměrný talent a schopnost vcítit se do jakéhokoliv charakteru.

Jinak ale zůstal u své největší vášně, herectví. Tomu se ale nemohl věnovat vždycky, počátek normalizace v sedm-

desátých letech minulého století s sebou totiž přinesl i zákaz vystupování pro Rudolfa Hrušínského. Hlavním důvodem byl zřejmě jeho podpis provolání *2000 slov*, které sepsal spisovatel Ludvík Vaculík v roce 1968. Následovalo čtyřleté období bez pracovních nabídek a s tím související finanční tísně. Současně se zákazem hraní totiž přišel i vyhazov z DAMU, kde Hrušínský pracoval jako asistent, a byly mu odepřeny i veškeré zahraniční nabídky. To zřejmě bylo důvodem, proč herec podepsal *Antichartu*, i když tohoto kroku velmi litoval.

Jeho synové Rudolf a Jan pokračují v hrušínském hereckém tradici, stejně tak i Hrušínského vnoučata Rudolf Hrušínský nejmladší a Kristýna Hrušínská.

Co se týče Hrušínského koníčků, jeho další životní vášní se stalo rybaření, kterou po něm zdědil i jeho syn Rudolf.

Na počátku let devadesátých se na chvíli věnoval i politické činnosti – po převratu v roce 1989 totiž patřil mezi poslance československého Federálního shromáždění za Občanské fórum. V politice ale herec srdcem i duší dlouho nevydržel; po dvou letech odešel z Občanského fóra, velice zklamaný z toho, kam se republika dál ubírá.

Obdržel velké množství nejrůznějších cen – od zasloužilého umělce přes Státní cenu až po národního umělce a Cenu Senior Prix, kterou převzal v roce 1993, pouhý rok před svou smrtí. Zemřel po těžké nemoci ve věku nedožitých čtyřiasedmdesáti letech v Praze.

Jiří Frejka

Jiří Frejka byl režisér, divadelní kritik a teoretik, prozaik, jedna z nejvýznamnějších osobností české meziválečné divadelní avantgardy. Narodil se 6. dubna 1904 v rodině myslivce. Studium vysoké školy ani konzervatoře nedokončil. V roce 1925 spolu s Jindřichem Honzlem založil Osvobozené divadlo jako sekci Devětsilu, v roce 1927 s E. F. Burianem divadlo Dada, v roce 1929 na něj navazující Moderní studio.

V roce 1930 byl Jiří Frejka angažován do Národního divadla. Zpočátku pracoval jako Hilarův pomocník, později jako samostatný režisér. Před totálním nasazením v roce 1944 jej pomohl ochránit Miloš Havel, stejně jako další české divadelníky a pracovníky. Po uzavření divadel v září 1944 podepsal Frejka pracovní smlouvu s nakladatelstvím Ultraphon na funkci redaktora a uměleckého vedoucího sbírky Divadelní profily. Cílem edice bylo zaznamenat na zvukové nosiče ukázky s hlasy herců v různých představeních doplněné hudebními skladbami. Některé z nich si získaly značnou popularitu, například barkarola z veselohry *Benátská maškaráda*, kterou zpíval Eduard Kohout. V závěru války se aktivně zapojil do akcí na osvobození Prahy během květnového povstání.

V roce 1945 se Jiří Frejka stal spoluzakladatelem Akademie múzických umění. Po druhé světové válce byl Jiří Frejka jmenován ředitelem Městských divadel pražských. Od roku 1946 vyučoval na Akademii múzických umění.

Pokoušel se také prosadit u filmu jako scenárista, ale jedinou realizovanou adaptací jeho scénářů se stal animovaný film Jiřího Trnky *Zakletý myslivec* (1948).

Svou divadelní kariéru skončil v Divadle v Karlíně, kam byl přeřazen z ideologických důvodů. Zde však nemohl uplatnit své schopnosti. Poslední Frejkovou inscenací byla veršovaná hudební komedie Vítězslava Nezvala *Schovávaná na schodech*, která se však kvůli svému tématu

z prostředí španělské šlechty stala terčem kritiky. Premiéra se konala 14. října 1952. Karlínské divadlo se především Frejkovou zásluhou stalo jednou z nejkvalitnějších divadelních scén této doby. V roce 1952 však i zde čelil kritice z důvodů údajného pokusu o potlačování klasické operety a její nahrazování činohrou se zpěvy. Hrozilo mu propuštění z divadla, které mohlo znamenat jeho úplné umlčení.

Dne 16. října 1952, po generální zkoušce Nestroyovy komedie *Lumpacivagabundus*, se Frejka ve své kanceláři smrtelně postřelil vlastní krátkou loveckou puškou. Zemřel o několik dní později 27. října, pohřben se konal 6. listopadu 1952 ve strašnickém krematoriu. O důvodech sebevraždy se spekulovalo, uváděly se zdravotní potíže nebo politika. Bezprostředním motivem mohl být strach ze zatčení. Neunesl stupňující se politický tlak, omezování tvůrčí svobody i obavu ze ztráty zaměstnání. Pohřben byl v urnovém háji strašnického krematoria.

Za několik měsíců poté zemřel po nezdařené operaci slepého střeva i jeho malý syn Jiří (9. 7. 1953). V reakci na tuto událost Frejkova žena, choreografka Dagmar Vondrová-Frejková, spáchala spolu se svou matkou sebevraždu (otrava plynem).

V dalších letech byl Frejka z divadelní historie zcela vymazán. Teprve v roce 1961 Antonín Dvořák v knize *Trojice nejodvážnějších* postavil Frejku po bok významných režisérů českého avantgardního divadla Jindřicha Honzla a Emila Františka Buriana. Jeho význam pro rozvoj českého divadla byl objektivně zhodnocen až po roce 1989.

Karel Kraus (28. 1. 1920, Plzeň – 15. 3. 2014, Praha)

Karel Kraus byl český dramaturg, překladatel, esejista a literární teoretik. Významně se podílel na formování českého poválečného divadla. Spolupracoval s režisérem Otomarem Krejčou v činohře Národního divadla a v Divadle

za branou. Kromě Krejči spolupracoval také s režisérem Jiřím Frejkou. V roce 2001 vydal Kraus knihu *Divadlo ve službách dramatu*. Dostal za ni cenu F. X. Šaldy. Byl také nositelem francouzského řádu Za zásluhy, který se uděluje cizincům za zásluhy o francouzskou kulturu. Ocenění získal v roce 2011 za překlady francouzských her. Některé z nich, i když jsou z padesátých let, se podle jeho textů hrají dodnes.

Alena Hynková(-Krämerová), roz. Šimíčková (25. 5. 1947, Praha – 8. 4. 2014)

Alena Hynková byla česká scenáristka, dramaturgyně a režisérka, která po revoluci pracovala jako redaktorka České televize. Jako režisérka se podílela na dokumentárních cyklech *Ženy Charty 77* (2007), *Světci a svědci* (2007) a *Neznámí hrdinové* (2008). Dále natočila snímky *Pět začátků Jiřího Suchého* (2002) a *Václav Havel* (2003).

28. 3. 1799, před 225 lety, Zemský stavovský výbor odkoupil Nosticovo divadlo, od té doby se nazývalo **Stavovské divadlo**.

27. 3. 1849, před 175 lety, se narodil **František Adolf Šubert**, spisovatel, dramatik, první ředitel Národního divadla v Praze († 8. 9. 1915).

6. 3. 1889, před 135 lety, se narodil **Eduard Kohout**, herec († 25. 10. 1976).

15. 4. 1899, před 125 lety, se narodil **Emanuel (Eman) Fiala**, herec († 24. 6. 1970).

30. 3. 1939, před 85 lety, se narodil **Jiří Hrzán**, herec († 23. 9. 1980).

2. 3. 1979, před 45 lety, zemřel **Jiří Štuchal**, kabaretiér, konferenciér a publicista (* 20. 11. 1912).

29. 3. 2009, před 15 lety, zemřel **Miroslav Moravec**, herec (* 6. 1. 1939).

FILM & TV

Academia Film Olomouc

Filmové projekce a špičkové dokumenty z celého světa, přednášky, setkání a diskuse nabídne od 23. do 28. dubna letošní 59. ročník mezinárodního festivalu populárně-vědeckých filmů Academia Film Olomouc (AFO), který pořádá Univerzita Palackého v Olomouci (UPOL).

„Hlavním motivem programu festivalu bude paměť. Dívá se tak letos mohou těšit na ambiciózní výlety do budoucí minulosti, které povedou přes pravěk a období dinosaurů až do časů umělé inteligence,“ řekla mluvčí festivalu Martina Vyslouzilová.

Tvůrci programu budou podle ní hledat klíč k pochopení paměti v kontextu společnosti a technologií a spolu s diváky si představí svět, ve kterém paměť zcela chybí.

„Programem budeme reflektovat různé způsoby, jak paměť a uchovávání informací ovlivňuje náš svět a jaký je vztah paměti a vědění. Bude nás zajímat jak lidská paměť z hlediska ukládání informací a jednotlivých vzpomínek, tak i paměť technologická – tedy evoluce různých technologií, které si člověk za svou historii vyvinul, aby na ně mohl vlastní paměť delegovat. Od vzniku písma po neuronové sítě,“ nastínil záměr hlavní dramaturg festivalové sekce Paměť Zdeněk Rychtera.

Paměti bude věnována celá jedna hlavní sekce filmových projekcí, přednášek a například podcastů. Téma se ale bude vyskytovat také v ostatních nesoutěžních sekcích, které jej ukážou z nejrůznějších úhlů pohledu.

V programu se objeví sekce Resilience, Přirozenost a příroda, O houbách a lidech, Dinosauři zítřka a Věda v popkultuře.

„U příležitosti 90. narozenin Jane Goodallové si připomeneme zásadní odkaz této ikonické vědkyně a aktivistky. Filmovým médiem také přiblížíme dílo a myšlenkový odkaz spisovatele Cormaca McCarthyho. McCarthy poslední dekádu svého života strávil jako aktivní člen Santa Fe Institutu, mezioborového výzkumného centra. V české premiéře tak uvedeme dílo *Cormac McCarthy's Veer* polského režiséra a fyzika Karola Jalochowského,“ doplnil vedoucí programu festivalu Ondřej Kazík.

AFO také rozšiřuje zásadní festivalová místa. „Jedním z nich je opravené kino Central v olomouckém Muzeu umění, které si pro svou blízkost od festivalového centra i skvělé zázemí návštěvníci určitě oblíbí. Druhým je pak Červený kostel Vědecké knihovny Olomouc. Rozšiřovat se bude také naše sekce AFO Junior,“ doplnila ředitelka AFO Eva Navrátilová s tím, že část programu bude nově i v prostorách Českého rozhlasu Olomouc.

AFO každý rok přichází s novou vizuální identitou, která je v souladu s hlavním tématem. Letos se kreativní tým snažil uchopit paměť a do svého týmu „pozval“ umělou inteligenci. Psi posádka dohlíží a naviguje astronauty na Měsíc.

„Naším vizuálem chceme ukázat, že i lidská paměť je selektivní. Historii vyprávějí vítězové, vzpomínky nám spravují externí servery a AI zatím všechna tato data interpretuje s vysokou chybovostí,“ konstatoval grafik a art director Radim Měsíc.

Mezinárodní festival populárně-vědeckých filmů Academia Film Olomouc pořádá UPOL od roku 1966 a patří tak mezi nejstarší české přehlídky v oblasti kinematografie. (mk)

Seriál o zmizení influencerky jede na festival

Thriller *#annaismissing*, který pojednává o influencerce Anně, jež náhle zmizí, se dostal do soutěže Short Form Competition, kam bylo vybráno osm seriálů vyrobených ve Francii, Švýcarsku, Kanadě, Dánsku, Finsku, Německu a Austrálii.

Seriál *#annaismissing* sbírá ocenění a nominace. Poté co obdržel cenu Trilobit udílenou FITES (Český a televizní filmový svaz), získal Cenu české filmové kritiky v kategorii Mimo kino a nominaci na Českého lva, byl vybrán i do festivalové soutěže Series Mania. Největší evropský mezinárodní festival zaměřující se na seriálovou tvorbu z celého světa se bude konat v březnu ve francouzském Lille.

Na festival se hlásili tvůrci 369 seriálů ze šedesáti zemí. Series Mania je jeden z nejprestižnějších festivalů televizních seriálů na světě, navíc s velmi pečlivou dramaturgií. Každoročně uvádí na velkém plátně to nejlepší ze světové televizní tvorby, současně pomáhá objevovat nové a originální televizní tvůrce a projekty. Na festivalu byl v roce 2020 uveden *#martyisdead*. Vrátit se s *#annaismissing*, a to rovnou do soutěže, je velká radost a čest, uvedli producenti Vratislav Šlajer, Jakub Košťál a Milan Kuchynka.

V České republice a na Slovensku je seriál momentálně k vidění na platformě Voyo.

Cena filmových kritiků: *Přišla v noci* je nejlepším českým filmem roku 2023

Černá komedie *Přišla v noci* je podle filmových kritiků nejlepší českou kinematografií uplynulého roku. Kromě nejvyššího ocenění získal film Tomáše Pavlíčka a Jana Vejnar také ceny pro nejlepší režii a nejlepší herečku (Simona Peková). Cenu za scénář získala Alice Nellis za film *Tichá tajemství*. Nejlepším hercem v hlavní roli byl podle kritiků Karel Roden ve filmu *Tancuj Matyldo*.

Jen tak si *Přišla v noci* a stvořila nejlepší český film roku (recenze)

Svížná, chytrá, šízavá, trefná, výbušná, trpká, očištná. Tak vydařená komedie jako *Přišla v noci* v Česku nevznikla od premiéry *Vlastníků*, s nimiž ji pojí komorní půdorys reálných situací, dohnaných postavami až na hranu grotesky a hororu. Černá tragikomedie *Přišla v noci*, kterou natočil autorský i režijní tandem Jan Vejnar a Tomáš Pavlíček, se stala nejzáživnějším okamžikem karlovarského festivalu a jako maják teď může zazářit v kinech.

Hlásí se k nejlepší české tradici žánru, k poetice bezmála formanovské: z velkého nápadu na malé ploše – novinka plně využívá každou ze svých pětáosmdesáti minut – stvoří hořkosladký ohňostroj vtipu, znásobený ještě důvěrnou znalostí příběhu. Neboť kdo nezažil v rodině nezvaného hosta?

Do soužití třicátnického páru vtrhne mužova matka, která jej v dětství opustila, živelná světačka s kufrům a žádostí o přespání. Prý jen na jednu noc – jenže i „dočasný pobyt“ vojsk ze srpna 1968 také trval dlouhé roky, a to okupanti chválabohu nemluvili aspoň do nejintimnějších věcí od koupelny po ložnici.

Simona Peková v roli generálské vetřelkyně vyložené jiskří. Kdykoli odkráčí kamsi za novými citeli, člověk se těší, až znovu vpadne na scénu a zahrne příjemně obyčejnou dvojici, již vytvořili Jiří Rendl a Annette Nesvadbová, další várkou rad, pokynů, historek a požadavků.

Ale pozor, tuctová veselohra o nesnesitelné tchyni rozhodně nehrozí. Jednak se nenápadně zjevují momenty, kdy jí divák musí dát zapravdu nebo s ní alespoň soucítit, jednak se zpod výbuchů smíchu klube morální dilema, jak se zachovat – přece na vlastní matku, ať je jakákoli, nezavoláte policii.

O kouzlu snímku *Přišla v noci* svědčí i fakt, že jej nelze převyprávět; musí se vychutnat od trapasů při večeři s kamarády přes překlady lotyšských anekdot až po lehce disidentský nářek existencí ze čtvrté cenové skupiny, jež si matka nastěhuje do synovy domácnosti.

Nový film *Tichá pošta*

V únoru roku 2025 bude do kin uveden nový český film *Tichá pošta* v režii Jána Sebechlebského. Tento rodinný

dobrodružný snímek zavede diváky kromě jiného do skanzenu a na železnici v Zubrnicih na Ústecku, kde filmový štáb stráví zhruba polovinu natáčení, aby se poté přesunul na Slovensko, řekl režisér. Film založený na skutečných událostech se odehrává na sklonku druhé světové války, kdy se skupina dětí rozhodne zachránit sestřeleného francouzského pilota.

„Ta doba byla opravdu zlá, ale člověk má vždycky šanci se zachovat nějak lidsky a o tom je ten film,“ uvedl Sebechlebský. „Dospělí vědí, co mají dělat, ale mají strach a někdy ani nemohou. Děti nad tím tolik nepřemýšlejí a jednají... Někdy to může někomu zachránit život,“ doplnil režisér a spoluautor scénáře.

Příběh vychází z novely Jiřího Stránského. Princip akce připomíná hru na tzv. tichou poštu, kdy si dětská hrdinová předávají pilota mezi sebou napříč vesnicemi jako utajenou zprávu ve škole. V této riskantní hře nasazují svůj život, musí přelstít hlídky německé okupační armády, zrádce i udavače a také přežít krutou nelítostnou zimu na horách. Sebechlebský připomněl, že novela vznikla na základě vyprávění spisovatelova spoluvězně. Na scénáři režisér pracoval se Stránského dcerou Klárou Formanovou.

Zubrnice vytypoval jako vhodné místo pro natáčení architekt, nezávisle na něm ho však objevil i sám Sebechlebský. Na území kraje se pak natáčelo ještě v Králově Mlýně a v Terezíně. Příběh se odehrává v zimě, chybějící sněh doplnila jeho imitace včetně umělého sněhuláka. Skutečný sněh se pak objevuje na záběrech natočených v Jizerských horách a ve slovenské Oravské Lesné, což je jedno z míst s nejméně chladným počasím v zemi.

Zubrnická museální železnice zajistila dodávku historického vlaku – autentické parní lokomotivy. Vypůjčené byly i dva osobní vozy. „Měly za sebou dalekou cestu. Mašinka je na cestě až z Dolní Lipky, je z Muzea starých strojů a technologií Žamberk. Po cestě v Turnově od kolegů dobrala dva historické vozy třetí třídy,“ řekl Přemysl Košek ze Zubrnické museální železnice. Jeden ze služebních vozů znají místní přímo ze zubrnické expozice. „Akorát se pořádně promazal, vyzkoušela se brzda a mohl být použit,“ uvedl Košek. Doplnil, že se vůz dobově hodí, protože byl vyrobený v roce 1936.

Ve snímku v dospělých rolích se divákům představí například Matěj Hádek, Judit Bárdos Pecháček, Karel Dobrý nebo slovenští herci Daniel Fischer a Roman Poláček. Jednu z hlavních dětských rolí vytvořila Eliška Dytrychová jako Anka. Snímek vstoupí do kin 27. února 2025, v roce významného výročí 80 let od konce druhé světové války.

(mk)

Český lev za mimořádný přínos české kinematografii pro kameramana Smutného

Českého lva za mimořádný přínos kinematografii převzal 9. března kameraman Vladimír Smutný. Spolupracoval mimo jiné na oscarovém snímku *Kolja* nebo *Nabarvené ptáče*. Jeho jméno je spojováno zejména s režiséry Janem Svěrákem, Václavem Marhoulem, Karlem Kachyňou nebo Jiřím Vejdělkem. Je držitelem osmi Českých lvů, ale i mnoha prestižních mezinárodních ocenění.

Smutný se také jako kameraman v letech 1996-2004 podílel i na úspěšném francouzském detektivním seriálu *Maigret* s Brunem Cremerem v hlavní roli.

Podpora pro filmy v kulisách Prahy

Film o Franzi Kafkovi, minisérie o Anežce České, příběh z doby dramatických událostí srpna 1968 s názvem *Konec světa* nebo celovečerní snímek *Džob* mají společné, že se natáčejí v kulisách Prahy. Díky tomu získaly finanční podporu od Pražského audiovizuálního nadačního fondu. Celkem podpořil devět chystaných filmů necelými deseti milióny korun.

Audiovizuální nadační fond založila Praha v roce 2016 s cílem podporovat pozitivní reprezentaci hlavního města prostřednictvím filmové a televizní tvorby. Zahraniční i české produkce, které chtějí natáčet v české metropoli, musejí splňovat dvě zásadní podmínky.

„Praha musí ve filmech nebo seriálech představovat sebe samu a projekty musejí mít zajištěnou mezinárodní distribuci. Odliv nejen zahraničních produkcí se dotýká i Prahy, jejich podpora je tedy pro nadační fond prioritou,“ uvádí fond na svém webu. Protože se dost často také stává, že pražské kulisy ve filmu hrají jiná evropská města. Proto fond podporuje jen ty filmy, kde Praha je Prahou, nikoli tedy třeba Paříží nebo jiným velkoměstem.

Letos se budou hned dvě mezinárodní koprodukce věnovat historickým osobnostem neodmyslitelně spjatým s Prahou – Franzi Kafkovi a Anežce České. Ve filmech tak uvidíme Prahu v dobách dvacátých a třicátých let 20. století nebo jako středověké město 13. století.

Film o Kafkovi získal od fondu nejvyšší příspěvek – tři milióny korun. Jde o koprodukční snímek Česka, Německa, Polska a Francie. Ve snímku by se mělo mluvit česky a německy – tedy stejně jako v Praze Kafkovy doby.

„Život a dílo Anežky jsou s Prahou neodmyslitelně spojené a my jsme upřímně rádi, že také díky podpoře fondu vytvoříme obraz středověké Prahy, ve které Anežka žila a působila,“ uvedla k dalšímu podpořenému snímku jeho producentka Karla Stojáková.

Vizuálně je podle ní v minisérii přítomen historický obraz Prahy 13. století. „Protože točíme o středověku, bez využití ateliérů, pak pro docílení historické a estetické věrohodnosti budeme natáčet v reálných lokacích, které se podobají místům, kde Anežka žila – což bude také v reálných lokacích v Praze. Pomocí VFX postprodukce pak budeme dotvářet obraz Prahy ve 13. století,“ dodala producentka historického dramatu, ve kterém hlavní roli Anežky Přemyslovny ztvární Eliška Křenková.

Drama *Konec světa* režiséra Bohdana Slámy v hlavní roli s Miroslavem Krobotem se vrací do roku 1968. „Příběh našeho filmu vychází ze skutečné události, která se odehrála v Praze v roce 1968. Proto při volbě místa natáčení byla Praha první volbou,“ konstatují producenti filmu Martin Růžička a Jindřich Motýl.

Další filmy podpořené Prahou jsou zasazeny do současnosti. Jde o celovečerní snímek *Ošklivá Mandarínka* v koprodukci Česko, Tchaj-wan a Slovensko. Dále pak snímky *Džob*, *Něco s námi je*, *Petra si jde zaplavat*. Nadační fond podpořil i dva celovečerní dokumenty – *Pocta novému cirkusu* či dokument o výtvarníkovi v oblasti paleoartu *Ztracený svět Jana Sováka*.

„Podpora lokálních fondů se jeví jako stále důležitější pro vznik nejen českých, ale i zahraničních projektů, které tak do Česka přináší nemalé investice, podporují lokální byznys i zaměstnávání místních profesionálů. Pokud by

Praha o takové příležitosti přišla, omezí ji to nejen v rámci ambicí na podporu kultury a umění, ale i v ekonomickém sektoru napojeném na dynamicky se rozvíjející audiovizuální průmysl," konstatuje fond.

VZPOMÍNKA

Karel Kachyňa

Před třiceti lety, 12. března 2004, zemřel významný český režisér Karel Kachyňa, podepsaný pod několika desítkami filmů. Patřil k neplodnějším, ale také k nejoriginálnějším tvůrcům v poválečné české kinematografii. V roce 1999 převzal Karel Kachyňa na MFF Karlovy Vary zvláštní cenu za dlouholetý přínos světové kinematografii. V roce 1995 také získal ocenění Český lev za dlouholetý umělecký přínos českému filmu. V roce 2002 získal na Zlín Film Festivalu ocenění Zlatý střevíček za mimořádný přínos kinematografii pro děti a mládež. Kachyňa zastával funkci prezidenta České filmové a televizní akademie, která uděluje výroční filmové ceny Český lev. Režisér Kachyňa je podepsán pod takovými snímky, jakými jsou *Kočár do Vídně*, *Ucho*, *Už zase skáču přes kaluže* či televizní film *Kráva*. Jeho filmy sklízely u diváků velký úspěch.

Karel Kachyňa se narodil 1. května 1924 ve Vyškově na Moravě. V letech 1947-1951 studoval na FAMU, kde se věnoval zejména dokumentární tvorbě. Dokumentární snímky začal natáčet již během studií často i jako kameraman. Začínal ve dvojici se svým spolužákem Vojtěchem Jasným. Později společně debutovali i na poli hraného filmu (*Dnes večer všechno skončí*, 1955), kde však vstoupili do služeb režimní propagandy.

Následuje ukončení spolupráce Kachyni s Jasným a každý směřuje svou cestou. Zatímco Jasného následující tvorba je oproštěna od prorožimní ideologie, Kachyňa u ní nadále setrvává. Roku 1959 natáčí film *Král Šumavy*, zachycující hrdinné pohraničníky a jejich boj s narušiteli hranic. Film je, ač vypravěčsky dokonalý, svým sdělením rozporuplný. Silný umělecký vzestup Karla Kachyni byl zaznamenán jeho setkáním se scenáristou Janem Procházkou. Spolu tvořili po celá šedesátá léta. Z jejich spolupráce vznikly snímky jako např. *Trápení* (1962), jež byl oceněn Velkou cenou mezinárodní poroty na filmovém festivalu v Cannes v oboru zábavných filmů, cenou poroty na Mezinárodním filmovém festivalu v Mar del Plata a Stříbrnou gondolu a stříbrnou Minervou na Mezinárodním festivalu filmů pro mládež v Benátkách, *Vysoká zed'* (1954) oceněná Stříbrnou plachtou na Mezinárodním filmovém festivalu v Locarnu a *Ať žije republika* (1965) rovněž oceněná v Mar del Plata v kategorii Nejlepší film.

Mezi nejdůležitější patří společenská traumata natočené ve druhé půli šedesátých let: *Kočár do Vídně* (1966), *Noc nevěsty* (1967), *Směšný pán* (1969), kterými se Kachyňa zařazuje po bok mladých režisérů nové vlny.

Kachyňovy filmy ze šedesátých let byly často výrazně kritické vůči komunistickému režimu (*Ucho*, *Noc nevěsty*), a proto byly po nástupu normalizace zakázány. Kachyňa byl nucen točit filmy vyhovující svým obsahem vládnoucí komunistické moci. Přesto i jeho tvorba ze sedmdesátých a osmdesátých let zpravidla výrazně převyšuje dobový průměr. Mnohé z jeho filmů také rozhodně patří k nejlepším českým a československým filmům vůbec. V koprodukc

dukci se Západním Německem vzniká snímek *Už zase skáču přes kaluže* (1970), vypravující příběh chlapce postiženého ochrnutím, jež se postaví svému handicapu čelem. O výtvarnou složku filmu se postarala proslulá výtvarnice Ester Krumbachová (známá např. ze spolupráce s Věrou Chytilovou na filmu *Ovoce stromů rajských jíme*). Film získává na filmovém festivalu v San Sebastian Zlatou lasturu.

Vášnivě výpovědi vzniklé ve spolupráci Kachyni s Procházkou jsou zakončeny dramatem *Ucho* (1970). Klaus-trofobický snímek, ve kterém je vyobrazen strach, s nímž se během vlády totalitního režimu potýkali i největší mocenské špičky, se však v době normalizace vůbec nedočkal distribuce. O třicet let později se film dočkal nominace na Zlatou palmu v Cannes. Tím také končí Kachyňova spolupráce s Procházkou.

V sedmdesátých letech dochází k menšímu odmítnutí, až na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let filmem *Lásky mezi kapkami deště* (1979), s bravurním hereckým výkonem Vladimíra Menšíka v roli postupně krachujícího žižkovského živnostníka, navazuje na svou předchozí tvorbu. Následují filmy s doktorskou tematikou: *Pozor, vizita!* (1981) a *Sestřičky* (1983), kde v hlavní roli vynikla Kachyňova budoucí žena Alena Mihulová, či tragikomedie *Fandy, ó Fandy* (1982).

Zároveň také od sklonku sedmdesátých let pracuje pro televizi, vzniká např. televizní interpretace povídky Oty Pavla *Zlatí úhoři* (1979). Od stejného autora později uvádí do filmové podoby i povídku *Smrt krásných srnců* (1986), do televizní tvorby se dále řadí *Počítání oveček* (1981), *Duhová kulička* (1986) nebo jeden z nejpohodnějších českých seriálů *Vlak dětství a naděje* (1985).

Poslední filmové úspěchy Karla Kachyni jsou rovněž spjaty s televizní obrazovkou – *Kožené slunce* (2002), *Otec neznámý* (2001). Některé jeho původně televizní projekty skončily i na plátnech kin – *Městem chodí Mikuláš* (1992), *Kráva* (1994), kterou redaktor *New York Post* Larry Worth charakterizoval, jako kdyby Ingmar Bergman natočil *Forresta Gump*, *Fany* (1995), *Hanele* (1999). Nedlouho před smrtí dokončuje svůj poslední televizní film vyprávějící příběh dvou pasažérů parního válce *Cesta byla suchá, místy mokrá* (2003).

Karel Zeman (3. 11. 1910, Ostroměř – 5. 4. 1989, Gottwaldov / Zlín)

Karel Zeman byl československý filmový režisér, výtvarník, loutkář, animátor a reklamní grafik. Společně s Herminou Týrlovou a Jiřím Trnkou je považován za zakladatele československého animovaného filmu. S Bořivojem Zemanem realizoval svůj první krátký kombinovaný (hraný a loutkový) film *Vánoční sen*, oceněný jako nejlepší loutkový film na MFF v Cannes 1946.

Od začátku padesátých let se začal věnovat tvorbě rozměrnějších filmů, v nichž vytvořil nový fantaskní žánr, vycházející tematicky z mélièsovské a verneovské tradice a invenčně kombinující hru živého herce s výtvarně stylizovaným prostředím, s triky a animací. Principem je akční, časoprostorová koláž. Průlomovým dílem v tomto směru se stala *Cesta do pravěku*, která vznikla ve spolupráci s paleontologem Josefem Augustou a pod vlivem obrazů Zdeňka Buriana. Ještě větší a širší mezinárodní úspěch sklidil filmem *Vynález zkázy*, ve kterém v duchu dobových ilustrací Edouarda Rioua a Léona Benetta unikátně „oživil“ romanticko-dobrodružné fantazie Julese Vernea. Film na pomezí obdivu a láskyplné karikatury, který jako by v nových technických podmínkách s rafinovaným využitím celého arzenálu nejrůznějších technik a žánrů rozvíjel od-

kaz Georgese Mélièse, získal na Světové výstavě Expo '58 v Bruselu Velkou cenu a v zahraničí dodnes patří mezi nejúspěšnější česká filmová díla.

Zemanova průkopnická a novátorská díla, vyznačující se neopakovatelnou imaginací a originalitou, dosáhla značného mezinárodního ohlasu a nepřeborného množství ocenění na zahraničních i domácích festivalech a přehlídkách.

Věra Chytilová (2. 2. 1929 – 12. 3. 2014)

Věra Chytilová byla česká filmová režisérka, pedagožka FAMU. Kritika ji řadí mezi osobnosti tzv. československé nové vlny, kde se prosadila mezi řadou silných mužských autorů. V roce 2000 získala cenu Český lev za dlouholetý umělecký přínos českému filmu.

FOTOGRAFIE

Czech Press Photo 2023

Hlavní cenu v soutěži Czech Press Photo 2023 vyhrál snímek fotografa ČTK Romana Vondrouše, který na konci loňského července na Obvodním soudu pro Prahu 8 zachytil příznivce Patrika Tušla obviněného z obtěžování šéfa České lékařské komory Milana Kubka. Pořadatelé vyhlásili výsledky v Národním muzeu.

„Někdy se stane, že se situace vyhroť a začne mela, jak tomu bylo i v tomto případě,“ řekl k vítězství Vondrouš. „Zpočátku to sice nevypadalo, ale to se během pár minut změnilo a došlo k jejich střetu s policií, justiční stráží a následně i s těžkooděnci. Fotoreportérům pak nezbyvá než být opravdu co nejbližší s potenciálním rizikem, že schytají nějakou tu ránu,“ dodal. Na kompozici podle něj není příliš času a roli hraje i štěstí – stát ve správnou chvíli na správném místě.

Roman Vondrouš před svou vítěznou fotografií

Do 29. ročníku soutěže se přihlásilo 236 autorů a autorek z Česka a Slovenska, kteří zaslali přes 4 000 prací. Soutěž doprovází výstava, kterou si zájemci mohou prohlédnout v Národním muzeu do 31. července 2024.

Předávacího ceremoniálu se zúčastnil také prezident Petr Pavel, který předal ceny v kategorii Sport.

V porotě soutěže letos kromě předsedy Milcha zasedli belgický fotograf Nick Hannes z Panos Pictures, česká fotografa a dokumentaristka Dana Kyndrová, reportážní fotograf agentury EPA Filip Singer a ředitel Panos Pictures Adrian Evans z Velké Británie.

(mk)

Vzpomínka

Oldřich Škácha (16. 10. 1941, Praha – 29. 3. 2014, Praha) Oldřich Škácha byl český dokumentární fotograf, který je znám především díky fotografiím Václava Havla a dalších osobností z oblasti politiky a kultury.

Škácha studoval fotografii a v šedesátých letech minulého století byl fotoreportérem *Světa sovětů*, poté pracoval pro různá nakladatelství a instituce, například pro filmová studia Barrandov, *Svobodné slovo*, *Mladý svět* a *Květy*. Po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy strávil krátkou dobu v Německu a ve Francii v emigraci, ale poměrně brzo se vrátil domů, nemohl již fotit a odešel do disentu. Od počátku sedmdesátých let začal fotografovat Havla a osobnosti rodícího se disentu. Bývalého prezidenta fotil i po jeho odchodu z prezidentského křesla a od poloviny devadesátých let fotografoval také další osobnosti českého politického a kulturního života.

Měl několik samostatných výstav po celém světě, vystavoval například ve Vídni, Paříži, New Yorku, Washingtonu nebo v Tel Avivu. Slavná je také například jeho fotografie zachycující protestní pochod se zakrvácenou vlajkou u budovy rozhlasu na Vinohradské třídě nebo snímek architekta Jana Kaplického se zpěvákem Pavlem Bobkem ze srpna 1968.

Oldřich Škácha s jednou ze svých fotografií Václava Havla

79. ročník mezinárodního hudebního festivalu Pražské jaro

Nejrozsáhlejší a nejstarší festival klasické hudby v České republice Pražské jaro se uskuteční v termínu od **12. května do 3. června 2024** a bude velkolepou oslavou Roku české hudby a dvoustého výročí narození Bedřicha Smetany.

Na festival zavítají dva nejlepší italské orchestry – Orchestra dell'Accademia Nazionale di Santa Cecilia a Filharmonický orchestr milánské opery La Scala. Z Paříže přijede jedinečný Orchestre Philharmonique de Radio France, z Nizozemska Amsterdam Baroque Orchestra, z Belgie legendární Collegium Vocale Gent. Ambasadorem Roku české hudby se na Pražském jaru 2024 stane dirigent Jakub Hrůša. Novinkou bude celodenní program pro mladé publikum nazvaný SpringTEEN a ve Foru Karlín se uskuteční spektakulární koncert s padesáti současně znějícími klavíry.

Kapela Malina Brothers nahrála novou desku

Nebylo to jasné od začátku, ale vzhledem k tomu, že začaly vznikat původní písně, rozhodli se členové skupiny Malina Brothers, že na nich novou desku postaví. Dostala název *V peřejích*. Banjista Luboš, kytarista Pavel a houslista Josef Malinové společně s kontrabasistou Pavlem Peroutkou ji věnují i domovskému Náchodsku. Některé texty pro ně napsali písničkáři Radůza a Josef Lábus, hostem je i Winston Watson, bývalý bubeník kapely Boba Dylana.

Dosud nahrávali a hráli většinou písně převzaté. Mnohé byly od východočeského rodáka Mirka Skunka Jaroše. Během třinácti let fungování Malina Brothers ale vzniklo i pár vlastních skladeb. „Nápad nahrát autorskou desku přišel v půlce uvažování o tom, že bychom už měli přijít s novým cédéčkem. V jednu chvíli jsme si zkrátka uvědomili, že jsme schopni ji zaplnit vlastními skladbami. Nakonec je převzatá pouze *Odjíždím do Kalifornie*, kterou původně složil Ernest Tubb a Mirek Jaroš k ní už někdy v sedmdesátých letech napsal český text. Napůl převzatá je i *Růže z Killarney*, kterou napsal jako *Rose of Killarney* Charlie McCoy na naší společnou desku. Byla to původně instrumentálka, ale když ji slyšela Radůza, zalíbila se jí natolik, že k ní napsala text,“ říkají muzikanti z Maliny Brothers.

Malina Brothers při natáčení nového alba

Česká filharmonie se Sirem Simonem Rattlem

Sir Simon Rattle se od příští sezóny stane na pět let hlavním hostujícím dirigentem České filharmonie. Umělec světového renomé doplní trojici titulárních dirigentů, vedle šéfdirigenta a hudebního ředitele Semjona Byčkova a hlavního hostujícího dirigenta Jakuba Hrůši.

„Simon Rattle je pro Českou filharmonii obrovskou uměleckou posilou. Kromě české hudby bude s orchestrem pracovat mimo jiné na Haydnovi, Schumannovi, Elgarovi a francouzských autorech. Zásadně to rozšíří náš repertoár a rozvine umělecký potenciál tělesa. Doufám, že těch pět let bude jen začátek,“ říká generální ředitel České filharmonie David Mareček.

Na vlastní přání britského dirigenta ponese jeho titul přívlastek „k počtě Rafaela Kubelíka“, a to se souhlasem Kubelíkovy rodiny. Podle Rattleho Kubelík zásadně změnil jeho život. Poprvé ho slyšel ve svých patnácti letech v rodném Liverpoolu. „Jako začínající nadšený dirigent jsem viděl mnoho koncertů, ale tehdy jsem poprvé pocítil, jaké to je, když jsou spolu velký dirigent a velký orchestr dokonale sžití. Jsem hluboce dojatý, že dostávám pozici, která ponese jeho jméno,“ řekl Rattle.

Česká filharmonie je podle něj orchestrem s nezaměnitelným zvukem, vřelostí i typicky českým černým humorem. S tím si Rattle dobře rozumí i díky svému manželství s českou mezzosopranistkou Magdalenou Koženou.

Během svého působení uvede Rattle každoročně nejméně šest koncertů. Již v příštím roce na nich zazní mimo jiné obě řady Dvořákových *Slovanských tanců*, Janáčkova *Glagolská mše* anebo *Sedm smrtelných hříchů* skladatele Kurta Weilla.

Sir Simon Rattle se s Českou filharmonií představí 8. a 9. února na dvou koncertech ve Dvořákově síni Rudolfiny. Na programu byl Sergej Rachmaninov a Anton Bruckner, sólistkou byla čínská klavíristka Yuja Wang. (mk)

Hit století má ryze český původ

Polka *Škoda lásky* v mnoha zemích zdomácněla a lidé ji tam často považovali za vlastní lidovou píseň. Její původ je ale ryze český – u jejího zrodu stál zbraslavský rodák, český kapelník a skladatel Jaromír Vejvoda (1902-1988).

Pod názvem *Rosamunde* ji ve druhé světové válce zpívali němečtí vojáci a současně se stala bojovou hymnou mezi britskými a americkými spojenci, kteří ji proslavili pod názvem *Beer Barrel Polka* (Polka pivního sudu), která začínala strofou *Roll out the Barrels*, tedy vyvalte sudy, a také lákala Američany k náboru do vojenského námořnictva slovy *Here Comes the Navy* (přichází námořnictvo).

Jaromír Vejvoda pocházel ze zbraslavského kapelnického rodu Vejvodů, kteří měli muziku v krvi. Vejvodové si sice vydělávali řemeslem, hlavně zedničnou a stavitelstvím, ale v zimě, kdy se nestavělo, se věnovali hudbě.

I Jaromírův otec Josef hrál výborně na housle, křídlovku, flétnu a kontrabas. Vlastnil stavitelskou živnost a rodinný dům na zbraslavském náměstí, kde provozoval hospodu a restauraci. Říkalo se tam Na růžku, později Start na růžku, protože nedaleko každý rok první zářijovou neděli

Obálka notového dvoulistu z roku 1934

startoval známý automobilový závod Zbraslav – Jíloviště. Hospoda se proslavila svým řízným pivem a také kapelou Josefa Vejvody.

Josef Vejvoda měl šest dětí – mezi nimi Jaromíra, který se narodil 28. března 1902. Již v šesti letech se učil hrát na housle, od čtrnácti na křídlovku a pak na trubku. V patnácti se už stal uznávaným členem otcovy kapely. Chtěl ale také získat zkušenosti jinde. A tak si našel v osmnácti inzerát, že vojenská hudba v Brně přijímá nové muzikanty. Přijali ho i s křídlovkou a působil jako hudebník u 10. pluku. Sám tehdejší život komentoval: „Naše placmuzika postavila celé Brno na nohy. Holky si za námi mohly nohy ulítat.“

Na Zbraslav se Jaromír vrátil v roce 1923 a o rok později mu otec předal celou kapelu. To Jaromír komentoval: „Pocítil jsem na vlastní kůži ten rodinný muzikantský chomout. To si ovšem nestěžuji, to jenom připomínám tu naši rodinnou tradici.“

Kapela hrávala v hospodě Na růžku i v hotelu U Vejvodů, který vlastnil Jaromírův strýc. Hrálo se o sobotách a nedělích a na jejich koncerty dojížděli lidé z Prahy vlakem i automobily – Zbraslav totiž tehdy patřila k samostatným městům.

Jaromíra ale jejich výborná pověst neuspokojovala, potřeboval rozšířit repertoár kapely, a protože tištěných not bylo málo, pustil se do toho sám. Později své počínání komentoval: „Jak jsem začal komponovat? Asi se budete divit, ale stalo se to jen náhodou. Nechtěl jsem být ničím jiným než výkonným muzikantem. Nikdy mě nenapadlo, že bych mohl také skládat. Tak vysoko jsem se nedíval. Vždyť jsem pro to neměl žádné vzdělání ani žádné hudební školy. Něco jsem vyčetl z knih, něco jsem se naučil u dobrých muzikantů. Ale stalo se.“

A tak Jaromír v roce 1927 zkomponoval slavnou polku, později nazvanou *Škoda lásky*. Ze začátku ji kapela hrála

jako polku *Modřanskou*. O dva roky později do ní připsal basfigury, osmitaktové části, v nichž má sólo bas. *Modřanská* obecenstvo doslova uchvátila. Zpočátku ji hrála jen kapela Jaromíra Vejvody, později ji „zapůjčil“ i jiným kapelníkům. Už v roce 1929 ji nahrála na desku gramofonové společnosti Esta Benešova dechová hudba pražská. Ale sláva polku teprve čekala.

V roce 1934 o ni projevil zájem hudební nakladatelství Jana Hoffmanna z pražské Karlovy ulice, které vedla vdova po majiteli. Kvůli polce, už tehdy rozepsané pro dechový i smyčcový orchestr, uzavřela vdova Hoffmannová s Jaromírem 29. března 1934 smlouvu. Pro dvaatřicetiletého autora to znamenalo jediný úkol – dodat písní slova. Kvůli tomu se sešel se známým textařem Vaškem Zemanem, aby spolu vytvořili polku *Škoda lásky* se známým textem: „Škoda lásky, kterou jsem tobě dala, ty mé oči, dnes bych si vyplakala. Moje mládí uprchlo tak jako sen, na všechno mi zbyla jenom, v srdci mém vzpomínka jen.“ Ve stejném roce se objevila na hudebním trhu s notami v obalu s kresbou milenců a srdíčkem.

U Ochraného svazu autorského byla píseň zaevidována v červnu 1934. Podle smlouvy s Hoffmannovou ovšem dostal Jaromír Vejvoda za své dílo pouhých 150 korun! Nevadilo mu to, ale radoval se, že písnička vyšla tiskem a dostala se do světa.

Slavná skladba se objevila v Německu jako zmíněná *Rosamunde*. V roce 1939 právo k vydání písně přes vdovu Hoffmannovou koupilo známé americké nakladatelství Shapiro & Bernstein z New Yorku. Tady působil otec pozdějšího slavného hudebníka Leonarda Bernsteina. Polku v Americe přijali s nadšením – Jaromír Vejvoda totiž používal synkopy a ty se snadno přizpůsobily v USA oblíbenému swingu.

Dílo si přivlastnil celý svět. Milan Koukal v knize *Sága rodu Vejvodů* uvedl vzpomínku generála Františka Fajtla, českého bojového letce v Anglii. Popsal diskusi, která proběhla v Británii o úspěšné písni *Vyvalte sudy*. Angličané prohlašovali, že je to jejich písnička, Kanadáné se s nimi hádali, že je kanadská. Jeden voják však prohlásil: „Pravdu nemáte žádnéj. To je německá písnička a jmenuje se *Rosamunde*. Já jsem totiž před válkou byl v Německu a tam jsem ji slyšel hrát.“ Češi ostatním nakonec objasnili původ polky.

Byla to nejslavnější Jaromírova polka, i když složil později mnohé další, například *Jednou, dvakrát, Hrajte, já ráda tancuju* nebo *Kdyby ty muziky nebyly*.

Ve třicátých letech minulého století se ale změnil i Jaromírův hektický život. V roce 1935 se přičlenil do hospody ve Vraném – vzal si veselou a optimistickou Boženu Zamrazilovou. Vztah dobře fungoval – Božena se starala o celou domácnost, o Jaromírovo oblečení a vytvářela mu takový domácí prostor, aby se mohl plně věnovat hudbě. Měl s ní tři syny: v roce 1936 se narodil Jaromír, v roce 1941 Jiří a v roce 1945 poslední Josef.

Jaromír Vejvoda ovšem pomáhal i v hospodě ve Vraném. Točil pivo u pípy, žertoval s hosty, roznášel sklenky s kořalkou. Sám nepil vůbec a své kapele to také netrpěl. Říkal jim: „Když vás někdo někde zve se napít, tak nechodte. Když vám někdo dává alkohol, tak ho neberte!“

Při zkouškách ovšem, když jej výkon kapely potěšil, zaplatil Jaromír Vejvoda všem jejím členům pivo. Nikdy ale tvrdý alkohol. Sám holdoval kávě a miloval cigarety mem-

phisky. Jeho děti později vzpomínaly, jak tatínek často psal v noci a ráno nacházely plný popelník.

Byl skromný i v jídle a když si výjimečně dal pivo, vydrželo mu celý den. Oblékal se noblesně – podle dětí chodil každý den v úpravném saku s kravatou a prý v něm skládal i uhlí. Vždycky se totiž připravoval na nějakou návštěvu. Syn Jaromír se ho prý jednou zeptal: „Tati, proč tady sedíš v tom saku, vždyť dneska nikdo nepřijde.“ Dostal jasnou odpověď: „Jak to můžeš vědět? Co kdyby přišel?“ A hosty měl opravdu často.

Děti vychovával k hudbě. Se svou slávou se nikdy nechlubil a po penězích netoužil. Když potomci cestovali s ním a s kapelou, dokonce jim koupil lístky na vlastní koncert.

Po válce přijímalo okolí Jaromíra Vejvodu především jako autora písní, se kterou odcházeli muži do boje a války, a byl proto zahrnován poctami. Dividendy za něj ovšem dostával někdo jiný. Provdaná dcera vdovy Hoffmannové Adolfína de Lattre na jaře roku 1945 emigrovala do Bavorska. Odvezla s sebou mezi jiným i nakladatelská práva na Vejvodovu polku *Škoda lásky*.

V roce 1948 odkázala práva svému advokátu JUDr. Ferdinandovi Lidlovi. Ten je o tři roky později prodal německému nakladateli Ralpfovi Sieglovi. Jeho syn stejného jména putování práv zakončil, v roce 1996 je prodal firmě Warner/Chappel, jedné z divizí Warner Bros.

Doma se však Jaromíru Vejvodovi nedařilo moc dobře, zejména v padesátých letech. Po roce 1948 byla zrušena kapelnická živnost, a tak musel po dvaadvaceti letech svou kapelu rozpustit. Od listopadu 1948 začal pracovat jako skladník náhradních dílů v podniku ČKD Modřany. Navíc dům ve Zbraslavi zabraly zčásti Komunální služby města a o devět let později došlo k jeho úplné konfiskaci. Vejvodův „dvorní textař“ Vašek Zeman, který pro něj otextoval celkem sedmatřicet písní, mimo jiné *Kdyby ty muziky nebyly*, emigroval do Kanady.

V padesátých letech vznikaly na Vejvodovy melodie různé texty, např. nový režim nechtěl v písničce zmínky o bohu, a tak se pasáž vypustila a nahradila novou. Také slova Hrajte, já ráda tancuju, hrajte tu píseň mou, možná, že zítra snad, už tady nebudu, doznala změny, údajně pro svůj pesimismus. Nová verze zněla: „Hrajte, já ráda tancuju, hrajte tu píseň mou, kterou tak miluju!“

Až ke konci padesátých let se vrátil skladatel k hudbě – působil v kapele Zbraslavanka jako dirigent. Jeho novým textařem se stal Ladislav Jacura, autor slov známé Vejvodovy písně *Jednou, dvakrát*. A Vejvoda nadále komponoval.

Měl heslo, o kterém dětem říkal: „Pamatuj si, že ten, kdo píše nějaké písničky, nemůže nikdy říci: »Já napíšu hit!« Napíše normální tuctovou písničku, ale šlágr z toho udělají teprve lidi. Když se jim líbí, tak ji vezmou, zapamatují a začnou si ji zpívat.“ Největší význam pro něj měla přízeň jeho posluchačů. A tu si užíval do konce svého života.

Zvláštního ocenění se Vejvodovi dostalo v roce 1981, kdy v německém Dortmundu převzal cenu Radia Luxembourg a televizní stanice ZDF Zlatý lev za píseň *Škoda lásky*. V roce 1982 získal titul zasloužilý umělec a v roce 1987 u příležitosti Vejvodových 85. narozenin a 60. výročí vzniku písní vydali v USA známkový aršík a poštovní razítko s nápisem Beer Barrel Polka, součástí se stal notový zápis s částí anglického textu Roll out the Barrel.

Josef Vejvoda zemřel 13. listopadu 1988 a nedožil se okamžiku, kdy jeho tři synové přebírali 8. ledna 2000

v pražském Národním domě na Smíchově hlavní cenu v prestižní anketě Hit století, v níž zvítězila právě *Škoda lásky*. Ta nadále patří mezi nejoblíbenější písničky na světě a Jaromíra Vejvodu učinila nesmrtelným. Generál Dwight Eisenhower údajně prohlásil, že Vejvodova píseň pomohla spojencům zvítězit ve druhé světové válce. (mk)

Smetanova *Má vlast*

Cyklus *Má vlast* je zřejmě nejznámějším dílem Bedřicha Smetany. Premiéru měla před více než 140 lety, 5. listopadu 1882 na pražském Žofíně. Dnes zní *Má vlast* při významných státních událostech.

Smetana, který cyklus začal psát na podzim 1874, oživil v *Mé vlasti* slávu českého mýtu i historie (*Vyšehrad, Šárka, Tábor*), krásu české přírody a života (*Vltava, Z českých luhů a hájů*), v *Blaníku* pak povýšil husitskou tradici nad tradici svatováclavskou, protože víc odpovídala tužbám českého národa po dosažení samostatnosti.

Když psal Bedřich Smetana *Vltavu*, druhou symfonickou báseň cyklu, připojil na konci partitury poznámku: „Jsa úplně hluchým.“

První uvedení *Mé vlasti* se konalo v listopadu 1882 na pražském ostrově Žofín pod taktovku Adolfa Čecha. Dva týdny po premiéře se u Smetany začaly projevovat první velké deprese ze ztráty sluchu a necelé dva roky od premiéry *Mé vlasti* – v květnu 1884 v šedesáti letech zemřel.

Má vlast byla první nahrávkou České filharmonie. Druhé souborné představení *Mé vlasti* se hrálo až v květnu 1887 u příležitosti třetího výročí Smetanovy smrti. K častějšímu provedení *Mé vlasti* výrazně přispěl vznik České filharmonie, která byla schopná tak náročné dílo nastudovat.

Má vlast byla stěžejním bodem v mnoha aspektech života světového dirigenta Rafaela Kubelíka. Smetanovu *Mou vlast* často dirigoval a cyklus nahrál sedmkrát s předními orchestry světa. V jeho chápání hudby jako prostředku ke zlepšení lidstva byla *Má vlast* ideálním prostředkem v jeho boji za osvobození od jakékoliv formy totality v Jeho vlasti. Reflektovala krédo dvaadvaceti let v exilu: „Opustil jsem vlast, abych nemusel opustit národ.“ Dvě provedení *Mé vlasti* na Staroměstském náměstí v Praze toto dokládají: v roce 1945 po osvobození od nacismu a v roce 1990 po osvobození od komunismu. Jeho zásluhy o českou hudbu v zahraničí byly oceněny mimo jiné i udělením čestného doktorátu. V roce 1990 dirigoval na zahajovacím koncertu Pražského jara Smetanovu *Mou vlast*, a to i navzdory zdravotním potížím, které ho již tehdy velmi sužovaly. S Českou filharmonií ještě podnikl i turné do Japonska, kde řídil svůj poslední koncert.

Má vlast byla v roce 1929 vůbec první nahrávkou, kterou zaznamenala Česká filharmonie (pod vedením Václava Talicha) na gramofonovou desku. Dnes je cyklus považovaný ze vrcholné dílo nejen Bedřicha Smetany, ale české klasické hudby vůbec.

Má vlast se hraje každoročně 12. května, v den výročí Smetanova úmrtí, jako první zahajovací dílo na festivalu klasické hudby Pražské jaro.

Nominace hudebních Cen Anděl

Česká hudební akademie odtajnila své nominace na Ceny Anděl. Nejvíce jich získal rapper Viktor Sheen. Za sólové

album *Planeta opic* se může stát nejlepším interpretem. V kategorii Společný projekt pak akademiky zaujalo album *Roadtrip*, které Sheen natočil ve spolupráci s Calinem. A se singlem *Safir*, který z něj pochází, mají oba šanci i ve Skladbě roku. Šanci na úspěch mají i Anna K. nebo David Koller.

Celkem se letos bude udělovat šestnáct andělských sošek. Anna K. akademiky zaujala aktuální deskou *Údolí včel* – zvítězit by mohlo v kategoriích skladba a interpretka roku. Do užšího výběru druhé zmíněné kategorie se dostaly i Pam Rabbitt a Bára Poláková. Zabodovat můžou i další zavedená jména české hudební scény – ať už skupina Jelen, nebo formace J.A.R. Tři nominace má i rocková kapela November 2nd, která se loni po dvanácti letech vrátila na scénu s eponymním albem. A nominaci získal i Symfonický orchestr Českého rozhlasu s šéfdirigentem Petrem Popelkou za nahrávku *Koncertu pro housle a klavír* Bohuslava Martinů.

Ceny Anděl se budou předávat v patnácti kategoriích, a to 30. března v pražském O2 universum.

Helena Vondráčková slaví šedesát let na hudební scéně

Zpěvačku Helenu Vondráčkovou (* 24. 6. 1947) čeká nabitý rok. Slaví šedesát let na hudební scéně, čeká ji jarní koncertní turné na Slovensku, podzimní v Česku, v červnu O2 arena, v prosinci zas tradiční Lucerna. Nejnověji má však za sebou premiéru filmu *Aristokratka ve varu*, kde zazní i píseň *Láska má já stůňu* v jejím podání. Helena Vondráčková s režisérem Vejdělkem spolupracovala poprvé. Ve filmu hraje sama sebe. Detaily ze života postavy, kterou Helena Vondráčková hraje, v knižní předloze původně nebyly. Na otázku, zdali někdy měla fanouška, jehož náklonnost byla o něco méně příjemná než ta z *Aristokratky ve varu*, zpěvačka odpovídá: „Měla jsem jich několik a jeden byl tak vehementní, že za mnou přijel v pět ráno na Vinohrady a začal bušit na dveře.“ Dotyčný Heleně Vondráčkové předtím poslal „tisíce různých dopisů s nabídkami různého typu, někdy i docela odvážného“. Nakonec musela vyhledat pomoc policie, která fanouška odvedla.

Helena Vondráčková je česká zpěvačka a herečka, sestra herce a zpěváka Jiřího Vondráčka a teta zpěvačky a herečky Lucie Vondráčkové. Svou pěveckou dráhu zahájila vítězstvím v soutěži Hledáme nové talenty 1964. O rok později se díky hitům *Červená řeka* a *Pátá* stala Zlatou slavicí a nastoupila do angažmá v divadle Rokoko. Zde se seznámila s Martou Kubišovou a Václavem Neckářem, s nimiž v roce 1968 vytvořila popové trio Golden Kids. V témže roce se poprvé objevila ve filmu, hrála hlavní roli v pohádce *Šíleně smutná princezna*.

Začátek sedmdesátých let byl poznamenán nuceným rozpadem Golden Kids. Tehdejší režim zakázal činnost Martě Kubišové a zbývající dva členové souboru se vydali na sólové dráhy. V té době se stala nejexportovanější českou zpěvačkou. Točila alba pro zahraniční společnosti (Japonsko, Západní Německo) a pravidelně vystupovala na světových festivalech a pódii (Kanada, Brazílie, Kuba, Turecko). Největší úspěch měla s písní *Malovaný džbánku*, se kterou získala v roce 1977 Grand Prix v polských Sopotech. V tom samém roce se objevila v hlavní roli dalšího celovečerního filmu – komedii *Jen ho nechte, ať se bojí*.

V roce 1977 se její podpis objevil na seznamu signatá-

řů Anticharty, který zveřejnilo *Rudé právo*. Sama zpěvačka však tvrdí, že Antichartu nepodepsala.

V osmdesátých letech se více soustřeďovala na domácí publikum. Natáčela pravidelně dlouhohrající desky a podnikala koncertní šňůry. Několik let spolupracovala s Orchestrem Gustava Broma a Jiřím Kornem, později měla vlastní program Velká neónová láska s doprovodnou skupinou Bacily. Moderovala televizní pořad *Sejdeme se Na výsluní*. V roce 1982 převzala titul zasloužilá umělkyně.

V roce 1983 se provdala za německého hudebníka Helmuta Sickela, který pro ni zkomponoval řadu písní, včetně hitů *Čas je proti nám* a *Sprint*.

Do roku 1985 se pravidelně objevovala na druhém nebo třetím místě v anketě Zlatý slavík. Poté obsazovala nižší příčky, stále však patřila mezi nejžádanější interprety.

Po roce 1989 nastal v české populární hudbě útlum, který začátkem devadesátých let změnil příchod muzikálů. Byla s úspěchem obsazena do hlavní ženské role hned toho prvního – *Bídníci*. Vydala *Broadway album* plné známých muzikálových melodií, dvě vánoční alba a velmi úspěšný výběr *Zlatá Helena* s hitem *Já půjdu dál*.

Dalším milníkem v její kariéře se stal rok 2000, kdy vydala album *Vodopád*, plné moderních převážně tanečních skladeb. Stala se nejprodávanější zpěvačkou roku, píseň *Dlouhá noc* byla zvolena hitem roku a se od té doby opět objevuje na prvních místech ankety Český slavík. Rok 2001 přinesl další úspěchy, ale také rozvod s Helmutem Sicklem. V roce 2002 ji Akademie české populární hudby zvolila Zpěvačkou roku. 22. února 2003 se na Karlštejně provdala za Martina Michala. V roce 2005 vystupovala v prestižní Carnegie Hall v New Yorku, ve které byla s úspěchem již před pěti lety jako host Karla Gotta, ztvárňuje roli Grizabelly v české verzi muzikálu *Cats* (*Kočky*) a slaví čtyřicet let své kariéry vydáním profilového 4-CD *Zlatá kolekce* a velkou televizní show *Holka od Červený řeky*.

Rok 2006 jí přinesl velkou, podle mnohých životní roli: na bratislavské Nové scéně hrála, zpívala a tančila vynikajícím způsobem Dolly Leviovou ve známém muzikálu *Hello Dolly!* V říjnu vydala po třech letech novinkové album *Zastav se (...a poslouchej)*. Prvním singlem z něj je cover verze slavného hitu *It's Raining Men* s českým názvem *Já vítám déšť*. Některé novinky i starší hity představila 8. listopadu na vyprodaném koncertu v pražské Lucerně.

V roce 2006 získala v anketě Český slavík 3. místo.

Rok 2007 byl ve znamení vzpomínání i nových projektů. Na televizi Prima moderovala hudební pořad *Hvězdy u piana*, v květnu bylo vydáno kompilační album duetů s Jiřím Kornem *Těch pár dnů*, v červnu oslavila své kulaté narozeniny velkým vzpomínkovým koncertem na Žofíně. Podzim přinesl bilanční 2-CD *Jsem, jaká jsem*, DVD *Těch pár dnů* a veleúspěšný koncert v pražské Lucerně. V samém závěru roku se objevila po boku Karla Gotta ve finálové silvestrovské show *Mejdan roku z Václaváku* a společně pak byli hosty i novoročního vydání hudebního pořadu *Eso*.

Další rok 2008 vyšel retrospektivní výběr hitů tria Golden Kids *24 Golden Hits* a pro její fanoušky pak kolekce raritních nahrávek *Blázen, kdo se lásky zřídá*. V prosinci natočila v Lucerně DVD záznam koncertu, který vyšel v následujícím roce.

Rok 2009 byl ve znamení koncertů a velkého muzikálového projektu *Mona Lisa* v pražském divadle Broadway, kde

v alternaci s Hanou Zagorovou ztvárnila roli matky hlavní hrdinky. Na podzim vydala dlouho očekávané album nových písní, které dostalo název *Zůstáváš tu se mnou*.

V roce 2010 definitivně prohrála soud s Martou Kubišovou, členkou tria Golden Kids. V druhé polovině roku 2011 prodala s manželem a manažerem Martinem Michalem uměleckou agenturu MM.

Dne 28. října 2017 převzala z rukou prezidenta republiky Miloše Zemana státní vyznamenání, Medaili Za zásluhy.

V roce 2019 zažalovala u obvodního soudu pro Prahu 7 vydavatele deníku *Blesk*, společnost Czech News Center, za vyjádření módní kritičky Františky Čížkové z února 2018: „Za hvězdy programu s neodmyslitelnou tombolou byly avizovány zpěvačky za zenitem, Helena Vondráčková a Marie Rottrová.“

V roce 2023 vyrazila Helena Vondráčková na turné Helena Show 2023, navštívila Třebíč, Písek, Žilinu, Havlíčkův Brod, Mělník, Brno a třeba Prahu.

JUBILEA

Lenka Filipová

Lenka Filipová oslavila 14. února 2024 neuvěřitelnou sedmdesátku a Supraphon k této příležitosti vydal její první album z roku 1981 *Zamilovaná*, kterým se zařadila mezi nejúspěšnější zpěvačky tuzemské populární hudby.

Okamžitě si získala přízeň posluchačů svou věrohodnou interpretací skvělých textů především Zdeňka Rytíře, který uměl vystihnout její zasněný naturel. Na texty byla vždy náročná. „Vždycky jsem měla svou hlavičku a s textařem jsem musela být víc na jedné lodi. Musela jsem se s ním dobře znát, což třeba platilo u Zdeňka Rytíře. To jsme se znaly i rodiny. Někdy se dokonce stalo, že ty příběhy, co napsal, se mi pak skutečně staly. Jako by mi psal osud,“ vzpomínala v rozhovoru pro Český rozhlas na skvělého textaře.

To byl bezpochyby i případ hitu *Zamilovaná*, podle kterého bylo nazvané i její první album. Filipová za něj vděčí svým francouzským zkušenostem – studiu na Mezinárodní hudební akademii v Paříži. Originál totiž vzniknul právě tam, ve Francii, kde jej v roce 1979 napsal i proslavil zpěvák Francis Cabrel. Písní, které se vepsaly do paměti posluchačů, vznikla od té doby celá řada. Za všechny *Prý se tomu říká láska*, *Za všechno může čas*, *Svět se zbláznil*.

V repertoáru Lenky Filipové najdeme jak šansony, tak klasické skladby na kytaru. Poslední album *Oppidum* s keltskými písničkami vydala v roce 2018. Deska přináší nové interpretace staré keltské muziky, respektive písní skotského nebo bretaňského folklóru.

„Ráda se učím nové věci. Jak jsem se seznámila s keltskou muzikou, tak mě nejvíce oslovily keltské balady, které mají takový duchovní rozměr a krásně se mi zpívají,“ vysvětluje Lenka Filipová, jak se dostala k tomu, že natočila album keltských písní.

Zpívá čtyřmi jazyky. Na úspěšnou hudební dráhu se vydala i její dcera Lenny. Právě s ní nazpívala duet a ústřední song seriálu *Kukačky*. Jmenuje se *Samotní nejsme nic* a tématem je vztah rodiče a dítěte. Lenny se objeví jako host i na koncertech, které Lenka Filipová v letošním roce plánuje.

Věra Křesadlová (* 28. 2. 1944, Praha)

Bývalá manželka Miloše Formana se před kameru vrátila po dlouhé filmové pauze v roce 2005 ve filmu *Doblba!* (režie Petr Vachler). Následovala role matky ve filmu *Medvědek* režiséra Jana Hřebejka.

Po střední uměleckoprůmyslové škole se stala členkou divadla Semafor, kde dlouhá léta působila jako zpěvačka a herečka (1963-1989). První její hrou byla *Zuzana není pro nikoho doma*, kde více méně zaskakovala za Milana Drobného, který odešel na vojnu, a posléze i za Hanu Hegerovou. V pozdějších letech také často vystupovala se Swing Bandem Ferdinanda Havlíka. Z dlouhého výčtu her, ve kterých vystupovala, jmenujme alespoň *Jonáše a Dr. Matraceho*, *Zuzana v lázni*, *Čarodějky*, *Vetešník*, *Kytici* nebo *Fausta*.

Už za studií zpívala s amatérskou bigbeatovou kapelou a při jednom z koncertů zaujala mladého režiséra Miloše Formana natolik, že ji obsadil do svého připravovaného debutu *Konkurs* (1963). Její největší filmovou rolí byla Štěpa z *Intimního osvětlení* (režie Ivan Passer, 1965), ale ztvárnila mimo jiné také postavu Celbové v Menzelově povídce *Zločin v dívčí škole* (1965), studentku sochařství Zuzanu v Papouškově *Nejkrásnějším věku* (1968) či milenkou stranického funkcionáře v Jirešově adaptaci románu Milana Kundery *Žert* (1968). V následujících desetiletích se ve filmu často neobjevovala a po opuštění divadelních prken Semaforu pracovala v devadesátých letech jako správcová rezidence prezidenta republiky.

V menších rolích se objevila ve filmech *Akumulátor I* (režie Jan Svěrák, 1993) a *Nejasná zpráva o konci světa* (režie Juraj Jakubisko, 1997).

V současnosti se věnuje především výrobě vitrážových lamp, čímž se vrátila ke své původní profesi výtvarnice.

S Milošem Formanem má Věra dvojčata Petra a Matěje, dnes rovněž úspěšné divadelníky. Po Formanově odchodu do zahraničí žila se scenáristou a dramaturgem Janem V. Kratochvílem, se kterým má syna Radima.

Jaroslav Krček 85

„Jsem v podstatě šťastný člověk a říkám to rád. Dělá, co jsem vždycky dělat chtěl. Jen musím říct, že leccos v minulosti bylo pro soubory našeho typu mnohem snazší. Je to platba za nové, svobodné myšlení a podnikání a je to tak nutné přijmout.“ Z rozhovoru pro časopis *Harmonie*.

Jméno hudebního skladatele, dirigenta a režiséra Jaroslava Krčka (* 22. 4.

1939) je asi nejtěsněji spojeno se soubory Chorea Bohemica a Musica Bohemica. Méně už se ví, že čtyři roky působil jako šéfdirigent Jihočeské komorní filharmonie a že se tento rodák ze Čtyř Dvorů opakovaně a rád vrací na jih Čech.

S Českými Budějovicemi je spojeno počátečních dvacet let Krčkova života: tady se učil hrát na harmoniku, foukat do lesního rohu i ovládat violoncello, to už jako student Pedagogického oddělení hudební školy. Studentská léta

ale spojil s ještě jednou láskou, totiž folklórem: jeho stopa v legendárním Úsvitu je dodnes živá.

Na pražskou konzervatoř vzali dvacetiletého Jaroslava rovnou do třetího ročníku na obor dirigování, přičemž v průběhu čtvrtého ročníku si studium rozšířil o skladbu. Tam se setkal s mnohými osobnostmi, z nichž nejvýraznější byl dirigent a skladatel Bohumír Liška a později hudební skladatel Miloslav Kabeláč. „Kabeláč mě ovlivnil na celý život a já jsem za to profesní i lidské setkání nesmírně vděčný. Považuji to za svoje veliké životní štěstí,“ vzpomíná dodnes na svého učitele Jaroslav Krček.

Svou profesionální dráhu zahájil jako hudební režisér a dirigent nejprve v Československém rozhlasu v Plzni, později v Supraphonu. Stále ale toužil po vlastním souboru, až se v roce 1967 zrodila Chorea Bohemica. Z ní se v polovině sedmdesátých let vydělila hudební složka, známá a dodnes aktivní Musica Bohemica.

Po potřeby svých souborů se Krček věnuje mj. kompozici skladeb inspirovaných historickou a lidovou hudbou. Jeho autorský katalog skladeb pro Musicu Bohemicu obsahuje 65 děl a 548 úprav lidové tvorby. Je ale i autorem symfonické, komorní a vokální hudby využívající aktuálních kompozičních technik. Je autorem i oratoria *Ten, který jest*, které zaznělo v provedení Plzeňské filharmonie a hostů a Pražského filharmonického sboru dne 6. března 2011 v pražském Obecním domě. Za elektronickou operu *Nevěstka Raab* (1971) na libreto Zdeňka Barborky získal Krček druhou cenu na mezinárodní soutěži opery a baletu v Ženevě.

Krček je rovněž autorem hudby pro rozhlas (zejména rozhlasové pohádky v režii Karla Weinlicha) a hudby filmové. Namátkou uveďme třeba film Karla Kachyni *Škaredá dědina*. Jeho hudba se objevuje i v několika večerních (např. *Cesty formana Šejtřoka*).

„Muzika se stala mým osudem, mojí láskou a myslím si, že i mým úkolem na této planetě – skrz hudbu sdělovat něco sám sobě, ale i druhým.“

Jan Klusák slaví devadesátiny

Hudební skladatel, literát, herec, v šedesátých letech jedna z výrazných osobností československé nové vlny.

Jan Klusák, původním jménem Jan Filip Porges, je hudební skladatel, autor vážné, scénické a filmové hudby, literát a herec. Narodil se 18. dubna 1934 v Praze. Hudební nadání zdědil po svém otci, který tragicky zahynul v koncentračním táboře Osvětim (stejně jako mnozí další příbuzní, jež se stali obětmi holokaustu). Absolvoval Akademii múzických umění v oboru skladba (1957). Po absolutoriu se věnoval především kompozici a dokonce i v době normalizace, kdy byl „nedoporučeným“ skladatelem, se dokázal jako jediný nezávislý hudební autor v Čechách užívat komponování, což byl fenomén.

Klusák se řadí mezi přední osobnosti české kultury především svým dílem skladatelským, nezanedbatelné jsou ovšem i jeho přesahy herecké a literární, včetně jeho činnosti hudebně publicistické, věnované autorům, u nichž sám nacházel umělecký vzor: Stravinskij, Berg a Mahler. Již spolupráce s Komorní filharmonií, vedenou dirigentem Liborem Peškem, jej na přelomu padesátých a šedesátých let přivedla do uměleckého okruhu kolem nedávno založeného Divadla Na zábradlí, kde orchestr též vystupoval. Klusákovo skladatelské úsilí, navazující na tradici mezivá-

lečné hudební avantgardy (neoklasicistická *Hudba k vodotrysku*), se pod vlivem poetiky Druhé vídeňské školy a Nové hudby postupně proměňovalo směrem ke kompoziční technice atonality, dodekafonie a serialismu (*Čtyři malá hlasová cvičení na texty Franze Kafky*, I. invence pro komorní orchestr, III. invence pro smyčcové nástroje, *Obrazy*, II. smyčcový kvartet, *Sonáta pro housle a dechové nástroje*, *Variace na téma G. Mahlera pro velký orchestr*) a sbližovalo jej s avantgardními snahami soudobého českého divadla i experimentálním hledáním filmových tvůrců tzv. nové vlny.

Klusákova spolupráce s divadelním režisérem Otomarem Krejčou (scénická hudba pro jeho inscenace Kundorových *Majitelů klíčů*, Shakespearova *Romea a Julie*, Havlovy *Zahradní slavnosti* či Topolova *Konce masopustu*) stojí na počátku jeho celoživotní práce pro divadlo, k níž se řadí nejen jeho četné opery a singšpily (*Dvanáctá noc*, 1989, *Zlý jelen*, 1989 – singšpil na slova V. K. Klicpery pro činohru Národního divadla, *Dybuk aneb Bludná duše – Hra se zpěvy o 12 obrazech*, 1996, *Zpráva pro akademii*, 1997 – komorní opera podle povídky Franze Kafky, jednoaktová opera *Filoktétés* dle textu Sofokleovy tragédie či opera-pasticcio *Bertram a Mescalinda*, 2002), nýbrž i jeho hudební (a rovněž herecká) spolupráce na některých představeních Divadla Járy Cimrmana na počátku normalizace: *Hospoda Na Mýtině*, *Vražda v salonním coupé*, *Cimrman v říši hudby*, *Dlouhý, Široký a Krátkozraký*. Ve filmu se Klusák uplatňoval nejen jako skladatel (za připomenutí stojí jeho hudba k filmům Věry Chytilové, Jana Němce, Jiřího Menzela, Jiřího Brdečky, Jana Švankmajera, a především jeho soustavná spolupráce s režisérem Evaldem Schormem, v devadesátých letech pak k němým filmům *Hrabě Monte Christo* a *Erotikon*), nýbrž také jako spoluscenárista a herec. Výrazné role ztvárnil ve snímcích režiséra Jana Němce *O slavnosti a hostech* a *Mučedníci lásky* (1966), ve filmu *Sedmikrásky* (1966) Věry Chytilové či v surreálné fantazii podle Vítězslava Nezvala *Valerie a týden divů* (1970) režiséra Jaromila Jireše.

S nástupem normalizace byla sice Klusákova veřejná činnost utlumována a výrazně se omezilo veřejné provádění jeho skladeb, nepřestával však komponovat jak původní hudbu vokální, orchestrální a komorní (kupř. III. *Smyčcový kvartet*), tak hudbu funkcionální, určenou pro divadlo, film a televizi. Paradoxně právě tehdy složil svou nejznámější hudbu k seriálu Jaroslava Dietla *Nemocnice na kraji města* (1976-1981). K plné rehabilitaci Klusákovy tvorby a rehabilitaci významu jeho osobnosti však mohlo dojít až po listopadu 1989, kdy nejen zaujal význačné pozice v českém hudebním i společenském životě (stal předsedou hudebního odboru obnovené Umělecké besedy, místopředsedou České hudební rady, členem poradní umělecké komise Pražského jara a poradcem Národního divadla), nýbrž se mohl začít znovu výrazně prosazovat svými skladbami, ať již staršími, či nově vznikajícími, mezi nimiž osobité místo zaujímá hudební forma a série *Invencí* (1961-1993), symfonická báseň *Zemský ráj to na pohled* (1998) či *Axis Temporum pro velký orchestr* (2003-2004).

Klusákova hudební tvorba je inspirující nejen svým hudebním jazykem, který je originální, inovativní a stylově těžko zařaditelný, nýbrž i rozměrem etickým, soustředěním se na vlastní otázky umělecké tvorby, které vždy důsledně nadřazoval pragmatickým aspektům úspěchu a po-

pularity. Klusákova celoživotní práce i osobní postoje, ignorující požadavky a úlitby komunistickému režimu, byly roku 2006 oprávněně oceněny Medailí Za zásluhy prezidenta republiky.

V roce 2015 byl životní příběh Jana Klusáka a jeho rodiny zpracován a natočen pro neziskovou organizaci Post Bellum v rámci projektu Paměť národa. Dne 22. února 2022 udělila MČ Praha 2 Janu Klusákovi čestné občanství.

Zdroj: *Encyklopedie Praha*

Český filharmonický sbor Brno hostuje v arabském Rijádu

Český filharmonický sbor Brno se v dubnu v Rijádu bude podílet na inscenaci nové arabské opery. Zkoušky s dirigentem a sólisty proběhnou v březnu v sídle sboru v Brně, jak oznámil sbormistr Vítězslav Šlahař. Hudbu k arabskému textu saúdského spisovatele Saleha Zamanana složil australský skladatel Lee Bradshaw. Hraje Drážďanský symfonický orchestr pod vedením španělského dirigenta Pabla Gonzáleze. Režie se ujímá Švýcar Daniele Finzi Pasca. Sarah Connolly zpívá titulní roli, v dalších rolích se představí saúdští sólisté Al Zahrani, Sawsan Albahiti a Reemaz Oqbi.

Zemřel Peter Saniga

Ve věku osmačtyřiceti let zemřel slovenský hudebník a producent Peter „Sanchez“ Saniga. Byl výraznou osobností tamní scény. Spolupracoval s kapelami Iné kafe, Horkýže Slíže, Gladiator nebo Desmod. Působil jako baskytarista v kapele BijouTerrier, se kterou vydal tři alba.

Saniga pracoval jako studiový inženýr a mistr zvuku ve studiu Exponent v městě Šulekovo. Svého času v něm nahrávaly mnohé české i slovenské rockové, punkové a metalové kapely.

200. výročí narození Bedřicha Smetany

Po celé republice se konaly a konají akce k 200. výročí narození skladatele Bedřicha Smetany. Ve skladatelově rodném městě Litomyšli proběhly slavnosti pod názvem Vyvalte sudy, narodil se nám Bedříšek. Otec Bedřicha Smetany, tamní sládek, dal v den jeho narození vyvalit sudy, aby se lidé mohli radovat také. Sud narazil litomyšlský starosta a lidé mohli k pivu ochutnat zabijačkové pokrmy.

Radnice k mimořádnému dni vydává sběratelskou eurobankovku s nulovou hodnotou, která je k mání v informačním centru. Výjimečně si pak lidé mohli prohlédnout rodný Smetanův dům, kde právě pokračuje rekonstrukce. Odpoledne se také otevřela výstava v regionálním muzeu, věnuje se skladatelově kultu v Litomyšli.

V Praze uvedla Opera Národního divadla koncert *Smetana Gala*, na němž zazněl průřez všemi Smetanovými operami pod taktovkou hudebního ředitele Opery ND Roberta Jindry. V brněnském Besedním domě se uskutečnil koncert Filharmonie Brno. Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě od 2. do 10. března postupně uvedlo všechny Smetanovy opery, cyklus otevřela opera *Braniboři v Čechách*. Západočeské muzeum v Plzni otevřelo výstavu, která návštěvníkům představí Smetanu z dob, kdy v Plzni studoval na tamním gymnáziu.

Moravská filharmonie si připomíná Rok české hudby na zahraničních turné

Do Maďarska, Chorvatska a poté do Rakouska zamíří v nejbližší době na zahraniční turné orchestr Moravské filharmonie Olomouc (MFO). Za sebou už mají filharmonici cestu do Polska, kam se ještě na podzim vrátí. Na cestách odkazují olomoučtí hudebníci především na českou hudbu během letošních oslav Roku české hudby, informoval ČTK ředitel MFO Jonáš Harman. Podle ředitele se filharmonie při plánování oslav Roku české hudby nechtěla omezit jen na připomenutí jubilujících autorů ve svých programech v Redutě. „Síla a jedinečnost Moravské filharmonie v rámci kulturních institucí města Olomouce tkví v hudbě coby unikátním, mezinárodním jazyku, kterému rozumí celý svět. To Moravskou filharmonii předurčuje k tomu, aby byla vývozním artiklem Olomouce i české kultury vůbec,“ uvedl Harman.

Moravská filharmonie Olomouc vznikla v roce 1945 a patří k předním a nejstarším symfonickým orchestrům v Česku.

VZPOMÍNKA

Před 30 lety zemřela legenda českého protestsongu Karel Kryl

3. března 1994 zemřel známý český hudebník Karel Kryl. Jeho písně, k nimž si sám skládal hudbu a texty, oscilovaly od něžné romance až po hořké protestsongy. Některé z nich, zejména legendární skladba *Bratříčku, zavírej vrátka*, se staly jedním ze symbolů přelomových let 1968 a 1989 v Československu.

Jeho rodiče vlastnili tiskárnu, kterou v roce 1948 zlikvidovali komunisti. Tady se možná rodí Krylův absolutní smysl pro spravedlnost. „Na to se nedá zapomenout. Stály jsme všechny tři děti, táta nás držel za ruku z jedné strany, maminka z druhé strany, a dívali jsme se, jak krumpáči a kladivý rozbíjejí naši tiskárnu. Také si pamatuju, že velitel gardy měl bílé rukavičky a rodiče plakali. Brečel jsem s nimi a táta mi řekl: Nebreč, chlapi nebrečí. Tak jsem tedy nebrečel.“

Karel Kryl chtěl být zpočátku hrnčířem po pradědečkovi (absolvoval Keramickou školu v Bechyni v letech 1958-1962), posléze se ale rozhodl věnovat hudbě a poezii. Kryla přitahovala hudba už od mládí. Vystupovat začal v polovině šedesátých let na malých scénách, od roku 1966 hrával v rozhlasu, později spolupracoval s divadlem Semafor. První a nadlouho poslední česká deska *Bratříčku, zavírej vrátka* vyšla Krylovi v roce 1969.

Karel Kryl odjel z Československa 9. září 1969 na písničkářský festival na západoněmeckém hradě Waldeck. Po dvou týdnech se rozhodl podat si žádost o politický azyl a v Německu zůstal dalších dvacet let. Počátky života v exilu pro Karla nebyly lehké. Cítil se osamocený, ztracený v cizí kultuře s cizím jazykem. Spolupracoval s redakcí Svobodné Evropy, nejprve externě, od roku 1983 pak jako zaměstnanec. Podílel se na sportovních a hudebních pořadech. Psal básně, písně a knihy.

Do Československa se vrátil až po listopadu 1989, odehrál triumfální koncerty a poprvé mu také ve vlasti vyšly všechny jeho desky. Nové poměry ho nicméně

nenaplnovaly uspokojením a své rozčarování nad politickým vývojem, a také rozdělením republiky, dával veřejně najevo. V roce 1993 Karel Kryl poskytl Miloši Čermákovi velmi rozsáhlý – knižně vydaný – rozhovor *Půlkacíř* (slovo půlkacíř již dříve Kryl použil v básni *Jde jaro do léta*). Podle svého vyjádření v *Půlkacíři* byl hrubě nespokojen se společenskou situací, politickou reprezentací a celkovým směřováním.

Karel Kryl zemřel náhle a zcela nečekaně na srdeční příhodu dne 3. března 1994 v Mnichově ve věku devětačtyřiceti let; dva dny předtím byl ještě v Praze. Na jeho koncert pár týdnů předtím přišlo několik desítek fanoušků, avšak v den pohřbu 11. března 1994 se před kostelem svatě Markéty v Praze tísnil mnohatisícový dav.

Až do své předčasné smrti se Karel Kryl pohyboval mezi Čechami a Mnichovem, kde v dobách emigrace našel druhý domov. Pohřben je ale na břevnovském hřbitově v Praze. Zádušní mši, které se účastnily tisíce lidí, celebroidal jeho přítel opat Anastáz Opasek v kostele sv. Markéty v Praze. O pět let později byl i opat Opasek pohřben na stejném hřbitově, avšak v jiné části. Zatímco Opasek je pohřben v benediktinské hrobce v kapli sv. Lazara u východní hřbitovny zdi, Kryl leží na opačné straně, u zdi západní.

Karel Kryl je držitelem stříbrné pamětní medaile Univerzity Karlovy za přínos pro duchovní rozvoj a morální podporu národa in memoriam (1994), byl oceněn Cenou Františka Kriegla (1995) a cenou české GRAMMY (Síní slávy – 1995) a 28. října 1995 mu prezident Václav Havel udělil in memoriam Medaili Za zásluhy II. stupně

Na hřbitově v Břevnově si jeho odchod každoročně připomínají jeho blízcí a příznivci.

Hudební skladatel Jiří Kalach

Narodil se 9. března 1934 v Praze, vyrůstal v hudebnickém rodinném prostředí. Jeho otec Josef byl známý skladatel, violista, zakládající člen Filmového symfonického orchestru. Po maturitě na klasickém gymnáziu a po soukromém studiu byl Jiří Kalach přijat na pražskou konzervatoř, kde byli jeho učiteli František Picha, František Brož a Emil Hlobil (absolvoval v roce 1957 *Houslovým koncertem*) a pokračoval u prof. Hlobila na Hudební fakultě Akademie múzických umění (absolventskou skladbou v roce 1981 byl *Koncert pro flétnu a orchestr*). Kompozici se pak věnoval jako svobodnému povolání. Od roku 1990 byl drama-

turgem Symfonického orchestru Českého rozhlasu v Praze. Orchester Čs. rozhlasu premiéroval většinu jeho pozdějších děl (např. *Předehra na barokní téma*, *Hommage à Albert Schweitzer*).

Převážnou část Kalachových skladeb tvoří velké instrumentální formy. Napsal pět symfonií, koncerty (flétnový, houslový, violoncellový) a další orchestrální skladby. Vedle toho složil řadu komorních děl. Čtveřice skladeb z let 1984-1990 představuje v jeho díle vrchol jak umělecký, tak myšlenkový. Je to především rapsodie pro housle, smíšený sbor, harfu a bicí nástroje *Lukumo* (1984), inspirovaná románem Mika Waltariho *Tajemný Etrusk*. Další pozoruhodnou kompozicí je *Erasmus* – meditace pro housle a orchestr, psaná k poctě Erasma Rotterdamského. Ve třetím díle této řady oslovuje autor Alberta Schweitzera jako humanistu, vědce a v neposlední řadě i hudebníka ve skladbě pro smíšený sbor, varhany a orchestr *Hommage à Albert Schweitzer*. Textovým podkladem díla je latinské znění lékařské Hippokratovy přísahy. Projevem národního uvědomění je orchestrální *Česká rapsodie* (1990) se závěrečnou citací staročeského *Otčenáše*. Stylově Jiří Kalach navazuje na hudební modernu první poloviny 20. století. Zlom nastává začátkem sedmdesátých let, kdy počínaje *IV. Smyčcovým kvartetem* začíná autor pracovat dodekafonickou technikou, kterou však aplikuje neortodoxně a v syntéze s dalšími výrazovými prostředky hudby 20. století.

Zajímavým autorovým vybočením z oblasti autonomní koncertní tvorby je hudba k filmu režiséra Zdeňka Sirového *Smuteční slavnost* (1969), který však nebyl zásahem normalizační cenzury vůbec uveden do kin; k premiéře došlo až za dvacet let po jeho vzniku (film byl odměněn Velkou cenou na festivalu v Montrealu 1990).

Jiří Kalach zemřel 20. dubna 2008 v Praze.

Před deseti lety zemřela pianistka z Terezína Alice Herzová-Sommerová

Alice Herzová-Sommerová, někdy také Alice Herz-Sommer, známá také jako „pianistka z Terezína“ (* 26. 11. 1903, Praha), byla česká klavíristka z židovské německy hovořící rodiny, žijící po skončení druhé světové války dlouhodobě v Izraeli a do své smrti ve Velké Británii, nejstarší Češka přeživší holokaustu.

Narodila se v židovské, německy mluvící umělecky založené rodině. Otec se staral o továrnu a matka o pět dětí, tři dcery a dva syny. Alice pocházela z dvojčat, měla sestru Marianu. Hře na klavír se začala učit v pěti letech a brzy byla dobrou interpretkou. V šestnácti letech byla přijata jako nejmladší žákyně ke studiu na Německé hudební akademii v Praze.

Naučila se také kromě češtiny a němčiny i hebrejsky, latinsky, francouzsky a anglicky. Jejich rodinný dům byl kulturním salonem, kde se scházeli spisovatelé, hudebníci, herci i vědci. Mezi nejlepší přátele její rodiny patřili např. Franz Kafka, Max Brod i Felix Weltsch. Rodinná pohoda byla roku 1930 narušena úmrtím otce. V roce 1931 se Alice Herzová provdala za houslistu Leopolda Sommera a roku 1937 se jim narodil syn Raphael (1937-2001), který se později stal violoncellistou.

Po nacistické okupaci Československa v roce 1939 většina její rodiny i přátel emigrovala do Palestiny. Alice s manželem a synem kvůli nemocné matce zůstali v Praze.

Nacisté jim, Židům, zabrali veškerý majetek a zakázali mj. veřejně koncertovat i vyučovat osoby nežidovského původu, tehdy zůstala rodina zcela bez prostředků.

V červenci 1942 byla její nemocná matka Sofie ve věku dvaasedmdesáti let odvezena do koncentračního tábora a přesně o rok později ji následovala Alice, která byla s manželem a pětiletým synem deportována do koncentračního tábora Terezín. Dostali se do tzv. „oddělení pro organizování volného času“, byli členy táborového orchestru, který pořádal po pracovní době pro uvězněné hudební vystoupení. Odehrála tam asi 150 koncertů, hudba byla pro ni prostředkem, jak uniknout okolní kruté realitě, hladu, ponižování a všudypřítomné smrti. Vystupovala i jako pěvkyně při terezínském nastudování oper. Také syn Raphael účinkoval v dětské pohádkové opeře *Brundibár* pražského skladatele Hanse Krásky. Táborový orchestr i dětská opera byly součástí nacistického propagandistického projektu, který měl Mezinárodní červený kříž, který vykonával třikrát ročně kontrolu, ujistit o „normalnosti“ života v táboře. Alicin manžel byl ale deportován do koncentračního tábora v Osvětimi a následně do Dachau. Jeho ani svou matku již nikdy nespatřila. Z 15 000 dětí odvezených do tohoto tábora přežilo pouhých 130, její syn byl mezi nimi. Zahynula celá rodina manžela, několik členů její rodiny a všichni její přátelé, kteří zůstali v Praze.

Alice Herzová-Sommerová se vrátila se do Prahy v květnu 1945 po osvobození Terezína Rudou armádou. V poválečném Československu se ale necítila vítaná a roku 1949 emigrovala se synem do Izraele, kde se setkala se svými sestrami. Živila se výukou hudby na konzervatoři a na hudební akademii v Jeruzalémě, kde propagovala milovanou českou hudbu. Žila v Izraeli až do roku 1986, těchto sedmatřicet roků považovala za nejšťastnější léta svého života, a poté se přestěhovala do Spojeného království za svým jediným synem, již světoznámým violoncellistou, a jeho rodinou. Plné štěstí jí však zkalilo úmrtí syna na infarkt při turné roku 2001, právě v milovaném Izraeli.

Vůči Němcům, kteří jí způsobili tolik bolestí, necítila žádnou zášť, vyrovnaná s osudem tvrdila, že nenávidí plodí jen nenávidí. Denně hrála na klavír asi tři hodiny, často skladby Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka a Fryderyka Chopina, nejraději ale Ludwiga van Beethovena. Svou dlouhověkost přičítala životnímu optimismu a hudbě.

Její životní příběh se stal v roce 2006 předlohou pro knihu Melissy Müllerové a Reinharda Piechockého *Rajská zahrada v pekle: Život Alice Herzové-Sommerové (Garten Eden inmitten der Hölle)*. Další knihu zabývající se jejím příběhem je *Století moudrosti (A Century of Wisdom)* od Caroline Stoessinger z roku 2012.

S historií jejího života byli také seznámeni diváci prostřednictvím televizního programu BBC4. Poskytla desítky rozhovorů, např. pro týdeník *The Observer* a deníky *The Guardian* či *The Times*. V České republice o ní v roce 2007 natočil reportáž Marek Wollner pro pořad *Reportéři ČT* a v roce 2008 ji představila režisérka Olga Sommerová v dokumentu *Sedm světél* o osudech žen, které přežily holocaust. Dokumentarista Malcom Clarke o ní natočil dokument *The Lady in Number 6 (Dáma v čísle šest)*, který 2. března 2014, pouhý týden po Alicině úmrtí 23. února 2014 v Londýně, získal Oscara za rok 2013 v kategorii nejlepší krátký dokumentární film.

V roce 2010 ji v jejím londýnském bytě u příležitosti 107. narozenin navštívil velvyslanec České republiky ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska Michael Žantovský s blahopřáním a předal jí cenu ministra kultury Artis Bohemiae Amicis udělovanou za šíření dobrého jména české kultury ve světě.

Karel Weis (13. 2. 1862 – 4. 4. 1944)

Karel Weis byl český hudební skladatel, sběratel lidových písní a folklorista. Na pražské konzervatoři studoval hru na lesní roh a housle, absolvoval varhanickou školu a později soukromě studoval skladbu u Zdeňka Fibicha.

Přestože Karel Weis žil a působil v Praze, měl blízký vztah k lidové tvorbě. Po četných úspěších, ale i mnohých zklamáních se uchýlil k práci národopisné, která u něho s přibývajícím věkem zatlačila ambice skladatelské. Je autorem několika oper a operet, ale přesto se stalo jeho nejznámějším a nejvýznamnějším dílem souborné velké vydání lidových písní *Český jih a Šumava v lidové písni*. Je to monumentální patnáctisvazkové dílo, které je výsledkem jeho skoro padesátileté sběratelské a konzervační práce.

Weis byl umělcem širokého záběru, skládal komorní a symfonickou hudbu, opery a operety, byl folkloristou. Jeho nejznámějšími operami jsou *Viola* (na námět Shakespearova *Večera tříkrálového*) a *Lešetínský kovář*. Opera *Der polnische Jude, Polský Žid*, složená na německé libreto, byla považována za německé dílo a Národní divadlo její uvedení odmítlo a postoupilo práva tehdejšímu Novému německému divadlu v Praze.

Karel Weis má jako sběratel jihočeských písní pamětní síň v Blatském muzeu ve Veselí nad Lužnicí. V muzeu se nachází jeho pozůstalost, která je uložena v pětaosmdesáti kartonech a čítá několik tisíc dopisů, not, fotografií, výtvarného umění aj. Budova celého muzea ve Veselí nad Lužnicí je pojmenována po Karlu Weisovi.

Petr Traxler (29. 9. 1948, Praha – 8. 4. 2014, Praha)

Petr Traxler byl český skifflový a folkový kytarista, mandolinista, skladatel a zpěvák, bratr zpěváka a kytaristy PhDr. Jiřího Traxlera, vzdálený příbuzný významného českého swingového klavíristy Jiřího „George“ Traxlera.

Byl členem skupin Skiffle Kontra, Český skiffle, Žáci a Traxleři. Skupina Skiffle Kontra (později Skiffle Kontra) kdysi vystupovala v dnes už zrušeném divadle Rampa v Praze 4, později pro pražskou Violu připravila řadu programů, v šedesátých letech například *Písně lidu pražského aneb Román služky a České písně vlastenecké*. V sedmdesátých letech Traxleři vystupovali v pořadech ostravského televizního studia, kde uváděli zhudebněné verše klasiků české poezie. Představení *Máchův máj* se stalo událostí

sezóny 1968. V pražské Viole tehdy inscenaci zhlédl i Josef Škvorecký a označil ji za svůj „největší kulturní zážitek roku“. Čtrnáct let Traxleři spolupracovali s Miroslavem Horníčkem. Vznikly inscenace *Na vaše zdraví, pane Seifert*, *Dobře utajené housle*, *Listy z Provence* a *Hovory o smíchu*. Přímo pro ně napsal Horníček v roce 1971 scénář hry *Kantor Barnabáš a žáci darebáci*, jejíž premiéru v Olomouci inicioval Pavel Dostál, tehdejší dramaturg. Představení slavilo úspěch po celá sedmdesátá léta, v roce 1974 byla pořízena úprava pro vydání většího písni na gramofonové desce s Horníčkovým spojujícím textem.

S Horníčkem odehráli Traxleři více než 1 200 představení v mnoha divadlech po Čechách, Moravě i na Slovensku. Skupina Skiffle Kontra šířila slávu českého historizujícího folku i v cizině. Od roku 1987 sklízela úspěchy v Německu, v roce 1992 koncertovala ve Francii a natáčela pro Stuttgartský rozhlas i pro televizi v Kolíně nad Rýnem. Podle přesné evidence, kterou si Petr Traxler vedl, měla kapela Traxleři na kontě na sedm tisíc odehraných živých vystoupení. Na významných projektech spolupracovala jeho skupina i s Otakarem Brouskem, Jiřím Bednářem, Jiřím Krampolem a Petrem Haničincem. Natočila přibližně 300 rozhlasových snímků, 200 televizních pořadů a osm filmů. V letech 1990-2009 působil Petr Traxler i jako herec a zakládající člen pražské divadelní společnosti Petrklíč. Od roku 2002 byl navíc členem folkové kapely Zpětné zrcátko.

Oskar Nedbal

26. března 1874 se narodil se v rodině táborského advokáta Nedbala syn Oskar, aby vyrostl v komorního hráče, dirigenta a komponistu a aby poznal, jak se v životě často stává, slávu i pád. Vystudoval u Dvořáka a Bennewitze a již ve svých osmnácti letech dobýval svět violou v Českém kvartetu. Zamíloval se do manželky primária Karla Hoffmanna, opustil kvarteto a odešel do Vídně, kde se Marie Hoffmannová stává později druhou Nedbalovou chotí. Naštěstí pro mladý pár má Nedbal ve vídeňských hudebních kruzích dobré přátele, kteří mu pomáhají roku 1908 do čela nově založeného Tonkünstlerorchestru, jehož dirigentem je až do konce první světové války.

Napájen tajemnými tvůrčími silami žene se z práce do práce, od úspěchu k úspěchu, takže jméno Oskar Nedbal se brzy píše vedle jmen Toscaniniho, Nikische a jiných největších dirigentů všech dob. Při tom, i když žije v císařské Vídni, zůstává zcela samozřejmým, nadšeným šířitelem české hudby a uvádí nejen uznaného Smetanu a Dvořáka, ale i moderní české a tehdy méně známé autory. Brzy se sám představuje jako úspěšný skladatel, zkomponoval např. *Scherzo caprice*, op. 5A, balet *Pohádka o Honzovi* s proslulým valčíkem *Valse triste* a *Z pohádky do pohádky*. Když byl na vrcholu uznání, obrací se pojednou, k překvapení hudebního světa, ke zpěvohře – a činí tak s veškerou vervou talentu i temperamentu, jimiž si podmaňoval Vídeň. Jeho operetní tvorba počíná *Cudnou Barborou* a pokračuje přes *Polskou krev*, v níž se mu zcela podařil umělecký záměr, po *Vinobraní*, *Krásnou Saskii*, *Mamzell Napoleon*, *Erivan* a *Donnu Glorii*.

Na jaře 1919 končí Nedbal svůj slavný vídeňský pobyt a vrací se do Prahy, aby pomáhal nové republice. Dočkal se však přijetí typického pro krátkozraké měšťáky, podléhající panickému strachu vždy, spatří-li poblíž sebe schopného člověka. Synovec Karel o tom napsal: „Jeho očekává-

ní, že zde najde sobě přiměřené uplatnění, bylo brzy vyvráceno s jednoznačnou brutálností [...] strýcovy schopnosti a vlivné zahraniční styky nepochopitelně zůstaly pro mladou republiku nevyužity [...] byl prohlášen za renegáta, vyobrazován v humoristických časopisech s rakouskou černožlutou šerpou a zbaven národní cti prohlášením několika českých hudebníků, uveřejněným v denním tisku [...]. Strýcovo definitivní odstranění z Prahy bylo [...] programem.“ Když nepřinesly uspokojení ani tyto nevybíravé útoky, trpěné a snad i podporované státní mašinérií, zorganizovalo se tažení na téma nedostatečné Mistrovy odbornosti a jistý kolega – jehož jméno dnes nic neříká – nazval „...Oskara Nedbala kšeftařem s uměním, proti němuž stojí celý hudební a umělecký svět.“ Přesto: „Ve svém těžkém existenčním boji strýc rozhodně projevil mnohem více lidské důstojnosti než jeho odpůrci.“

Za dva roky je morálně donucena pozvat Nedbala k řízení koncertu sama Česká filharmonie, kterou totiž dříve sám finančně podporoval. Počínaje sezónou 1922/23 se pak stává šéfem opery Národního divadla v Bratislavě a přednáší na Univerzitě Komenského a v Hudební akademii. Ani Bratislava nepopřeje však Nedbalovi klidu. Dochází k nejružnějším pracovním rozporům a posléze postihuje divadlo všeobecná hospodářská krize, již on sám nedovede a samozřejmě ani nemůže čelit. Stává se terčem útoků bratislavského tisku, při nichž nelení ani ti novináři, kteří s ním dříve rádi chodili na skleničku.

I v době, kdy se jej v důsledku osobní situace a bezohlednosti okolí zmocňuje těžká, depresivně laděná neuróza, pokouší se znovu komponovat. Vedle *Pochodu Unia* a podílu na hudbě k filmu *Svatý Václav* napsal na téma Lope de Vegy operu *Sedlák Jakub*, která však propadla po čtyřech reprízách. Před Vánocemi 1930 odjel do Záhřebu na premiéru *Pohádky o Honzovi*, aby o Štědrém dni tragicky zahynul pádem z okna baletního sálu v tamní opeře. Odešel za svým Honzou do pohádek, kde snad našel – vždyť to tam sám všechno vložil – dostatek síly, statečnosti a moudrosti, jídla, pití i veselosti, aby toho bylo dost pro velkého českého skladatele.

Bratislavské divadla dávalo na druhý den *Rusalku*, kterou nastudoval ještě Oskar Nedbal. Uvedení předcházelo *Valse triste* a obecenstvo jej vyslechlo vestoje.

www.operabalet.cz

Bedřich Smetana

Tvůrce české národní hudby, autor řady oper, cyklu symfonických básní *Má vlast* a komorních skladeb, dirigent, přísný hudební kritik, organizátor veřejného hudebního života a také brilantní klavírista, který dokázal celé večery bavit společnost: to je Bedřich Smetana (2. 3. 1824, Litomyšl – 12. 5. 1884 Praha), jeden z nejznámějších českých hudebních skladatelů.

Bedřich Smetana přišel na svět roku 1824

v Litomyšli v rodině panského sládky. Již ve čtyřech letech se naučil hrát na housle, jako šestiletý poprvé hrál na veřejnosti a v osmi zkomponoval svou první skladbu. Když mu bylo sedm let, odstěhovali se Smetanovi do Jindřichova Hradce a nakonec do Prahy. Smetana studoval hudbu soukromě u Josefa Proksche, na studia si vydělával jako domácí učitel hudby u hraběte Leopolda Thuna. Od roku 1847 působil jako koncertní klavírista a hudební pedagog. V létě 1849 se oženil se svou dávnou láskou Kateřinou Kolářovou (1827-1859) a narodily se jim čtyři dcery. Bohužel tři z nich záhy po narození zemřely a manželka onemocněla tuberkulózou. Těžké životní rány dočasně vyřešila nabídka místa ředitele Filharmonické společnosti ve švédském Göteborgu, kam Smetana s rodinou odjel v roce 1856.

Záhy po smrti první ženy se podruhé oženil s Barborou Ferdinandiovou (1840-1908) a v roce 1862 se definitivně vrátil do Prahy. Řídil hudební školu, byl sbormistrem Hlaholu a také jako spoluzakladatel Umělecké besedy organizoval hudební život. Soustředil se na komponování a nakonec po úspěšném uvedení opery *Braniboři v Čechách* a především dodnes nejhranější *Prodané nevěsty* získal místo prvního kapelníka Prozatímního divadla.

Položení základního kamene Národního divadla v roce 1868 Smetana oslavil operou *Dalibor*, krátce poté se ale začal zhoršovat jeho zdravotní stav. V létě 1874 ztratil sluch v pravém uchu a na podzim ohluchl úplně. V červnu 1875 se odstěhoval k dceři Žofii do myslivny v Jabkenicích u Mladé Boleslavi. Už jako hluchý dál komponoval; v Jabkenicích vznikly opery *Tajemství*, *Hubička* a *Čertova stěna*, oba smyčcové kvartety, klavírní cykly *Sny* a *České tance* i cyklus *Má vlast*. 11. června 1881 bylo Smetanovou operou *Libuše* prozatímně otevřeno Národní divadlo. Po požáru divadla se Smetana aktivně zapojil do sbírek na jeho obnovení a v roce 1883 se účastnil druhého otevření, ale jeho zdraví se stále zhoršovalo. Zemřel 12. května 1884, jeho pohřeb se proměnil v celonárodní smutek. Byl vypraven z Týnského chrámu, průvod vedl k Národnímu divadlu a pak na Vyšehradský hřbitov; při večerním představení *Prodané nevěsty* bylo jeviště potaženo černým sukem.

Až do konce 20. století převládá názor, že důvodem Smetanova zdravotního stavu i smrti byla syfilis. Až počátkem 21. století přišli vědci na to, že skutečnou příčinou byl zánět kostí. Všechno začalo hloupou dětskou hrou, když parta kluků zakopala na poli za Jindřichovým Hradcem skleněnou lahev plnou střelného prachu, zapálili ji a čekali, co to udělá. Nálož ale nevybuchla, a tak se tehdy jedenáctiletý Bedřich šel podívat, co se stalo. V té chvíli lahev explodovala a výbuch vmetl mladému Smetanovi do obličeje střepy a čerstvě pohnojenou půdu. Ránu mu navíc vymyli špinavou vodou z nedalekého rybníka. Bolestivé a stále se zhoršující záněty kostí ho provázely celým životem a nakonec zavinily i jeho hluchotu a smrt.

Spolu s Antonínem Dvořákem, Leošem Janáčkem a Bohuslavem Martinů tvoří Smetana klasickou čtveřici doma i ve světě nejhranějších českých autorů.

Josefína Dušková, německy též Josepha Dusckek, Josepha Duschkova (6. 3. 1754, Praha – 8. 1. 1824, Praha) Josefína Dušková byla vynikající česká sopránová operní pěvkyně klasického období. Byla manželkou hudebního skladatele Františka Xavera Duška a blízkou přítelkyní Wolfganga Amadea Mozarta.

Narodila se v Praze jako Josepha Hambacher a v Praze prožila celý svůj život. Její otec byl zámožný lékárník Anton Adalbert Hambacher, její matka Maria Domenica Colomba pocházela ze Salcburku, byla dcerou starosty Ignatze von Weisera. Lékařna jejího otce se nacházela v domě čp. 603 U Bílého jednorožce na nároží Celetné ulice a Staroměstského náměstí. Po otcově smrti se rodina přestěhovala do nedalekého domu U černého slunce na Mikulášském náměstí. V mládí Josefína studovala hudbu společně se svým pozdějším manželem Františkem Xaverem Duškem. Vzali se 21. října 1776. F. X. Dušek v té době již dosáhl mezinárodního uznání jako učitel hudby a byl vítaným hostem v hudebních salónech. V roce 1784 společně zakoupili v Košířích usedlost s vilou Bertramka, která tehdy ležela za pražskými hradbami. Sem si pak Duškovi zvali často své přátele a pořádali hudební setkání se slavnými lidmi.

Během své dlouhé a úspěšné kariéry operní pěvkyně vystoupila na koncertech v mnoha evropských městech – Praze, Vídni, Salcburku, Drážďanech, Výmaru, Berlíně, Varšavě či Lipsku, kde roku 1796 jako první zazpívala Beethovenovu dramatickou árii *Ah, perfido!*, opus 65. Nikdy nepřijala stálé angažmá a zůstala nezávislou zpěvačkou.

Po smrti svého manžela roku 1799 se stáhla z veřejného života. Proдалa vilu Bertramku a žila v Praze.

Současníci oceňovali hlas Duškové pro jeho rozsah a pružnost. Její obdivovatelé ji přezdívali „česká Gabrielli“ po slavné italské koloraturní pěvkyni Catterině Gabrielli. Slovník *Grove Dictionary* o ní píše: „Byla oceňována pro svůj zvuký hlas, jeho rozsah a pružnost, pro svou muzikálnost a vynikající interpretaci jak bravurních árií, tak recitativů.“

Josefína Dušková se s Mozartem seznámila roku 1777 při návštěvě Salcburku, odkud pocházela její matka, jež zde měla příbuzné. Mozart pro ni tenkrát složil recitativ a árii *Ah, lo previdi*, KV 272. Mozart ji roku 1786 také doprovázel na soukromém koncertě před vídeňským císařským dvorem, krátce po úspěšném uvedení opery *Figaro-va svatba*. Ta byla v následujícím roce provedena i v Praze; řada milovníků hudby, snad i manželé Duškovi, při té příležitosti Mozarta pozvali do Prahy. Sešli se při jeho vystoupení v koncertním sále Clam-Gallasova paláce na Starém Městě. Mozart se do Prahy roku 1787 vrátil ještě jednou, aby zde dokončil a v premiéře uvedl operu *Don Giovanni*. Tehdy navštívil manžele Duškovy na Bertramce. Je pravděpodobné, že je tam navštívil i v září roku 1791, kdy dokončoval operu *La clemenza di Tito*.

26. 3. 1889, před 135 lety, se narodil **Václav Kaprál**, skladatel a klavírista († 6. 4. 1947).

24. 3. 1899, před 125 lety, se narodil **R. A. Dvorský** (vlastním jménem Rudolf Antonín), kapelník, zpěvák a spisovatel († 2. 8. 1966).

18. 4. 1899, před 125 lety, se narodil **Zdeněk Chalabala**, dirigent a skladatel († 4. 3. 1962).

3.-5. 4. 1904, před 120 lety, se konal v pravém křídle Průmyslového paláce na Výstavišti **první český hudební festival**, na kterém kromě jiných účinkoval František Ondříček, České kvarteto, Česká filharmonie s dirigentem Oskarem Nedbalem.

18. 3. 1929, před 95 lety, se narodila **Libuše Salabová**, operní pěvkyně, pedagožka a hlasová poradkyně († 27. 11. 1997).

Děčínská ZOO usiluje o český rekord

Děčínská zoologická zahrada si chce k 75. výročí vzniku nadělit vytvoření českého rekordu. Žádá proto návštěvníky, aby v den velkolepé oslavy, 11. května, dorazili v jakémkoliv tričku, na němž bude vyobrazený medvěd. Může jít o obrázek, fotografii, nášivku i vlastnoručně vytvořenou podobiznu, uvedla mluvčí ZOO Alena Houšková. ZOO má medvěda ve svém znaku. Její ikonou je medvěd kamčatský Bruno, který byl inspirací k rekordu a bude i hlavní hvězdou oslavy. Houšková řekla, že se lidem nápad líbí. „Hlásí se celé party, trička si vyrábějí, takže zájem očekáváme veliký,“ dodala. ZOO, kterou loni navštívilo více než 125 000 lidí, si nadělí i nového maskota, dvojníka Bruna. Velkého plyšového medvěda návštěvníci poprvé spatří rovněž 11. května.

Kající procesí ve vyšebrodském klášteře

Každý pátek do Velikonoc se konají v cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě na Českokrumlovsku takzvaná kající procesí. Klášterem prochází průvod mnichů, kteří se hlasitě modlí. Mimo jiné třeba za ukončení válečného konfliktu na Ukrajině. Kající procesí se koná v postní době od Popeleční středy. „Modlíme se především za vás, kteří jste s naším klášterem jakýmkoli způsobem spojeni nebo jej podporujete jak modlitbami, tak materiálně, ale také i za ochranu naší země,“ uvedl převor Jan Justin Berka.

Vyšebrodský klášter je jediný fungující mužský cisterciácký klášter v Česku, zdejší opatství založili v roce 1259 Rožmberkové. Podle křesťanské tradice vyjadřuje sedm kajících žalů nárek nad lidskými hříchy. Zároveň představují prosbu bohu o slitování a naději v jeho pomoc.

Budovu konventu, opatství a klášterní kostel cisterciáci získali zpět podle zákona v roce 1990. Předloni Ústavní soud potvrdil nárok opatství na pozemky v katastru obcí Vyšší Brod a Frymburk na Českokrumlovsku s rozlohou zhruba 2 000 hektarů.

Socha Kafkovy hlavy v Praze se opět hýbe

Pohyblivá socha znázorňující hlavu spisovatele Franze Kafky v centru Prahy se po pěti měsících oprav znovu roz-pohybovala. Během oprav technici vyměnili otočný systém každého patra sochy, což by mělo zajistit vyšší životnost a snadnější údržbu díla od výtvarníka Davida Černého. ČTK o tom informoval mluvčí společnosti CPI Property Group Jakub Velen. Součástí uvedení do provozu byla světelná show a hudební doprovod. Socha se otáčí ve stejném režimu jako před opravami, každou celou hodinu na 15 minut. V mezičase bude možné pozorovat sérii drobných pohybů jednotlivých dílů. Pohyblivá busta Franze Kafky, která je oblíbeným cílem turistů, je vysoká 10,6 metru a váží 39 tun. Od roku 2014 je umístěna před obchodním centrem Quadrio.

Barokní lékárna v Brně opět zpřístupněna

Unikátní barokní lékárnu v Brně ohrožovala vlhkost a potřebovala zásah restaurátorů. Odborné ošetření absolvoval největší exponát jedné z nejstarších částí sbírek Muzea města Brna – soubor lékárnického inventáře z 18. sto-

letí, který obsahuje více než pět stovek položek. Expozice vzácné barokní lékárny dostala na hradě Špilberk nové prostory.

Návštěvníkům se lékárna, původně umístěná v prostorách současné pokladny na malém nádvoří hradu, uzavřela předloni počátkem roku. „Zjistilo se, že klimatické podmínky prostor nejsou ideální, bylo zapotřebí najít nové, které by vyhovovaly uložení vzácných dřevěných skříní z poloviny 18. století. Barokní lékárnu čekal rozsáhlý restaurátorský zásah a následovalo náročné stěhování,“ vysvětlil situaci ředitel Muzea města Brna Zbyněk Šolc.

„Nyní se ale dveře jedné z mála dochovaných lékáren z 18. století znovu otevřely. Muzeum města Brna jí vyhradilo důstojný a klimaticky odpovídající prostor v rámci stálé expozice Brno na Špilberku,“ dodal Šolc.

Barokní lékárna je pojmenována pro soubor lékárenského mobiliáře a vybavení lékárny původně z kláštera řádu sv. Alžběty na Červeném kopci na Starém Brně z doby jeho založení v polovině 18. století. „Hlavním posláním řádu byla péče o nemocné a potřebné, především ženy. V toto poslání věřili bohatí mecenáši. Finanční dary pomohly nastartovat stavbu nového konventu a otevřela se i klášterní lékárna. Lékárnu měla vždy na starost jedna ze sester s patřičným vzděláním a zkušenostmi. Ostatní jí pomáhaly,“ přiblížil kurátor Tomáš Koch.

Požadavky na měnící se medicínu i lékárenství se začaly ve stárnoucí klášterní lékárně hlásit ve druhé polovině 19. století stále více. Starý inventář, obsahující preparáty jako prášek z mumie nebo roh jednorožce, nemohl plnit požadavky v té době moderního provozu.

Zároveň ale klášter žil především z darů a peníze na potřebnou modernizaci neměl. Pomocnou ruku mu podala rada města Brna. Nabídla uspořádat sbírku a následně odkoupit lékárenský mobiliář i s částí inventáře do sbírek rodícího se městského muzea.

Kromě výjimečného pohledu na dřevěný mobiliář a pestrou řadu lékárenských nádob – stojatek nabízí muzeum v expozici také speciální interaktivní program a kreativní prohlídky, díky kterým se návštěvník dozví více o těch nejzajímavějších preparátech a substancích, které alžbětin-ky používaly k léčení.

„Návštěvníci náhlednou pod pokličku tajů tehdejšího lékárenství. Po rozluštění nápisů na lékárenských stojátkách – prášek z mumie, jelení jazyk, roh jednorožce, račí očka – se budou cítit jako ve škole čar a kouzel,“ popsal zajímavou vzdělávací linku v expozici vedoucí oddělení muzejní pedagogiky Markéta Brhlíková. V rámci expozice se nezapomnělo ani na jinak často opomíjeného slavného brněnského rodáka Georga Josepha Kamela, který na Filipínách založil první lékárnu otevřenou všem. Část expozice je věnovaná právě jemu. (mk)

Masopust na jihu Čech

Únor byl měsícem, kdy vyvrcholilo masopustní období, které patří v řadě obcí na jihu Čech k hlavním společenským akcím roku. Obcemi procházejí průvody koledníků a masek. Největší tradici si masopust drží v Milevsku na Písecku a v okolí Doudleb a Nových Hradů na Českobudějovicku.

Masopust je s regionem spojen po staletí. V různých místech se pak postupně vyvíjel a přizpůsoboval zvykům.

Nejčastěji v průvodu chodí koledníci v takzvané růžičkové koledě, což znamená, že mají vysoké klobouky ozdobené 365 papírovými růžičkami. Na Novohradsku se dochovala i koleda mečová, a to konkrétně v obci Nakolice. Koledníci předvádí mečový tanec, který podle dochovaných informací tancovali původně staří Slované před bojem jako rituál.

Masopust je pohanským zvykem, který původně platil pro období před příchodem jara. Křesťané pak tradici upravili do současné podoby. Podle ní masopustní období platí od Tří králů do Popeleční středy, která je šest neděl před Velikonocemi. Letos Popeleční středa připadla na 14. února, to po všech chodí poslední koledníci. S Popeleční středou by měl přijít šestitýdenní půst.

Masopust dodržují také v Petříně na Českokubovicku. Řadu let průvodu předchází koleda, na niž vyrazí žáci z místní základní školy a v maskách je doprovázejí děti z mateřské školy. „Chceme tím udržet tradici a navést je na to, že jednou budou skutečnými koledníky a uchovájí tento zvyk. Vlastně je připravujeme na to, aby postupně přebírali štafetu od těch starších a masopust u nás pokračoval,“ řekl starosta Petříně Luděk Bína. (mk)

Svět hmyzu: nová expozice v kolínském muzeu

Návštěvníkům kolínského muzea se otevřela ve Veigertovském domě první část nové expozice *Svět hmyzu*. Jde o první stálou přírodovědnou expozici v historii muzea. Náklady na její vybudování činily kolem dvou milionů korun, příprava trvala několik let. Doplnění další části se chystá za dva roky, řekl kurátor expozice Ivo Rus.

První část obsahuje 1 027 exponátů, seznamuje se systémem hmyzu a jeho ochranou. „Představuje zástupce všech řádů hmyzu, které se vyskytují v České republice a potažmo na Kolínsku, tedy malé i velké řády,“ řekl Rus. Přírodovědné expozice jsou podle něj v muzeích kvůli náročnosti vystavování spíše ojedinělé. Součástí expozice je například přes 170 fotografií a 35 modelů v 3D tisku. „Především zvětšené hlavy jednotlivých představitelů řádu. Je zde i velký model, který je rekonstrukcí jednoho z prvních hmyzů na světě, praváčky z prvohor, v poměru jedna ku jedné, s rozpětím 75 centimetrů,“ doplnil Rus.

Část expozice poukazuje také na významnou lokalitu na Kolínsku, kterou je Dománovický les, kde se uskutečňuje program na záchranu kriticky ohroženého motýla hnědáka osikového. „Ve své době to byla jediná lokalita v republice, kde byl po vyhynutí znovu objeven,“ doplnil Rus.

Plánovaná druhá část expozice bude zaměřena na ekologii, tedy na vztah mezi hmyzem a člověkem.

Regionální muzeum v Kolíně je příspěvkovou organizací Středočeského kraje a spravuje několik poboček. Vedle muzea v Kolíně například Podlipanské muzeum v Českém Brodě, skanzen v Kouřimi nebo tvrz v Hradeníně. Všechny pobočky a expozice navštívilo v loňském roce přes 74 000 lidí. (mk)

Výstava o počátcích lyžování

Kandahár – lyžařské vázání, které změnilo svět, tak se jmenovala velmi zajímavá výstava v Muzeu Bílovec na Novojičínsku, která byla věnována proslulému lyžařskému vázání, které vyráběla firma Massag právě v Bílovci. Mimo jiné ho používal i legendární český skokan na lyžích Jiří Raška.

„Výstavu si u nás lidé mohli prohlédnout až do konce ledna. Navíc se mohli zúčastnit i přednášky zaměřené na počátky lyžníků v Beskydech,“ sdělila za muzeum Simona Lindovská.

Dodala, že výstava mohla vzniknout jen díky jejich spolupráci s Muzeem ve Frenštátu pod Radhoštěm, Muzeem Těšínska, společností KOH-I-NOOR MASSAG a kulturně-sportovním spolkem Elegant z Ostravy.

„Výstava byla rozdělena do dvou částí. Ta první návštěvníky seznámila s počátky lyžníků v Beskydech. Druhá byla věnována už přímo kandaháru, tedy jednomu z nejslavnějších vázání na světě, které položilo základ bezpečnému lyžování,“ dodala Lindovská s tím, že olympijský vítěz ve skoku na lyžích Jiří Raška toto vázání používal od roku 1930 až do sedmdesátých let minulého století.

Název vázání úzce souvisí s osobností britského polního maršála Fredericka Robertse z Kandaháru, jenž se v roce 1911 stal patronem lyžařského závodu. V následujících letech byl maršál úzce spojen se vším, co souviselo s lyžováním a vyznačovalo se vysokou úrovní, noblesou a elegancí.

„Toho využila švýcarská firma, která dala název kandahár svému patentu na lyžařské vázání. Zmíněný patent v roce 1930 koupil Massag z Bílovce a začal s výrobou lyžařského vázání kandahár,“ vysvětlovala pracovnice bíloveckého muzea.

Podotkla, že vázání kandahár bylo ve své době opravdu revoluční, protože přešlo z řemenného na lankové, tedy na to bezpečnější.

„V sedmdesátých letech 20. století se však už vývoj opět posunul dál a Massag musel hledat nové řešení. Nalezl je opět ve Švýcarsku a v roce 1974 zakoupil licenci na vázání gertsch, které vyráběl do devadesátých let 20. století,“ upřesnila.

S exponáty na výstavu pomohli muzeu i samotní obyvatelé Bílovce. Zapůjčili lyže s oběma zmíněnými typy vázání. A nejen to, přinesli i historické fotografie s dobovými snímky lyžařů na svahu bíloveckého kopce Fogl.

Další lyže na výstavu půjčil i ostravský spolek Elegant. „Máme od nich půjčené norské lyže z 19. století až po kandahár z roku 1970. Muzeum Těšínska nám zase poskytlo dobové sáně a frenštátské muzeum výstavu obohatilo o lyže s kandahárem od Jiřího Rašky. Máme tu i jeho poháry a medaile,“ líčila dále Lindovská.

Součástí expozice byly i dva krátké filmy: jeden o historii lyžování v Beskydech, druhý o obnovené výrobě jasanových lyží v Orlických horách. Výstavu doplnila přednáška *Počátky lyžníků v Beskydech*. Karin Raszková z Elegantu na ní návštěvníkům nastínila historii lyžování i obnovenou výrobu jasanových lyží, které se na Orlicku začala věnovat parta nadšenců. Přednášku doprovázelo množství dobových fotografií, které přítomným přiblížily lyžování v Beskydech na počátku 20. století. (mk)

Jablonecké trienále 2024

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou připravilo další ročník Mezinárodního trienále skla a bižuterie Jablonce 2023. Letošní ročník probíhá v hlavní budově Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou až do 7. dubna 2024. Trendy, design, umění, udržitelná produkce, to jsou hlavní témata čtyř výstav a doprovodných programů.

11. 8. Křehká krása 2024 v Jablonci nad Nisou

13. ročník výstavy *Křehká krása* nabízí svým hostům prohlédnout si mnohé z krásných produktů, vyrobených v českých bižuterních a sklářských firmách.

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou návštěvníky láká na zdejší sbírky skla, bižuterie, knoflíků, mincí, medailí, plaket a vánočních ozdob ve stálých expozicích *Nekonečný příběh bižuterie*, *Čarovná zahrada – České sklo sedmi století* a nově též *Svět zázraků ve skleněném krystalu*. Vydejte se za třpytivou krásou!

Entomologický depozitář na okraji Brna

Více než 2,5 miliónu exemplářů preparovaného hmyzu uchovávají odborníci v nenápadné budově ve Slatině na okraji Brna. Sídli tam depozitář entomologického oddělení Moravského zemského muzea. Ve starobyklých skříních se skrývají největší motýli a brouci světa i okem sotva viditelné druhy. K zajímavostem patří exempláře, které sbíral a preparoval Ondřej Sekora, autor *Ferdy Mravence*. ČTK to řekl kurátor Jiří Procházka.

Moravské zemské muzeum má v péči část Sekorovy pozůstalosti, a to nejen té literární, ale také entomologické. Její přírodovědná hodnota není příliš vysoká, chybí třeba označení místa sběru a další standardní údaje. „Je ale vidět jeho fascinace přírodou a to, že měl reálné předlohy, kterými se inspiroval,“ řekl Procházka. I díky tomu jsou Sekorovy knihy dobrým uvedením do světa hmyzu, míní odborník.

K laicky nejatraktivnějším částem sbírky patří krabice s tropickými motýly nebo velkými brouky, včetně titána obrovského, harlekýna pestrého nebo piluny velkozubé. Méně známá, a přitom úctyhodně velká je sladkovodní ploštice mohutnatka z jihovýchodní Asie. Dokáže bolesťivě kousnout, ovšem v Thajsku je zároveň poměrně běžnou součástí jídelníčku.

Specialisté z muzea za hmyzem často vyjíždějí do zahraničí, třeba do Kamerunu, dříve hodně na Madagaskar. Muzeum má také kolekce afghánského hmyzu, který je jinak obtížně dostupný. Po velkých expedicích v sedmdesátých letech minulého století se podařilo popsat řadu nových druhů.

Proč se slaví MDŽ?

Ačkoliv se mezinárodní den žen (MDŽ) slaví každý rok 8. března, základní myšlenka tohoto svátku není dnes už tolik známá. Nejčastěji bývá tento den spojován s československým socialistickým režimem, čemuž bezpochyby přispěly okázalé slavnosti 8. března na počest žen, typické především rudými karafiáty, oslavami na pracovišti a verši představitelky Svazu žen. Právě kvůli spojení s bývalým režimem přestali v současné době někteří tento den slavit, neboť se podle nich jedná pouze o uměle vytvořený komunistický svátek. Skutečnost je ale jiná. Počátky tohoto významného dne sahají hlouběji do historie, mnohem dále než vůbec komunistické hnutí vešlo u nás ve známost.

Mezinárodní den žen má svůj původ v době sociálních krizí a příprav států na nadcházející světovou válku. V této době se začaly ženy zasazovat o svá práva a pronikat tak do veřejného života. Počátky můžeme spatřovat v roce 1907, kdy se konal první mezinárodní sjezd socialistických

žen ve Stuttgartu. Právě zde padl návrh, aby se ženy určitý den v roce scházely a požadovaly volební právo. Této konference se účastnilo téměř šedesát delegátek z patnácti zemí. Důvodem, proč se měly ženy v boji za svá práva scházet v jeden určitý den, byla snaha upozornit na tuto problematiku širokou veřejnost, jak ženy, tak také muže.

OSN spojuje vznik Mezinárodního dne žen s prvním výročím stávky newyorských švadlen. V roce 1908 se pak sešlo několik tisíc žen a pochodovalo ulicemi v New Yorku. Demonstrovaly za zkrácení pracovní doby, zvýšení mezd, volební právo a za politická a hospodářská práva pro ženy. Od tohoto roku se pak ve Spojených státech začal slavit poslední únorovou nedělí „Národní den žen“. V Evropě byl Den žen zaveden o dva roky později, v roce 1910, na druhé mezinárodní konferenci socialistických žen v Kodani, kdy se z tohoto dne stal mezinárodně oslavovaný den na návrh Clary Zetkinové, německé socialistky a zakladatelky dělnického ženského hnutí. Clara Zetkinová prosadila pořádání mezinárodního svátku za účelem boje za volební právo žen. V Kodani tak došlo k proklamování Mezinárodního dne žen na počest boje žen za svá práva a dosažení volebního práva. Poprvé se ženy takto organizované sešly o rok později, 19. března 1911 – první Mezinárodní den žen se slavil v Rakousko-Uhersku, Dánsku, Německu a Švýcarsku.

Později se dnem žen stal 8. březen, který se ustálil po první světové válce, a to především vlivem demonstrace žen a jejich protestních akcí proti první světové válce konaných v Petrohradě 23. února roku 1917. Po abdikaci cara byla ustavena prozatímní vláda, která schválila volební právo žen. Podle gregoriánského kalendáře je 23. únor vlastně 8. březen, a proto se tento den ustanovil jako Mezinárodní den žen.

MDŽ byl oficiálně uznán OSN v roce 1975, což byl Mezinárodní rok žen. V tomto roce MDŽ uznalo také mnoho národních vlád. V roce 2001 vydal generální tajemník OSN u příležitosti MDŽ poselství, kde zdůrazňuje problém současné doby – nerovnoprávné zastoupení žen v politickém životě. Upozornil na to, že je třeba do rozhodovacích procesů zapojit více žen, neboť jejich přístup může v mnohém přispět v předcházení konfliktů a zajišťování míru.

Dnes je MDŽ demonstrací za odstranění diskriminace a lepší pracovní podmínky žen a připomínkou boje za jejich rovnoprávnost.

Je nutné dále prosazovat rovnoprávnost žen a mužů a v některých zemích je navíc nutné dále bojovat za ženská práva, kterých se tam ženám nedostává ještě ani nyní, v 21. století.

Historické muzeum dostalo novou střechu

Skupina Sev.en Česká energie spolu s Ústeckým krajem přispěly největším dílem k opravě střechy jedné z budov Podkrušnohorského technického muzea poškozené během loňského srpna. Budova č. p. 94, kde se propadla zhruba polovina střechy, byla díky této pomoci již opravena a je tak připravena přivítat první návštěvníky 1. března při začátku letošní sezóny.

Oprava střechy si vyžádala celkové náklady 1,5 miliónu korun, z čehož Sev.en Česká energie spolu s Ústeckým krajem uhradily každý půl miliónu korun, zbývající prostředky dodali další partneři muzea z regionu.

Podkrušnohorské technické muzeum nabízí světový unikát – přepravu návštěvníků na závěsné důlní drážce

Podkrušnohorské technické muzeum vzniklo v roce 2003 v areálu bývalého hlubinného dolu Julius III v Kopis- tech u Mostu patřícímu předchůdci nynější skupiny Sev.en Česká energie. „Návštěvníkům umožňuje nahlédnout především do historie dobývání a zpracování uhlí v centrální části severočeské hnědouhelné pánve. Muzeum proto pravidelně podporujeme. Je důležitým svědkem umu zdejších lidí, hornického cechu, dovedností, které si předávaly generace. Chceme i po případném ukončení těžby tuto zručnost a upomínku na ni nadále v regionu zachovat. Vždyť to bylo právě hornictví a těžba uhlí, které už od dob Rakousko-Uherska náš region a vlastně i celou zemi průmyslově rozvíjelo. Značnou část expozic důlního dobývání jsme muzeu věnovali, případně dlouhodobě zapůjčili. Jedná se o vybavení hlubinných dolů i povrchových lomů, které je stále funkční,“ vysvětluje generální ředitel těžebních společností skupiny Sev.en Česká energie Petr Lenc.

Expozice muzea představuje historii dobývání uhlí a různých rud v Krušných horách a v Podkrušnohoří. Atmosféra autentického hlubinného dolu dovoluje i sférání do kompletně vystrojené uhelné štoly. Nejzajímavějším exponátem muzea je unikátní technická památka – parní těžní stroj z roku 1891, který na zdejším dole pracoval až do likvidace provozu v roce 1992. Postupem doby byly do areálu soustředěny technické památky z okolních uzavíraných dolů i z blízkých povrchových uhelných lomů. Součástí prohlídkových tras je také množství venkovních exponátů – důlní stroje, železniční vybavení či důlní vozíky z okolních dolů.

Od roku 2021 Podkrušnohorské technické muzeum nabízí světový unikát – přepravu návštěvníků na závěsné důlní drážce. Ta se v dole používala pro dopravu horníků i materiálu. Tři sta metrů dlouhá trasa drážky zaveze zájemce do uhelné štoly a k důlním kombajnům, které byly ještě donedávna využívány v lomu ČSA a které skupina Sev.en Česká energie muzeu poskytla. Stejným způsobem přepravy po svých expozicích se nemůže pochlubit žádné jiné muzeum na světě.

Muzeum je otevřeno v letní sezóně od začátku března do konce října.

Partnerství Zábřehu s Dawson City

Rodiště a bydliště cestovatele, zlatokopa a náčelníka eskymáků Jana Eskymo Welzla symbolicky propojilo partnerství, které stvrdil Zábřeh na Šumpersku s kanadským městem Dawson City v Yukonu. Obě města vzdálená od sebe

více než 7 000 kilometrů spojila právě osoba nejslavnějšího českého dobrodruha, který se v Zábřehu narodil a v Dawson City žil v letech 1929-1948 a je zde také pohřben. Jeho odkaz je připomínán v obou městech a stal se také součástí jejich společného Memoranda o porozumění, informovala ČTK mluvčí radnice Lucie Mahdalová. Dohodu o partnerství, která podtrhuje historické vazby obou měst, podepsali představitelé obou radnic při on-line ceremonii.

Město Dawson City je známé z životopisů Jana Eskymo Welzla či Jacka Londona. „Dawson dodnes žije odkazem zlatokopů i prospektorů a bydlí zde lidé s podobnou živelnou náturou, jakou měl Jan Eskymo Welzl,“ uvedl při podpisu memoranda starosta Dawsonu William Kendrick.

Půlkilovou jitrnici snědl v Kroměříži nejrychlejší jedlík za minutu a 38 sekund

Soutěž v pojídání jitrnic zpestřila program masopustního jarmarku v Kroměříži. Půlkilovou jitrnici snědl nejrychleji Jaroslav Němec, trvalo mu to minutu a 38 sekund. Jitrnička byla výborná, možná nejlepší, co jsem jedl, byla dobře ochucená, řekl ČTK po soutěži Němec. Soutěží v pojídání se účastní řadu let a má přezdívku Maxijedlík. V Kroměříži měl čtyři soupeře včetně jedné ženy.

Soutěžím v pojídání se věnuje šestadvacet let, je držitelem rekordů, nedávno například snědl 890 šneků za pět minut, plechovku kvašených sledů Surströmming snědl za minutu a 20 sekund. Soutěží se účastní o víkendech. „Přes týden jím zdravě, většinou i vegetariánskou stravu. Zdraví slouží, zatím mě to baví,“ uvedl Němec. Trávení má dobré. „Většinou za dvě hodiny nevím, co jsem jedl,“ uvedl jedlík žijící u Poličky.

Matějská pouť na pražském Výstavišti

Na pražském Výstavišti začala v sobotu 24. února tradiční Matějská pouť, jejíž historie se začala psát před více než 400 lety. Lidé mohou navštívit zhruba stovku domácích i zahraničních atrakcí, cena za nejdražší bude okolo 200 korun, stejně jako loni. Poutě potrvá do 14. dubna. Novinářům to řekli pořadatelé. Dětský den pro handicapované děti se uskuteční v pondělí 18. března. Ve všední dny bude vstup zdarma, o víkendu a svátcích za 30 korun. Lidé mohou navštívit přes 100 atrakcí, a to jako každý rok české nebo nizozemské. „Atrakce jsou stejné jako v loňském roce, například adrenalinové atrakce z Holandska a z České republiky, klasické atrakce jako autodrom, labuť, strašidelný zámek a nebo střelnice,“ uvedla mluvčí poutě Eva Kočková.

Tradice Matějské pouti se podle Národní knihovny datuje od roku 1595. Původní poutě byly v okolí kostelíka u Hanspaulky, ale prostranství bylo malé. Stánky a kolo-toče se posouvaly až k nynějšímu Vítěznému náměstí do míst, kde jsou dnes vysoké školy, a pak až k nynější stanici metra Hradčanská. Matějská se pak konala v různých pražských lokalitách a od roku 1963 zakotvila v areálu Výstaviště, tehdy nazývaném Park kultury a oddechu Julia Fučíka.

Nová známka

Česká pošta uvede do prodeje novou známku připomínající 100. výročí narození Jiřího Šlitra. Klavírista sedící

u pianina, o které se opírá revuální girl. Jedná se o znázornění Šlitrů v inscenaci *Jonáš a Tingltangl*.

Takový je motiv nové příležitostné poštovní známky „Osobnosti: Jiří Šlitr“ v nominální hodnotě 27 Kč, kterou Česká pošta uvedla do prodeje ve středu 14. února. Autorem výtvarného návrhu je Jiří Suchý. Od narození Jiřího Šlitrů v polovině února uplynulo 100 let. Divadelník, principál Jiří Suchý a generální ředitel České pošty Miroslav Štěpán tuto známku představili v divadle Semafor.

Praha opravila náhrobky čtyř primátorů

Příspěvková organizace Hřbitovy a pohřební služby hlavního města Prahy nechala zhruba za tři milióny korun na Olšanských hřbitovech zrekonstruovat náhrobky čtyř primátorů, kteří město řídili v 19. století. ČTK to řekl mluvčí magistrátu Tadeáš Provazník.

Olšanské hřbitovy jsou s rozlohou přes 50 hektarů největším pražským pohřebištem, které slouží od roku 1560. Rekonstrukce se týkala náhrobků Antonína Strobacha (1814-1856), Františka Dittricha (1801-1875), Emiliána Skramlíka (1834-1903) a Ferdinanda Vališe (1843-1887). První tři zmínění v čele Královského hlavního města Prahy ještě používali z němčiny převzatý titul purkmistr, František Vališ se již nazýval starostou. Poslední dokončená oprava byla na hrobu Emiliána Skramlíka, který zdobí kopie sochy Jana Křtitele od Josefa Václava Myslbeka. Její originál je uložen v lapidáriu Národního muzea. „Je důležité nezapomínat na ty, jejichž rozhodnost a strategické uvažování přispěly k proměně Prahy z provinční metropole v moderní, úspěšné město. Mezi ně patří i mí předchůdci, pražští purkmistři a starostové,“ uvedl k rekonstrukcím primátor Bohuslav Svoboda (ODS).

Seriál *Blade Runner 2099* v Česku

Chystaný americký seriál *Blade Runner 2099*, který naváže na dva slavné filmy *Blade Runner* a *Blade Runner 2049*, se bude natáčet v České republice. Půjde o jeden z nejnáročnějších projektů produkovaný v Česku a bude zahrnovat rozsáhlé stavby ve většině ateliérů studia Barrandov. Uvedla to vedoucí Czech Film Commission, oddělení Státního fondu kinematografie, Pavlína Žipková. Podle generálního ředitele Barrandov Studio Petra Tichého by mohli celkově tvůrci nechat v České republice až miliardu korun. První řada seriálu by se měla v barrandovských ateliérech točit do listopadu.

Seriál v produkci Amazonu *Blade Runner 2099* se bude odehrávat o padesát let později než děj filmu *Blade Runner 2049*, který režíroval Denis Villeneuve a do hlavní role obsadil Ryana Goslinga. Film i seriál navazují na slavné sci-fi z roku 1982 režiséra Ridleyho Scotta s Harrisonem Fordem v hlavní roli policisty speciální jednotky *Blade Runner* bojujícího proti humanoidním robotům v Los Angeles v roce 2019. „Česká republika byla vybrána pro realizaci jedné z dosud nejprestižnějších hollywoodských zakázek, seriálu *Blade Runner 2099*. Natáčení pokračování kultovních filmů *Blade Runner* a *Blade Runner 2049* zajišťuje pro Alcon Entertainment a Amazon Studios česká společnost Film United,“ uvedla Žipková.

Barrandov Studio je jedním z největších a nejstarších filmových studií v Evropě. Od založení ateliérů v roce 1931 bratry Havlovými se zde natočilo přes 5 000 českých i zahraničních filmů. Ateliéry a související služby využívají tradičně čeští filmaři i zahraniční tvůrci – nejčastěji z USA, Velké Británie, Francie nebo Německa. Jako výrobní základnu si Barrandov Studio oblíbila v posledních deseti letech také filmová a televizní reklama.

Repliky korunovačních klenotů na Slezskoostravském hradu

Na Slezskoostravském hradu začala putovní výstava replik českých korunovačních klenotů. Jejich autorem je český zlatník Jiří Urban, který vyráběl šperky také pro anglickou královnu Alžbětu II. Na výrobě replik se rovněž podíleli manželé Blanka a Matuš Cepkovi. Na hradě bude výstava nazvaná *České korunovační klenoty na dosah* k vidění až do 29. května, řekl za Slezskoostravský hrad Lukáš Czopik.

Výstava přiblíží návštěvníkům rovněž osudy dvaadvaceti vládařů napříč pěti staletími, a to formou informačních panelů, vyobrazení a exponátů, které ilustrují období jejich vlády. „K nejzajímavějším patří ukázka Řádu zlatého rouna, kopie slavnostních šatů Marie Terezie nebo příklady husitských zbraní,“ řekl Czopik.

Slezskoostravský hrad je jediným alespoň částečně dochovaným hradem na území města Ostravy. První písemná zmínka pochází z konce 13. století, kdy hrad plnil funkci zeměpanské pevnosti. V 16. století byl hrad přestavěn na renesanční zámek, který byl později významně poznamenán těžbou uhlí pod Slezskou Ostravou. Od 18. století klesnul hrad v důsledku důlní činnosti o těžko uvěřitelných 16 metrů a nezadržitelně chátral. Až v roce 2004 byla dokončena jeho rozsáhlá obnova, díky které je dnes hrad přístupný veřejnosti nejen svými expozicemi a prohlídkami, ale také pro konání kulturních a společenských akcí.

Adresa: Slezskoostravský hrad, Hradní 1, 702 00 Slezská Ostrava.

Velikonoce

Velikonoce bývají často pro lyžaře poslední možností v sezóně, kdy si mohou zalyžovat. Ale to neplatí každý rok. Velikonoce jsou totiž zároveň svátky netypickými tím, že nemají pevné datum a každý rok na ně připadne jiný termín, který se navíc může lišit až o měsíc. A počátek jara v březnu a konec dubna, to už je pořádný rozdíl.

V roce 2024 nás čeká velikonoční pondělí 1. dubna, tj. na apríl. Prodloužený velikonoční víkend tedy vychází na

29. března až 1. dubna 2024. Velikonoční pondělí je dnem, na který se těší mnoho dětí i dospělých, kteří (za běžných časů) chodí s pomlázkou za koledou a dívky či ženy jim vyšlehání oplácejí darováním kraslic. Zatímco většina Velikonoc patří církevním oslavám, Velikonoční pondělí v moci církve není – naopak tradičně patří lidovým zvykům, zábavám a hrám. Nejznámější tradice, kterou znají všichni Češi (a Slováci), je koleda s pomlázkou, kdy koledníci mužského pohlaví chodí za ženami z rodiny a řad známých (zejména na vsi), šlehají je pomlázkou z vrbového proutí, za což dostávají nabarvená a dekorovaná vajíčka, kraslice. Pro cizince je tento zvyk nepochopitelný a nikde jinde, vyjma území bývalého Československa, se nedodrжуje.

Prapůvodně se jednalo o jakýsi rituál na oslavu jarního slunovratu. Písemné zprávy o koledování se dochovaly ze středověku, ze 14. století. V té době manželé a milenci vrbovými proutky šlehali své manželky, milé a milenky, aby zůstaly svěží a mladé, kdo ráno brzy nevstal, byl v posteli politý studenou vodou. Muži tedy raději brzy vstali a vydali se na tehdejší podobu současné koledy. V dalším období se proutky začaly splétat a mladíci i dospělí muži se v pletení a velikosti pomlázky předháněli.

Slovo pomlázka je odvozeno od slovesa „pomladit“, ze strany mužů se nemá jednat o žádné bití, ale symbolický akt. Podle tradice se vše podniká proto, aby ženy zůstaly svěží a zdravé po celý rok. Ovšem původně se lidé vypláceli navzájem. Hospodář začal u své manželky a dětí a potom se to obrátilo, takže žena vymrskala hospodáře. A co s pomlázkou po koledě? Někde se dosud dodrжуje tradice, že se zasadí do země. Měla by být upletena z čerstvých vrbových proutků, a tak existuje vysoká šance, že přežije a vyroste z ní stromek.

Malovaná vajíčka či kraslice jsou jedním z nejznámějších symbolů Velikonoc a existují na světě už od předkřesťanských dob, kdy symbolizovala příchod jara. Proč tomu tak je, na to odpovídá mnoho teorií – jedna praví, že vejce obsahuje nový život a už odpradáвна bývalo spojeno s plodností, životní silou, zrozením, nesmrtelností, jarní přírodou, ale i původem světa. Křesťanská nauka do toho pak přimísila vzkříšení Krista.

Vejce se již v pravěku kladla do hrobů zemřelých a už v těchto dobách se také pomalovala různými mystickými ornamenty. Jako první se obdarovávali vajíčky staří Egypťané, a to v období rovnodennosti. Vajíčka si zdobili a darovali také Peršané.

V českých zemích dávaly dívky vajíčka chlapcům jako odměnu za vyšlehání a koledu, vajíčka musela být natvrdo a barevná. Vyfouknuté kraslice sloužily jako dekorace. Tradičními barvami, kterými se vajíčka zdobila a zdobí, jsou červená, žlutá, zelená, hnědá a černá – tedy takové barvy, které je možné získat z přírodních zdrojů. Červená barva ochraňovala podle pověr před demony a zároveň symbolizovala lásku a život. Ve východních zemích se barva červeného vajíčka vysvětluje jako Kristova krev. Také další barvy na kraslicích mají svůj význam – žlutá vyjadřuje slunce vítězí nad zimou a příslib nové úrody – zrající obilí. Zelená je barvou štěstí, bohatství a plodnosti. Modrá se používá až od konce 19. století a má symbolizovat čistotu, víru a svícenou vodu.

A co s vykoledovanými vejci chlapci prováděli? Jednou z oblíbených her bylo ťukání. Chlapci se rozdělili do dvojic a každá dvojice soupeřila v „nerozbitnosti“. Špičkami

vajec se ťuklo o sebe a komu vejce neprasklo, vyhrál a postoupil do dalšího kola. Tento zvyk se dodrжуje dodnes ve východní Evropě – Bulharsku, Ukrajině nebo Rusku (říká se mu „ščukanie“). Na Chodsku se scházela mládež na návsi a házela vejce buď do výšky, nebo jím přehazovala přes střechu tak, aby dopadlo na měkký drn. Pokud se vejce od některého děvčete rozbilo, sklídila dívka posměch a chlapci se o ní vyjadřovali, že bude nestálá.

Existují ale i další tradiční symboly jara a Velikonoc, které s našimi slovanskými zvyky úplně nesouvisí – například takový velikonoční zajíček. Podle historičky Vavřínové má kořeny v Německu a nejspíš souvisí s bohyní Ester, tedy bohyní Velikonoc. Pohanské jarní božstvo provázel právě zajíc. Ušák se objevuje ale i v mnoha dalších kulturách a mytologiích. Například v řecké a egyptské symbolizuje štěstí, krátkost života a je označován za atribut zmrtvýchvstání (podle lidového podání zajíc nespí – nemá totiž oční víčka). V Byzantské říši se zajíc ve zvířecí symbolice stal znakem Krista. V minulých dobách bývalo zvykem, aby kmotři zvali děti k tzv. honění velikonočního zajíce – hledání ukrytých vajíček v zahradě.

I tady najdeme zajímavý fakt: na jaře zajíci hledají potravu v blízkosti lidského obydlí, uchylují se často do zahrad. Z toho možná vznikla evropská pověst o tom, že zajíc o Velikonocích přináší vajíčka, nejlépe ta čokoládová. Avšak ne všude tato vajíčka nosil jen zajíček a pouze o Velikonočním pondělí. Například ráno na Zelený čtvrtek hledaly olomoucké děti na zahradě vajíčka od „Pámblíčkových slepiček“ a západočeské děti týž den nacházely po zahradě červená vajíčka od kohouta, který je snášel jen jednou za rok. Ve středních Čechách nadělovala liška. Ve Slezsku při první obchůzce polí o Velikonočním pondělí děti hledaly v brázdách sladké dobroty, jež jim tam naděloval škovránek (skrřivánek).

Další rozšířený symbol je beránek, který se peče na Velikonoce v mnoha rodinách ve formě sladké buchty či nádivky. Tento symbol byl rozšířen již v předkřesťanské

tradici v celé středomořské civilizaci, kde pastevci měli po tisíce let své důležité místo ve společnosti. Židovský Bůh je označován za pastýře a věřící za ovečky. V křesťanské církvi se beránek stal symbolem Božího beránka, Krista, a znázorňuje se s praporem vítězství. Křesťané také vidí spojení s původně židovskou tradicí svátků Paschy, kdy se beránek zabíjel na památku vyvedení Izraele z egyptského otroctví.

S Velikonoci se také často spojují také kuřátka, která jsou spojována s příchodem jara. Slepice symbolizují plodnost a kohouti zase ochranu, ostražitost a rychlou reakci. Naši předci jej uctívali jako zvěstovatele přicházejícího Slunce a byl pro ně jedním z nejposvátnějších zvířat.

PRANOSTIKY

Březen

Svatá Eudokie psa až po uši zakryje.

Na Anežku není radno sebou v travě šítí, protože se celkem snadno vlčí neduh chytí.

V březnu prach – jistý hrách.

Na Kazimíra pohoda – na brambory úroda.

Na svatého Bedřicha slunko teplem zadýchá.

O svatém Tomáši sníh bředne na kaši.

Mnoho dešťů březnových – hubené léto.

Mrzne-li na den 40 mučedníků, přijde ještě 40 ranních mrazíků.

Máš málo, daj málo, ale daj!

Na svatého Řehoře líný sedlák, který neoře.

Březnové mlhy – za 100 dní déšť.

Březnové slunce má krátké ruce.

Mrzne-li na svatou Gertrudu, bude mrznout ještě celý měsíc.

Svatý Josef s tváří milou končí zimu celou.

Na svatého Jáchyma skončila se už zima

V březnu vítr, v dubnu déšť – pak jistě úrodný rok jest.

Lépe od hada býti ušknut než v březnu od slunce ohřátý.

Matka Boží travu množí.

V březnu prach co zlato a stříbro, ale sníh bývá pro osevní med.

Panská láska, ženská chuť a březnové počasí není stálé.

Kázal pán psovi a pes ocasovi, pán si sednul a ocas se ani nehnul.

O svatém Kvirinu už je teplo ve stínu.

O svaté Balbíně je už u nás po zimě.

Duben

V tomto měsíci jest obvykle mnoho silných větrů, nato hned sníh, déšť, kroupy, slunečnost, a protože stále proměnitelné povětrí, že se sotva v celém roku takové nalézá. Sníh dubnový hnojí, březnový tráví.

Mokřý duben a máj chladný – k sýpkám, senu přístup žádný.

Jak hluboko v dubnu namokne, tak hluboko v máji vyschne.

Na mokřý duben – suchý červen.

Teplé deště v dubnu, teplé dny v říjnu.

Když duben laškuje, bývá mnoho sena a obilí.

Pakli mokřý a zimavý duben, jest úroda na víno.

Studený a mokřý duben plní sklepy a sudy.

Mokřý duben přislíbuj dobrou sklizeň.

Mokřý duben – hojnost ovoce.

Když dubnový vítr do stodoly fučí, po žních díru nenajde.

Hrom v dubnu – dobrá novina, mráz květů více nepostíná.

Je-li v dubnu krásně a povětrí čisté, bude květen nepříjemný jistě.

Hřmí-li v dubnu, konec mrazům.

Bouřky v dubnu zvěstují dobré léto.

(mk)

Prezident Pavel seskočil padákem

Prezident Petr Pavel o víkendu před galavečerem Letecký sportovec roku seskočil padákem. Na záznamu, který odvysílala Česká televize, uvedl, že u výsadkářů v armádě začínal a své první seskoky absolvoval před dosažením patnácti let. Ve vysílání také poznamenal, že jej ochranka nechala podepsat dokument, že jej v době seskoku nebude střežit.

Mluvčí policejního prezidia David Schön na dotaz ČTK uvedl, že Útvar pro ochranu prezidenta provádí vždy nezbytné kroky k zajištění bezpečnosti hlavy státu bez ohledu na její program. Ze záznamu je zřejmé, že prezident seskakoval z letadla Antonov An-2. Pavel České televizi řekl, že to považuje vzhledem ke svým dřívějším zkušenostem za nejrychlejší a nejbezpečnější způsob přepravy. Následně se prezident zúčastnil samotného galavečera v Severočeském divadle v Ústí nad Labem. Jeho manželka Eva poslala videozdravici.

20 let od vstupu Česka do Evropské unie

I přesto si Češi a Češky stále zachovávají od evropské politiky značný odstup. Pouze 28 % obyvatel se podle nedávného průzkumu Eurobarometru zajímá o blížící se volby

do Evropského parlamentu – to je nejméně ze všech členských států EU.

Přitom v referendu o přistoupení Česka do EU v roce 2003 se více než 77 % hlasujících vyslovilo pro vstup. Ani vyšší volební účast by ale podle sociologa Martina Buchtíka nezvrátila celkový výsledek referenda, ve kterém Češi a Češky jednoznačně stvrdili svůj zájem o vstup do Evropské unie. K tomu nakonec došlo v květnu roku 2004. „Tím jsme vlastně měli splněno a dál jsme se tím nezabývali. Politická reprezentace i zbytek společnosti přestali řešit otázku našeho směřování. Jako kdybychom si řekli: »Dostali jsme se do Evropské unie, takže návrat do Evropy si můžeme odškrtnout.« A na Evropskou unii jsme tak trochu zapomněli.“

Možná i proto patří Česko dlouhodobě mezi nejvíce euroskeptické státy, vysvětluje Buchtík. „Nemáme pocit, že bychom v Evropské unii něco zmohli. Často máme pocit, že se rozhoduje o nás bez nás. To je takový náš mnichovský syndrom, který v Česku stále silně rezonuje. Nevíme, jak Evropská unie funguje ani co nám naše členství přináší. V našich průzkumech z posledních zhruba deseti let se ukazuje, že většina lidí v Česku si Evropskou unii spojuje s malichernostmi. Všichni si vzpomněli, že okurky mají být rovné a banány zahnuté a že to nařídila Evropská unie. Jsou z toho v podstatě anekdoty. Jsou to ale

právě tyto anekdoty, které si lidé v Česku s Evropskou unií spojují nejsilněji: úsporné žárovky, výkon vysavače, že tu-zemskému rumu nemůžeme říkat rum, pomazánkovému máslu nemůžeme říkat máslo. Podobných mýtů je opravdu hodně. A právě to lidem v Česku na Evropské unii vadí – že údajně řeší malichernosti,” doplňuje Martin Buchtík.

Populární představa o „druhém Švýcarsku“

Přestože členství v EU a v NATO Českou republiku politiky i vojensky pevně ukotvilo v západních strukturách, česká společnost nemá zcela jasno v tom, kam by chtěla patřit. „Zhruba 45 % lidí v Česku říká, že chce patřit na Západ, což úzce souvisí s členstvím v Evropské unii. Asi 3-4 % občanů by chtěla patřit na Východ. A zbytek chce být druhým Švýcarskem, mostem mezi východem a západem. To v této části Evropy není nic zvláštního. To vám řeknou i lidé na Slovensku, v Maďarsku nebo třeba v Srbsku.

Je zajímavé, že představa o „druhém Švýcarsku“ se v českém prostředí začala prosazovat už v meziválečném období. Je to takový leitmotiv, který se prolíná našimi dějinami. Došlo to tak daleko, že Švýcaři jsou pro Čechy a Česky druhý nejoblíbenější národ – hned po Slovácích. O Švýcarsku přitom víme akorát to, že mají krásnou krajinu, stejně jako Česko, že jsou tam krávy a z jejich mléka se vyrábí skvělé sýry a čokoláda. Jsou tam banky, možná i nějaké zlaté poklady, a vyrábí se tam kvalitní hodinky. A to je asi tak všechno, co o té zemi víme,” popisuje sociolog Buchtík.

I přes rezervovaný vztah části české veřejnosti k Evropské unii je zřejmé, že členství v EU je pro Českou republiku v mnoha ohledech přínosné. Europoslanec za ODS Alexandr Vondra nejvíce oceňuje pět základních svobod, které Evropská unie poskytuje. „Volný pohyb osob, zboží, služeb, kapitálu a informací. To je pro nás něco skvělého. Česká republika je podobně jako Německo exportně orientovanou zemí, která toho vyrobí mnohem víc, než kolik je schopna prodat doma. Jsme závislí na otevřených trzích, na exportu, na přeshraniční spolupráci. Tyto svobody jsou fantastické. Nesmíme o ně přijít,” zdůrazňuje Vondra.

Stejně tak by se dalo zmínit, že Česká republika byla celých dvacet let čistým příjemcem prostředků z Evropské unie, které byly využity na rozvoj školství, zdravotnictví, dopravní infrastruktury, ochrany životního prostředí, ale třeba i v oblasti podnikání a zaměstnanosti. I přesto se dlouhodobě nedaří přesvědčit o užitečnosti Evropské unie českou veřejnost. Dokládá to mimo jiné i nízká volební účast ve volbách do evropského parlamentu. V roce 2014 dosáhla volební účast pouhých 18 procent. Nižší volební účast už byla jen na Slovensku, připomíná analytička pro evropské záležitosti v německém parlamentu Helena Truchlá. „Česká politická reprezentace nikdy nepřijala Evropskou unii úplně za svou, nikdy ji nebrala jako své domácí prostředí. Nikdy se neprosadilo vnímání, že my jsme Evropa a že volit do evropského parlamentu znamená volit naše lidi do našeho demokratického sboru,” říká Truchlá.

Podle vedoucí zastoupení Evropské komise v Česku Moniky Ladmanové je to pouze otázka času, než se Češi a Češky s Evropskou unií více sžijí a přijmou ji za svou. „Je to teprve dvacet let. Pro někoho to může být málo, pro někoho moc. Jisté je, že už tu máme generaci mladých lidí, kteří se do Evropské unie narodili. Ti už naše členství nijak nezpochybňují. Když jezdím na debaty se studenty, tak si

musím vždycky připomenout, že pro ně už je to zcela automatické. Pro mě to ještě automatické není. Proto mám občas obavy, aby se nestalo něco nepředvídatelného. Myslím si, že to chce čas. Vstup do Evropské unie byl pro mnoho lidí něčím zcela novým. Takže bych to neviděla tak černě. Prostě si na to musíme zvyknout, a to nějakou dobu trvá. Teď jsme ve 20. roce a možná to bude rok průlomový – tak jako když dorůstá adolescent v rodině. V tomto období se taky trochu promění a spoustu věcí mu dojde, uzavírá Ladmanová.
Filip Rambousek (Český rozhlas)

Země V4 se shodují, že Ukrajina potřebuje pomoc, liší se v její formě

Premiéři všech zemí Visegrádské skupiny (V4 – ČR, Slovensko, Polsko, Maďarsko) se shodují v tom, že ruská agrese proti Ukrajině je hrubým porušením mezinárodního práva a že Ukrajina potřebuje pomoc. Po jednání lídrů zemí V4 v Praze to řekl premiér Petr Fiala (ODS). Jak dodal k válce na Ukrajině, nevěří v pacifistická řešení a tomu, že když se ustoupí agresorovi, dosáhne se dlouhodobého míru.

Země visegrádské čtyřky se podle předsedy české vlády liší v názorech na příčiny ruské agrese na Ukrajině i na formy pomoci, které jsou ochotny napadené zemi poskytovat. Česko a Polsko poskytují Ukrajině i vojenskou pomoc. Maďarsko a Slovensko tento postoj nesdílejí, ale jsou připraveny se podílet jinak – humanitárně či finančně, poznamenal Fiala.

Pro maďarskou bezpečnost je důležité, aby na východ od země byla entita, která bude mezi Maďarskem a Ruskem. I proto Ukrajině země pomáhá, řekl maďarský premiér Viktor Orbán. Potvrdil, že se V4 shoduje, že ruská agrese je porušením mezinárodního práva a že Ukrajina potřebuje pomoc.

Země V4 mohou alespoň částečně spolupracovat v pomoci Ukrajině, míní polský premiér Donald Tusk. Předseda slovenské vlády Robert Fico řekl, že nevěří ve vojenské řešení konfliktu na Ukrajině. Naopak věří v okamžité zastavení palby a v mírové jednání, uvedl. Dodal, že uznává a respektuje nezávislost Ukrajiny. Ukrajina i Ruská federace ale podle něj potřebují bezpečnostní záruky.

Jednání V4 bylo podle Fialy upřímné, skupina podle premiérů dál žije. Premiéři podle předsedy české vlády Petra Fialy (ODS) v Praze mluvili o aktuálních problémech v zemědělství, energetice či migraci. Shodují se také, že nyní nechtějí měnit základací smlouvy Evropské unie.

Kybernetické útoky na české bankovníctví

Počet kybernetických útoků nebo závažných ohrožení směřujících na české bankovní domy stoupl loni na rekordních 131, proti šestadvaceti útokům v roce 2022 je nárůst pětinasobný. Vyplývá to z analýzy společností Analytics Data Factory, která se zaměřuje na prevenci vzniku podvodů v reálném čase, a Semantic Visions. Ta vyhodnocuje data z globálních médií.

Za nárůstem podle firem stojí především dopady geopolitické situace související s válkou na Ukrajině. Jak uvedl technický ředitel Analytics Data Factory Jiří Mojžíš, je třeba si otevřeně přiznat, že poslední rok v zásadě nastavil nový standard toho, s jakým množstvím kyberbezpečnostních hrozeb musí banky počítat. I v letošním roce očekává další

nárůst kybernetických hrozeb a zejména i využití sofistikovanějších typů útoků.

Významné útoky či ohrožení byly v loňském roce podle dat zaznamenány u dvanácti institucí, vedle všech větších komerčních bank i České národní banky.

Vedení Prahy se zaměří na dopravu

Vedení Prahy chce po roce vládnutí pokračovat zejména v řešení dopravní situace v metropoli. Rozšiřovat chce mimo jiné i kapacity škol nebo sociální služby. ČTK to sdělil pražský primátor Bohuslav Svoboda (ODS).

Úspěchem koalice byly podle něj například posílení bezpečnosti v krizových lokalitách, práce krizového štábu při povodňových hrozbách nebo nové výjezdové stanoviště pražské záchranné služby. Hlavní město zvolilo lídra Spolu Svobodu primátorem loni 16. února. V jedenáctičlenné městské radě má Spolu (ODS, TOP 09 a KDU-ČSL) pět zástupců, Piráti čtyři a STAN dva.

Koalice se podle Svobody musí ve zbytku volebního období zaměřit zejména na dopravu. „Ať už dopravní stavby, tak třeba parkování, vjezdy do centra nebo provoz a odkládání sdílených koloběžek,“ uvedl. Hlavní město potřebuje podle něj více bytů pro Pražany. „Já osobně bych ještě rád otevřel nová krizová nízkoprahová centra pro lidi se závislostmi, protože ani před tímto »problémem« nemáme zavírat oči,“ dodal Svoboda.

Česká iniciativa: munice pro Ukrajinu

Česká republika našla v zahraničí zdroje pro stovky tisíc kusů dělostřelecké munice, kterou by v následujících týdnech mohla dodat na Ukrajinu. Musí však s partnery v dalších zemích zajistit financování. Během debaty na bezpečnostní konferenci v Mnichově to řekl český prezident Petr Pavel. Munice pochází převážně z Turecka a Jižní Koreje a jedná se o standardizovanou dělostřeleckou municí.

Pavel následně označil situaci na Ukrajině za složitou. Podle něj se Rusko dokázalo přizpůsobit a změnit taktiku. Český prezident zároveň apeloval na ostatní státníky, že Západ se musí v podpoře Ukrajiny zlepšit a potřebné zdroje hledat všude.

Spolupráce mezi ČR a Angolou

Česko má Angole co nabídnout v oblastech bezpečnosti, rozvoje leteckého i dopravního průmyslu, zdravotnictví, chytrého zemědělství, těžebního průmyslu nebo geologického průzkumu. Po jednání s angolským protějškem Joaem Lourencem v Praze to řekl prezident Petr Pavel.

Angolská hlava státu na tiskové konferenci uvedla, že africkou zemi zajímá spolupráce s ČR v zemědělství, zpracovatelském průmyslu, na úrovni univerzit, ve vědě či v cestovním ruchu. Angola podle Pavla prochází stejnou snahou o diverzifikaci své ekonomiky, jakou v minulosti prošlo Česko. „Angola má zájem zvýšit podíl jiných odvětví průmyslu, než je pouze těžební, zvýšit kapacitu své ekonomiky i zemědělství, aby nemusela být závislá ve své výrobě, ale i exportu na nerostných surovinách, především fosilních palivech,“ řekl Pavel.

Obě strany podepsaly memorandum o porozumění o politických konzultacích mezi ministerstvy zahraničí.

Podle českého prezidenta se jedná o první krok, který by měl být základem pro další smluvní uspořádání, například o vzájemné spolupráci, ochraně a podpoře investic, případně o zamezení dvojího zdanění. Česko má podle Lourenca velmi rozvinuté zemědělství a průmysl. Kromě již zmíněných oblastí také poznamenal, že Angola má zájem o spolupráci v obraně. Africká země se podle prezidenta snaží modernizovat své ozbrojené síly. Pavla zároveň Lourenco pozval na návštěvu Angoly.

Obrana ČR od vstupu do NATO prořídla

Od vstupu do Severoatlantické aliance (NATO) zeštíhlilo ministerstvo obrany na méně než polovinu vojáků a civilních zaměstnanců. Zatímco v roce 1999 bylo v Česku přes 77 000 vojáků základní služby, o pětadvacet let později jich je pouhých 36 000. Nejkritičtější situaci zažil resort v roce 2015, kdy bylo vojáků jen něco málo přes 25 000. Kvůli zhoršující se bezpečnostní situaci a rostoucímu rozpočtu se stavy začaly opět zvyšovat. Celkem 13,7 procenta vojáků dnes také tvoří ženy.

Podle dřívějších vyjádření ministryně obrany Jany Černochové (ODS) se chce resort na nábor nových vojáků i aktivních záloh v budoucnu soustředit, pomoci má virtuální náborové středisko, které ministerstvo obrany spustilo loni v září.

Armádní podpora Ukrajiny

Náčelník Generálního štábu Karel Řehka v projevu na velitelském shromáždění řekl, že Česko nepřestane podporovat Ukrajinu a zároveň musí samo dělat maximum pro odstrašení případného agresora. Výsledek války na Ukrajině předznamená, v jakém světě budeme žít, řekl v úvodu shromáždění Řehka. Za svou hlavní prioritu označil bojeschopnost armády. Vyzdvihl v té souvislosti, že armáda má předvídatelný rozpočet a může tak plánovat. „Následné desetileté období bude představovat zásadní technologickou transformaci armády,“ konstatoval. Řehka zdůraznil, že členství v NATO z jednotlivých zemí nesejmulo odpovědnost budovat vlastní silnou armádu.

Řehka také upozornil, že loni přibýlo v meziročním srovnání 600 vojáků z povolání, přes nové náborové středisko se přihlásilo 7 000 uchazečů, přesto podle něj musí armáda v rekrutaci přidat. Čistý přírůstek byl dvojnásobný proti minulým letům.

Má-li tedy naplnit plán 30 000 profesionálních vojáků a 10 000 záloh, musí podle Řehky „přidat“, protože trh práce nabízí i jiné perspektivy. „Zjišťujeme, že odchází kvalitní lidé, častokrát v nejlepším věku,“ uvedl s tím, že pověřil své podřízené detailní analýzou důvodů odchodů, ale i návrhem změn. Větší nároky chce klást na personalisty, ale i právníky, kteří mají přijít s návrhy v legislativě. S cílem 30 000 vojáků z povolání a 10 000 aktivních záloh počítají strategické dokumenty armády k roku 2030.

S pomocí Ukrajiny i v dalším roce války počítá i ministryně obrany Jana Černochová (ODS). Zdůraznila také, že Česko musí být aktivní v Severoatlantické alianci, jehož členem je bezmála čtvrt století. Nesmíme být černým pasažérem, musíme být aktivní a musíme plnit své závazky. Neděláme to však pouze kvůli NATO, děláme to primárně kvůli sobě a zajištění bezpečí našich občanů,“ dodala. Mi-

nistryně v projevu také řekla, že odmítá vizi společné evropské armády.

Český závazek dvou procent HDP na obranu

Česká republika dělá všechno pro to, aby letos splnila cíl NATO a vydala na obranu dvě procenta hrubého domácího produktu (HDP). Novinářům v Bruselu to řekla česká ministryně obrany Jana Černochová, která se v sídle NATO účastnila zasedání aliančních ministrů obrany. Šéf NATO Jens Stoltenberg podle ní apeloval na všechny členské státy, aby ještě do červencového summitu ve Washingtonu případně přehodnotily své rozpočty a tento závazek splnily. „Jsem velmi ráda, že jsem mohla říct, že Česká republika v letošním roce poprvé ve své historii bude postupovat podle zákona, kde jsou ta dvě procenta daná, takže my náš závazek plnit chceme,“ uvedla Černochová. Dodala, že vývoj HDP nicméně nejde odhadnout, takže je možné, že na konec půjde o 1,99 či 1,98 procenta.

Namísto amerického ministra obrany Lloyda Austina, který se potýká se zdravotními problémy, se jednání účastnila americká velvyslankyně při NATO Julianne Smithová. I ta podle české ministryně zdůraznila, že nejde o to, aby „třetina zemí něco plnila a zbytek se vezl jako černí pasažéři“. „Pokud to s naší obranou myslíme vážně a bezpečnostní prostředí nám říká, že to musíme myslet vážně, tak není jiné cesty, než plnit minimálně právě dvě procenta HDP,“ dodala Černochová.

Česká Poslanecká sněmovna loni v dubnu schválila zákon, podle kterého bude Česko vynakládat každoročně nejméně dvě procenta HDP na obranu. Podobný zákon mají třeba v Polsku, Rumunsku, Litvě nebo Lotyšsku.

Zpřísnění držení zbraní v ČR

Většina české populace by chtěla zpřísnění legislativy pro držení zbraní, ale ne jejich úplný zákaz. Vyplývá to z lednového průzkumu agentury STEM. Lidé žádají například častější lékařské prohlídky majitelů zbraní včetně povinných psychotestů i omezení počtu zbraní, které může jeden člověk vlastnit. Diskusi o pravidlech držení zbraní vyvolal prosincový útok střelce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v centru Prahy, který si vyžádal čtrnáct obětí a pětadvacet zraněných. Čtyřladvacetiletý útočník měl podle vyjádření policie povolení na osm zbraní, z toho na dvě dlouhé.

Pro zpřísnění pravidel držení zbraní se vyslovily skoro čtyři pětiny účastníků průzkumu. Více než polovina dotázaných by dokonce volila „výrazné“ zpřísnění. Zhruba polovina Čechů ale předpokládá, že v nejbližší době bude zbraňová legislativa upravena jen mírně a nic důležitého se nezmění. Pro úplný zákaz držení zbraní by byla jen asi pětina dotázaných. Stejně velký podíl lidí by zase naopak podpořil uvolnění pravidel držení zbraní.

Zbraň v Česku podle průzkumu vlastní jen malá část populace, asi sedm procent.

Čeští politici ke smrti Navalného

V Rusku zemřel opoziční politik Alexej Navalnyj. Ten byl posledních několik let vězněn Putinovým režimem, proti kterému se Navalnyj vyjadřoval. Podle ruských médií moh-

la za úmrtí krevní sraženina. Stalo se tak jen chvíli před ruskými prezidentskými volbami, které se konaly v březnu.

K úmrtí se vyjádřilo množství českých politiků, a to včetně premiéra Petra Fialy (ODS). Ten uvedl, že případ ukazuje, kam až je Putinův režim ochoten zajít v boji se svými politickými protivníky a názorovými odpůrci.

Český ministr zahraničí Jan Lipavský (Piráti) reagoval obdobně a Putinovo Rusko označil za násilnický stát. Lipavský taktéž připomněl zastřeleného Borise Němcova. Šéfka Sněmovny Markéta Pekarová Adamová (TOP 09) uvedla, že Navylj se rozhodl čelit Putinovi, ačkoli znal následky. Vyjádřila lítost nad tím, že stále existují v Česku lidé, kteří k Rusku vzhlíží. Marian Jurečka (KDU-ČSL) napsal, že jde o čin totalitního režimu se vším všudy. Označil to za pošlapávání lidských hodnot a za snahu udržet se u moci za každou cenu. Podobně se vyjádřili i další čeští politici jako Ivan Bartoš (Piráti), Vít Rakušan (STAN) nebo Lubomír Zaorálek (SOCDEM).

Očima Saši Mitrofanova: Svoloč

Alexej Navalnyj byl jeden z mála současných obyvatel Ruska, které znal celý svět. Pověst nesmlouvavého bojovníka si zasloužil. Ruské úřady tají, co se vlastně stalo. Ale ať to bylo cokoli, včetně oné krevní sraženiny, na které úřady už ani netrvají, je nad slunce jasné, že byl k odchodu z tohoto světa tlačěn dlouho, důkladně a bez jakýchkoli skrupulí.

Vstupoval do politického boje jako mladý, zdravý člověk. Režim jej nejdříve téměř připravil po atentátu o jedno oko. Pak otrávil novičokem. Když se mu Navalnyj dobrovolně vydal napospas, pokračoval režim cílevědomým mučením v nelidských podmínkách. Byl sedmadvacetkrát hozen do samovazby. Strávil tam přes 300 dnů. Jednou tam skončil proto, že si dovolil ocitovat verdikt Evropského soudu pro lidská práva. Byla mu odmítána lékařská pomoc.

Bývalý šéfredaktor zakázaného rádia Echo Moskvy Alexej Venediktov veřejně dosvědčil, že Putin mu za přítomnosti jiných šéfredaktorů v době, kdy šel opoziční politik poprvé do vězení, vyčetl přílišnou vstřícnost k mužům, který je podle prezidenta nebezpečný tým, že dokáže zvednout k odporu velké množství lidí, zvláště nezkušené mládeže, a přivést je do ulic. „Chcete, abychom to tu měli jako v Paříži s jejich žlutými vestami?“ rozčilil se Putin. „Pochoopil jsem, že to je navždy,“ dodal při vzpomínce na tento výrok Venediktov.

Putin a jeho parta stále spřádají plány, že ještě za svého života stihnou zabrat zpět pod svou kontrolu tu část Evropy, kterou měl pod palcem Sovětský svaz. Začali Ukrajinou. A pokud někdo zapomněl na ultimátum Kremlu z prosince 2021, připomenou, že mimo jiné kategoricky žádal, aby Česká republika nebyla chráněna silou NATO.

Putin, a obecně ruský režim, záměrně provokuje. Svět si podle těchto zločinců musí zvyknout na to, že oni smí páchat jakákoli zvěrstva ve své zemi, vůči svým občanům, a také za svými hranicemi vůči lidem z jiných zemí a že nikdo ani necekne a nikdo jim nezkríví vlasek. Tohle má podle kremelských plánů vládnout i v Česku.

Čeština má z ruštiny převzaté slovo, které vystihuje ruské vládnoucí barbary i české patolízaly různých odstínů připravené je vítat květinami v očekávání funkcí. Tam i tady je to svoloč.

Alexandr Mitrofanov (redakčně zkráceno)

Alexandr Mitrofanov se zabývá se vnitropolitickým děním a tématy spojenými s vývojem v Rusku. Získal cenu Novinářská křepelka (1994), Cenu Ferdinanda Peroutky (2000), Cenu Karla Havlíčka Borovského (2015) a Cenu Jiřího Ješe za komentář (2016). Vydal knihy *Za fasádou Lidového domu* (1998) a *Politika pod pokličkou* (2002, s Markétou Maláčovou), podílel se na sborníku *Bludné cesty sociální demokracie* (2005) a v roce 2021 mu vyšla kniha *Mrazík s pendrekem v ruce*. V roce 2023 vyšel velký knižní rozhovor s Alexandrem Mitrofanovem, který vedla Adéla Dražanová a který má název *Veselý Sisyfos*.

Zemřel diplomat František Černý

Ve věku dvaadevadesát let zemřel někdejší český velvyslanec v Berlíně František Černý. O diplomatově úmrtí informoval server Lidovky.cz. Nad Černého úmrtím vyjádřili zármutek ministr zahraničí Jan Lipavský (Piráti) a Goethe-Institut v Praze. Černý přispěl k česko-německým vztahům. V roce 2001 mu tehdejší německý prezident Johannes Rau udělil jeden z nejvyšších německých státních řádů – Velký kříž za zásluhy s hvězdou a stuhou.

Goethe-Institut označil Černého na facebooku za velkého přítele. „Po desetiletí patřil k našim nejbližším podporovatelům a přátelům. Naposledy nás navštívil v listopadu, když po boku Zuzany Lizcové a našeho zakládajícího ředitele Jochena Blosse před zcela zaplněným sálem s velkým humorem vzpomínal na porevoluční transformaci česko-německých vztahů a mimo jiné též na zakládání Goethe-Institutu,“ sdělil.

Černý do roku 1968 pracoval v Československém rozhlase, poté až do roku 1989 jako překladatel a učitel němčiny. Po pádu komunistického režimu roce 1989 vstoupil do diplomatických služeb. V letech 1998-2001 byl velvyslancem České republiky v Berlíně.

Lavička Jana Zajíce v jeho rodišti

Odhalením Lavičky Jana Zajíce vyvrcholily v Šumperku pietní akce k uctění památky vítkovského rodáka a studenta šumperské průmyslové školy, který se před pětadesáti lety upálil na protest proti postupující normalizaci a prohlubující se rezignaci společnosti. Lavičku navrhli a vytvořili studenti místních středních škol.

Osud studenta Zajíce, který byl další živou pochodní po Janu Palachovi, bude lavička kolemjdoucím připomínat u VOŠ a SPŠ Šumperk. Umístěná je u pamětní desky s jeho bustou z dílny sochaře Olbrama Zoubka. Lavička vznikla podle návrhu Veroniky Vaňkové, absolventky tamní průmyslové školy, kde studoval právě i Jan Zajíc. Absolventka průmyslového designu ji navrhla k loňské výstavě v Senátu. „Podle zadání mělo jít o symbol k výročí upálení Jana Zajíce. Napadla mne lavička v souvislosti s ohořelým dřevem. Lavička je z jedné strany opálena plamenem a umístěna je

na ní také tabulka ve tvaru římské dvojky, která symbolizuje pochodeň číslo 2. Mám z toho pěkný pocit, i z toho, že se kvůli její výrobě spojily dvě školy. Lavička se povedla,“ řekla ČTK její autorka.

Jan Zajíc se polil hořlavinou a zapálil 25. února 1969 v průchodu domu na Václavském náměstí v Praze. Zraněním ještě týž den podlehl. Jeho čin byl ovlivněn událostmi kolem upálení Jana Palacha z 16. ledna téhož roku, Zajíc se zúčastnil jeho pohřbu a připojil se i k protestní hladovce pod rampou Národního muzea.

VZPOMÍNKA

Král Šumavy Josef Hasil (8. 2. 1924, Zábrdí – 15. 11. 2019, Chicago)

Josef Hasil byl československý převaděč a později agent americké zpravodajské služby CIC. Pro své schopnosti a svou nepolapitelnost byl označován jako Král Šumavy (tak ho ve svých spisech označila Státní bezpečnost).

Vyrostl ve skromných poměrech v chudé početné šumavské rodině. Za druhé světové války byl v Pasově totálně nasazený. V březnu 1945 utekl do Čech a do konce války se skrýval v jeskyni a dělal spojku u partyzánů, konkrétně v partyzánské skupině Šumava II. Po válce nastoupil k SNB a v lednu 1948 k pohraničnímu útvaru Zvonková, kde sloužil na hranicích v oblasti česko-německo-rakouského trojmezí. Komunistický převrat v únoru 1948 a záhadné úmrtí Jana Masaryka ho přesvědčily, že stojí na špatné straně, a tak začátkem roku 1948 začal převádět uprchlíky do západní Evropy.

Po neúspěšném přechodu hranice dne 20. října 1948 požádal (v uniformě SNB) u jedné chalupy v Novém Údolí o vodu a zcela vyčerpaný usnul. Obyvatel mezitím zašel pro pomoc na nedalekou stanici SNB a strážníci si svého člena odvedli. Byl vyslechnut, byla odhalena jeho činnost, byl zatčen a na konci roku 1948 ho za zločin úkladů proti republice odsoudil nechvalně známý soudce a prokurátor Karel Vaš (mj. spoluzodpovědný za justiční vraždu generála Heliadora Píky) na devět roků vězení.

Nejprve byl vězněn na Borech a později v Českém Jiřetíně, odkud byl s ostatními vězni převážen na práci do uhelných dolů u Mostu. Po půl roce věznění se mu 9. května 1949 s jedním ze spoluvězňů podařilo utéci a za dramatických okolností se dostal do Západního Německa.

V Bavorsku začal pracovat pro americkou zpravodajskou službu CIC (a později CIA) jako agent chodec. Spolu s dalšími agenty, mj. i se svým bratrem Bohumilem (zahynul při přestřelce 13. září 1950), pokračoval v převádění přes hranice – převáděl politické vězně, exministery, poslance, kněze i matky s dětmi. V letech 1949-1952 vybudoval především v jižních Čechách rozsáhlou síť stovek spolupracovníků a informátorů. Když byla v roce 1953 postavena železná opona, svou činnost agenta-chodce ukončil a pro americkou rozvědku pracoval již jen v Bavorsku.

V roce 1954 odjel do Spojených států amerických, usadil se v Chicagu, kde žil až do své smrti. CIA už o jeho službě nestála, proto začínal od nuly: myl nádoby, rybařil, pracoval v řeznictví, tesařil, obsluhoval lis. Krátce žil v Kanadě, kde chtěl s bratrem Juliem (kterého kdysi také převedl) založit pilu, nakonec začal pracovat jako kreslič pro automobilku General Motors, tuto práci dělal třicet let až do dů-

chodu. Po sametové revoluci navštívil Československo, ale natrvalo se nevrátil, zůstal žít ve Spojených státech amerických. Tam ho také přijel navštívit jeho syn Josef (narozený v roce 1949), se kterým se viděl poprvé po více než čtyřiceti letech. Dne 28. října 2001 byl prezidentem Václavem Havlem vyznamenán Medailí Za hrdinství.

Po Hasilovi je pojmenována ulice v Praze-Stodůlkách.

V Československu byl v roce 1959 natočen film *Král Šumavy*, který byl volně inspirovaný příběhy skutečných „králů Šumavy“ Josefa Hasila a Kiliána Nowotnyho. V roce 2000 byl dokončen dokumentární film *Zpráva o Králi Šumavy*, jehož režisérka a scenáristka Kristina Vlachová sledovala téma Josefa Hasila dlouhých třicet let. V roce 2022 vznikl pro televizi seriál *Král Šumavy: Fantom temného kraje* režiséra Davida Ondříčka.

Z HISTORIE

30. dubna 1344 bylo povýšeno pražského biskupství na arcibiskupství.

1574 Jednota bratrská (Moravských bratří) založila v Ivančicích vysoká učení.

1594 byl v Ivančicích zahájen a v Kralicích dokončen tisk šestidílné Bible kralické, komentovaný překlad biblického textu do češtiny. Bible byla přeložena ze tří jazyků: hebrejštiny, řečtiny a latiny. Pro vysokou slovesnou kulturu se stala Bible kralická nadlouho normou spisovné češtiny.

16. dubna 1564 na naléhání Ferdinanda I. povolil papež Pius IV. přijímání podobojí způsobou v Čechách a na Moravě a v některých zemích sousedních.

9. dubna 1624 katolické náboženství bylo v Čechách prohlášeno za jediné povolené.

14. března 1664 zemřel Jan Mydlář, kat tří pražských měst, v roce 1621 popravil sedmadvacet českých pánů (* 1572).

19. března 1729 byl Jan Nepomucký prohlášen papežem za svatého.

1. března 1764 čtyři vítězné evropské velmoci (Rusko, Rakousko, Prusko a Anglie) vytvořily v francouzském městě Chaumont-en-Bassigny nový mocensko-politický klub. Přijatá smlouva obnovovala v Evropě předrevoluční stav.

12. března 1794 nejstarší syn Františka Lotrinského a Marie Terezie, arcivévoda Josef, byl zvolen ve Frankfurtu římskoněmeckým císařem. 3. dubna 1794 se konala slavnostní korunovace (jako Josef II.).

1854 byl císařským nařízením zaveden nový organizační řád pro střední školy. Současně došlo k redukci výuky češtiny. Byl zrušen státní dozor nad univerzitami a zavedena svoboda učení, jakož i univerzitní samospráva. Filozofické fakulty se staly rovnocennými s ostatními fakultami.

5.-6. dubna 1874 se v Neudörfelu (poblíž Vídeňského Nového města) konal ustavující sjezd celorakouské dělnické strany za účasti 74 delegátů z celého Rakouska (mezi nimi bylo deset Čechů). Sjezd schválil ústřední tiskové orgány (Dělnické listy a vídeňskou Gleichheit).

21. února 1894 před zvláštním senátem zemského soudu v Praze byly vyhlášeny rozsudky v tzv. procesu s Omladinou. Před soudem stálo šestasedmdesát obžalovaných za tajné spolčování v údajné organizaci Omladina. Organizace Omladina však nikdy neexistovala. 18. října 1895 byli „omladináři“ spolu s ostatními zatčenými z doby výjimečného stavu amnestováni.

16. března 1914 vláda odročila jednání říšské rady, když se zde pokoušely české opoziční strany pod heslem „Bez ústavnosti v Čechách nebude ústavnosti v Rakousku!“ o obstrukci.

21. ledna 1924 v Gorkách u Moskvy zemřel Vladimir Iljič Uljanov (* 10. 4. jul. / 22. 4. 1870, Simbirsk, dnes Uljanovsk), který přijal přezdívku Lenin (Ленин). Lenin byl komunistický politik a revolucionář, filozof, vůdce bolševické strany, první předseda vlády sovětského Ruska (1917-1922) a posléze Sovětského svazu (1922-1924).

Lenin byl teoretikem leninismu, který definoval jako adaptaci marxismu v období imperialismu. Stál v čele Říjnové revoluce roku 1917 v Rusku, poté byl do roku 1923 de facto nejvyšším představitelem Sovětského svazu, za jehož zakladatele je všeobecně označován. Inicioval uznání porážky a stažení Ruska z první světové války brestlitevským mírem a vedl zemi do občanské války, která si vyžádala 7-12 miliónů obětí, především z řad civilního obyvatelstva.

22. dubna 1924 zemřel Vlastimil Tusar, sociálně demokratický politik, diplomat a novinář, předseda vlády 1919-1920 (* 18. 10. 1880).

7. dubna 1934 spojením deseti organizací vzniklo české fašistické seskupení Národní fronta, předseda F. Mareš, místopředseda R. Gajda. Tiskovým orgánem byl Hlas Národní fronty.

1939

V noci z 9. na 10. března začal na Slovensku vyhlášením stanného práva vojenský zásah generála Bedřicha Homoly proti slovenským separatistům, který vedl k sesazení vlády Jozefa Tisa prezidentem Háhou a k vyhlášení tzv. vojenské diktatury. Vzniklé situace využila německá propaganda.

13. března Jozef Tiso a Ferdinand Ďurčanský jednali v Berlíně s Adolfem Hitlerem, který požadoval okamžité odtržení Slovenska od Československa a vytvoření samostatného Slovenského štátu. Jinak hrozil, že v případě nesouhlasu přenechá slovenský prostor Maďarsku.

14. března Slovenský sněm vyhlásil v Bratislavě nezávislý a samostatný Slovenský štát. Maďarsko zaslalo česko-slovenské vládě ultimátum, v němž žádalo okamžité odstoupení Podkarpatské Rusi a zároveň zahájilo vojenské akce k její okupaci. Prezident Emil Hácha s ministrem zahraničí Františkem Chvalkovským odjeli do Berlína, kde jim Adolf Hitler o jedné hodině po půlnoci oznámil „nezvratnou vůli“ okupovat za několik hodin zbytek českých zemí a připojit je k říši. V případě nesouhlasu s okupací vyhrožoval zničením Prahy leteckým bombardováním.

15. března začala okupace českých zemí nacistickým Německem (na odpor se postavili vojáci 3. praporu 8. slezského pluku v Místku).

16. března Hitler vydal výnos o zřízení protektorátu Čechy a Morava.

17. března v protektorátu Čechy a Morava byla zavedena jízda vpravo (do té doby se jezdilo vlevo, v Praze až od 26. března 1939).

18. března – 20. dubna se Krajanské organizace v USA – České národní sdružení a Sdružení českých katolíků – v Chicagu sjednotily k podpoře boje za obnovu Československé republiky v Československou národní radu v Americe.

25. března rozhodnutím německé vlády byly odtrženy oblasti českých zemí začleněny do německých žup.

16. dubna za předsednictví vyslance Jana Masaryka vznikl v Londýně Československý výbor ve Velké Británii.

27. dubna státní prezident Emil Hácha jmenoval novou protektorátní vládu v čele s generálem Aloisem Eliášem.

8.-9. března 1944 v koncentračním táboře Osvětim-Birkenau (v tzv. rodinném táboře) došlo k největší hromadné popravě československých občanů – Židů za šest let okupace: zplynování 3 792 mužů, žen a dětí.

6.-8. dubna 1954 za účasti vedení KSČ proběhly v Moskvě rozhovory k situaci v Československu. Sovětské představitelé podrobili kritice československou ekonomickou politiku, zejména obvinili Antonína Zápotockého, že jako prezident se staví nad orgány strany a že se nepodrobuje vedení strany. V konfliktu Zápotocký – Novotný se přiklonili na stranu Novotného. Nastal přesun ve vedení KSČ.

21.-24. dubna 1954 na základě vykonstruovaného obvinění se konal v Bratislavě proces s tzv. buržoazními nacionalisty. Gustáv Husák, pozdější československý prezident, byl odsouzen na doživotí a další obvinění na dlouhá léta do vězení.

4. února 1994 na společném zasedání v Praze podepsaly delegace ČR, SR, Maďarska a Polska závěrečnou deklaraci Středoevropské dohody o volném obchodu (CEFTA na dobu pěti let.)

12. březen 1999 je dnem vstupu České republiky do NATO.

Tzv. pětidenní občanská válka v Rakousku (1934)

13. března 1932 se v důsledku řádných parlamentních voleb stal rakouským kancléřem vůdce Křesťanskosociální strany Engelbert Dollfuss (1892-1934). Ve svém politickém přesvědčení byl Dollfuss pravicovým konzervativcem a zastáncem politické nezávislosti Rakouska. Na rozdíl od mnoha jiných rakouských pravičáků Dollfuss nepodporoval myšlenku „Anschlusu“, tedy sjednocení s Německem, a snažil se získat záruky nezávislosti rakouského státu, spoléhaje se na spolupráci s fašistickou Itálií. Dollfuss považoval politickou strukturu Itálie za velmi přijatelnou pro rakouský stát, když vyvinul koncept zvaný „austrofašismus“. Dollfusova diktatura se samozřejmě rakouským sociálním demokratům a představitelům dalších levicových organizací ani zdaleka nelíbila. Zpřísnění politického režimu v zemi navíc provázela výrazná hospodářská krize, která negativně ovlivnila blahobyt většiny Rakušanů.

Rakouská pravice se vydala směrem k omezování parlamentní demokracie. 4. března 1933, po parlamentní krizi způsobené projednáváním zákona o minimální mzdě, kancléř Engelbert Dollfuss rozpustil parlament. O tři dny později, 7. března 1933, byl obnoven válečný zákon, podle kterého byly zakázány masové pochody a demonstrace a zavedena cenzura tisku. Tyto změny v politickém systému Rakouska vlastně znamenaly státní převrat, který podporovaly tamní pravicové organizace a katolická církev. Dollfuss prohlásil náboženské hodnoty za jeden ze základních základů rakouské státnosti, což přispělo i k růstu podpory režimu ze strany katolického duchovenstva. 31. března 1933 Dollfuss oznámil zákaz činnosti Schutzundu, Republikánské obranné ligy kontrolované sociálními demokraty. Poté Dollfuss zrušil volby na všech úrovních a 20. května oznámil vytvoření Vlastenecké fronty, která zahrnovala pravicové síly, které podporovaly Dollfusův režim, ale nesdílely nacionálně socialistický postoj k potřebě sjednocení s Německem.

Současně Dollfuss zahájil další akce proti politickým odpůrcům režimu. Komunistické a národně socialistické strany byly zakázány. A pokud bylo se zákazem komunistů vše jasné – pravicoví radikálové nenáviděli levici a vždy se snažili omezit nebo dokonce zničit její činnost na území Rakouska, pak byla národně socialistická strana zakázána z jiných důvodů. Dollfuss byl odpůrcem sjednocení s Německem, a proto viděl v činnosti národních socialistů, kteří byli vlastně podřízeni německé NSDAP, významnou a přímou hrozbu pro vlastní režim. Protože zpřísnění nevyhnutelně znamenalo nutnost politických represí, začaly se v Rakousku budovat koncentrační tábory, do kterých byli umísťováni zástupci levicové opozice, ale i pravicoví příznivci anšlusu.

12. února 1934 provedla rakouská policie razii v sídle sociálně demokratické strany v Linci, což vedlo ke střetu mezi pořádkovými silami a militanty levicových skupin, které již dlouho spřádaly plány na povstání proti „austrofašistickému režimu“. První, kdo zasáhl proti vládní policii, byl oddíl Schutzundu města Lince, kterému velel Richard Bernaschek. Rozhodl se ke vzpouře na vlastní nebezpečí a riziko, navzdory zjevné neochotě umírněné části sociálnědemokratických vůdců překročit hranici povoleného. Po Linci se nepokoje rozšířily do dalších měst v Ra-

kousku. S největší intenzitou propukly ve Vídni, Steyru, St. Pöltenu, Weizu, Eggenbergu-Grazu, Kapfenbergu, Brucku an der Mur, Ebensee a Wörglu. V Eggenbergu, předměstí Štýrského Hradce, vedl povstání proti rakouské vládě také místní Schutzbund, ve kterém tvořili významnou část anarchisté. Bojovníci Schutzbundu se opevnili v jedné z budov a drželi ji asi dvanáct hodin. Rota alpských střelců, která k ní dorazila, zahájila dělostřeleckou palbu. Nakonec se obránci budovy vzdali. Následujícího dne, 13. února, však zbytky Schutzbundu dobyly továrnu na kov Wagner-Biro. Ale i zde byl jejich odpor potlačen pomocí dělostřelecké palby. Vládní jednotky nestály o příměří s rebely a střílely, „aby zabily“, takže nešetřily ani lidi, ani městskou infrastrukturu. Tvrdost jednání vládních vojsk byla důsledkem Dollfusových požadavků na co nejrychlejší ukončení „bolševické vzpoury“.

Ve Vídni začali aktivisté ze sociálně demokratické strany a dalších levicových organizací stavět barikády v proletářských čtvrtích rakouské metropole. Z dělnických čtvrtí Vídně se stala citadela levice – „Karl-Marx-Hof“, „Sand-leitenhof“, „Schlingerhof“. Zde, v nových budovách vybudovaných za obecní prostředky, bydleli především dělníci a špatně placení zaměstnanci. Policie se pokusila vyhnat levicové militanty z dělnických čtvrtí, ale narazila na prudký odpor. Na pomoc policii přispěchali ozbrojenci ultrapravicových organizací.

Od stavby barikád se události ve Vídni a dalších rakouských městech rychle změnilly v ozbrojené střety mezi levicí na jedné straně a policií a krajní pravicí na straně druhé. Tak začala šestidenní občanská válka v Rakousku. 13. února, když nebylo možné potlačit povstání za pomoci policie a krajní pravice, přivedla rakouská vláda do města jednotky pravidelné armády. Na rozdíl od policie a ultrapravice byly armádní jednotky vyzbrojeny dělostřelectvem a jeho použití proti rebelům mělo osudovou roli.

Již k večeru 13. února byly dělostřeleckou palbou zbořeny hlavní levicové zátaras ve Vídni. Velké potíže působilo jen dobytí vídeňského okresu Floridsdorf. Bránilo ho asi 800 dělnických bojovníků, proti nimž vláda vrhla vojenské jednotky a policii o síle pěti tisíc osob. Právě v této oblasti však vládní síly narazily na největší odpor. Včetně toho, že zde na straně rebelské levice bojoval i hasičský sbor. Vzhledem k tomu, že bylo velmi obtížné zlomit odpor obránců Floridsdorfu a průtahy operace by mohly vést k nepředvídatelným následkům, protože úspěch rebelů by byl příkladem pro ostatní vídeňské obvody, rozhodlo se rakouské vojenské velení použít ve Floridsdorfu bojové látky. Vládním jednotkám se pomocí dusivých plynů podařilo

lo překonat odpor některých obránců barikád. Bojovníci přiotrávení plynem byli ubodáni k smrti bajonety. Ani tyto metody ale vládním silám nepomohly – armádní jednotky i po plynovém útoku dokázaly obránci Floridsdorfu zatlačit jen mírně.

V noci z 13. na 14. února přivezly vládní jednotky do oblasti dělostřelectvo a zahájily nevybíravé ostřelování obytných čtvrtí. Na straně rebelů však zasáhli odstřelovači, kteří zadrželi nápor rakouských vládních jednotek a zahnali důstojníky a postupující vojáky. V důsledku toho muselo velení stáhnout vojenské jednotky, které v oblasti bojovaly, a do rána do Floridsdorfu přesunout nové armádní jednotky.

Ráno 14. února začalo opakované ostřelování obytných čtvrtí Floridsdorfu. Ale jeho obránci drželi za hrdině obrany své pozice po další dva a půl dne. Jejich oddíly se přemístily do Edlersdorfu, kde zahájily útok na pozice vládních jednotek. Rebelům se podařilo zneškodnit dvě obrněná vozidla rakouské armády, zmocnit se jich a použít je k posílení barikád.

15. února vládní jednotky pokračovaly v ostřelování Floridsdorfu. Obytné budovy zachvátil požár, civilisté, ženy a děti byli transportováni podzemními kanály do dalších částí města. Rebelové se mezitím opevnili na třetí, poslední obranné linii – na území plynárny. Vládním jednotkám se ani tyto pozice nepodařilo vzít útokem.

Proto **nad ránem 16. února** přivedlo rakouské vojenské velení na barikády zajaté bojovníky v poutech. Nesli transparenty vyzývající, aby rebelové vyklidili plynárnu a slitovali se nad zajatci, jinak budou rakouské jednotky pokračovat v dělostřelecké palbě a zabíjet neozbrojené civilisty. Preživší obránci Floridsdorfu opustili své pozice, ale nevzdali se, protože jejich osud by byl v tomto případě zpečetěn.

V průběhu bojů vzbouřenci rozhodli o svém přemístění ke státní hranici s Československem. Zbylí obránci Floridsdorfu, vyzbrojeni třemi kulomety, karabinami a ručními granáty, opustili Vídeň a přes lesy se vydali k Československu. Po překonání 70 kilometrů na útěku před policejními jednotkami dorazili rebelové na území sousedního státu. Československá vláda přijímala emigranty ze sousedního Rakouska, ale byli to právě obránci Floridsdorfu, kteří byli pod zvláštní kontrolou. Sedmdesát bojovníků, kteří přišli pěšky přes lesy do Československa, bylo umístěno do chudobince pod kontrolou místní policie. Následně se z Československa mnozí účastníci únorového povstání přesunuli do Sovětského svazu a dokonce se zúčastnili prvomájového průvodu na Rudém náměstí v Moskvě.

Velitel hasičského sboru Georg Veysel byl popraven 15. února. Celkem jen ve Vídni zahynulo nejméně 200 bojovníků levicových organizací a celkový počet zabitých Raků na obou stranách činil až 1 600 lidí (podle jiných zdrojů bylo obětí tzv. pětidenní občanské války v Rakousku až 12 tisíc zabitých a 4 tisíce zraněných). Aktivisté levicových organizací zatčení po potlačení povstání byli umístěni do koncentračního tábora Wellersdorf. Nevyhnutelným výsledkem potlačení povstání byl zákaz sociálně demokratické strany a jí řízených organizací. Část stranického vedení uprchla do Československa, další představitelé byli zatčeni. Mnoho levicových aktivistů bylo odsouzeno na smrt válečnými tribunály.

Zadlužení obyvatel ČR loni vzrostlo o 5 procent na více než 3,3 biliónu korun

Zadlužení obyvatel Česka v roce 2023 meziročně vzrostlo o 5,1 procenta na 3,31 biliónu korun. Objem dluhu ohroženého nesplácením se zvýšil o 6,2 procenta na 29,5 miliardy korun. Vyplývá to z údajů Bankovního a Nebankovního registru klientských informací, které ČTK poskytla společnost CRIF – Czech Credit Bureau. Objem úvěrů na bydlení se podle nich zvýšil o 4,4 procenta na 2,73 biliónu Kč, což je výrazně méně než v předchozích letech. Například na konci roku 2021 šlo o sedmnáctiprocentní růst. Zároveň klesl počet klientů, kteří čerpali úvěr na bydlení, a to o 2,1 procenta na 1,06 miliónu.

„Konec loňského roku na jednu stranu naznačuje mírné oživení hypotečního trhu. Na druhou stranu se dlouhodobě snižuje počet klientů s úvěry na bydlení a zvyšuje se částka na jednoho klienta. Zdánlivé oživení je tedy způsobeno spíše rostoucími cenami nemovitostí,“ uvedla výkonná ředitelka Bankovního registru Lenka Novotná. Výrazně ubývá zejména mladších lidí, kteří si berou úvěry na bydlení.

Zvýšil se také počet klientů, kteří mají problém se splácením, a to o 1,1 procenta na 174 000 lidí. „Největší vykřičník vidíme u mladších třicátníků, u kterých se objem nesplácené částky dluhu na spotřebu zvýšil meziročně o pětinu na čtyři miliardy korun a jejichž počet se zvýšil meziročně o devět procent na 26 000 lidí,“ uvedl výkonný ředitel Nebankovního registru Jiří Rajl.

Český rozpočtový schodek v únoru vzrostl na 102,5 mld. Kč

Schodek státního rozpočtu vzrostl ke konci února na 102,5 miliardy korun. V lednu to přitom bylo pouhých 26 miliard. Je to druhý nejhlubší únorový deficit po loňském roce, kdy hospodaření státu po odpovídajícím období vykazovalo schodek 119,7 miliard. Podle ministra financí Zbyňka Stanjury (ODS) meziroční zlepšení vyplývá z ukončení kompenzací za vysoké ceny energií, v rozpočtu se také začínají projevovat dopady konsolidačního balíčku.

Rozpočtové příjmy za první dva měsíce roku činily 173,1 miliardy korun, to je o více než 10 procent oproti roku předcházejícímu. Výdaje meziročně vzrostly také, a to o 2,5 procenta. Podle plánovaného rozpočtu na letošní rok by měl stát hospodařit s příjmy 1,94 biliónu korun a výdaji 2,19 biliónu korun. Plánovaný schodek je tedy 252 miliard. Loni skončil rozpočet s deficitem 288,5 miliardy korun. Jednalo se tak o nejlepší výsledek od začátku covidové pandemie, ale zároveň o čtvrtý nejhlubší schodek v historii ČR.

Reálné mzdy v ČR znovu klesly

Průměrná mzda v Česku se v loňském čtvrtém čtvrtletí zvýšila meziročně o 6,3 procenta na 46 013 korun, tedy o 2 734 korun. Po započtení inflace, která ve stejném období dosáhla 7,6 procenta, se ale mzda reálně snížila o 1,2 procenta. Klesla tak podeváté za sebou. Vyplývá to z předběžných údajů, které zveřejnil Český statistický úřad (ČSÚ). Obecně platí, že dvě třetiny zaměstnanců na průměrnou mzdu nedosáhnou.

Za celý loňský rok činila průměrná mzda 43 341 korun. V meziročním srovnání to bylo o 3 024 korun více, tedy o 7,5 procenta. Spotřebitelské ceny se ale loni zvýšily o 10,7 procenta, reálně se proto mzda snížila o 2,9 procenta. Podle analytiků oslovených ČTK se dostaly na úroveň roku 2017, a i když od letošního roku začnou znovu růst, předpandemické úrovně dosáhnou nejdříve v roce 2026.

Nejvyšší průměrnou mzdu měli ve čtvrtém čtvrtletí zaměstnanci v informačních a komunikačních činnostech, kde se průměrná mzda dostala téměř na 79 200 korun, s odstupem pak následuje peněžnictví a pojišťovnictví s úrovní kolem 70 300 korun. Nejnižší mzda zůstala v ubytování, stravování a pohostinství, a to kolem 26 700 korun, v administrativních a podpůrných činnostech dosáhla na 30 700 korun.

Podle absolutní úrovně výdělků zůstala metropole stále nejbohatším regionem, průměrná mzda tam byla 55 039 Kč, následoval Středočeský kraj s 46 535 Kč a Jihomoravský s 45 569 Kč. Hranici 44 000 překonal ještě Plzeňský kraj. Naopak nejnižší mzdy, v průměru 40 559 korun, mají zaměstnanci v Karlovarském kraji.

Realitní trh v Česku ožil

Realitní trh v Česku zažívá od loňského jara z pohledu počtu transakcí růst u všech typů nemovitostí. Prodeje u novostaveb v posledním čtvrtletí roku 2023 meziročně vzrostly téměř dvojnásobně, u starších bytů to bylo o 49 procent a rodinných domů o 45 procent. Ve druhé polovině roku 2022 ale trh skokově propadl. Vyplývá to z dat, která představily Česká bankovní asociace a společnost Dataligence. „Trh byl zejména ve druhé polovině roku 2023 již mnohem aktivnější než v předešlých čtyřech čtvrtletích. Postupně se tak blížíme k normálnímu chování mezi nabídkou a poptávkou, které zde bylo před válkou a před přehnaným boomem roku 2021,“ uvedl ředitel Dataligence Milan Roček. Nyní je totiž meziroční porovnání se čtvrtletími, ve kterých se prodalo nejméně bytů za dvacet let, upozornil. Lépe tak podle něj situaci vystihuje hodnocení, že v závěru roku 2023 byla obdobná aktivita jako na konci roku 2020.

Export je motorem české ekonomiky

Export je motorem české ekonomiky, o výrobky z ČR je v zahraničí velká poptávka. Na tiskové konferenci státní agentury CzechTrade v Praze to řekl ministr průmyslu a obchodu Jozef Síkela (STAN). Podíl vlastní přidané hodnoty na vývozu v Česku je oproti zahraničí podle ministra přesto nižší, což chce exportní strategie, kterou vláda loni schválila pro roky 2023 až 2033, změnit. Vedle toho se chce ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) soustředit na podporu vývozu u malých a středních firem nebo rozvoj start-upů.

Ministr připomněl, že zahraniční obchod České republiky se zbožím loni podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) skončil přebytkem 122,8 miliardy korun, když v roce 2022 vykázal schodek 204,8 miliardy korun. Podíl vlastní přidané hodnoty na vývozu tvoří v Česku podle Síkel zhruba 60 procent, v Rakousku a Polsku je to kolem 70 procent a v Německu asi 77 procent. Vedle posílení přidané hodnoty mají českému exportu pomoci podnikatelské cesty do zahraničí, kterých loni přibývalo.

ČR má 14. nejsilnější ekonomiku EU

Česko má podle Indexu prosperity a finančního zdraví čtrnáctou nejsilnější ekonomiku v EU, proti roku 2023 si tak pohoršilo o dvě příčky. Ačkoliv má relativně pestrý průmysl, ekonomiku brzdí nízká přidaná hodnota a vysoká inflace. Index společně vytváří Česká spořitelna a datový portál Evropa v datech.

Stav ekonomiky podle indexu oslabil druhým rokem v řadě. Devátá příčka z roku 2022 se loni změnila na dvánáctou a letos ji vystřídalo čtrnácté místo. Na špici zemí EU se třetím rokem drží severské země v čele se Švédskem a Dánskem, trojici nejsilnějších ekonomik doplňuje Německo. Druhou stranu žebříčku uzavírá Řecko.

Nejhoršího výsledku dosáhlo Česko v inflaci. Zatímco většině ostatních států se podařilo vysokou hladinu inflace z roku 2022 relativně rychle stáhnout, v Česku se takzvaný harmonizovaný index spotřebitelských cen zastavil na 12 procentech, což je druhý nejvyšší výsledek napříč EU. Hůře je na tom jen Maďarsko se 17 procenty. Ceny potravin v Česku jsou proti roku 2015 téměř o polovinu vyšší.

Výhled ohledně spotřebitelských cen

Vývoj výrobních cen potvrzuje, že nákladové tlaky v ekonomice odezněly a inflace slábne. Není důvod k dalšímu výraznějšímu růstu spotřebitelských cen, potraviny by naopak mohly ještě zlevnit. Shodují se na tom analytici oslovení ČTK. Podle dat Českého statistického úřadu (ČSÚ) v lednu ceny průmyslových výrobců meziročně klesly o 1,8 procenta a zemědělských výrobců o 19,8 procenta, ceny ve stavebnictví vzrostly o dvě procenta.

Dynamický růst počtu e-shopů v Česku

Letos v lednu na českém trhu vzniklo přibližně 500 e-shopů, což bylo o 30 procent meziročně více. Nejčastěji, z 18 procent, byly zakládány e-shopy se zaměřením na hobby, tj. například rybaření, modelářství či zahradničení. V tiskové zprávě o tom informovala společnost Upgates, která poskytuje řešení pro tvorbu a pronájem internetových obchodů. Celkem podle ní na českém trhu v současné době funguje asi 5 000 e-shopů.

„Začátek roku je pro mnohé podnikavce dobrým důvodem se konečně pustit do realizace svých byznysových nápadů. Nové projekty, které většinou vznikají jako zdroj vedlejšího příjmu k zaměstnání nebo rodičovské, se časem mohou transformovat v hlavní zdroj obživy,“ uvedl marketingový manažer ve společnosti Upgates Michal Benatzky.

Přibližně devět z deseti nových e-shopů podle něj překoná první rok podnikání. Zhruba desetina v lednu připadla na nové e-shopy s oblečením, meziročně ale jejich podíl klesl o pět procentních bodů. Stejně snížení zaznamenaly také e-shopy prodávající jídlo.

Mýtné od 1. března zdražilo asi o 15 procent

Vláda schválila zvýšení mýtného zhruba o 15 procent od 1. března i s chybou, kterou ve výpočtu udělali úředníci ministerstva dopravy. Opravené sazby začnou platit od 25. března, lišit se budou o haléře, uvedl po jednání kabinetu ministr dopravy Martin Kupka (ODS). Pro většinu

nákladních vozidel podle něj bude mýtné i po 25. březnu stejné jako od začátku měsíce, dopad chyby na rozpočet také očekává minimální. Dopravci kvůli změnám očekávají bezprostřední zdražení dopravy.

Sdružení tuzemských silničních dopravců Česmad Bohemia zatím ke změnám uvedlo, že budou znamenat bezprostřední zdražení dopravy. Změna mýtného vychází z evropské směrnice, která zavádí v dopravě poplatek za emise oxidu uhličitého. V meziresortním připomínkovém řízení úředníci zjistili, že některé hodnoty nastaveného mýtného neodpovídají směrnici. Kupka pak úředníkům odpovědným za chybu uložil finanční trest a vedoucího příslušného útvaru zbavil funkce. Ministerstvo následně tabulku mýtných tříd upravilo, v nové podobě bude platná od 25. března, na kdy je stanovena účinnost evropské směrnice.

Běžný účet české platební bilance v přebytku

Běžný účet platební bilance, který je souhrnem všech ekonomických transakcí české ekonomiky se zahraničím, skončil loni po dvou schodkových letech v přebytku. Činil 89,9 miliardy korun. Vyplývá to z předběžných údajů, které zveřejnila Česká národní banka (ČNB). Předloni dosáhl schodek rekordních 415,3 miliardy korun.

Analytik Komerční banky Jaromír Gec označil výsledek platební bilance za pozitivní překvapení. Obchod se zbožím a službami vyjádřený poměrem k hrubému domácímu produktu (HDP) byl podle něj loni nejlepší za tři roky, zejména díky zlevnění dovážených energetických surovin a zmírnění problémů v dodavatelských řetězcích. Snížil se i odliv dividend do zahraničí.

Jednání o zavedení eura v ČR

Ministerstvo financí a Česká národní banka (ČNB) doporučují, aby vláda zatím neurčovala termín pro přijetí společné evropské měny ani pro vstup do mechanismu směnných kurzů ERM II, který je předstupněm eurozóny. Společný materiál obou institucí projedná kabinet. Ve vládní koalici letos vypukl spor o euro, když část stran požadovala, aby kabinet přinejmenším stanovil termín vstupu do ERM II. Ministr pro evropské záležitosti Martin Dvořák (STAN) jmenoval ekonoma Petra Zahradníka zmocněncem pro přijetí eura, po koaličním dohodovacím řízení se ale Zahradníkova role změnila na ministrovu poradce. Vyhodnocení výhodnosti případného zavedení eura má kabinetu do října předložit Národní ekonomická rada vlády (NERV).

Součástí materiálu je také analýza ČNB, která hodnotí sladěnost české ekonomiky s eurozónou.

Dokument upozorňuje na odstup od průměru eurozóny v cenové i mzdové hladině, což by podle centrální banky mohlo v případě brzkého přijetí eura vyvolat dlouhodobý tlak na inflaci vyšší než dvě procenta. Podle analýzy by také Česko v případě přijetí společné měny bylo více ohroženo asymetrickými ekonomickými šoky kvůli tomu, že podíl průmyslu v ekonomice je výrazněji než v eurozóně.

ČR a celkové příjmy od EU

Od vstupu do Evropské unie v květnu 2004 až do konce loňského roku získalo Česko z evropských zdrojů dva

bilióny korun. Za stejné období pak do unijního rozpočtu odvedlo necelých 877 miliard. Vyplyvá to z informací ministerstva financí. Největší podíl v příjmech – přes čtyřicet procent – představovaly peníze ze strukturálních fondů. Ty jsou určené na podporu hospodářsky slabších regionů. Nejvíce peněz z unijních zdrojů – konkrétně čtvrtinu – využilo Česko za dvacetileté členství na zemědělství.

Příjmy Česka z evropských peněz postupně rostly. Hranici sta miliard překročily v roce 2012 a vůbec nejvíce peněz z unie přišlo do Česka v roce 2015, konkrétně přes 190 miliard korun. V posledních třech letech byl významným zdrojem Evropský plán na podporu oživení po pandemii koronaviru. Jen loni zaujímal čtvrtinu všech příjmů z unie.

Slováci jsou s eurem v podstatě spokojeni

Slováci jsou s eurem v podstatě spokojeni. Otázkou je, jak se bude vztah ke společné evropské měně na Slovensku vyvíjet v následujících letech kvůli zhoršující se ekonomice EU a růstu politických tlaků. Letos 1. ledna uplynulo patnáct let od chvíle, kdy Slovensko opustilo národní měnu, slovenskou korunu, a vstoupilo do eurozóny. A od té doby se nestalo, že by někdo, ať už z odborných kruhů, nebo z laických uživatelů, měl vůči euru vážné výhrady.

Běžný spotřebitel oceňuje pohyb téměř po celé Evropě v rámci eurozóny, aniž by musel mít místní měnu. I když za současného rozšíření kreditních karet již není tato skutečnost stejně důležitá jako v minulosti. Firmy ušetří na poplatcích za výměnu měn a náklady na obchodní činnost.

Podle průzkumu Eurobarometru z konce loňského roku se spokojenost obyvatelstva s používáním eura pohybuje na úrovni 46 procent.

V červnu 2003 přijala Dzurindova vláda v součinnosti se slovenskou centrální bankou strategický dokument o přijetí eura v červnu 2008. Rada EU potvrdila přijetí Slovenska do eurozóny. Stalo se to krátce před tím, než na podzim propukla finanční krize, jenž smetla velké finanční banky, a na burzách zavládla panika. Nikdo ze slovenských politiků nebo ekonomických stratégů nemohl tušit, jak důležitá bude v této chvíli euro pro domácí ekonomiku. Shoda událostí byla náhodná, ale posílila na Slovensku pocit sebevědomí, víru v EU i společnou evropskou měnu. Ekonomické výsledky v následujících letech to potvrdily. Inflační tlaky v důsledku finanční krize se po přijetí eura neprojevaly, nenastalo zvyšování cen, úspory a kupní síla zůstaly na rozdíl od sousedních států, kde lokální měny oslabily, zachovány.

Slovenská koruna, jež vznikla po rozdělení Československa, neměla dost času, aby se stala významným symbolem suverenity vyjádřený vlastní měnou. Doba existence slovenské koruny, pouhých šest let, byla příliš krátká, aby se s ní lidé dokázali silně a jasně identifikovat. Zde je rozdíl v porovnání s českou korunou, která odvozuje svůj původ od koruny československé, a odpor vůči euru v českých zemích má v tom své vyjádření.

Podle předběžných ekonomických výsledků její dluh ke konci roku 2023 dosáhl 58,7 procenta HDP. Makroekonomické prognózy pro Slovensko jsou však optimistické. Jeho ekonomiku nyní podporují EU fondy a práce cizinců. Výhled eurozóny na rok 2024 je příznivý, dynamika její ekonomiky má zrychlit.

www.tydenik.cz (redakčně zkráceno)

Prodej Becherovky polské společnosti Maspex

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) začal posuzovat prodej české likérky Jan Becher – Karlovarská Becherovka (JBKB) polské skupině Maspex. Firmu z Karlových Varů prodává její dosavadní majitel, kterým je francouzská společnost Pernod Ricard, která je vlastníkem od roku 2001. Transakce byla oznámena koncem loňského roku. Její dokončení by mělo proběhnout během toho letošního.

JBKB je firmou s více než dvousetletou tradicí. Byla založena roku 1807 a od roku 1922 drží ochrannou známku na likér Becherovka. V roce 2001 přešla firma pod kontrolu skupiny Pernod Ricard, který patří mezi největší výrobce destilátů a vína na světě. Nový majitel, firma Maspex, patří taktéž mezi největší producenty nápojů ve střední a východní Evropě. V Česku vyrábí několik značek džusů, limonád či energetických nápojů.

Inflace v ČR klesla na 2,3 procenta

Meziroční růst spotřebitelských cen v Česku v lednu výrazně zpomalil na 2,3 procenta z prosincových 6,9 procenta. Inflace je tak nejnižší od března 2021. Oznámil to Český statistický úřad (ČSÚ). Inflace je sice stále nad dvouprocentním cílem České národní banky, ale značně se mu přiblížila. Přesně na dvou procentech byla inflace naposledy na konci roku 2018 a ve stejný rok na jaře byla i pod hranicí dvou procent. Loni v lednu spotřebitelské ceny v Česku meziročně stouply o 17,5 procenta. Podle statistiků za poklesem inflace stojí například nižší růst cen potravin a také nákladů na bydlení. Výrazně totiž zpomalilo zdražování elektřiny, vodného a stočného.

Podle premiéra Petra Fialy (ODS) znamená zpomalení inflace konec zdražování a konec nejistoty ohledně budoucnosti. K poklesu inflace přispěly podle něj i kroky vlády, zejména rozpočtová konsolidace a tlak na výrobce a obchodníky ke snížení cen. „Je to dobrá zpráva, znamená konec dvoutéto zdražování,“ řekl Fiala. Podle něj se naplňuje jeho vyjádření z vánočního projevu, kdy sliboval letos zlepšení ekonomické situace. Nižší inflace podle něj bude znamenat růst reálných mezd, které minulé dva roky klesaly. Projev se i ve zlevnění úvěrů, což by mohlo pomoci firmám i celé ekonomice.

Zhoršené výhledy růstu české ekonomiky

Evropská komise zhoršila výhled růstu české ekonomiky na letošní rok na 1,1 procenta, zatímco dosud počítala s růstem o 1,4 procenta. Ekonomika se však zotaví z loňského poklesu, který činil 0,4 procenta. Podpoří ji vysoká míra úspor domácností, předpokládané zmírnění inflace, růst reálných mezd a další uvolnění podmínek pro financování. Komise to uvedla ve své nejnovější makroekonomické prognóze. Na příští rok počítá komise s dalším zrychlením tempa růstu, hrubý domácí produkt (HDP) se podle ní zvýší o 2,8 procenta. I to ale bude zhoršení proti podzimní prognóze, kdy EK čekala růst o tři procenta.

Nová prognóza České bankovní asociace (ČBA) snížila pro letošní rok odhad růstu tuzemské ekonomiky na 1,2 procenta. Pro příští rok jej přehodnotila k silnějším hodnotám a očekává jej 2,8 procenta. Inflace podle ní letos

klesne na 2,7 procenta, v příštím roce pak dále na 2,2 procenta. Vyplývá to z makroekonomické prognózy, kterou bankovní asociace představila novinářům. V podzimní prognóze předpokládala letos růst HDP 1,8 procenta a inflaci 2,5 procenta. Nominální mzdy v letošním roce podle ČBA porostou kolem 6,5 procenta, v reálném vyjádření téměř o čtyři procenta, což představuje první růst reálných mezd po dvouleté přestávce. I tak však vzhledem k propadu v posledních dvou letech setrvají na úrovni roku 2018. V příštím roce by měl růst reálných mezd pokračovat, ale stále v relativně mírném tempu kolem tří procent. Svou dosavadní nejvyšší úroveň z roku 2021 tak nepřekonají dříve než v roce 2027, uvádí prognóza.

Růst cen potravin v ČR

Ve srovnání s rokem 2020 zdražily letos v lednu všechny potraviny, které ve svých měsíčních průzkumech sleduje Český statistický úřad (ČSÚ). Ceny některých položek se zvýšily až o několik desítek procent. Nejvýrazněji v případě cukru, který tento leden stál téměř dvakrát tolik než před čtyřmi lety, nebo pšeničné hladké mouky, jejíž cena vzrostla o 72,88 procenta. Naopak proti roku 2023 bylo levnějších devět z třinácti uváděných položek, nejvýraznější zlevnění, o 24,09 procenta, zaznamenalo balení deseti vajec, o 21,11 procenta pak kilogram másla.

Podle zveřejněných dat ČSÚ meziroční růst spotřebitelských cen v lednu výrazně zpomalil na 2,3 procenta z prosincových 6,9 procenta. Inflace je tak nejnižší od března 2021. Údaje v měsíčních průzkumech jsou podle ČSÚ orientační, zjišťovány jsou jednorázově v terénu a nevstupují do výpočtu měsíčních spotřebitelských cen.

O 51,15 procenta na 38,74 koruny zdražil letos proti roku 2020 také kmínový chléb nebo o 41,24 procenta na 67,64 koruny kilogram bílého pšeničného pečiva. Asi 40,3 procenta si oproti roku 2020 lidé připlatili za balení deseti vajec, vyšlo na 46,58 koruny. Zdražily ale i další položky. Zatímco v roce 2020 stál kilogram brambor 20,45 koruny, letos v lednu to už bylo 27,70 koruny a v případě 150 gramového kelímku jogurtu se cena zvýšila z 9,07 koruny v roce na 11,56 koruny, vyplývá z údajů ČSÚ.

Petrof přesouvá výrobu do Indonésie

Český výrobce klavírů z královéhradeckého kraje Petrof přesune část své výroby do zahraničí. Levnější typy nástrojů pro něj bude produkovat indonéská společnost. Řekla to prezidentka a majitelka Petrofu Zuzana Ceralová Petrofová pro deník *e15*. Petrof bude muset indonéskému výrobci odhalit kompletní dokumentaci, a to včetně výkresů a designů. Asijský partner nástroje vyrobí, Petrof je odkoupí a pod svým jménem prodá. Výroba v Hradci se tak co do počtu kusů zmenší, ne však o moc.

Jméno indonéské společnosti majitelka prozatím nezveřejnila. Má se ale jednat o výrobce, který vyrábí pro proslulé značky už přes dvacet let. Petrof navíc bude schvalovat veškeré členy personálu, který bude piana vyrábět. Výroba v Indonésii začne ve druhé polovině letošního roku. Firma Petrof vznikla už roku 1864 a její loňské tržby činily 247 miliónů korun. Petrof už skrze obdobnou licenci vyrábí piana v Číně.

Z historie firmy Petrof:

- 1839 Narození zakladatele firmy Antonína Petrofa.
- 1857 Antonín Petrof odchází do Vídně, kde se učí stavi-
telem klavírů u firem Heitzman, Ehrbar, Schweig-
hofer.
- 1864 Postaven první klavír PETROF – založení firmy.
- 1865 Antonín Petrof přeměňuje otcovu truhlářskou díl-
nu v Hradci Králové na starém městě za katedrálou
sv. Ducha na dílnu klavírnickou.
- 1874 Stěhování do nové továrny, zahájena výroba harmo-
nií.
- 1880 Otevření pobočného provozu v Temešváru v Uh-
rách.
- 1881 Zahájena vlastní výroba klávesnic a konstrukce me-
chanik.
- 1883 Zahájení výroby pianin.
- 1895 Vývoz nástrojů do ciziny; servis a sklad ve Vídni.
- 1899 Antonín Petrof dvorním továrníkem pian pro ra-
kousko-uherský dvůr.
- 1908 Firma přeměněna na veřejnou obchodní společ-
nost. Marie Petrofová je prokuristkou firmy. Vedle
zakladatele firmy zde pracují i synové Jan, Antonín
a od roku 1914 i nejmladší Vladimír (II. generace).
- 1924 Zavedena výroba elektropneumatických pian, poz-
ději radioakustických. V této době Petrof vyváží již
také do Japonska, Číny, Austrálie a Jižní Ameriky.
- 1928 III. generace Petrofů ve vedení firmy; Petrof společ-
ně s firmou Steinway otevírá pobočku v Londýně.
- 1934 Zlatá medaile Grand Prix v Bruselu.
- 1948 Znárodnění továrny.
- 1958 Zlatá medaile Expo Brusel (Petrof Mondial).
- 1991 IV. generace Petrofů ve vedení firmy; Jan Petrof.
- 1994 V areálu firmy zprovozněna bezodrazová komora,
jedna z prvních v České republice.
- 1997 Založena Továrna na pianina, a. s., v Hradci Králo-
vé.
- 1998 Dokončení privatizace firmy společností Petrof,
spol. s r. o.
- 2001 Továrna zpět v rukou rodiny Petrofů.
- 2004 Zuzana Ceralová Petrofová se stává prezidentkou
firmy Petrof; 140. výročí firmy.
- 2005 Mgr. Zuzana Ceralová Petrofová jmenována prezi-
dentkou Evropské konfederace výrobců hudebních
nástrojů – CAFIM.
- 2007 Certifikát European Excellence (EEX).
- 2008 Otevření vlastní dceřiné firmy Petrof USA.
- 2009 Nová generace klavírů.
Spolupráce s audio-legendou Markem Levinsonem
(reprobedny pro high-endový audio systém Daniel
Hertz).
- 2012 Představeno nové pianino moderního designu
P 127 NEXT (nová řada Modern Collection).
- 2013 Otevřeno Muzeum Petrof, ředitelkou Ivana Petrofo-
vá, V. generace rodiny Petrofů.
- 2014 Představena nová prémiová značka ANT.PETROF;
150. výročí firmy.
- 2015 Zuzana Ceralová Petrofová oceněna titulem Mana-
žerka roku.
- 2017 Otevření nového kulturního a obchodního centra
Petrof Gallery.
- 2018 Anna Prousková, ředitelka Petrof Gallery (VI. gene-
race rodiny Petrofů).

HDP v ČR stoupne o 1,5 procent, rizikem je ale vývoj v Německu

Česká ekonomika by měla letos vzrůst o 1,5 procenta a průměrná roční inflace by měla klesnout z loňských 11,6 na 3,3 procenta. Předpovídá to společnost Coface, která monitoruje ekonomické klima ve 160 zemích. Největším rizikem pro pozitivní vývoj ekonomiky v ČR je podle ní situace v Německu, a to vzhledem k provázanosti obou hospodářství. Do Německa z ČR odchází asi třetina exportu. Česká národní banka růst HDP odhadla na 0,6 procent, zatímco inflaci předpokládá na úrovni 2,6 procenta.

Globální ekonomický růst v roce 2024 podle Coface zpomalí, tak jako předchozí dva roky. Vzhledem k nevýraznému výkonu eurozóny, americké i čínské ekonomiky potáhnou globální ekonomický růst především rozvíjející se ekonomiky.

České banky snížily sazbu hypoték

Průměrná sazba hypoték na počátku února klesla oproti lednu o více než 0,3 procentního bodu a ustálila se na 5,6 procentech. Dosáhla tak nejnižší hodnoty od června 2022. Měsíční splátka úvěru na 3,5 miliónu korun při splatnosti 25 let klesla o 761 korun na 21 710 korun. Za poslední rok se průměrné splátky snížily celkem o 1 630 korun.

Nejvýrazněji zlevňují podle Hypoindexu hypotéky s desetiletou fixací, a to až o 0,6 procentního bodu. Česká národní banka by měla podle expertů pravděpodobně ve snižování úrokových sazeb pokračovat i nadále. Hypoteční banky paK na změny úrokových sazeb reagují s určitým zpožděním, hypotéky by tak měly zlevňovat i v dalších měsících.

Kritická situace v chovu hospodářských zvířat

Tuzemští chovatelé hospodářských zvířat jsou podle Agrární komory v kritické situaci. Čelí zejména nízkým výkupním cenám a vysokým nákladům, řekla ČTK mluvčí komory Barbora Pánková. Chovatelům podle ní škodí také některá politická rozhodnutí v Česku a Evropské unii, jako je například zpřísnění podmínek pro chov a přepravu zvířat. Podle zveřejněných dat Českého statistického úřadu (ČSÚ) Ioni výroba masa v Česku klesla o 2,6 procenta na 435 908 tun. Je to nejnižší úroveň nejméně od roku 2000.

Do celkového propadu se v loňském roce podle ČSÚ propadl především pokles výroby vepřového masa, který v meziročním vyjádření činil 5,2 procenta. Produkce vepřového masa se ale podle Pýchy v Česku snižuje dlouhodobě. „Pouze v minulých letech jsme byli schopni tento trend zastavit, ale za současné vlády se propad v produkci vepřového masa opět prohlubuje,“ uvedl. Proti tomu podle něj stoupá dovoz vepřového masa ze zahraničí.

Zemědělci se chystají na další protest

Hlavní zemědělské organizace se podílely na protestu 22. února proti byrokracii a ekologickým požadavkům v zemědělství či dovozu ze zemí mimo Evropskou unii. Stovky traktorů zpomalovaly dopravu ve městech, na hlavních silnicích a u hraničních přechodů. Zemědělci protestovali na hraničních přechodech i ve svých okresech. Šlo

o součást protestu, do kterého se zapojili farmáři z více než deseti unijních zemí.

Nespokojení zemědělci 7. března v Praze protestovali proti vládní zemědělské politice. Hlavními organizátory protestu byly Agrární komora ČR a Zemědělský svaz ČR, podle kterých vláda neřeší jejich problémy. Žádají mimo jiné podpořit zaměstnanost na venkově, nekrátit podporu pro životní pohodu zvířat, vrátit zdanění půdy na úroveň před vládním konsolidačním balíčkem a také nedanit evropské provozní dotace.

Zakázat vjezd do města, jak to udělala při protestech polských zemědělců Varšava, pražský magistrát nemůže. Podle vyjádření mluvčího Tadeáše Provazníka tuto možnost nemá. Vychází mimo jiné i z nedávného výroku například Městského soudu v Praze, který zrušil rozhodnutí města změnit kvůli možným dopravním komplikacím trasu protestního pochodu za omezení maximální povolené rychlosti. Podle soudu je i blokování dopravy legitimní protest, navíc právo demonstrovat je zakotvené v listině základních práv a svobod, a je tak nadřazené dalším zákonům.

Podle pořadatelů měl být protest symbolický, neměla to být blokáda zemědělskou technikou. Farmáři jsou nespokojení s unijní zemědělskou politikou i některými dopady takzvané Zelené dohody. Vadí jim přebujelá byrokracie, zvyšující se náklady i bezcelní dovoz z Ukrajiny nebo Jižní Ameriky. Problémy nespokojených zemědělců má řešit mimořádná Rada ministrů zemědělství v Bruselu.

Dominantní postavení Vysočiny v chovu skotu

Zemědělci na Vysočině chovali na konci minulého roku přes mírný meziroční pokles nejvíc skotu mezi kraji v Česku, starali se o 218 900 dobytčat. Potvrdili své dominantní postavení v dodávkách mléka. Vloni je navýšili o 4,1 procenta a na produkci mléka v zemi se podíleli 18,9 procenta. Podle údajů Českého statistického úřadu počty chovaných prasat byly ke konci loňska na Vysočině druhé nejvyšší po Středočeském kraji, naopak drůbeže byl v tomto kraji čtvrtý nejnižší počet.

ČR loni dostala z rozpočtu EU o 89,5 mld. Kč víc, než zaplatila

Česká republika loni dostala z rozpočtu Evropské unie o 89,5 miliardy korun víc, než do něj odvedla. Z celkové sumy takzvané čisté pozice země vůči EU tvoří 39,5 miliardy korun peníze z Evropského plánu na podporu oživení NextGeneration EU. V roce 2022 získalo Česko včetně příjmů z plánu obnovy o 61,2 miliardy korun víc, než odvedlo do evropského rozpočtu.

ČNB snižuje základní úrokovou sazbu

Bankovní rada České národní banky (ČNB) snížila základní úrokovou sazbu o půl procentního bodu na 6,25 procenta. Informoval o tom ředitel odboru komunikace ČNB Jakub Holas. Toto rozhodnutí znamená, že centrální banka zrychlila uvolňování měnové politiky, se kterým začala v prosinci snížením sazeb o čtvrt procentního bodu. Nynější sazba je na nejnižší úrovni od června 2022. Analytici snížení sazeb očekávali, rozcházeli se ale v odhadu, jak výrazný pokles bude.

Od sazeb centrální banky se odvíjejí úroky bankovních vkladů a úvěrů. Podnikům vyšší úroky přináší dražší úvěry na investice a provoz, domácnostem zase dražší půjčky na bydlení. Zároveň ale při vyšších úrocích roste zhodnocení vkladů na účtech.

Česká pošta snížila ztrátu na 700 mil. Kč

Česká pošta za loňský rok snížila ztrátu zhruba o miliardu korun přibližně na 700 milionů Kč. Přispěly k tomu provozní změny a úspory včetně uzavření 300 poboček. Letošní hospodaření by mělo skončit kladnou nulou, řekl ČTK při otevření 900. pobočky Pošty Partner ve Hvozdanech na Příbramsku generální ředitel Miroslav Štěpán. Státní podnik podle něj například snížil počty manažerů a omezil administrativu. Rušení poštovních poboček, které vyvolalo kritiku řady obcí, přineslo úsporu zhruba 350 milionů korun.

Pokles českých tržeb ve službách

Tržby ve službách v Česku v loňském roce klesly o tři procenta, hlavně v dopravě a skladování. Snížily se poprvé od roku 2020 ovlivněného pandemií covidu-19. Vyplývá to z údajů, které na svém webu zveřejnil Český statistický úřad (ČSÚ). „Nejvyšší příspěvek k poklesu vykázalo odvětví dopravy a skladování s meziročním snížením tržeb o 9,6 procenta,“ uvedl vedoucí oddělení datové podpory statistiky obchodu, služeb a životního prostředí ČSÚ Tomáš Harák.

Pokles českého stavebnictví a průmyslu

Průmyslová výroba v Česku loni klesla o čtyři desetiny procenta. To je nejhorší výsledek od covidového roku 2020. Oznámil to Český statistický úřad. Pokles postihl zejména energeticky náročná odvětví jako hutnictví a slévárnictví. Nepomohlo ani oživení v automobilovém průmyslu. Hodnota nových průmyslových zakázek loni meziročně poklesla o 1,7 procenta.

Také stavební výroba loni zaznamenala pokles, za loňský rok meziročně klesla o 2,6 procenta. O rok dříve naopak o necelé tři procenta rostlo. Výraznější pokles znamenalo inženýrské stavitelství, kam spadá budování cest nebo telekomunikačních a energetických sítí, loni byla jeho produkce meziročně nižší o 4,7 procenta. Výroba v pozemním stavitelství, což jsou stavby budov, klesla o 1,8 procenta. Stavební úřady loni vydaly o desetinu míň stavebních povolení než předcházející rok. Celkem přes 77 tisíc, což je nejmíň od roku 2015.

Snížení bankovních úvěrů českým firmám

Objem bankovních úvěrů českých firem loni klesl na 688 miliard Kč z 880 miliard korun v roce 2022. Vyplývá to z dat České národní banky. Banky loni poskytly firmám korunové úvěry za 342 miliard korun. Proti předloňsku to je meziročně o 27 procent méně. Je to nejméně od roku 2004, kdy centrální banka začala tato data zveřejňovat. Ještě v roce 2021 přitom objem poskytnutých korunových úvěrů přesáhl 715 miliard Kč. Nové úvěry podnikům v loňském roce meziročně klesly o třetinu, z toho korunové úvěry o 38 procent, eurové úvěry pak o 27 pro-

cent, řekl ČTK hlavní ekonom České bankovní asociace Jakub Seidler. Podíl nových korporátních úvěrů v eurech v roce 2023 přesáhl 51 procent, zatímco v roce 2022 činil 47,4 procenta a průměr let 2014 až 2021 se pohyboval kolem 30 procent. Za odlivem korunových úvěrů českých firem stojí podle expertů z velké části přechod na financování v eurech.

Kofola může koupit Pivovary CZ

Skupina Kofola ČeskoSlovensko může koupit většinový podíl ve firmě Pivovary CZ Group, která vyrábí piva značek Holba, Zubr a Litovel, a společnost Fontána, který na území Česka prodává alkoholické i nealkoholické nápoje. Transakci povolil Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS).

Pivovary CZ Group jsou pátou největší pivovarnickou skupinou v Česku, svým loňským ročním výstavem plánovaly překročení 800 000 hektolitrů, z čehož více než třetina jde na export. V pivovarech v Hanušovicích, Přerově a Litovli zaměstnávají téměř 500 lidí.

Kofola sídlící v Ostravě je jedním z nejvýznamnějších výrobců nealkoholických nápojů ve střední Evropě, má jedenáct výrobních závodů na pěti evropských trzích.

Ruční výroba skla ve sklárně v Květné

Sklárna v Květné, která je součástí obce Strání na Uherkohradištsku, slavnostně spustila ruční výrobu skla pod novým majitelem. Bývalý vlastník ji kvůli vysokým cenám energií plánoval zastavit a propustit většinu zaměstnanců. Díky změně majetkové struktury se tak nestalo. Novým majoritním vlastníkem podniku se stal český průmyslový a realitní holding AF Group. Částečný podíl ve sklárně má nově i společnost MHS Partners. „S novým majitelem se mění to, že se nám otevírají další dveře, nové možnosti, nová výroba k novým trhům. A budeme pokračovat a zlepšovat naši výrobu do budoucna,“ uvedl generální ředitel sklárny Marek Mikláš. Vedení sklárny podle něj nyní usiluje o dodávky energií za příznivějších podmínek, než tomu bylo v minulých letech. Přibližně 90 procent výrobků sklárny směřuje do zahraničí. Podnik je vyváží do desítek zemí světa. Sklo dodává na trh pod značkou Květná 1794.

Oživení turistického ruchu v ČR

Cestovní ruch se loni sice dostal na předcovidovou úroveň, v Česku ale zahraniční hosté stále tráví méně nocí než v roce 2019. Vyplývá to z vyjádření analytiků a zástupců oboru pro ČTK. Podle prezidenta Svazu obchodu a cestovního ruchu Tomáše Prouzy dalšímu rozvoji turistiky brání také výrazné podfinancování ze strany státu. V případě tržeb za služby analytik Komerční banky Martin Gürtler poukázal na to, že i když loni vykázaly propad, mezičtvrtletní růst v závěru roku po předchozím poklesu ukazuje na oživení spotřeby domácností.

Podle dat Českého statistického úřadu se loni v ČR ubytovalo přibližně 22 milionů turistů, meziročně o 13,5 procenta více. Počet hostů také mírně, o 0,2 procenta, překonal předcovidový rok 2019. Tržby ve službách pak loni klesly o tři procenta, snížily se i poprvé od roku 2020 ovlivněného pandemií covidu-19.

„Jezdí k nám mnohem více lidí z okolních zemí a na kratší cesty, naopak stále výrazně chybí dlouhé pobyty návštěvníků z Asie,“ řekl ČTK Prouza. Problémem je podle něj také podfinancování cestovního ruchu v ČR. „Nedokážeme do Česka dostat návštěvníky mimo hlavní sezónu a mimo klasické turistické destinace. Je proto nejvyšší čas na slibovanou reformu podpory cestovního ruchu,“ doplnil.

České školství je připravené na rozvoj digitálních znalostí žáků

Tři čtvrtiny učitelů a 88 procent zástupců vedení škol považuje svou školu za zcela či spíše připravenou na rozvoj digitálních znalostí žáků a výuku informatiky. Vyplývá to z průzkumu Národního pedagogického institutu (NPI).

Výuku informatiky a digitálních technologií upravilo v roce 2021 ministerstvo školství revizí takzvaného rámcového vzdělávacího programu, který určuje obsah učiva. Školy mohly podle aktualizovaných programů začít učit už od září 2021. Od tohoto školního roku musely podle změn začít vyučovat všechny základní školy na prvních stupních, od letošního září se povinnost rozšíří i na druhé stupně základních škol a v příštím roce na gymnázia.

Podle revidovaných programů by se učitelé měli zaměřovat nejen na uživatelské dovednosti, ale také na takzvané informatické myšlení, které se zaměřuje na práci s informacemi, vyhodnocování problémů a jejich řešení. Kromě porozumění principům digitálních technologií má být důležité i jejich bezpečné a etické využívání.

Ministerstvo ve vzdělávacím programu zároveň redu-

kovalo některé části učiva. Škrty se objevily v učivu fyziky, chemie, přírodovědy, zeměpisu, dějepisu, občanské, hudební či výtvarné výchovy a prvouky. Zintenzivnit se má podle programů výuka informatiky. Digitální technologie by se měly používat víc i v dalších předmětech.

Z HISTORIE

12. 3. 1539, před 485 lety, byla založena **pražská mincovna**.

1684, před 340 lety, byla vydána kniha **P. W. Horniga Österreich über alles, wann es nur will**. Autor navrhoval podpořit co největší soběstačnost státu ve výrobě a snížit tak závislost na cizině. Doporučoval zpracovávat suroviny v domácích podnicích, v českých zemích se věnovat převážně textilní produkci a zapojit do výroby nezaměstnanou chudinu. Tyto názory narážely na odpor cechů.

1764, před 260 lety, byl vydán **zákaz dovozu** celé řady výrobků (kartouny, bavlněné a polobavlněné tkaniny, hrubší sukna, plátno, punčochy, klobouky, krajky, zrcadla), aby se mohly domácí manufaktury snadněji rozvíjet. Získávaly také tzv. privilegia privativa, která jim zajišťovala právo k výrobě určitého druhu zboží.

1. 3. 1869, před 155 lety, zahájila činnost první česká banka – **Živnostenská banka pro Čechy a Moravu**.

10. 4. 1919, před 105 lety, byla zavedena **koruna československá** – peněžní jednotka nového československého státu.

21. 3. 1939, před 85 lety, byl stanoven **poměr protektorátní koruny k říšské marce (1 : 10)**.

České testy na zjištění konopných látek

Čeští vědci vyvíjejí testy na HHC a kratom. Využívat by je mohli například policisté v terénu. Experti zároveň chtějí zjistit, jaké množství těchto konopných látek ovlivňuje reakce řidičů. „Malé dávky kratomu jsou stimulační, ovšem tím, jak v těle ta látka metabolizuje, anebo když se vezme látky příliš mnoho, jsou ty hodnoty utlumující. Takže určitě nechceme, aby někdo řídil pod vlivem slabých opiátů,“ vysvětluje Martin Kuchař z Vysoké školy chemicko-technologické. Zatím neexistují testy, které by kratom nebo HHC v těle odhalily. Nově vyvinené to budou umět ze slin. Policisté by je mohli mít do tří let. Chystanou studii s dobrovolníky zastřešuje Národní ústav duševního zdraví.

Perspektivy genomického šlechtění rostlin

Genomicky šlechtěné plodiny mohou pomoci s produkcí potravin v situaci, kdy v důsledku klimatických změn v současnosti ubývá orné půdy a roste počet lidí na planetě. V rozhovoru, který ČTK zaslala Akademie věd ČR, to uvedla předsedkyně akademie Eva Zažímalová. Genomicky šlechtěné plodiny jsou podle ní odolnější proti suchu i škůdcům a méně náročné na půdu. O jejich povolení bude rozhodovat Evropský parlament. Genomické techniky mají zlepšovat výživové vlastnosti plodin a zvyšovat například jejich odolnost proti chorobám nebo zlepšit výnosy pomocí změn genomu. V EU využití takových plodin doposud není možné.

Zažímalová poukázala na to, že ve Spojených státech se pěstují modifikované plodiny roky bez problémů, nestávají se z nich invazní druhy ani díky dané genové výhodě. Plodiny by díky genomické modifikaci byly méně náročné na vodu, uměly by lépe využívat přírodní podmínky, zajistily větší výnosy a předvídatelnost sklizně, uvedla. „Pro lidi by to znamenalo menší energetickou náročnost, lepší ekologickou kondici a životní prostředí,“ řekla.

Masarykova univerzita zkoumá zdravotní rizika z předmětů denní potřeby

Centrum Recetox Masarykovy univerzity v Brně vstoupilo do evropského výzkumného projektu Endomix, jehož cílem je odhalit dopad tzv. endokrinních disruptorů na zdraví a přinést doporučení, jak se těchto chemikálií vyvarovat. Endokrinní disruptory jsou chemické látky, které jsou obsaženy v produktech denní potřeby a mohou narušovat a poškozovat lidský hormonální systém. Do těla se dostávají jídlem, pitím, vstřebávají se kůží nebo je lidé vdechují v podobě drobných částic. Nebezpečí představují zejména směsi těchto látek. Projekt má přinést odpovědi na to, jak látky působí na zdraví, jaká onemocnění mohou způsobit či urychlit nebo kde a jak přesně v těle působí. Výzkum se zaměří také na to, jak směsi těchto látek ovlivňují imunitní systém, a to zejména na jejich roli při chronických onemocněních, jako jsou astma, alergie, poruchy reprodukce a metabolická onemocnění. Počáteční fáze proto zahrnuje analýzu biologických vzorků.

Český červený kříž slaví 105. výročí založení

Tento rok je to 105 let od chvíle, kdy vznikl Československý červený kříž. Jeho založení iniciovala Alice Masaryková a její otec, první československý prezident, ji jmenoval předsedkyní nového spolku. Zatímco tehdy se organizace zaměřovala hlavně na zlepšení situace ve zdravotnictví a v sociální oblasti v Československu, teď pomáhá i v zahraničí. V posledních dvou letech se výrazně zapojila i do humanitární pomoci v souvislosti s ruskou agresí na Ukrajině. Do činnosti Českého červeného kříže se loni zapojilo podle předběžných údajů asi 15 tisíc lidí. Hlavní oslavy výročí se chystají na začátek května do Senátu. Český červený kříž si ale založení připomene i řadou menších akcí.

Česká pomoc při hledání meteoritů v Německu

Čeští vědci se podíleli na výpočtu dráhy planety, která v lednu při průletu atmosférou zanikla nedaleko Berlína. Oznámil to Astronomický ústav Akademie věd ČR. Ve spolkové zemi Braniborsko se na základě těchto kalkulací podařilo najít vzácné meteority.

Malou planetku 2024 BX1 objevil maďarský astronom Krisztián Sárneczky v sobotu 21. ledna. „Na základě pozorování bylo brzy zjištěno, že se planetka zhruba tři hodiny po objevu srazí se Zemí 50 km západně od Berlína. Takto malé planety nezpůsobí žádnou škodu, ale při průletu atmosférou zazáří jako jasný bolid a jejich zbytky, meteority, mohou dopadnout na zem,“ vysvětlují čeští astronomové. Jejich podíl na vysvětlení tohoto vzácného případu je především v pozorování tohoto velmi výjimečného typu tělesa ještě před jeho srážkou. „Jehož podstata se ukázala ovšem až po jeho vletu do atmosféry ze světla, které jsme zachytili našimi přístroji, a byla poté potvrzena nalezením meteoritů v oblasti, kterou jsme přesně určili,“ uvedl Astronomický ústav.

„Jedná se o vzácnou vědeckou příležitost zkombinovat data o planetce, když se ještě pohybovala v kosmickém prostoru, s jejím chováním při průletu atmosférou a se složením meteoritů z ní pocházejících,“ uvedl Astronomický ústav. Dodal, že dosud se něco takového podařilo jen třikrát, z toho dvakrát byla data o bolidu velmi omezená, neboť těleso proletělo atmosférou nad neobydlenými oblastmi.

Historie skla v Čechách a na Moravě, 2. díl

Nové principy secesního stylu se staly populárními díky českým sklářům

Sklárna Adolfov a Annín vystavily na světové výstavě ve Vídni iridiové sklo. Sklárna Lötze se stala celosvětově proslulou, v roce 1893 byla oceněna na Světové výstavě v Chicagu. Největší triumf českého secesního skla bylo, když obdrželo ocenění na Světové výstavě v Paříži v roce 1900. Sklo v secesním stylu slavilo skutečný triumf na světové výstavě v Paříži v roce 1900, kdy ocenění získaly i sklárny J. Lötze z Klášterského Mlýna. Nový styl byl nadšeně uznávaný a mnoho umělců a výrobců jej začalo napodobovat. Výroba secesního skla vyžadovala dobré technické vybavení a kvalifikované sklářské mistry. České sklárny byly dobře připravené a české secesní sklo se tak brzy zařadilo mezi nejlepší na světě.

Johanna Lötze vdova, Klášterský Mlýn, 1900/1906, monturu provedla bižuterní škola v Jablonci nad Nisou

Firma Lötze byla založena Johannem Lötzem a v roce 1814 a roku 1851, již jako firma „Johanna Lötze vdova“, koupila sklárnu v Klášterském Mlýně. Doba její největší slávy je spojena především se secesním sklem a s počátky moderního sklářského designu v prvních desetiletích 20. století. Úspěch této sklárny nebyl náhodný. Již v devadesátých letech 19. století produkovala irizované sklo, za něž jí byla udělena řada cen (na výstavě ve Vídni v roce 1890 a v Chicagu v roce 1893). Firma zanikla v roce 1939, sklárna v roce 1947.

A tak díky jednomu rakouskému sběrateli máte i dnes možnost výrobky této sklárny zhlédnout v Klatovech v Pavilonu skla. Jde o jednu z největších a nejceněnějších evropských sbírek skla Lötze. Více než 800 kusů šumavského skla z Klášterského Mlýna zde potěší svou krásou nejen milovníky skla (srov. PASK, Pavilon skla Klatovy – Stálá expozice Lötze – příběh inspirace, www.pask-klatovy.cz).

Další vynikající práce byly produkovány sklárnami Adolfov u Vimperka, Dvory u Karlových Varů, Košťany a Polubný, podobně jako v Novém Boru a Jablonci nad Nisou.

Úctyhodnou úroveň měly také výrobky z Harrachovy sklárny v Novém Světě, Moserovy sklárny v Karlových Varech i odjinud. Klíčový význam pro úspěch českého

Skleněná fontána – surovina Josef Riedl, Dolní Polubný, brus Rudolf Rabik, Desná, design Pavel Janák – Jaroslav Horejc, 1925

secesního skla bylo spojení výroby s předními umělci, zejména spolupráce s vídeňskou školou umění a řemesel. Úzká spolupráce byla navázána se společnostmi J. and L. Lobmeyr a Bakalowitz and Sons. Vídeňská secese dosáhla originálního vlastního výrazu, který vtiskl českému secesnímu sklu spolu s jeho technickou kvalitou nenapodobitelný charakter, pro který bylo oceňováno po celém světě.

Ale vlna nadšení secesí z konce 19. a počátku 20. století začala brzy ustupovat. V umění se objevily nové trendy, které se soustředily na jednodušší a praktické návrhy. Přesto se secesní sklo dobře prodávalo až do první světové války, která tento umělecký styl ukončila. Po skončení

Josef Riedel, Dolní Polubný, 1938

první světové války se některé principy secesního stylu rozvinuly do nového uměleckého stylu secese, který však nikdy dosáhl úspěchu a popularity staršího secesního stylu.

V roce 1918 vznikl samostatný československý stát, sklárství však nadále zůstalo zejména v rukou českoněmeckých podnikatelů. První republika proto podporovala rozvoj sklářské výroby v jazykově českých oblastech. V Čechách byly nainstalovány první Owensovy automaty na výrobu lahví a vyřešit se podařilo také strojní výrobu plochého skla. Průmyslového využití se revoluční způsob strojní výroby plochého skla z hladiny sklářské vany, navržený Belgičanem Fourcaultem, nejdříve dočkal roku 1919 v Mühligově sklárně v Hostomicích.

Od středověku se okenní sklo vyrábělo dvěma způsoby. Podle prvního, obvyklejšího, sklář vytvaroval kotouč připomínající měsíc. Odtud pojmenování měsíční sklo (německy Mondglas) nebo také korunové sklo (anglicky crown glass). Podle druhého sklář vytvořil válec, který se po oddělení od píšťaly podélně opukl a po novém ohřátí na desce „vyžehlil“. Když se na přelomu 19. a 20. století hledaly možnosti strojní výroby plochého skla, francouzský (Sievertův) i americký (Oppermann-Lubbersův) způsob složitými stroji v podstatě „jen“ napodobovaly ruční výrobu plochého skla tradiční metodou „procédé de Bohème“. Ve Spojených státech vyvíjený Oppermann-Lubbersův způsob se zdál nadějnější, protože umožnil zhotovení podstatně větších válců. Proto také rozhodující evropští výrobci plochého skla uvažovali o nákupu americké licence a know-how. Až na Čechy Josefa Maxe Mühliga a jeho bratra Antona Mühliga byli při společné návštěvě ve Spojených státech touto novou technologií nadšeni. Mühligové ji ale zpochybnili a tím její zakoupení znemožnili. Posta-

Ornament je zločin, Lobmeyr's Neffe – Stefan Raht,
Kamenický Šenov, design Adolf Loos, 1929

vili se za inženýra Emile Fourcaulta (1862-1919), který ve sklárně Dampremy u Charleroi již několik let prováděl zatím neúspěšné pokusy s výrobou vertikálně taženého plochého skla v nekonečném pásu z hladiny pánve. Zasloužili se o to, že vývoj této Fourcaultovy technologie dostal v Evropě „zelenou“ a nezastavil se ani za první světové války.

Mühligové začali roku 1919 ve své nové sklárně v Hostomicích, ještě s vážnými nedostatky, ale zato jako první v Evropě, průmyslově vyrábět ploché sklo Fourcaultovou metodou. Kvalitu vyráběného plochého skla podstatně zlepšila až firma Erste böhmische Glaswerke z Oloví v západních Čechách, když tažné stroje uspořádala tak, aby byly samostatně zásobeny sklovinou přímo z tavicí pece. Toto uspořádání podstrojových komor bylo ve světové literatuře označeno „český kříž“. Do dalšího vývoje výroby tabulového skla, který zatím vyvrcholil plavením skloviny na hladině roztaveného kovu (Float), již Češi nezasáhli, ale alespoň jako první výrobci skla v zemích za „železnou oponou“ začali s jeho výrobou...

V dekorativním skle meziválečného období byl zejména ve dvacátých letech oblíbený styl art deco překypující barevnými kontrasty. Po vzniku Československé repub-

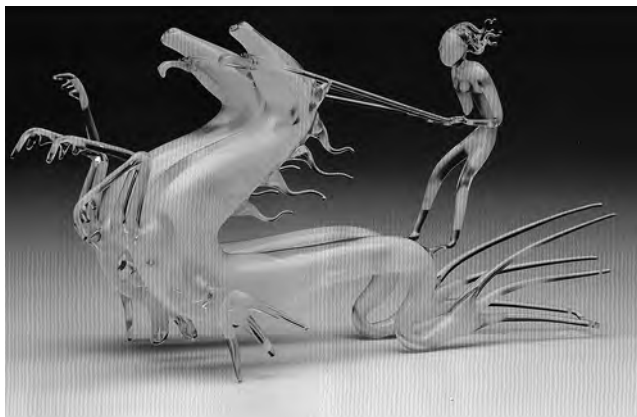

Nové československé sklo, sklářská škola Železný Brod,
design Alois Metelák, brus Josef Pípek, 1925

liky se na UMPRUM v Praze věnoval výchově prvních českých sklářských umělců sochař a glyptik prof. Josef Drahoňovský. K odborným sklářským školám v Kamenickém Šenově a Novém Boru, založeným v roce 1856, resp. 1870, přibyla v roce 1920 první česká sklářská škola v Železném Brodě a zasloužila se o vznik dalšího významného střediska výtvarného vývoje a výroby dekorativního i užitkového skla v Čechách. V Železném Brodě vznikly z iniciativy profesora Jaroslava Brychty první skleněné figurky. Nezůstalo však u výstavních solitérů – výroba se rozšířila a je dodnes provozována v několika domácích dílnách. Na počátku čtyřicátých let 20. století začal Brychta experimentovat s drobnými skleněnými tavenými reliéfy do formy. Tyto pokusy stály na počátku rozměrné skleněné tavené plastiky, která je nerozlučně spjata se jmény Stanislava Libenského a Brychtovy dcery Jaroslavy.

Ve znamení art deco se též nesla prezentace na Mezinárodní výstavě moderního dekorativního umění a průmyslu v Paříži roku 1925. Československý pavilon zde zdobila skleněná fontána navržená Pavlem Janákem (korpus) a Jaroslavem Horejcem (soška) oceněná Grand Prix.

Brusič skla Ladislav Prostředník v Dobrušce použil na olovnatém křišťálu vlastní vzor a zasloužil se o vznik dodnes nejprodávanějšího českého broušeného skla. Lustry z Kamenického Šenova ozářily ve dvacátých a třicátých letech interiéry operních budov v Římě, Miláně, Bruselu a luxusních hotelů ve Spojených státech aj. Dvacátá a třicátá léta byla obdobím prvního rozkvětu výroby a praktického využití plochého stavebního skla a skleněných tvárnic především v moderní funkcionalistické architektuře. Vznikala také vynikající monumentální umělecká díla ze skla – vitraje a první mozaiky z české mozaikové skloviny do historické (katedrála svatého Víta na Pražském hradě) i současné architektury. Nové české umělecké i stavební sklo

Sklenné figurky, 1933, design Jaroslav Brychta, Železný Brod, z kolekce Akvárium oceněné Grand Prix na světové výstavě v Bruselu 1935

bylo úspěšné na mezinárodní výstavě dekorativních umění v Paříži (1925) i na světových výstavách v Bruselu (1935) a v Paříži (1937).

Třicátá léta 20. století, plynoucí ve stínu světové hospodářské krize, se nesla ve znamení funkcionalismu. Souběžně se ale vyrábělo i sklo poplatné jiným stylům. K novinkám v českém sklářství patřilo například moderně broušené olovnaté sklo spojené se jménem Ludviky Smrčkové. Oblíbené bylo též dekorativní sklo nazývané umělec-ká krystalie.

JUBILEUM

Ivo Lukačovič (* 7. 2. 1974, Praha)

Ivo Lukačovič je zakladatel a hlavní vizionář firmy Seznam.cz, a. s., a také její 100 % vlastník. Podle české mutace časopisu *Forbes* patřil v roce 2023 do dvacítky nejbohatších Čechů s majetkem ve výši 25 miliard korun. Narodil se a žije v Praze. Vystudoval Smíchovskou střední průmyslovou školu a pak strávil čtyři ročníky na ČVUT, studium ale nedokončil. Spolu se zakladatelem Alzy Alešem Zavoralem či s někdejšími spoluvlastníkem Centrum.cz Ondřejem Tomkem patří Lukačovič k nejvýraznějším postavám první internetové generace v Čechách. Na vysoké škole potkal například Pavla Zimu, který se stal v Seznamu jeho blízkým spolupracovníkem a výkonným ředitelem, přičemž dodnes patří do pětky manažerů, kteří v rámci představenstva firmu řídí.

Už v roce 1996 rozjel první katalogový server a vyhledávač na českém internetu. Od roku 2000 je předsedou představenstva společnosti Seznam.cz, a. s. Od roku 2016 je opět stoprocentním majitelem Seznamu. V roce 2011 založil start-up „Citationtech“, který z leteckých snímků vytváří 3D mapy, a v roce 2014 naprogramoval projekt „Windyty“ (dnes Windy.com), globální server pro vizualizaci situace a předpovědi počasí. V průběhu let 2010-2015 zrekonstruoval historický letoun Lockheed Electra 10A, který patřil J. A. Baťovi, a v roce 2015 pak spolu se svým bratrem s letounem přeletěl z kanadského Toronta, kde zůstal od konce války, přes severní Atlantik na letiště Točná. Letadlo by mělo být součástí soukromé sbírky letiště Točná.

Zajímá se o projekt OpenStreetMap, což je svobodná editovatelná mapa celého světa, která byla vytvořena dob-

rovolníky a vydána pod otevřenou licencí. Licence OpenStreetMap umožňuje volný (nebo téměř volný) přístup k našim obrázkům mapy a všem pod nimi ležícím datům.

4. dubna 2022, devětadvacet dní po začátku ruské invaze na Ukrajinu a jako reakci na masakr v Buči, zveřejnil na Twitteru, že pošle 100 miliónů českých korun ze svého majetku na účet ukrajinské ambasády na nákup zbraní pro ukrajinskou armádu. 15. října 2023 vyjádřil na Twitteru podporu Izraeli v izraelsko-palestinském konfliktu.

Rád cestuje, zejména do exotických krajín. Jezdí na kitesurfu, věnuje se skialpinismu, chodí na běžky a pravidelně běhá. „Když denně jednu až tři hodiny sportuji, za šest hodin pak udělám práci, se kterou bych se patlal třeba tři dny. Sport je nejlepší způsob, jak zlepšit soustředění a kreativitu,“ uvedl Lukačovič nedávno na sociální síti X.

Rád čte, od braku až po vážnou literaturu. Kromě toho vlastní také pilotní průkaz na sportovní letadla, trysková letadla a vrtulníky.

Lukačovič není náturem podnikatel, je založením spíše programátor a produktový manažer. Do Seznamu v posledních letech skoro nechodí a řeší už jen strategická rozhodnutí. Střeží si soukromí a ani na 50. narozeniny podle informací *Hospodářských novin* nepořádal žádnou velkou party.

VZPOMÍNKA

Josef Walter

Průmyslník, vynálezce a konstruktér Josef Walter, od jehož narození uplynulo 19. prosince loňského roku 150 let, začínal jako opravář bicyklů, postupně ale přešel na výrobu motocyklů, motorových tříkolek i automobilů. Produkce jeho automobilky patřila k nejluxusnějším, přezdívalo se jí „český Rolls-Royce“. Později se přeorientovala na letecké motory, v nichž dosáhla světového věhlasu. Tato éra ale již Waltera nezastihla, z firmy odešel v roce 1922 a založil jiný podnik. Waltrovka byla světovým výrobcem, její motory měla německá, polská, italská, francouzská i americká letadla.

Zručný mechanik Josef Walter, který pocházel z Vepřeva na Mělnicku, se narodil 19. prosince 1873. Začínal od píky – v dílně s ponkem jako drobný řemeslník, který sestavoval jízdní kola. První malou zámečnickou dílnu si pronajal ve svých čtyřadvaceti letech v pražských Jinonicích. Začal tu opravovat váhy a jízdní kola, později kola s úspěchem i vyráběl.

Na žádosti svých zákazníků k nim začal dodávat i pomocné motory, z čehož se v roce 1902 zrodil první jednoválcový motocykl. Traduje se, že kapitál potřebný k jeho vývoji získal díky výhodnému sňatku s dcerou zámožného klempíře Ballinga. Před tím ale musel otci nevěsty dokázat svoje schopnosti stavbou několika bicyklů.

V roce 1904 přibýly k motocyklům motorové tříkolky, které Walter s úspěchem vyvážel i do zahraničí, hlavně do Ruska a na Balkán. Do počátku první světové války se jich prodalo více než 900. Díky tomu se šikovný mechanik mohl od roku 1911 stát majitelem a ředitelem továrny na automobily s názvem Josef Walter a spol. V Jinonicích, o osm let později, byla tato firma přeměněna na akciovou společnost a stala se v té době přední československou automobilkou.

Odtud pak nejdříve vyjžděly malé, ale kvalitní automobily, k jejichž popularitě přispělo také množství sportovních úspěchů.

A ve dvacátých letech se Walter zařadil i mezi přední výrobce leteckých motorů. Začal s licenci BMW, ale pak vyvinul vlastní hvězdicové, pěti, sedmi až devítiválce. Objednávaly si je evropské i zámořské státy. Licenci na tento letecký motor od Waltera zakoupil i Rolls-Royce.

To už ale byla firma bez svého zakladatele. Josef Walter v roce 1922 vystoupil z akciové společnosti a založil v Praze-Košířích továrnu na ozubená kola a součástky pro automobily, tehdy největší československý podnik toho druhu.

Firma Walter dál vyráběla automobily, její zkušenosti s leteckou technikou se zpětně uplatňovaly v luxusních a sportovních vozech. Na svět tu přišlo nejluxusnější české auto té doby, model Royal s vidlicovým dvanáctiválcem o obsahu 5,8 litru. Úspěch slavily i licenční vozy Walter Bijou a Walter Junior, vyrobené ve spolupráci s firmou Fiat.

Blížící se válka ale kladla stále větší důraz na leteckou techniku. Roku 1937 Waltrovka výrobu automobilů zastavila – v té době byla už největší továrnou na letecké motory v Evropě. Za nacistické okupace proslula i v Německu svou vysokou technickou úrovní a sloužila proto válečné výrobě. Po válce byla firma přejmenována na Motorlet.

V červenci 2008 koupila firmu, znovu přejmenovanou na Walter Engines, americká společnost GE Aviation, která je součástí koncernu General Electric. Výroba byla přesunuta do Letňan a z jinonického areálu někdejší Waltrovky vyrostl komplex kancelářských a obytných budov doplněný rekreační zónou.

A v únoru 2021 oznámila investiční skupina Penta, která už dříve vybudovala na pozemcích bývalé továrny na letecké motory komplex Waltrovka, že v pražských Jinonicích postaví projekt Nová Waltrovka. Dvě kancelářské budovy, 400 bytů, obchody a hotel by měly být hotové do pěti let. (mk)

Bohumil Kučera (22. 3. 1874, Semily – 16. 4. 1921, Praha) PhDr. Bohumil Kučera, nepochybně nejtalentovanější český fyzik první čtvrtiny 20. století, vykonal pro českou vědu velmi mnoho, ačkoliv se dočkal pouhých sedmačtyřiceti let života, čili vědecké tvůrčí činnosti mohl věnovat pouhé dvě desítky let, z nichž ještě musíme nejméně polovinu odečíst na rozsáhlou pedagogickou činnost profesora experimentální fyziky Univerzity Karlovy a ředitele tamního velkého Fyzikálního ústavu.

Napsal přibližně čtyřicet velkých vědeckých prací a také jeho činnost učitelská byla nevšední, jak o tom svědčí vzpomínky jeho žáků. K nim patřil např. Jaroslav Heyrovský, který navázal na Kučerovy práce z roku 1903 o závislosti povrchového napětí mezi rtutí a elektrolytem na elektrickém napětí mezi nimi. Odtud vedla cesta k objevu dalších zákonů, k vynálezu polarografie a poté do Stockholmu pro Nobelovu cenu za chemii. Kučera ovlivnil řadu studentů, mezi něž se řadí také František Běhounek, kterému zprostředkoval studium u Marie Curie-Sklodowské v její laboratoři na Sorbonně.

Od útlého mládí uměl stejně dobře česky jako německy a také se později pohyboval vzhledem ke svému mimořádnému nadání a hlubokému fyzikálnímu a matematickému vzdělání ve vědeckých institucích a na univerzitách v někdejší Rakousko-Uhersku i Německu.

Studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy fyziku, kde byl žákem zakladatele české experimentální fyziky, profesora Vincence Strouhala, poté na polytechnice v Curychu a v roce 1900 se stal asistentem na technice v Darmstadtu. Tam se stal docentem experimentální fyziky v roce 1903 a ještě téhož roku odešel do Prahy k profesoru Strouhalovi, který ovšem záhy poznal, že právě on je jeho nejlepším a nejnadanějším žákem ze všech, které za svého čtyřicetiletého působení poznal. Proto také právě jemu předal funkci ředitele na svém životním díle, jímž byl Fyzikální ústav, který kdysi vybudoval od základního kamene až po největší fyzikální pracoviště v celém tehdejší Rakousku.

Od roku 1905 se Kučera věnoval nově se rodícímu oboru, studiu radioaktivity. Napsal první českou knihu o geometrické optice *Nástin geometrické optiky a základů fotometrie*, jež vyšla v roce 1915, a to v sérii těch největších a nejkvalitnějších knih, zvaných *Sborníky Jednoty českých matematiků a fyziků*, jako svazek 14. o rozsahu 480 stran. Zároveň s Havelkovou *Geometrickou optikou I, II* z let 1955-1956 představuje dodnes vrchol nejen české, ale celosvětové tvorby v tomto oboru. Jako první v Čechách zavádí Kučera moderní jenskou znaménkovou konvenci a na rozdíl od Havelkovy knihy, spějící co nejrychleji k průmyslovým aplikacím, důkladně analyzuje také základní pojmy a zákony celé geometrické optiky, takže pro českého optika představují obě tyto knihy to nejlepší, co může mít k dispozici.

Velké zásluhy má Kučera rovněž o mechaniku, v níž je autorem vysokoškolské učebnice *Základy mechaniky...* z roku 1921, jež patří k vrcholům v tomto oboru, přičemž je to zároveň česká první učebnice, zpracovaná čistě vektorově, čímž zároveň razí nové cesty ve fyzice. Celá řada jeho prací se týká radioaktivity, kde měl významné kontakty s Curieovými v Paříži. Mechaniky se také týká Kučerova část ve druhém vydání Strouhalovy *Mechaniky* věnovaná molekulární mechanice; do téhož oboru patří i jeho obsáhlá studie *Tajemství dalekonosných děl* a další. Rozsáhlé jsou také jeho studie z oblasti elektrodynamiky a hluboké filozofické pojednání *O atomismu*. Své práce psal Kučera česky, menší část, zejména některé původní vědecké práce, také německy. Pro odborníky měly dále ve své době mimořádný význam jeho velmi zasvěcené každoroční referáty.

Zemřel předčasně ve věku sedmačtyřiceti let na nedomykavost chlopní aorty a degeneraci srdce. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

Kučera se jako první v Čechách se hodlal soustředit na radioaktivitu a nukleární fyziku. Byl by pravděpodobně také dokončil Strouhalovo veledílo, přičemž jeho pojetí elektrodynamiky by bylo bývalo jistě jedinečné obsahem i zpracováním.

Kolega prof. PhDr. František Závíška, teoretický fyzik a vysokoškolský pedagog, zhodnotil situaci lapidárně: v době, kdy naše fyzika stála před novými úkoly (po převratu v roce 1918) a před velkou prací organizační, odešel Kučera. Citujme Závíškova slova: „Ztráta muže jeho talentu a významu právě v této době byla pro nás dvojnásob bolestná a na dlouhou dobu nenahraditelná.“ Jeho dílo o optice je tu však natrvalo k dispozici všem, kteří mají hlubší zájem pochopit její základy.

Alexandr Stich (10. 3. 1934, Nitra – 26. 1. 2003, Praha) Alexandr Stich byl český jazykovědec a literární historik, bohemista, od roku 1992 profesor české literatury na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

V letech 1952-1957 na Filozofické fakultě UK vystudoval bohemistiku a slavistiku. Potom působil v Ústavu pro jazyk český, odkud musel odejít v roce 1974. V sedmdesátých a osmdesátých letech pracoval v nakladatelství Československý spisovatel, kde uspořádal několik vydání českých spisovatelů, většinou pod cizím jménem. V roce 1990 se vrátil na Filozofickou fakultu, kde působil až do smrti na Katedře českého jazyka a teorie komunikace. V roce 1991 byl jmenován docentem a o rok později profesorem české literatury.

Inspirativní jazykovědec, který se zásadním způsobem podílel na výchování nové generace bohemistů, za velmi důležité považoval také popularizaci vědeckých poznatků a kultivaci veřejného diskurzu. Proto se také velice rád, pokud mu to politická situace dovozovala, účastnil rozhlasových debat a pořadů, které mu umožňovaly hovořit o bohemistických tématech, jež považoval za podstatná, málo známá či dezinterpretovaná. Od roku 1997 byl také jedním z mála humanitně orientovaných členů Učené společnosti ČR, ustavené roku 1994 s cílem sdružovat významné vědce působící na českém území a podporovat svobodné pěstování vědy a šíření vědeckých poznatků, do níž se ze všech sil snažil otevřít cestu i dalším historikům či filologům a pomáhat tak budovat tolik potřebný dialog mezi přírodovědnými a humanitními obory.

Alexandr Stich se specializoval na zkoumání baroka a jeho literatury a jazyka, dějiny české literatury 19. a počátku 20. století (Karel Havlíček Borovský, František Halas, Jan Neruda), na českou slovo tvorbu a na otázky textologie a editologie.

Alexandr Stich byl nadšeným cyklistou, i ve vyšším věku jezdil po Praze na kole.

Několik dat z historie vědy a techniky

1684, před 340 lety, byla v Soběchlebech u Teplic jezuita založena **první koncentrovaná textilní (vlánská) manufaktura** v Čechách, která ovšem nebyla dlouho v provozu.

1804, před 220 lety, byl v soukenické manufaktuře H. F. Hopfa a J. G. Bräunliche v Brně dán do provozu **první spřádací stroj na vlnu v českých zemích**. První strojní přádelna vlny vznikla v roce 1807 také v Brně.

1814, před 210 lety, mlynář Jakub Kuchařka z Podedvorského Mlýna na vlachobřezanském panství sestrojil **čističku na obilí**. V témže roce se poprvé v českých zemích uplatnil **parní stroj**, a to v průmyslové výrobě v soukenické továrně Ch. Wünsche v Brně.

1834, před 195 lety, v Novém Světě u Jablonce nad Nisou byla zřízena při strojní přádelně bavlny J. Herziga **první mechanická tkalcovna bavlny** v českých zemích.

6. 4. 1849, před 175 lety, zemřel **Jan Svatopluk Presl**, jeden z nejvýznamnějších českých přírodovědců 19. století (* 4. 9. 1791).

1854, před 170 lety, Ing. Čeněk Daněk založil v Praze-Karlíně strojírenskou **továrnu na výrobu cukrovarnického zařízení**.

26. 3. 1869, před 155 lety, se narodil **Svojmír Mikulík**, autor těsnopisné soustavy Heroutovy-Mikulíkovy († 27. 5. 1952).

29. 3. 1869, před 155 lety, se narodil **Aleš Hrdlička**, antropolog († 5. 9. 1943).

18. 4. 1869, před 155 lety, byl potvrzen **statut České polytechniky**, později ČVUT.

14. 3. 1879, před 145 lety, se narodil **Albert Einstein**, německý fyzik, jeden ze zakladatelů moderní fyziky († 18. 4. 1955).

1884, před 140 lety, podnikatel a vynálezce **František Křižík**, jehož patent z roku 1879 na podstatné zdokonalení obloukových lamp byl oceněn 1. cenou na elektrotechnické výstavě v Paříži, přenesl z Plzně do Prahy svou firmu na výrobu obloukových lamp a položil tím **základy elektrotechnické výroby v Praze**. Již roku 1881 zazářila Křižíkova obloukovka v Praze při slavnostním osvětlení za návštěvy korunního prince Rudolfa a příštího roku bylo užito obloukových lamp k osvětlení Národního divadla.

5. 3. 1969, před 55 lety, byla založena **Genealogická a heraldická společnost**.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Nové větrné elektrárny v ČR

V České republice bylo loni postaveno pět nových větrných elektráren s výkonem 13,3 megawattu (MW), takové zdroje vznikly poprvé od roku 2019. Celkově se počet větrných elektráren v ČR zvýšil na 345 s celkovým výkonem 352 MW. Vyplývá to z údajů Komory obnovitelných zdrojů energie (OZE). Česko v rozvoji větrné energetiky výrazně zaostává za některými okolními státy, podíl větru na celkové spotřebě nyní činí kolem jednoho procenta. Celkový instalovaný výkon odpovídá asi třetině výkonu největší české uhelné elektrárny v Počeradech. Největší větrná elektrárna v ČR byla loni postavena v Jívové na Olomoucku, další vznikly na Svitavsku, Karlovarsku, Bruntálsku a na Opavsku. Některé zdroje ovšem budou postupně plně připojovány do sítě až letos.

Výstavba větrných elektráren v Česku často naráží na odpor obyvatel obcí. Řadu zamýšlených projektů v předchozích letech zastavily právě protesty místních obyvatel. Zástupci oboru si dlouhodobě stěžují také na komplikace v povolovacích procesech.

Snížení emisí do roku 2040 o 90 procent je nesplnitelný cíl

Návrh Evropské komise (EK) snížit emise do roku 2040 o 90 procent je podle zástupců energeticky náročných odvětví českého průmyslu nesplnitelný a bude snižovat konkurenceschopnost českých firem na světovém trhu. Zástupci odvětví to uvedli v tiskové zprávě. Návrh podle nich vychází z nerealistických předpokladů a opomíjí skutečnost, že v EU zatím nejsou podmínky nezbytné pro investice do zelené transformace průmyslu v jednotlivých zemích. Někteří zástupci průmyslu a podnikatelů loni na podzim upozorňovali, že konkurenceschopnost negativně ovlivní zvýšení regulované složky cen energií.

Pro ČR jako zemi s vysokým podílem průmyslu na HDP by podle zástupců firem byly dopady zvláště negativní a dotkly by se krom jiného výroby ocele, vápna, skla, keramiky, papíru, cementu, cihel či chemického průmyslu. „České firmy připravují řadu projektů na snížení emisí. Návrh (Ev-

ropské) komise ale de facto znamená dekarbonizaci průmyslu o deset let dříve, než bylo původně zamýšleno, a to v situaci, kdy v řadě odvětví zatím ještě neexistuje technologie bezemisní výroby," řekl Roman Blažiček, jednatel společnosti Lasselsberger, výrobce obkladů a dlažby.

Nový způsob recyklace PET lahví

Výzkumníci z elektrotechnické fakulty ČVUT v Praze ve spolupráci s odborníky z VŠCHT vymysleli způsob, jak z PET lahví vyrobit elektrosoučástky. A to šetrně k životnímu prostředí. Takzvané desky plošných spojů by se mohly tisknout na 3D tiskárně. Tým teď žádá o grant Technologické agentury, aby mohl pokračovat ve vývoji.

V roce 2021 bylo celosvětově vyprodukováno 57,4 miliónu tun elektronického odpadu. Ročně ho v průměru přibývají zhruba dva milióny tun. Přitom jen sotva pětina odpadu se sbírá a řádně recykluje.

Cílem výzkumníků z Katedry elektrotechnologie Fakulty elektrotechnické ČVUT a Ústavu polymerů Vysoké školy chemicko-technologické je připravit alternativní proces výroby elektronických komponentů, který bude šetrnější k životnímu prostředí. „Naším cílem je nejen již při výrobě eliminovat materiály, které nejdou recyklovat, ale připravit a otestovat celý alternativní proces výroby elektroniky, který bude šetrnější k životnímu prostředí. Pro výrobu nosného substrátu je možné využít polymerní látky, které se používají mimo jiné při 3D tisku, například PET. Těmi, po jejich vhodné modifikaci pro zajištění požadavků pro elektronické výrobky, nahradíme epoxidovou pryskyřici," popsal Petr Veselý z ČVUT v Praze hlavní cíle výzkumu.

Až deset procent elektronického odpadu totiž tvoří desky plošných spojů, které jsou základním stavebním kamenem pro většinu elektronických zařízení. Na výrobu izolačního substrátu se používá právě epoxidová pryskyřice vyztužená skelnými vlákny, obsahující další, poměrně toxické látky, které slouží jako retardéry hoření. Jde ale o prakticky nerecyklovatelný materiál, z vysloužilých desek plošných spojů tedy většinou lze znovu použít pouze kovy.

„Naším úkolem je právě vývoj a výroba strun pro 3D tisk, které budou mít vhodné vlastnosti pro výrobu nosných substrátů. Ty bude zároveň možné použít po skončení jejich životnosti jako vstupní surovinu pro opětovnou výrobu tiskové struny," dodal Jonáš Uříčář, student Vysoké školy chemicko-technologické zapojený do projektu.

Podle Petra Veselého přináší zapojení technologie 3D tisku kromě environmentální stránky také možnost pružné reakce na případné změny návrhu výrobku a proces výroby značně zjednodušuje. „Tím se stává ideálním například pro výrobu prototypů či menších výrobních sérií, kde lze předpokládat i významné snížení výrobní ceny," doplnil Veselý.

Cílem výzkumu je podle odborníků také posunout vývoj tohoto řešení směrem k velkosériové výrobě a širšímu využití v průmyslové praxi. Zatím výzkumníci z ČVUT a VŠCHT technologií testují na jednovrstvých deskách plošných spojů.

Statistický průzkum českých domácností

Český statistický úřad (ČSÚ) zahájil každoroční průzkum s cílem zjistit aktuální údaje o příjmech a životních pod-

mínkách domácností. Do 23. června jich tazatelé navštíví přes 11 500 po celé zemi. Tři čtvrtiny respondentů, kteří se do průzkumu zapojí, spolupracují se statistiky dlouhodobě. Nově bude osloveno 4 750 náhodně vybraných domácností.

Průzkum nazvaný Životní podmínky organizuje ČSÚ od roku 2005. Jeho cílem je zjistit aktuální údaje o sociální a ekonomické situaci českých domácností a získat tak mimo jiné data pro výpočet ukazatelů peněžní a materiální chudoby.

Výsledky za rok 2023 představí statistici na konci letošního února. Mimo jiné z nich vyplyne, jaká je výše příjmů českých domácností, jaké jsou jejich výdaje nebo jaká je v Česku míra ohrožení příjmovou chudobou a výše materiální a sociální deprivace.

Biliónové investice do dekarbonizace

Investice do dekarbonizace, tedy snižování uhlíkové stopy českého průmyslu, vyjdou do roku 2030 přibližně na 3,5 biliónu korun. Většinu peněz by měli zajistit soukromí investoři, stát proto musí pro ně rychle zajistit stabilní investiční prostředí. Při odborné debatě o vývoji energetiky v ČR to uvedl vrchní ředitel Sekce ochrany klimatu Ministerstva životního prostředí (MŽP) Petr Holub. Spolu s dalšími experty se shodl na tom, že dekarbonizace je nevratný proces, který nezastaví ani případné politické změny. S biliónovými investicemi počítají i státní strategické plány v čele s Národním energeticko-klimatickým plánem (NKEP). Zhruba dva bilióny korun by podle Holuba měli zajistit soukromí investoři, zbylou část by měla pokrýt veřejná podpora.

Hlavním strategickým dokumentem pro další pokračování dekarbonizace v ČR bude Národní energeticko-klimatický plán. Dokument má definovat cestu Česka k dekarbonizované a moderní energetice. Loňský návrh NKEP počítal s tím, že růst podílu obnovitelných zdrojů by měla táhnout zejména solární a větrná energetika. Plán také potvrdil odklon ČR od spalování uhlí do roku 2033. Upravený plán by měl být hotový do léta.

Češi omezili vytápění svých domácností

Téměř 40 procent Čechů v současné zimě kvůli vysokým cenám energií snížilo teplotu ve své domácnosti. Nejčastěji v takovém případě omezili vytápění až o tři stupně Celsia. Více než dvě třetiny lidí v současnosti preferují doma teplotu kolem 20 až 22 stupňů. O investici do úspornějších zdrojů vytápění i přesto uvažuje jen pětina Čechů. Vyplyvá to z průzkumu agentury Ipsos pro společnost Stiebel Eltron. Loni v Česku klesla spotřeba tepla meziročně o šest procent, vliv mělo i počasí.

Hlavním důvodem k omezení vytápění jsou podle autorů průzkumu jednoznačně ceny energií, kvůli kterým si mnoho domácností nemůže dovolit doma topit tak moc jako v minulosti. Více než dvě třetiny domácností tak nyní podle průzkumu preferuje v obytných místnostech teplotu mezi 20 až 22 stupni. Na vyšší teplotu si pak doma topí kolem 23 procent dotázaných. Podle odborníků je ideální teplota v domácnosti kolem 22 stupňů. Z té však podle průzkumu muselo slevit kolem 40 procent lidí. Část domácností proto zvažuje, zda kvůli vysokým cenám energií

zůstane u stávajícího způsobu vytápění. Kolem 19 procent respondentů v průzkumu uvedlo, že přemýšlí o investici do úspornějšího zdroje, nejčastěji tepelného čerpadla a dále pak modernějšího plynového kotle. Bezmála 40 procent lidí však podle průzkumu váhá.

Postupující dekarbonizace v českých firmách

Více než polovina českých firem, konkrétně 53 procent, už podnikla konkrétní kroky vedoucí ke snížení uhlíkové stopy. Třetina z nich už sestavila strategii vedoucí k dekarbonizaci nebo si začala alespoň svou uhlíkovou stopu měřit. Až pětinu podniků však od zavádění ekologických opatření odrazují nižší výnosy. Vyplývá to z průzkumu společnosti CEO Survey z minulého roku.

35 procent firem se domnívá, že jejich byznysu se dekarbonizace netýká. To je výrazný pokles oproti roku 2022, kdy stejnou odpověď zastávalo 45 procent respondentů. Hlavní motivací ke změnám bývá vlastní přesvědčení vedení firmy, 17 procent mluví o růstu poptávky a 13 procent firem zavádí opatření, aby se vyhnula novým regulacím. Právě složitost právních předpisů a neustále nové legislativní požadavky jsou považovány za největší brzdu dekarbonizace. Stejný názor převládá i v dalších zemích Evropy.

Česko bude do roku 2030 získávat třetinu energie z obnovitelných zdrojů

Ministerstvo životního prostředí (MŽP) aktualizovalo dokument Politika ochrany klimatu (POK), podle kterého do roku 2030 bude Česko získávat třetinu energie z obnovitelných zdrojů a spotřebu sníží o pětinu. Ministerstvo to uvedlo v tiskové zprávě. K dokumentu mohou vyjadřovat ostatní ministerstva a odborová sdružení v připomínkovém řízení. Cílem ČR je do roku 2030 snížit emise skleníkových plynů alespoň o 55 procent ve srovnání s rokem 1990. Dosáhnout toho má země díky rozvoji obnovitelných zdrojů energie, úsporám energie a útlumu fosilní energetiky, včetně úplného ukončení těžby a spalování uhlí pro výrobu elektřiny a tepla do roku 2033, uvedl úřad.

Ministerstvo nově do POK zahrnuje cíl dosažení klimatické neutrality České republiky do roku 2050. Hlavním nástrojem bude podle něj rozvoj obnovitelných zdrojů energie a zvyšování energetické účinnosti. Tedy navýšit jejich podíl na konečné spotřebě energie na nejméně 30 procent a snížit konečnou spotřebu energie přibližně o 20 procent.

Projektové zadržování vody v Krkonoších

Správa Krkonošského národního parku (KRNAP) dokončila poslední ze tří rozsáhlých projektů na obnovu mokřadů a udržení vody v krajině. V letech 2010-2014 šlo o projekt Stabilizace významných lesních ekosystémů, v období 2014-2015 o projekt Stabilizace vodního režimu a v letech 2021-2023 o projekt nazvaný Revitalizace mokřadů na vybraných plochách. ČTK o tom informovali zástupci Správy KRNAP.

„Význam mokřadů si uvědomujeme, i proto jsme ve snaze zlepšit jejich stav v posledních letech realizovali tři velké projekty,“ sdělil ředitel Správy KRNAP Robin Böh-

nisch. Zachování nebo obnova přirozeného režimu mokřadních stanovišť je podle něj jedním z cílů, které si Správa KRNAP vytyčila. „Dělá nám radost, že ve velmi krátké době je vidět, jak se revitalizované plochy mění. Přepážky a jejich blízké okolí se plní vodou. Záhy pro ukončení prací dochází k obnově mokřadní vegetace. Obvykle už v další sezóně po obnově se stávají domovem hmyzu i obojživelníků,“ uvedl Böhnsch.

Rysi a vlci v Beskydech

V Beskydech žije okolo deseti dospělých rysů plus mláďata a zhruba stejný počet vlků. Občas se tam vyskytuje i medvěd, který dočasně přijde ze Slovenska. Velké šelmy byly počítány v horách stovkou dobrovolníků z takzvaných vlčích a rysích hlídek. Není ale sníc, a tak spíše než počet šelem jen zjistí, kde se zvířata pohybují. Novinářům to v místě migračního území šelem v Ostravici na Frýdecko-Místecku řekli zástupci Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) a Hnutí Duha Šelmy. „Každý jedinec, každá změna znamená docela výrazný pokles v populaci. Největší úmrtnost zvířat je přes zimu,“ řekl ředitel Regionálního pracoviště Moravskoslezského AOPK František Jaskula.

V Beskydech se podle něj pohybují čtyři vlčí smečky. „Vzhledem k velikosti teritorií těch zvířat nemůžeme říct, že jsou to beskydští vlci. Jsou to vlci, kteří přecházejí na slovenskou stranu,“ řekl Jaskula.

Mapování velkých šelem se letos koná po čtyřicáté a je podle Jaskuly velmi důležitou studnicí informací pro to, jak se chovat v praxi. Šelmy například často zahynou při překračování rušných silnic na takzvaných migračních korydorech.

Alpské geny modřínů v Nízkém Jeseníku

Porosty modřínu opadavého v Nízkém Jeseníku obsahují podle vědců výrazný podíl genetického materiálu alpského původu, což v budoucnu může ohrozit populaci této jesenické dřeviny. Nejvyšší míru alpských genetických příměsí odborníci zjistili v oblastech ležících mimo původní areál rozšíření jesenického modřínu a v běžných hospodářských lesích. ČTK to řekl Jan Řezáč z Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti, jehož pracovníci genetickou variabilitu modřínů rostoucích v Nízkém Jeseníku zkoumali pomocí molekulárně genetických metod.

Populace modřínu opadavého v Nízkém Jeseníku a okolí je často považována za místní typ jesenického modřínu, avšak podle zjištění vědců obsahuje poměrně výrazný podíl genetického materiálu alpského původu. „Ve většině z analyzovaných populací stále převažuje původní jesenická genetická linie, zároveň se ale ve všech z nich vyskytují jedinci převážně alpského původu,“ uvedl Řezáč. Příměs cizího genetického materiálu sice podle Řezáče zvyšuje celkovou regionální genetickou diverzitu, zároveň ale vede k postupnému rozmělnění původního genofondu jesenického modřínu.

V Podyjí sčítali netopýry

V patnácti lokalitách národního parku Podyjí a jeho blízkém okolí napočítali 631 jedinců. Zhruba polovinu z celkového počtu tvořil vrápenec malý, který patří mezi kritic-

ky ohrožené druhy. Mezi další druhy patřil například netopýr hvízdavý, netopýr nejmenší či netopýr brvitý. Asi polovinu z celkového počtu tvořil vrápenec malý, který podle zákona o ochraně přírody patří mezi kriticky ohrožené druhy místní fauny. Početnější zastoupení měli letos i netopýr hvízdavý a netopýr nejmenší. Na Znojemsku jsou k nalezení pouze na jednom zimovišti, a to na zřícenině Nový Hrádek u Lukova. Odborníci jich napočítali 139. Oba druhy zimují společně a jsou si velice podobné, v zimujících skupinách je nelze navzájem rozlišit.

Dalším početně zastoupeným druhem byl netopýr brvitý, šlo o osmapadesát sečtených jedinců. Podobně jako vrápenec malý je i tento teplomilný druh vázaný především na rozsáhlé sklepní prostory v teplejší části Znojemska. Posledním početněji zastoupeným druhem byl netopýr černý, těch odborníci napočítali pětadesát. Tento druh osidluje především menší chladná zimoviště charakteru drobných sklípků a štol.

Zajímavostí například je, jak odborníci spící netopýry mezi sebou rozeznávají. Zatímco netopýři skládají křídla podél těla, vrápeni jsou do nich i s hlavou celí zabalení, z „balíčku“ vyčuhují jenom drápkaté nožky, na kterých jsou zavěšení.

Vrápenci i netopýři patří do řádu letouni, což je skupina živočichů, kteří jsou jako jediní ze savců schopni aktivního letu, a to za pomoci předních končetin přeměněných v křídla. Typická je pro ně takzvaná echolokace, která funguje na principu vysílání krátkých sérií vysokofrekvenčních zvuků, které narážejí do předmětů v jejich okolí. Odražené zvukové vlny netopýři zachytávají velkými ušními boltci. Díky této technologii se netopýři i v absolutní tmě snadno orientují v prostoru a získávají potravu, tedy lezoucí i létající hmyz.

Vědci zimující netopýry v Podyjí sčítají pravidelně řadu let. Zaměřují se na úkryty, které tvoří opuštěné nebo málo využívané vinné sklepy, sklepy opuštěných nebo zchátralých budov, ale také sklepy hradů a zámků a v neposlední řadě také přirozené pseudokrasové jeskyně a podzemní prostory. S jedenácti pozorovanými druhy se Podyjí může chlubit pestrým společenstvem zimujících netopýrů. Celkový počet zimujících jedinců je ale ve srovnání s krasovými oblastmi nevelký. Například jen v jeskyni Býčí skála v Moravském krasu každoročně zimuje několik tisíc jedinců.

Gorilí mládě v pražské ZOO má jméno Mobi

Gorilí samička, která se narodila 2. ledna v pražské zoologické zahradě, dostala jméno Mobi. V pavilonu Rezervace Dja ji pokřtil pražský primátor Bohuslav Svoboda (ODS). Matkou mláděte je desetiletá samice Duni a babičkou Moja, první gorila narozená v Česku. Otcem je šestadvacetiletý samec Kisumu.

Mobi je prvním přírůstkem gorilí skupiny obývající pavilon Rezervace Dja. „Vyhrálo jméno Mobi, což v překladu znamená dědička a vyjadřuje to příběh její babičky Moji, první gorily narozené v České republice. Je to naše první mládě v nové rezervaci Dja,“ uvedl ředitel ZOO Miroslav Bobek.

O jméně pro mladou samičku hlasovalo od 19. ledna více než 45 000 lidí na portále iDNES.cz. Desítku návrhů vybrala zoologická zahrada od dětí z afrického Kameru-

nu. „Samička tráví od svého narození veškerý čas se svojí matkou, která ji vůbec nepouští. Evidentně je mláděti velmi dobře. My jsme rádi, že jsme nikdy neměli příležitost ji mít v rukou, neboť Duni ji neodkládá. Je to znamení, že Mobi je v pořádku,“ řekl kurátor savců Pavel Brandl. V dubnu chovatelé očekávají první krůčky malé samičky okolo matky.

V ostravské ZOO se narodilo mládě kriticky ohroženého šimpanze

V ostravské zoologické zahradě se narodilo mládě šimpanze hornoguinejského. Jde o nejohroženější poddruh šimpanze. Mládě kriticky ohroženého lidoopa přivedla na svět stejná samice, která v zahradě porodila své první mládě v roce 2020. Pro ZOO to tehdy byl první přírůstek po deseti letech čekání a šlo o první šimpanzí mládě narozené v moderním Pavilonu evoluce otevřeném v roce 2015. V Ostravě se v posledních čtyřech letech narodila čtyři mláďata šimpanzů, jedno z nich však samice, která již není součástí chovné skupiny, usmrtila nedlouho po narození. Desetičlennou šimpanzí skupinu nyní tvoří dva samci, pět dospělých samic a aktuálně také tři mláďata.

Šimpanz hornoguinejský je nejohroženějším poddruhem šimpanze. Žije v lesnatých savanách a v deštných leších západní Afriky, v několika zemích byl již vyhuben.

Husice modrokřídle v ZOO Dvůr Králové

Safari Park Dvůr Králové nad Labem bude koordinovat evropský chovný program husice modrokřídle. V Evropě chová husice modrokřídle jen jedenáct zahrad. ČTK to řekl mluvčí dvorské ZOO Michal Štátný.

Safari Park Dvůr Králové se specializuje na Afriku, velmi úspěšný je například v chovu nosorožců, žiraf či antilop. Husice modrokřídle nežijí nikde jinde než na náhorních planinách Etiopie. Jejich stavy se odhadují na 5 000 až 15 000 jedinců. Ohrožuje je především přeměna přírodního prostředí a lov nepůvodními obyvateli. „Situace tohoto druhu není v lidské péči jednoduchá, nejde o mimořádně atraktivní druh. Navíc je tato husice s ohledem na její poměrně temperamentní povahu i docela náročná na chov,“ uvedl zoolog Michal Podhrázský, který bude mít vedení evropského chovného programu na starosti. Populaci husic chovaných v ZOO se bude snažit stabilizovat v co nejpestřejším genetickém složení. „S kolegy ze Safari Parku navíc rozvíjíme nový projekt na ochranu a výzkum husic přímo v Etiopii,“ uvedl.

Safari Park patří Královéhradeckému kraji a jeho aktuálně nejzásadnějším záchranářským projektem je účast v mezinárodním týmu BioRescue, který se pomocí umělých technik reprodukce snaží zachránit druh nosorožce bílého severního.

Samice luskouna v ZOO Praha

První narozeniny samičky luskouna krátkoocasého, pojmenované podle jejího vzhledu Šiška, oslavila pražská zoologická zahrada. Samice se narodila 2. února 2023 a je prvním mládětem tohoto druhu odchovaným v Evropě. ZOO připravila pro návštěvníky program u expozice Indonéská džungle, kterou luskouni obývají.

ARCHEOLOGIE

Objev středověké zemědělské usedlosti ve Vamberku

Archeologové ve Vamberku na Rychnovsku objevili pozůstatky zemědělské usedlosti z přelomu 13. a 14. století. Je to téměř o půl století starší osídlení, než je první písemná zmínka o Vamberku. Nález archeologové učinili při nedávném průzkumu na stavbě obchodního centra na okraji města. Za poslední dobu jde o druhý takto datovaný nález. ČTK to řekla archeoložka rychnovského muzea Martina Beková.

První písemná zmínka o Vamberku je z roku 1341. „Je to důkaz o tom, že už na přelomu 13. a 14. století měl středověký Vamberk rozvinuté zázemí. Nepatrně mladší nález, z první poloviny 14. století, máme nedaleko. Je dva roky starý a jedná se pro změnu o usedlost s hrnčířskými dílnami,“ uvedla Beková.

Archeologové letos objevili nedaleko kruhového objezdu při výjezdu z města směrem na Rychnov nad Kněžnou pozůstatky několika sídelních objektů, které tvořily jeden celek. Jeden z nich měl srubovou konstrukci, opodál byla jáma, které archeologové přisuzují funkci obilného síla. V areálu objevili také množství zlomků keramiky. „Nález lze interpretovat jako osamocenou zemědělskou usedlost, která byla důležitá pro samotný chod městského osídlení,“ řekla Beková.

DOPRAVA

Konkurenční boj v české železniční dopravě

S moderními růžovo-bílými soupravami přímo ve vlastnictví Jihomoravského kraje jezdí dosud po jižní Moravě České dráhy. Letos v prosinci jim končí smlouva. Státního dopravce by chtěli na dvou hlavní regionálních linkách nahradit i dva soukromí konkurenti RegioJet a Arriva. Za čtyři roky provozu si mohou vydělat 2,2 miliardy korun.

V Jihomoravském kraji jsou dnes České dráhy jediným železničním dopravcem. Navíc mohou přijít i o dvě nejlukrativnější tratě, které využívá 70 procent cestujících vlakem a na nichž kraj loni nasadil vlastní moderní soupravy, jež sám pořídil z dotací za zhruba 7 miliard korun. Jde o linky s označením S2 a S3 spojující Letovice s Křenovicemi a Tišnov s Hustopečemi, respektive Židlochovicemi.

„Do tendru na výběr dopravce se přihlásili tři uchazeči,“ sdělila bez bližšího upřesnění mluvčí krajského úřadu Alena Knotková. Jak ovšem redakce iDNES.cz zjistila, třemi zájemci jsou České dráhy, RegioJet a Arriva. Všichni svou přihlášku potvrdili.

„Kraj by chtěl vybrat dopravce, co nejdříve to bude možné. Termín rozhodnutí ale v tuto chvíli nelze zatím ani odhadovat. Hodnotícím kritériem při výběru je nabídková cena,“ doplnila Knotková.

Na jihomoravské tratě míří noví dopravci

V minulém roce hejtmanství rozhodlo, že se po Českých drahách ujme Arriva na konci roku na deset let železnice v jižní části kraje mezi Znojmem a Břeclaví, Veselím nad

Moravou, Hodonínem a slovenskými Vrbovcemi a mezi Zaječím a Hodonínem.

Národní dopravce pak může počítat s dalším provozem svých vlaků na linkách z Brna přes Veselí nad Moravou do Starého Města u Uherského Hradiště, z Brna do Ivančic a Miroslavi, z Brna do Zastávky u Brna, ze Skalice nad Svitavou do Boskovic či z Bzence do Moravského Písku.

RegioJet dosud regionální linky na jižní Moravě neprovozuje.

Obnova ozubnicové trati z Tanvaldu do Kořenova s podporou EU

Na obnovu unikátní ozubnicové trati z Tanvaldu do Kořenova na Jablonecku přispěje Evropská unie. Správa železnic uspěla s žádostí o dotaci z přeshraničního programu Interreg Česko-Polsko, získat by měla bezmála 368 milionů korun, což je 80 procent uznatelných nákladů, uvedla v tiskové zprávě mluvčí Správy železnic Nela Eberl Friebová. Správa železnic teď hledá dodavatele stavby, náklady odhadla na 460 milionů korun bez DPH.

Unikátní ozubnicová trať mezi Tanvaldem a Kořenovem spojuje Jizerské hory a Krkonoše a je nejstrmější železnicí v Česku, předloni oslavila 120 let. Dvanáctikilometrová jednokolejná trať je kulturní památkou, jsou na ní tři úseky s ozubnicí uprostřed koleje, které pomáhají lokomotivám překonat příkré stoupání 58 promile. Podle spolku Zubačka se poslední velká rekonstrukce trati uskutečnila v letech 1958-1962, od té doby se s výjimkou krátkého úseku mezi Desnou-Riedlovou vilou a Dolním Polubným žádné větší práce na trati nedělaly. Trať je ve velmi špatném stavu a obnovu nutně potřebuje, Správa železnic proto loni v listopadu zakázala na trati provoz historických vlaků Zubačky, který platí do ukončení rekonstrukce.

Českým dráhám loni o třetinu stouply výdaje za odškodnění cestujících kvůli zpoždění

České dráhy (ČD) loni cestujícím kvůli zpoždění zaplatily téměř 7,6 milionu korun, meziročně o zhruba 31 procent více. K růstu částky podle mluvčího drah Petra Štáhlavského vedl například vyšší počet cestujících, podpořilo ho i zavedení automatického vyplácení odškodnění bez nutnosti žádosti. Téměř 2,8 milionu korun vyplatil národní dopravce za zpoždění ve vnitrostátní dopravě, přibližně 4,8 milionu v mezistátní dopravě. ČTK to řekl mluvčí ČD Petr Štáhlavský.

Podle nařízení Evropské unie o právech a povinnostech cestujících v železniční dopravě mají cestující nárok na odškodné při zpoždění vlaku. Při zpoždění 60 a více minut je výše odškodného 25 procent z ceny jízdenky, při větším než dvouhodinovém zpoždění je to 50 procent. Výjimkou je zpoždění způsobené takzvanou vyšší mocí, tedy například vlivem počasí nebo nehodou na železniční. Odškodné se nevyplácí ani v případech, pokud cestující koupil jízdenku v době, kdy byl spoj už zpožděný.

Dopravci mají rovněž povinnost pomoci cestujícím, když jim kvůli předchozímu zpoždění ujede navazující spoj. V takovém případě musí dopravce zajistit jízdu do cílové stanice jiným směrem, náhradní dopravou jako třeba taxi nebo musí pro cestující zajistit ubytování.

Nový úřad zrychlí výstavbu dálnic

Přípravu a stavbu velké dopravní a energetické infrastruktury, jako jsou například dálnice, železnice nebo velké elektrárny, začal od letošního roku řešit nově vzniklý Dopravní a energetický stavební úřad (DESÚ). Jeho cílem je zrychlit stavební řízení klíčových projektů, u některých projektů by to mohlo být až o dva roky. Novinářům to řekli ministr dopravy Martin Kupka (ODS) a ředitel nového úřadu Martin Kozák.

V současnosti má úřad 60 zaměstnanců, do budoucna se počítá se 108. „Smyslem DESÚ je v případě specifických a náročných staveb soustředit výkon stavebních agend pod jeden státní úřad. To přináší větší specializaci, sdílení znalostí, zkušeností a kapacit. Výsledkem má být rychlejší a odbornější rozhodování o významných či specifických stavbách dopravní, energetické a průmyslové infrastruktury,“ uvedl Kupka.

Nový úřad tak od začátku roku působí jako prvostupňový stavební úřad pro vyhrazené strategické a rozsáhlejší liniové stavby. Konkrétně jde například o stavby dálnic a drah, civilní letecké stavby, velké výrobní elektrárny s výkonem nad 100 megawattů, stavby v areálu jaderného zařízení či stavby přenosové a přepravní soustavy.

Partnerská smlouva Kiwi.com s Ryanaiem

Český prodejce letenek Kiwi.com uzavřel strategické partnerství s irským nízkonákladovým dopravcem Ryanair, oznámily firmy ve společné tiskové zprávě. K dohodě přistoupily poté, co se setkávaly u soudů nejen v Česku, ale například i ve Španělsku. Dosud byl Ryanair proti tomu, aby Kiwi.com nabízelo letenky na jeho lety přes svůj web, díky partnerství už je to možné.

Prodejce má nyní přímý přístup k informacím o cenách letů a doprovodných služeb, které letecká společnost nabízí. Zároveň díky svým technologiím dokáže Kiwi.com nabídnout kombinaci letů či virtuální propojování letů, což při nákupu přímo u Ryanairu nejde. U něj lze koupit jednu letenku pouze na jeden konkrétní let. Díky partnerství má být také zřejmé, jak získá zákazník odškodnění za zpožděné či zrušené lety, protože se obě strany zavázaly k jednotnému postupu.

Podstata fungování Kiwi.com je založena na tom, že přeprodává letenky různých leteckých společností, i nespolupracujících. Na trhu je od roku 2012, po celém světě firma založená v Brně zaměstnává přes 1 200 lidí.

Expanze brněnského letiště

Brněnské letiště loni odbavilo rekordní počet cestujících, a to 686 867. Dosavadní rekord z roku 2011 byl o 128 tisíc cestujících nižší, uvedla v tiskové zprávě mediální zástupkyně firmy Letiště Brno Karolina Gnědin. Důvodem byla především rekordní letní sezóna, z Brna létalo více charterů než v minulosti. Pravidelné linky fungovaly loni dvě – celoroční do Londýna a sezónní do italského Bergama.

Druhé největší regionální letiště v Česku v Ostravě loni odbavilo 342 932 cestujících. Z Brna se v létě létalo do devěťadvaceti destinací. Nejžádanějším letoviskem byla turecká Antalya, následovaly egyptské Marsa Alam, bulharský Burgas a egyptská Hurgada. „Loňský rok byl pro nás bezpochyby přelomový a dokazuje, že lidé cestují z Brna rádi a letiště si mezi nimi našlo své místo. Nabídka destinací, kam se lze z Brna letecky podívat, neustále narůstá a věřím tomu, že v podobném duchu budeme pokračovat i v letošním roce,“ uvedl člen představenstva Letiště Brno Jiří Filip.

UDALOSTI

Novela trestného zákona

Národná rada Slovenskej republiky dňa 8. februára 2024 schválila novelu Trestného zákona, ktorá vychádza z dielne Ministerstva spravodlivosti SR. Za návrh vlády hlasovalo 78 poslancov. Nové ustanovenia trestného zákona vstúpia do platnosti 15. marca 2024. Súčasne sa očakáva, že do 20. marca 2024 zanikne Úrad špeciálnej prokuratúry ako samostatná organizačná jednotka Generálnej prokuratúry SR, ktorá bude naďalej vykonávať jeho funkcie. Nová legislatíva všeobecne redukuje vysoké tresty, ktoré sa od roku 2006 pohybovali medzi najvyššími v rámci krajín Európskej únie. Nádej opozície teraz spočíva v prezidentke Zuzane Čaputovej. Prezidentka má právo na veto a návrat zákona späť do parlamentu. Ďalšou možnosťou je jeho podpísanie s nádejou, že Ústavný súd pozastaví jeho účinnosť.

Prezidentka nedávno na sociálnej sieti oznámila, že urobí všetko, čo je v jej moci, aby novela Trestného zákona „nikdy nenadobudla platnosť“. Hoci konkrétne nešpecifikovala svoje ďalšie kroky, je pravdepodobné, že zákon podpíše a následne ho napadne na Ústavnom súde. Takýto postup by mohol vyvolať politickú kritiku, že s ním súhlasí, pretože inak by ho nepodpísala. Prezidentka však môže

týmto spôsobom ušetriť čas ústavným sudcom, ktorí budú mať na vybavenie podania takmer päť týždňov. Bude na nich, či pozastavia účinnosť celej novely, alebo len niektorých jej častí. Ak Zuzana Čaputová zákon nepodpíše, môže ho vetovať ako celok. V takom prípade bude na parlamente, či prelomí veto a schváli novelu Trestného zákona v pôvodnej forme. Na zrušenie veta je potrebných aspoň 76 hlasov, pričom koalícia má 79. Prezidentka môže zákon vrátiť aj s pripomienkami. Parlament by potom o nich hlasoval. Koalícia už naznačila, že by niektoré z týchto pripomienok mohla akceptovať.

V posledných dňoch sa najviac diskutovalo o skrátení premlčacej lehoty z 20 na 10 rokov pri trestnom čine znásilnenia. Vládna väčšina za to čelila ostrým kritikám. Niektorí koalíční politici už prejavili otvorenosť k diskusii, ak prezidentka vráti zákon s pripomienkami.

Mimoriadnu schôdzu k odvolaniu ministerky kultúry Šimkovičovej sa nepodarilo otvoriť

Mimoriadna schôdza Národnej rady SR s cieľom odvolať ministerku kultúry Martinu Šimkovičovou (nom. SNS) zlyhala aj po štvrtýkrát. Hnutie Progresívne Slovensko (PS) a strana Sloboda a Solidarita (SaS) predložili návrh na odvolanie Šimkovičovej, zdôvodnili ho neschopnosťou

Martina Šimkovičová

ministerky. Podľa nich Šimkovičová šíri nenávisť a má slabé pochopenie pre problematiku v jej rezorte.

„Ministerka kultúry vracia svojou rétorikou, krokmi a zámermi rezort kultúry minimálne 30 rokov dozadu. Kultúrnu doménu štátu chápe predovšetkým ako »kultúru slovenského ľudu«, ktorá má byť »slovenská a žiadna iná« a odmieta »zmiešavanie iných kultúr«,“ tvrdia opoziční poslanci v ich návrhu. Taktiež zdôraznili, že petíciu za odvolanie ministerky podpísalo 188 848 ľudí, čím sa stala jednou z najúspešnejších verejných podpisových akcií v histórii Slovenska.

Opoziční poslanci poukazujú na nedostatok odbornosti u Šimkovičovej, jej absenciu skúseností v oblasti kultúry, nedostatok profesionálneho pôsobenia a absenciu riadiacich skúseností. Kritizujú jej nedostatok odbornej vízie pre rezort a absenciu diskusie so špecialistami a zástupcami rezortu. „Mnohé jej rozhodnutia sú v rozpore s existujúcimi strategickými dokumentmi ministerstva kultúry a vládou schváleným materiálom Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu 2030,“ uvádza sa v návrhu.

Opozícia tiež dodáva, že spôsob, akým ministerka komunikuje, je nevhodný a „urážlivý voči mnohým a voči kultúre samotnej“. Podľa poslankyne Martiny Holečkovej (KDH) je odmietnutie diskusie o odvolaní Šimkovičovej najlepším príkladom neschopnosti vládnej koalície vysvetliť svoje kroky verejnosti. Poslanci PS a SaS predložili návrh na odvolanie ministerky dvakrát, pretože prvýkrát nepredložili dostatočný počet podpisov, chýbali im dva. Tento krok vysvetlili ako administratívny omyl.

Občianske protesty pokračujú

V Bratislave sa konal ďalší zo série protestov, tentokrát priamo pred budovou parlamentu, smerovaný proti legislatívnym opatreniam koalície a zmenám v trestnej politike. Na rozdiel od predchádzajúcich akcií organizovaných opozičnými stranami PS, KDH a SaS sa podujatie konalo pred vstupom do parlamentu. Opozícia sa podarilo privolať tisíce ľudí k parlamentu, organizátori odhadujú účasť na približne 18-tisíc ľudí. Počasie bolo priaznivé, teplota sa pohybovala okolo 12 stupňov Celzia počas celého zhromaždenia. Demonstranti niesli rôznorodé transparenty protestujúce proti vláde Roberta Fica, vlajky Slovenska a Európskej únie a skandovali heslá ako „dost Fica“, „hanba“ a „vylezte zbabelci“.

Moderátorom podujatia bol Ludwig Bagin. Prvým rečníkom, ktorý vystúpil na pódium, bol predseda KDH Milan Majerský. Jeho príchod na pódium vyvolal zmiešané reakcie davu a jeho prejav bol veľmi stručný. Majerský opakovane kritizoval, že akcie sa vzdialili od ich pôvodného cieľa. Majerský členom koalície vytkol, že im podhodili „kus plesnivej salámy“. Odkazoval tým na údajne nedostatočné zmeny v pripravovanej novele. „Toto sa nedá napraviť. Nech vláda robí čokoľvek, stále ruší Úrad špeciálnej prokuratúry, stále znižuje premlčacie lehoty, stále znižuje tresty za korupciu,“ vytkol šéf KDH.

Miesto na pódiu získala aj bývalá ministerka spravodlivosti Mária Kolíková (SaS), ktorá pripomenula, že predseda vlády pred parlamentnými voľbami v septembri nesľuboval zrušenie špeciálnej prokuratúry. Podpredsedníčka PS Lucia Plaváková sa zamerala na pochybnosti o skutočnom záujme koalície o ľudské práva, ako tvrdia pri obhajobe svojich opatrení. Podľa nej koalícia pripravovala zmeny týchto zákonov na stretnutí v loveckej chate, „aby si zabezpečili beztrietnosť“.

Bývalý minister školstva a jeden z hlavných adeptov na post šéfa SaS Branislav Gröhlíng prisľúbil, že ak koalícia prelomí veto prezidentky, opäť sa zorganizujú protesty. Sériu vystúpení zhruba po hodine uzatvoril predseda najsilnejšej opozičnej strany PS Michal Šimečka.

Slovensko plánuje obnoviť vzdušnú obranu

Slovenská vláda uvažuje o akvizícii ďalších štyroch bojových lietadiel F-16 od Spojených štátov. To by znamenalo, že v priebehu nasledujúcich rokov by mala k dispozícii celkovo 18 týchto lietadiel. V prípade, že by došlo k rozšíreniu objednávky, rezort obrany by sa musel vyrovnáť s ďalšími nákladmi v stovkách miliónov eur. Táto diskusia sa začína v dobe, keď ešte nie je zabezpečené vhodné miesto na pristátie pre nové stroje. „Môže dôjsť k diskusii o posilnení krídla F-16 zo štrnástich možno na osemnásť,“ uviedol minister obrany Robert Kaliňák zo strany Smer. V prípade zvýšenia počtu bojových lietadiel by krajina musela zohnať ďalších približne pol miliardy dolárov, čo predstavuje približne štvrtinu celkového ročného obranného rozpočtu Slovenska.

Pôvodná dohoda na 14 stíhačkách F-16 C/D Block 70 z amerického výrobného závodu bola uzavretá koncom roku 2018 a ich cena bola stanovená na 1,6 miliardy dolárov. Kaliňákove aktuálne vyhlásenia prichádzajú krátko po tom, čo uznal, že pravdepodobne nebude možné zrekon-

štruovať strategické vojenské letisko Sliač, kde by tieto lietadlá mali pristávať, ani v tomto roku. „Aj keď budeme naďalej pokračovať v najvyššom tempe, aj keď to zrýchlime, keď sa o to začneme starať. Pretože predchádzajúca vláda sa nestarala, tak teoreticky môžeme začať v lete,“ dodal Kaliňák. V roku 2019 prisľúbil vtedajší minister obrany Peter Gajdoš (nominant SNS), že rekonštrukcia letiska Sliač bude hotová do roku 2022. Média však upozornili na interný dokument z ministerstva obrany, ktorý naznačuje, že existujú vážne pochybnosti o schopnosti Slovenska pripraviť letiskovú základňu Sliač na nové stíhačky do roku 2024. Vtedajší minister Jaroslav Naď síce navonok predstieral, že všetko ide podľa plánu, ale z dokumentu vyplýva, že vnútorné kruhy rezortu považovali nepripravenosť letiska za výrazné zlyhanie. „Projekt bol vládou Petra Pellegriniho absolútne zanedbaný a my sme mali tri roky na to, aby sme pripravili všetku dokumentáciu a realizovali všetky stavebné kroky,“ argumentoval ex-minister Naď.

Rezort obrany uvažuje o možnosti umiestniť nové stroje na letisku v Kuchyni na Záhorí. Avšak táto lokalita sa javí ako nevhodná, pretože by tu mohlo dôjsť k interferencii s koridormi civilných letísk vo Viedni a v Bratislave. Okrem toho by sa do Kuchyne museli presunúť piloti a technický personál zo Zvolena.

Ozbrojené sily SR očakávajú dodanie prvých troch stíhačiek F-16 už čoskoro. „V roku 2024 budú dodané tri stíhacie lietadlá F-16, a to v druhom kvartáli roka,“ uviedlo ministerstvo a potvrdilo, že sa jedná o konečný počet. Zvýšenie počtu F-16 nie je prvým významným obchodom s Američanmi, o ktorom hovorí minister. Len nedávno verejne oznámil, že Slovensko aktuálne vedie rokovania s USA o dodávke systémov protivzdušnej obrany (PVO) Patriot. „Nemôžeme ostať len pri tom, že budeme chrániť len strategické ciele [...] Ale je nevyhnutné, aby každý občan mal túto ochranu, tento dáždňik, pretože on si platí dane na ministerstvo obrany,“ argumentoval Kaliňák. Ak by minister plánoval pokryť celé Slovensko týmito systémami, štyri komplety Patriot by mohli zafarbiť rozpočet približne vo výške štyroch miliárd eur. Na ich financovanie chce minister Kaliňák využiť 700-miliónovú zľavu od USA, ktorá bola prisľúbená v súvislosti s darovaním migov Ukrajine. Nie je momentálne známe stanovisko USA.

Danko ohlásil kandidatúru za prezidenta

Podpredseda Národnej rady (NR) SR a šéf SNS Andrej Danko je pripravený byť v prípade úspechu vo voľbách prezidentom súčasnej koalície. Uviedol to na tlačovej kon-

ferencii 29. januára. Považuje za politickú chybu, že sa premiér Robert Fico (Smer) rozhodol nepostaviť na čelo prezidentských volieb ako kandidát koalície. Petičný výbor odovzdal 20-tisíc podpisov, čím splnil podmienky na kandidatúru. „Kandidujem na prezidenta preto, aby som naplnil svoje politické ambície,“ dodal.

Danko ďalej uviedol, že jeho kandidatúra je motivovaná podporou voličov strany SNS, ktorých by nerád zanechal v sklamaní. „A to nielen politicky, ale aj v hodnotových otázkach,“ podotkol Danko. Osloviť chce aj voličov Smeru. Danko konštantne kritizuje prezidentskú kandidatúru šéfa Hlasu-SD Petra Pellegriniho. „Prezident musí mať určité hodnoty a pre mňa ich pán Pellegrini nezastáva,“ zdôraznil. Obáva sa, že šéf Hlasu v prezidentskom úrade nebude zastávať záujmy koalície, a naopak, že sa prikloní k liberálnej opozícii, s ktorou koketoval už pred voľbami. „My nemáme možnosť ako Hlas ísť do vlády s opozíciou,“ povedal.

Šéf národnárov začal zbierať podpisy na prezidentskú kandidatúru koncom minulého roka. Predsedníctvo SNS mu v polovici januára vyjadrilo plnú podporu a vyzvalo ho, aby prijal kandidatúru na prezidenta. Dankovu možnú kandidatúru by mohol ohroziť incident z 11. januára, kedy spôsobil dopravnú nehodu a z miesta činu odišiel. Autom narazil do semaforu, ktorý musel byť následne vymenený. Polícia ho ako páchatela vypátrala na základe olejovej škvrny, ktorá viedla do jeho garáže. Danko svoje konanie obhajuje tým, že okrem neho nebol nikto na mieste činu, nikto sa nezranil a nemal s kým spísať zápisnicu. Pokým opozícia volá po jeho odstúpení, koalícia vec považuje za zveličenú.

Ústavný súd k novele Trestného zákona

Ústavný súd Slovenskej republiky (ÚS SR) sa vyjadril k pozastaveniu účinnosti novely Trestného zákona a časti novely Trestného poriadku. Rozhodnutie Ústavného súdu padlo v čase, keď novela ešte nebola oficiálne publikovaná v Zbierke zákonov. ÚS argumentuje, že má právo pozastaviť účinnosť právneho predpisu podľa priamych ustanovení ústavy a nižšia norma mu v tomto nemôže zabrániť. Novela Trestného zákona mala priniesť zmiernenie trestov za korupciu, skrátiť premlčacie lehoty a uprednostniť domáce väzenie ako hlavnú formu trestu pre niektoré trestné činy. Všetky tieto zmeny boli pozastavené na základe rozhodnutia Ústavného súdu, pričom zrušenie Úradu špeciálnej prokuratúry zostáva v platnosti.

Predseda vlády Robert Fico (Smer – SD) verejne vyzval predsedu Ústavného súdu Ivana Fiačana, aby podal demisiu. Jeho argumentom bolo, že médiá s negatívnym postojom k vláde mali informácie o súdnom rozhodnutí skôr ako samotní účastníci konania. Premiér kritizoval spôsob, akým sa rozhodnutie súdu dostalo do verejnosti a vyjadril pochybnosti o profesionálnosti Fiačana vo vedení úradu. Fico povedal, že takéto udalosti sa v histórii Ústavného súdu SR ešte nikdy nestali a ak by mal možnosť, odvolal by Fiačana. Predseda ÚS sa bránil obvineniam z úniku informácií a tvrdil, že incident sa prešetruje. Aj keď sa ospravedlnil za tento únik, odmietol demisiu a bránil integritu Ústavného súdu.

Právni odborníci majú rozdielne názory na rýchlosť, s akou Ústavný súd SR rozhodol o pozastavení niektorých zmien v Trestnom zákone. Napriek tomu sa zhodujú v tom, že odvolať predsedu ÚS by bolo ťažké a takmer nemožné.

Kauza OLaNO a 500 eur pokračuje

Únia Rómov na Slovensku a hnutie Slovensko (predtým OLaNO) sú v spore o sľúbených „volebných 500 eur“, ktoré sľuboval Igor Matovič a jeho strana. František Tanko, predseda občianskeho združenia Únia Rómov na Slovensku, charakterizoval postup Matoviča a Pollákovcov ako organizovanú zločineckú činnosť. „S údivom sledujeme aktivity akože rómskych poslancov Pollákovcov za OLaNO [dnes hnutie Slovensko] ako neustále a systematicky obhajujú nemorálne konanie Matoviča spojené so sľubom 500 eur za hlasy vo voľbách do NR SR v roku 2023,“ uvádza Tanko vo vyhlásení a kritizuje aj Daniela Lipšica a špeciálnu prokuratúru, ktorá podľa neho „nerieši spravodlivosť, ale svoje politické ciele.“ „Z indícií je zjavné, že konanie volebnej korupcie Matoviča a Pollákovcov má charakter organizovanej zločineckej skupiny, ktorá sa dopustila protiprávneho konania a takéto trestné činy spadali do priamej kompetencie špeciálnej prokuratúry,“ dodal.

Tanko tvrdí, že Matovič dostal vyplatených 30 miliónov eur za posledné dve volebné obdobia hlavne vďaka hlasom tisícov Rómov, a preto ho naliehavo vyzval, aby splnil sľubovaný volebný bonus vo výške 500 eur pre Rómov. „V ostatných voľbách by sa ani nedostal do parlamentu, keby neoklamal svojich rómskych voličov sľubom 500 eur. Matovič vládne týmto peniazom, OLaNO je strana pár ľudí, nemá skoro žiadne náklady na činnosť, tak nech sa rozdelí z týchto peňazí,“ uzavrel Tanko.

Ludovít Makó je obvinený z brania úplatkov

Národná kriminálna agentúra (NAKA) obvinila Ľudovíta Makóa, známeho kajúcnika, z podozrenia z prijatia veľkých úplatkov. K tým sa však nepriznal. Podľa obvinenia sa má jednať o dvanásť prípadov úplatkov, ktoré majú dosahovať desiatky tisíc eur. Tieto činy údajne spáchal ako riaditeľ Kriminálneho úradu Finančnej správy. Makó je známy tým, že poskytol svedectvo v približne osemdesiatich prípadoch, zväčša týkajúcich sa korupcie, v ktorých bol buď svedkom, alebo spolupáchateľom. Spolupracuje s políciou od konca roku 2020, kedy bol zadržaný, a odvtedy sa nachádza na slobode. Jeho advokát, Zoltán Perhács, nesúhlasí s obvineniami: „Môj klient obvinenia kategoricky popiera, vymedzeným skutkom dokonca nerozumie. Sú to výmysly a špekulácie od svedkov, ktorí na neho vymysleli aj predchádzajúci prípad údajnej prípravy vraždy vyšetrovateľa.“ uviedol.

Makó je dôležitým svedkom v niekoľkých významných prípadoch, vrátane kauzy Očistec, kde sú obvinení bývalí šéfovia polície vrátane súčasného poslanca Tibora Gašpara. Na otázku, či bol Makó pod tlakom zo strany nového vedenia polície, aby zmenil svoje výpovede, jeho advokát odpovedal, že zatiaľ nie. Makóovi hrozí 10 až 15 rokov väzenia za nové obvinenia. Ak by sa tieto obvinenia preukázali ako pravdivé, mohlo by to spôsobiť aj revíziu prípadov, kde dostal menšie tresty ako „kajúcnik“.

Predchádzajúce vedenie polície a Úrad špeciálnej prokuratúry zdôrazňovali, že spolupracujúci obvinení by mali priznať všetky svoje zločiny, o ktorých si pamätajú. Jedno z nových obvinení voči Makóvi sa podobá prípadu, ktorý už predtým priznal. Tvrdil, že ako vedúci daňových kriminalistov dostával od Norberta Bödöra desaťtisíc eur mesačne. Malo vraj ísť o „dorovnávanie platu“.

Marian Kočner uspel na Súdnom dvore EÚ

Súdny dvor Európskej únie dospel k záveru, že zverejnenie informácií z mobilných telefónov podnikateľa Mariana Kočnera slovenskými médiami v roku 2019 porušilo jeho právo na súkromie a ochranu osobných údajov. Taktiež konštatoval, že tento čin poškodil jeho dobrú povesť, čo spôsobilo nemajetkovú ujmu. Súdny dvor oznámil, že Kočnerovi bude uhradená náhrada škody vo výške 2 000 eur.

Incident sa týkal údajov z jeho mobilných telefónov, ktoré boli skúmané Europolom v súvislosti s vyšetrovaním vraždy novinára Jána Kuciaka. Súd zistil, že nezákonné spracúvanie údajov, vrátane intímnej komunikácie s jeho partnerkou, ktoré sa dostali k neoprávneným osobám, umožnilo ich zverejnenie v slovenských médiách. V roku 2021 Všeobecný súd Európskej únie zamietol žalobu Kočnera voči Europolu v súvislosti s vyšetrovaním vraždy Jána Kuciaka. Podľa súdu Kočner nedokázal preukázať, že informácie zverejnené v slovenských médiách a jeho zaradenie do „mafianskych zoznamov“ sú dôsledkom činnosti Europolu.

Kočner, ktorý požadoval náhradu vo výške 100 000 eur, podal odvolanie na Súdny dvor EÚ. Súdny dvor v rozsudku konštatoval, že EÚ zavádza režim solidárnej zodpovednosti Europolu a členských štátov, v ktorých došlo k škode v dôsledku nezákonného spracúvania údajov a zrušil rozsudok Všeobecného súdu. Zdôraznil, že na preukázanie tejto zodpovednosti stačí, aby dotknutá osoba dokázala nezákonné spracúvanie údajov, ktoré jej spôsobilo ujmu.

Nesúhlas s vyslaním vojakov na Ukrajinu

V spojitosti so stretnutím lídrov EÚ a NATO, ktoré zorganizoval začiatkom marca 2024 francúzsky prezident Emmanuel Macron, sa diskutovalo o možnom priamom zapojení vojakov európskych alebo iných armád do konfliktu na Ukrajine. Premiér Robert Fico už pred týmto summitom naznačil, že slovenské ozbrojené sily nebudú nasadené na Ukrajinu, podobne ako neskôr uviedli predstavitelia väčšiny európskych krajín. Dôležitý bol hlavne postoj Nemecka. Účasť na konflikte zo strany európskych štátov nevyhlásili iba Estónsko a Litva. Na túto aktuálnu tému zareagovala prieskumná spoločnosť SANEP, ktorá koncom februára uskutočnila prieskum pre televíziu TA3 s vzorkou 1 685 respondentov. Na otázku, či by ľudia súhlasili s priamym zapojením slovenských vojakov do vojny na Ukrajine, 83,7 percenta Slovákov odpovedalo záporným smerom (60,3 percenta odpovedalo nie a 23,4 percenta skôr nie), zatiaľ čo len 14,1 percenta sa vyslovilo za ich nasadenie (6,2 percenta odpovedalo áno a 7,9 percenta skôr áno).

Prieskum tiež zisťoval, čoho sa obyvatelia Slovenska najviac obávajú z pohľadu bezpečnosti. Najväčšiu obavu vyjadřili z rozšírenia konfliktu na Ukrajinu na územie Slovenska (32,6 percenta), nasledovala obava z nárastu utečencov na Slovensku (23,8 percenta), z nárastu vojen vo svete (18,2 percenta) a z energetických kríz (13,1 percenta).

Z prieskumu ďalej vyplýva, že 73 percent Slovákov považuje pomoc EÚ Ukrajine za dostatočnú, zatiaľ čo 19,4 percenta ju považuje za nedostatočnú. Takmer štyri pätiny (78,1 percenta) obyvateľov sa domnieva, že po výrokoch Donalda Trumpa by sa EÚ mala zamerať na vytvorenie európskej armády, pričom 15,4 percenta to nepodporuje.

Sokolská župa rakouská
1010 Wien, Drachengasse 3/5
www.sokol-wien.at
E-mail: sokol@sokol-wien.at

Náčelník:
dr. Thomas FREY-MATERNA
E-mail: materna@aon.at
Tel./fax: ++43 1 604 87 04

Sokol informuje

Jako tělovýchovný spolek
s dlouholetou tradicí Vám
Sokol nabízí sportovní hodiny
vedené školnými vedoucími
s velkou praktickou zkušeností.

Přijďte se podívat,
srdečně Vás zveme!

Náčelnictvo a cvičitelé
Sokolské župy rakouské

Náčelnice: dr. Daniela FREY-MATEROVÁ
Náčelník: Mag. Stanislav ŠTĚRBA

e-mail: jar.hovorka@gmx.at
jednatelka

Sokolský adresář:
www.sokol-wien.com

Česká obec sokolská
Tyršův dům – Újezd 450,
118 01 Praha 1
Tel.: ++420 257 007 111
Fax: ++420 257 320 580
www.sokol.eu

Cvičení rodičů s dětmi

Cvičíme
každý pátek
16:00 – 17:00
Bližší informace:
Mag. I. MÜHLBERGEROVÁ
tel.: 480 49 14

Župní družstvo volejbalu (vedoucí odboru Anton Florián, tel. 01/586 86 86)
23, Anton-Baumgartner-Strasse – kulatá hala Alt-Erlaa

Čtvrtek	19:30 – 21:00	odbíjená (muži)
---------	---------------	-----------------

Župní trénink ve stolním tenise (info: Pavel Vlček, tel. 0680 3107573)
17, Steinergerasse 7 – sokolovna

Středa	19:00 – 21:00	stolní tenis
--------	---------------	--------------

Župní zdravotní cvičení
17, Steinergerasse 7 – sokolovna

Úterý	16:00 – 17:30	ženy a muži
-------	---------------	-------------

Sokol Vídeň I/V
3, Sebastianplatz 3 – tělocvična školy Komenský

Úterý	19:30 –	rekreační volejbal
-------	---------	--------------------

Sokol Vídeň II/XX/XXI

Info: Věra Mottlová, tel./fax: 01/2728326 od 10:00
21, Roda-Roda-Gasse 7

Úterý	18:00 – 21:00	míčové hry (ženy + muži)
-------	---------------	--------------------------

Sokol Vídeň III/XI
3, Sebastianplatz 3 – tělocvična školy Komenský

Čtvrtek	19:00 – 21:00	gymnastika (ženy a muži)
---------	---------------	--------------------------

Sokol Vídeň X
10, Angeligasse 21 – sokolovna
E-mail: sokol-10@chello.at
Tel. a záznamník: 01/600 20 20

Úterý	18:00 – 21:00	stolní tenis
	18:00 – 19:00	showdance Sokol X
	19:00 – 20:00	aerobic Sokol X
	20:00 – 22:00	fotbal Sokol X
Středa	19:00 – 21:00	Volejbal Sokol III
Čtvrtek	09:00 – 10:30	jóga Sokol X
Pátek	15:30 – 19:00	SVS (dorostenci, Sokol V U-17)
	18:00 – 21:00	stolní tenis
	19:00 – 21:00	SVS (Sokol V)

Sokolská jednota Tyrš XII/XV

Info: jar.hovorka@gmx.at, tel. 0699/12 68 12 46
Jednota cvičí v sokolovně 10, Angeligasse 21.

Pondělí	19:30 – 21:00	míčové hry (muži)
Čtvrtek	16:30 – 17:20	rodiče s dětmi a předškolní děti
	17:30 – 18:45	základní sport, gymnastika (žactvo 6-14 let)
	19:30 – 20:30	kondiční a posilovací cvičení na hudbu (ženy + muži)

Sokol Vídeň XVI/XVIII

17, Steinergerasse 7 – sokolovna, tel. 01/480 14 55

Pondělí	16:30 – 17:30	cvičení rodičů s dětmi
	19:00 – 21:00	trénink oddílu stolního tenisu
Úterý	18:00 – 19:30	aerobik (s Kvetkou)
Středa	19:00 – 21:00	trénink oddílu stolního tenisu
Čtvrtek	16:30 – 18:00	florbal žactvo
	19:30 – 21:00	cvičení žen
Pátek	17:15 – 18:30	cvičení žactva
	20:00 – 22:00	cvičení mužů

SOKOL

OHLEDNUTÍ

27. leden 2024

Společný maškarní ples Sokola XVI/XVII a Vlastenecké omladiny.

28. leden 2024

Cvičitelský sbor Sokolské župy Rakouské uspořádal v tělocvičně Steinergerasse tradiční dětský maškarní ples.

AKCE

18. května – 20. května 2024

49. sokolský sraz v Oetzu. Další informace na webu Sokolské župy Švýcarské.

26. května 2024

Mezinárodní sokolský turnaj ve florbalu.

Všesokolský slet 2024

Všesokolské slety jsou tradiční událostí tělocvičné jednoty Sokol. Po šesti letech znovu proběhne sletový týden v Praze od 30. června do 5. července 2024. Nedílnou součástí všesokolských sletů jsou hromadné skladby na stadionu, ale i další akce s kulturním přesahem. Sletového týdne, který zahrnuje sportovní a kulturní akce s tradičním předváděním hromadných skladeb, se zúčastní desítky tisíc cvičenců z Česka i ze zahraničí.

Do příprav je zapojeno na tisíc tělocvičných jednot v Česku a přidají se i ty zahraniční. Do všech projektů v rámci XVII. všesokolského sletu se zapojí skoro sto tisíc sokolů.

Hromadné skladby budou předvádět cvičenci všech věkových kategorií. Zapojí se všech čtrnáct krajů, kde proběhne asi čtyřicet oblastních sletů. 1. září byly v souvislosti se XVII. všesokolským sletem spuštěny webové stránky www.slet2024.cz, kde najdete aktuality.

PŘEDBĚŽNÝ PROGRAM

Vedle předvádění hromadných skladeb jsou součástí sletového týdne další sportovní a kulturní akce. Během zahajovací neděle proběhnou hned tři tradiční slavnostní události včetně velkolepého průvodu Prahou a divadelního představení v Národním divadle.

Premiéra představení *Lucerna* pro slavnostní zahájení XVII. všesokolského sletu se uskutečnila 27. ledna 2024 v Divadle Pod Palmovkou.

30. 6. 2024

• Sletový průvod

Cestu započne v deset hodin dopoledne na Václavském náměstí a projde ulicemi 28. října a Národní, pokračovat bude po Smetanově nábřeží přes Křižovnickou ulici až na náměstí Jana Palacha k Rudolfinu, odkud dojde do svého cíle na Staroměstské náměstí.

• Zahajovací divadelní představení

Národní divadlo

• Mše v chrámu sv. Víta

Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha

Ekumenická mše v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha je tradiční součástí zahájení všesokolského sletu. Poslední

mši celebroidal kardinál Dominik Duka, zazpíval pěvecký sbor Gaudium Praha. Letošní mše začne ve 14:00 hodin.

30. 6. – 3. 7. 2024

• Pódiová vystoupení

Staroměstské náměstí, náměstí Míru, Tyršův dům

Nedílnou součástí všesokolských sletů jsou také pódiová vystoupení sportovců v centru Prahy. Předpokládané lokace jsou Staroměstské náměstí a náměstí Míru, kde pódiová představení proběhnou od 13:30 do 17:30 hodin. Větší skupiny vystoupí na prostranství v Tyršově domě od 18:00 do 20:00 hodin. (Každá skupina vystoupí alespoň dvakrát.)

2. 7. 2024

• Sokol Gala

O2 Aréna

Dvouhodinový program se společenským a kulturním přesahem představí výkvět sokolského výkonnostního a vrcholového sportu. Patnáct tisíc diváků bude moci zhlédnout ukázky osmdesáti tradičních i netradičních sportů od pěti stovek vystupujících včetně zahraničních hostů. Diváci se mohou těšit na hvězdy, kterým bude vévodit bronzový šermíř z olympijských her v Tokiu 2021 Alexander Choupenitch. Součástí programu budou také archivní záběry slavných sokolských sportovců.

4.-5. 7. 2024

• Hromadné skladby

Fotbalový stadion Slavia Praha

Hlavní událostí všesokolského sletu bude předvedení dvánácti hromadných skladeb v pražském Edenu na fotbalovém stadionu Slavie Praha.

5. 7. 2024

• Společenský večer v Tyršově domě

6. 7. 2024

• Zasedání Světového svazu sokolstva v Tyršově domě

Z HISTORIE VŠESOKOLSKÝCH SLETŮ

Za předchůdce všesokolských sletů je považováno veřejné cvičení konané v roce 1867 na Rohanském ostrově, kdy se poprvé cvičilo na hudbu. Oficiálně první všesokolský slet proběhl roku 1882 na Sřeleckém ostrově. Tehdy byl nazýván Jubilejní slavností, protože se konal při příležitosti 20. výročí založení tělocvičného spolku Sokol.

Od druhého sletu konaného v roce 1891 se jej pravidelně zúčastňují i zahraniční cvičenci a hosté, čímž se rychle rozrostl do mezinárodního měřítka. Podobné akce od té doby pořádají i sokolské spolky ve světě, např. americký sokol svůj první slet uspořádal již v roce 1893.

Obvykle se všesokolský slet koná jednou za šest let, byť do jeho pravidelnosti v historii zasáhly totalita a války, během kterých se uskutečnit nemohl nebo byl zakázán (během první světové války, za německé okupace a během celé doby komunistického režimu, kdy jej nahradily spartakiády).

Díky zahraničnímu ústředí sokolů však tradice sletů mohla i nadále pokračovat. Po roce 1948 je Ústředí československého sokolstva pořádalo ve Vídni, Curychu, Paříži a Montrealu. První slet po revoluci a rozpadu SSSR se v Česku uskutečnil v roce 1994, v pořadí dvanáctý.

Kauza zpronevěry v ČOS

Podle tiskového mluvčího Sokola Radka Smekala se jedna ze zaměstnankyň této prestižní tělovýchovné organizace dopustila zpronevěry, čímž ČOS a banku připravila o milióny korun.

Mluvčí pražských policistů Jan Daněk potvrdil, že výše způsobené škody dosahuje nejméně 40 miliónů korun. Navzdory této značné finanční ztrátě Smekal ujistil veřejnost, že incident nebude mít vliv na financování běžné činnosti spolku ani na přípravy všesokolského sletu plánovaného na letošní rok.

Tragédie nabrala na intenzitě poté, co bylo zveřejněno, že dotyčná zaměstnankyně si vzala život v prostorách Tyršova domu v Praze, což je sídlo ČOS. Tento akt zanechal v organizaci hluboké stopy a vyvolal vlnu emocí mezi jejími členy.

Reakce z řad Sokola nedaly na sebe dlouho čekat. Kritické hlasy z různých žup vybízejí k okamžité akci – žádají o svolání mimořádného výboru ČOS, aby se celá situace důkladně prošetřila a přijaly se patřičné kroky. Kromě toho se objevují výzvy adresované osobám na klíčových postech, aby zvážily dočasné odstoupení ze svých funkcí až do ukončení vyšetřování. Velmi kritický je i dopis činovníka JUDr. Františka Beneše rozeslaný všem župám, který zkráceně otiskujeme.

Mimořádné zasedání předsednictva ČOS konané dne 14. 2. 2024 rozhodlo o svolání mimořádného zasedání Výboru ČOS na 9. 3. 2024, kde se řešil další postup a také návrhy na odvolání starostky Hany Moučkové a případně celého vedení ČOS. (Hana Moučková odstoupila sama ze své funkce. Red. pozn.)

Případ tak přináší nejen finanční a organizační, ale i hluboké morální a etické otázky, s nimiž se nyní Česká obec sokolská musí vypořádat. Jak dopadne vyšetřování a jaké kroky budou následovat, zůstává v těchto chvílích otevřené. Jisté však je, že tento incident bude mít dlouhodobý dopad na fungování i vnímání této tradiční české organizace. www.prvnizpravy.cz

Členům a činovníkům České obce sokolské

„Bratři a sestry, reaguji na mail, který minulý týden rozeslal br. Tesař, ředitel kanceláře ČOS, ve věci „aktuální kauzy“, při níž náš spolek, Česká obec sokolská, přišel o 40 miliónů korun a v Tyršově domě spáchala blízká spolupracovnice starostky ČOS sebevraždu. [...] Česká obec sokolská při ní však neutrpěla jen finanční škodu, utrpěla i škodu morální a na své prestiži. Morální proto, že aféra nutně oslabí důvěru členů Sokola v jeho ústředí a povzbudí ty, kdo se snaží vyvést své jednoty z ČOS. Argumentem bude: Proč máme být členy tak skandálně špatně vedeného spolku? A škoda na prestiži se projeví například při žádostech o dotace a granty, při nichž nejspíš často uslyšíme: „To vám máme dát peníze a vy si je pak zase necháte ukrást?“

Bratři a sestry, situace je bezpochyby špatná a její důsledky se s námi potáhnou léta. Jediné, co na ní vidím dobrého, je, že jde o příležitost změnit dosavadní způsob řízení ČOS, v ústředí zdegenerovaný do autokratičnosti, a obnovit skutečně demokratické postupy, na nichž naši dávní předchůdci Sokol založili.

Každá hospodyňka ví, že schody se zametají odshora. Prvním krokem tedy musí být změna ve vedení ČOS. Za sa-

mozřejmě bych považoval, že starostka H. Moučková, které se celá aféra dělá pod nosem, okamžitě odstoupí. Pokud to neudělala, měl by ji nejbližší Výbor ČOS odvolat. Jedině tak členům České obce sokolské i ostatní veřejnosti dáme najevo, že se snažíme o očistu a nápravu stavu, který nás přivedl do současné situace.

19. února 2024

JUDr. František Beneš

SPORT

Ledecká byla v Kvittfjellu třetí v super-G

Lyžařka Ester Ledecká skončila třetí v superobřím slalomu na Světovém poháru v Kvittfjellu. Osmadvacetiletá Ledecká se vrátila na stupně vítězů po více než dvou letech. Naposledy skončila druhá ve sjezdu ve švýcarské Crans Montaně v únoru 2022. V Kvittfjellu se vypořádala s několikaletým přerušením kvůli mlze a před čtvrtou Norkou Kajsou Vickhoffovou Lieovou došla s náskokem šesti setin sekundy.

Před tím v Crans Montaně (Švýcarsko) obsadila v superobřím slalomu osmé místo a poprvé se v této sezóně Světového poháru probodovala do první desítky.

Dosud bylo jejím maximem v sezóně 11. místo v super-G z Altenmarktu-Zauchensee v polovině ledna.

Ledecká se ve švýcarském zimním středisku vrátila k závodění po nemoci, v seriálu chyběla od 27. ledna, kdy nedokončila sjezd v Cortině d'Ampezzo. A její výkony po pauze měly vzestupnou tendenci. Ve sjezdu, který jela v únoru, obsadila 17. místo, poté si 14. příčkou vylepšila sezonní maximum v nejrychlejší disciplíně a poté se poprvé od března 2022 dostala do první desítky. Tehdy byla sedmá ve sjezdu ve finále SP v Courchevelu, minulou sezónu po zranění klíční kosti zmeškala.

Nešťastný pád Petry Vlhové

Nešťastný pád a zranění slovenské šampionky Petry Vlhové (28) v obřím slalomu Světového poháru v Jasné rozjel debaty o připravenosti trati. „Takové rozestupy jsou šílené,“ komentovala například Lara Gutová-Behramiová ze Švýcarska. „Jediné pozitivum je, že se vracím domů vcelku,“ dodala. Naproti tomu Peter Gerdola, ředitel ženské části závodů Mezinárodní lyžařské federace, se pořadatelů hlasitě zastal. A naznačil, že se Světový pohár se do slovenské Jasné brzy vrátí: „Nebylo to o ledu, trať byla dobře připravená.“

Petra Vlhová má v každém případě po pádu v prvním kole obřích slalomů po sezóně. Pochroumané vazy v kolenní bude třeba operovat.

Podle Mikaely Shiffrinové byla trať v Jasné náročná, ale férová. Problém mohl být spíš v tom, že na minulých závodech obřích slalomů ve Slovinsku byly podmínky úplně jiné. „V Kranjské Goře jsme měly měkký sníh,“ říkala Američanka. „Teď přijedete sem a je to, jako byste lyžoval na skle, a nejste si jistý, jak se zachovají lyže. Nechcete vidět spadnout nikoho. A už vůbec, aby skončil v síti. Petře přeji jen všechno dobré.“

Také podle Petera Gerdola, ředitele ženské části závodů Mezinárodní lyžařské federace, nebyl v přípravě trať problém. Organizátoři naopak chválili za perfektní práci. A naznačil, že se Světový pohár do Jasné brzy vrátí.

V novodobé éře se tam závodilo v letech 1916 a 2021. Světový pohár v Jasně byl i v letech 1979 (muži), 1982 (muži) a 1984 (ženy).

Pittsburgh Penguins: dres č. 68 vyřazen

Dres s tímto číslem a jmenovkou Jágr visí pod střešou Arény. Druhý nejproduktivnější hráč historie NHL se stal čtvrtým Čechem, jehož číslo dresu nějaký z klubů zámořské soutěže vyřadil z užívání. Před Jaromírem Jágresem se této pocty dočkali Dominik Hašek v Buffalu, Milan Hejduk v Coloradu a Patrik Eliáš v New Jersey.

Cyklista Jan Hirt druhý Kolem Ománu

V poslední etapě tohoto cyklistického závodu byl druhý za Adamem Yatesem, jenž zvítězil i celkově. Hirt na něj ve zkrácené etapě v pohoří Džebel Achdar ztratil 11 sekund. V konečném pořadí zaostal za britským jezdce o 19 sekund. Cyklisté měli absolvovat 152 kilometrů, ale kvůli nepříznivému počasí jeli pouze dvaasedmdesát. Prudké deště si vynutily výrazné úpravy také předchozích dvou etap, kdy peloton absolvoval jen 76, resp. 104 kilometrů. Původně měly úseky měřit přes 200 kilometrů. Navíc v horách hrozily i bouřky.

Úspěchy českého tenisu

Ve finále turnaje v Kluži Karolína Plíšková porazila domácí Rumunku Anu Bogdanovou 6 : 4, 6 : 3 a dočkala se prvního titulu po čtyřech letech. Celkově si bývalá světová jednička připsala 17. triumf na okruhu WTA. K titulu navíc v Kluži došla bez ztráty jediného setu.

Tenista Tomáš Macháček získal na turnaji v Marseille první titul ve čtyřhře na okruhu ATP. Při finálovém debutu přehráli společně s Číňanem Čang Č'-čnem finský pár Patrik Niklas-Salminen – Eil Ruusuvaari 6 : 3, 6 : 4. Třicetiletý Macháček a o čtyři roky starší Čang Č'-čen navázali ve Francii na úspěšnou spolupráci z Australian Open, kde při společné premiéře postoupili až do grandslamového semifinále. Při druhém startu nyní v Marseille došli až k zisku trofeje.

Český hokej

Čeští hokejisté porazili v závěrečném utkání na Švédských hrách v Karlstadu Švýcarsko 5 : 3 a po prvním zisku na turnaji skončili třetí. Vítězný gól dal v čase 52:33 obránce Libor Hájek. V tabulce Euro Hockey Tour drží svěřenci trenéra Radima Rulíka po šesté výhře z devíti utkání druhé místo. Proti Švýcarům, kteří na první výhru v sezóně čekají, zastavili sérii tří porážek.

Koulař Tomáš Staněk

Staněk skončil třetí na mítinku zlaté kategorie World Indoor Tour ve francouzském Liévin. Jeho nejdelší pokus měřil 21,32 metru, což bylo jen o centimetr méně, než je jeho sezónní maximum z Czech Indoor Gala v Ostravě. Poprvé se v této halové atletické sezóně dostali koulaři za 22 metrů. Zvítězil Leonardo Fabbri výkonem 22,37 m, druhý Novozélanďan Tom Walsh na něj ztratil jednadvaacet centimetrů.

Český biatlon

Markéta Davidová skončila na mistrovství světa devátá ve stíhacím závodě. Oproti sprintu se zlepšila o osm příček a postarala se o nejlepší výsledek domácí výpravy na šampionátu v Novém Městě na Moravě. Ve Vysočina Areně se dařilo také Tereze Voborníkové, jež poskočila na třináctou příčku. Třetí zlato na tomto MS získala Francouzka Julia Simonová, na stupních vítězů ji doplnila bronzová krajanka Justine Braisazová-Bouchetová. Francouzskou hegemonii narušila stříbrná Italka Lisa Vittozziová. Davidová musela na dvě trestná kola. Do první desítky se posunula díky nule na poslední položce.

Michal Krčmář skončil na mistrovství světa v Novém Městě na Moravě jako nejlepší z českých biatlonistů ve stíhacím závodě osmnáctý. Tříkrát chyboval na střelnici a ve srovnání s umístěním po sprintu si o jedno místo polepšil. Titul obhájil Nor Johannes Thingnes Bø a slavil již osmnácté světové zlato. Norové obsadili prvních pět míst, na medailových pozicích se za Bøem seřadili Sturla Holm Laegreid a Vetle Sjåstad Christiansen.

Sportovní střelba

Sportovní střelec Daniel Korčák obsadil na Světovém poháru v Rabatu třetí místo ve skeetu a v seriálu se poprvé v kariéře dostal na stupně vítězů. Čtyřicetiletý brokař v Maroku nestačil pouze na vítězného Itala Tammara Cassandra a legendárního Američana Vincenta Hancocka.

Střelec David Kostecký skončil v trapu stejně jako loni druhý na Světovém poháru v Rabatu. Olympijský vítěz z Pekingu 2008 a stříbrný medailista z Tokia nestačil v marocké metropoli pouze na Itala Maura de Filippise, s nímž prohrál o jednu ránu.

„Abych řekl pravdu, nečekal jsem, že Mauro mine, protože jsem slyšel jeho rytmus. Takže jsem se snažil nechytovat také, už kvůli lidem, kteří se dívali, ale on prostě střelil skvěle,“ uvedl Kostecký pro web střelecké federace ISSF. „Moc jsem si to finále užil. Vzhledem k mému věku to mohlo být poslední, do kterého jsem postoupil,“ dodal český veterán. Druhým nejlepším Čechem byl na devátém místě Pavel Vaněk, který navázal na sedmé místo z Egypta.

Český rychlobruslař Metoděj Jílek

Závěr vydařeného juniorského mistrovství světa v Hačinohu Matěji Jílkovi nevyšel. V závodě s hromadným startem, před nímž patřil sedmnáctiletý talent mezi favority, obsadil 15. místo. Nenavázal tak na stříbro na trati 5 000 metrů a čtvrtou příčku v závodě na 1 500 metrů. Český talent při své premiérové účasti na MS postoupil do závodu s hromadným startem ze třetího místa ve svém semifinále. Ve finále měl potvrzovat svoji nadvládu v disciplíně, v níž v této sezóně juniorského SP vyhrál všechny tři závody. Tentokrát ale získal jen jeden bod na sprinterské premií a byl klasifikován na předposledním místě.

Jizerská 50 zrušena

O desítky miliónů korun přijde Bedřichov a okolní obce na Jablonecku. Na rozdíl od MS v biatlonu v Novém Městě na Moravě byla Jizerská 50 kvůli počasí zrušena.

Loni se Jizerské 50 zúčastnilo přes 9 000 profesionálních i amatérských závodníků. Zrušení závodu je velká ztráta zejména pro podnikatele v cestovním ruchu, restaurace, bufety a ubytovatele, řekl starosta Bedřichova Petr Holub (NK pro Bedřichov). Podle něj utrpí i prestiž obce. „Je to v tuto chvíli docela negativní reklama, že nemáme sniž, i když v tom nejsme sami. Samozřejmě ani okolní hory ho nemají,“ dodal.

O zrušení 57. ročníku Jizerské 50 rozhodli organizátoři právě kvůli nedostatku sněhu a nepříznivé předpovědi počasí. „Už i ty poslední zimy byly takové, že jsme měli namálo. A před deseti lety se také zrušila padesátka. Takže musíme být na to připraveni a nebrat to jako status quo,“ řekl starosta.

Z historie Jizerské 50

Jizerská 50 je legendární závod, ve kterém se potkávají profíci s hobby běžci. Historie Jizerské 50 sahá do roku 1968, kdy se konal první závod jako zimní příprava horolezců na sezónu. V roce 1968 startovali pouze muži. Startovné bylo 5 korun. Jedním ze zakladatelů byl cestovatel, horolezec, podivín a držitel ocenění Cvoček roku – Gustav Ginzel, který proslapával stopu. Když se v roce 1970 vypravili jedni ze zakladatelů závodu na horolezeckou Expedici Peru, netušili, jaký osud je čeká. Pod kamennou lavinou peruánského Huascaránu přišlo o život čtrnáct členů výpravy, patnáctý zemřel ještě o pár dnů dříve. Původně se expedice mělo účastnit šestnáct horolezců, jeden z nich však dostal zákaz vycestovat kvůli politickým názorům. Zbýlých patnáct mužů tedy vyrazilo do Jižní Ameriky bez něj. Postavili tábor v údolí mezi horami Huascarán a Huandoy. Hned o dva dny později je však potkala první tragická událost, kdy tehdy nejlepšímu československému horolezci Ivanu Bortelovi sklouzla noha po mokřím terénu a zřítíl se do třicetimetrové propasti. Ostatní se i přesto rozhodli v expedici pokračovat, vyrazili ale na jednodušší Huascarán.

31. května odpoledne však Peru zasáhlo zemětřesení o síle 7,9 stupňů Richterovy škály a nevyhnulo se bohužel ani Huascaránu, kde způsobilo obrovskou lavinu sněhu a kamení. Po několika dnech děsivé nejistoty se přibuzení i přátelé dozvěděli, že československý tábor byl pohřben horou. Lavina tehdy však neznamenal smrt jen našich horolezců. Zničila vše v rozloze 22,5 kilometrů čtverečních. Zničila vesnice i menší města, které stály v cestě. Celkově si zemětřesení vyžádalo na 70 000 obětí. Bezpochyby se jedná o největší přírodní katastrofu, která Peru postihla. Hned další ročník Jizerské 50 byl touto událostí hluboce poznamenán.

Od té doby nese závod přídomek Memoriál Expedice Peru 70. Vzpomínka na horolezce je od té doby nedílnou součástí slavnostního zahájení Jizerské 50.

Od loňského roku bylo navíc na počest padlých horolezců vyřazeno prvních patnáct startovních čísel. Ty můžete vidět vyvěšené na stadionu v Bedřichově mezi stromy, přímo nad památníkem.

V roce 1972 se závodu zúčastnilo již přes 2 000 lyžařů a poprvé v historii vyhrál cizinec – německý reprezentant a olympionik Günter Beutel. Už při desátém ročníku v roce 1977 závod jelo 7 800 lidí, což je také dosud nepřekonaný rekord v počtu lyžařů na startu. V roce 1988 byl závod poprvé v jeho historii zrušen kvůli nedostatku sněhu. Rok na to se obtíže opakovaly, a tak se pro rok 1991 závod přesunul z poslední neděle v lednu na třetí únorový víkend. Na-

posledy byl závod zrušen v roce 2014. I tak se ale na místě sešlo několik stovek nadšenců a část trasy zvládli pěšky s běžkami v ruce či na kole, aby uctili památku horolezců z expedice Peru. I v loňském roce organizátoři bojovali s nedostatkem sněhu. Nakonec dokázali pomocí technického sněhu vysněžit čtyřkilometrovou trať.

Češi získali na MS v cyklokrosu dvě medaile

Kristýna Zemanová vybojovala na mistrovství světa v cyklokrosu v Táboře stříbrnou medaili v kategorii do 23 let a vylepšila loňské třetí místo. Šestnáctiletý Kryštof Bažant získal mezi juniory bronz. Dvě medaile slavili čeští reprezentanti naposledy před osmi lety.

Mistrem světa v cyklokrosu se stal v Táboře po šesté Nizozemec Mathieu van der Poel a už jen jeden titul ho dělí od rekordu Belgičana Erika De Vlaemincka, který v terénu vládl v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století. Michael Boroš dojel na rozbahněné trati sedmý a vyrovnal své maximum z roku 2017. Bývalý trojnásobný světový šampion Zdeněk Štybar uzavřel v Táboře v osmatřiceti letech cyklistickou kariéru 31. místem a užil si dojemné loučení před tisícovkami fanoušků.

Eva Adamczyková slaví úspěchy v SP

Snowboardistka Eva Adamczyková obsadila druhé místo v závodě Světového poháru ve snowboardcrossu v Sierra Nevadě a ve čtvrtém startu v sezóně se dostala potřetí na stupně vítězů. Svá životní maxima zajeli ve Španělsku Jan Kubičik a Radek Houser, kteří se seřadili na šestém a sedmém místě. Úřadující mistryni světa Adamczykovou v Sierra Nevadě zatím provázají druhá místa: druhým časem postoupila z kvalifikace a druhá byla i ve všech třech dalších jízdách. Ze semifinále postoupila bývalá olympijská šampionka těsně ve fotofiniši na úkor Švýcarky Siny Siegenthalerové.

Závod ovlivnila špatná viditelnost, kvůli níž byl několikrát program zastaven, ale ve velkém finále pro Adamczykovou poprvé vysvitlo slunce. V rozhodující jízdě třicetiletá česká snowboardistka nestačila jen na Britku Charlotte Bankesovou.

Další druhé místo obsadila Eva Adamczyková v gruzinském Gudauri a i ve druhém závodě po návratu do Světového poháru vybojovala stupně vítězů. Ve finále nestačila po těsném finiši jen na vedoucí ženu seriálu Chloé Trespeuchovou z Francie. Jan Kubičik a Kryštof Choura vypadli v osmifinále.

Třicetiletá Adamczyková ozdobila návrat do SP vítězstvím ve Svatém Mořici, těsně jí unikl dvacátý pohárový triumf, kterým by se odpoutala od bývalé běžkyně na lyžích Kateřiny Neumannové. Více prvenství na sněhu z českých sportovců nasbírala jen Ester Ledecká, která ve snowboardingu a sjezdovém lyžování vyhrála šestadvacet závodů.

JUBILEA

Radek Jaroš (* 29. 4. 1964, Nové Město na Moravě)
Radek Jaroš je český horolezec a autor knih. Stal se 15. horolezcem na světě a prvním Čechem, který vystoupil na všech čtrnáct světových osmitisícovek bez použití kyslíku.

V roce 2019 dokončil výstupy na nejvyšší vrcholy všech kontinentů. Je členem novinářského profesního sdružení Czech Travel Press a Českého klubu fair play Českého olympijského výboru.

Dětský sen stát se horolezcem začal naplňovat až v osmnácti letech, kdy začal s lezením na Českomoravské vrchovině. Následovaly Tatry, Ťan-šan, Pamír a Himálaj. Je nejúspěšnějším českým himálajským profesionálním horolezcem. V roce 1994 se neúspěšně pokusil o Mount Everest (8 848 m n. m.). Kouzlu nejvyšší hory podlehl a při své druhé expedici v roce 1998 se mu společně s Vladimírem Noskem podařilo z Tibetu, severním žebrem, vystoupit bez použití kyslíkových přístrojů na vrchol. „Mount Everest jsem nepokořil, ale hora mi souhrou okolností dovolila, abych na ni vystoupil.“ Později vystoupil na známý jihoamerický Huascarán. V roce 2006, kdy měl zdoláno šest osmitisícovek, oznámil svůj cíl zdolat všechny vrcholy, které mají nad osm tisíc metrů.

Výstupy absolvuje výhradně bez použití kyslíkového přístroje a pomoci výškových nosičů. V roce 2014 Radek Jaroš úspěšně vystoupil na poslední, čtrnáctou osmitisícovku – K2 – a zapsal se do síně slávy světového horolezectví. Stal se prvním Čechem a teprve patnáctým člověkem na světě, který tímto způsobem získal pomyslnou Korunu Himálaje. Až na Siša Pangmu prostoupenou alpským stylem a oceněnou Výstupem roku se jednalo o výstupy klasických cest expedičním stylem bez použití výškových nosičů.

V roce 2015 obdržel prestižní ocenění od Českého olympijského výboru – Cenu Jiřího Gutha-Jarkovského, udělovanou sportovci za nejlepší sportovní výkon roku 2014. Medaili Za zásluhy 1. stupně mu udělil prezident Petr Pavel v roce 2023.

Napsal několik knih, např. *K2 – poslední klenot Koruny Himálaje*. Tato kniha uzavírá svým příběhem dvacetileté himálajské dobrodružství nejúspěšnějšího českého horolezce Radka Jaroše. Je volným pokračováním publikací *Hory shora* a *Hory shora 2*, ve kterých jsou popsány jeho výstupy na předešlých třináct osmitisícových vrcholů planety.

Ve spolupráci s Divadlem Járy Cimrmana se zúčastnil expedice Altaj – Cimrman, která si kladla za cíl pojmenovat po fiktivním géniovi Járovi Cimrmanovi horu na Altaji. Z výpravy vznikl krátkometrážní dokument Vojtěcha Kotka *Expedice Altaj – Cimrman mezi jeleny*.

Václav Nedomanský (* 14. 3. 1944, Hodonín)

Václav Nedomanský je bývalý československý hokejový útočník a trenér, jako reprezentant získal dvě olympijské medaile a roku 1972 titul mistra světa. Jako útočník se věnoval i fotbalu, za Slovan Bratislava nastoupil v jednom prvoligovém utkání v ročníku 1965/66, ve kterém neskoroval. Předtím hrál za Slovan Hodonín. Je ženatý, má dvě dcery a jednoho syna, Václava, taktéž hokejistu.

Václav Nedomanský vstoupil do velkého hokeje v osmnácti letech, kdy přestoupil do Slovanu Bratislava. Vyznačoval se kvalitní střelbou, čtyřikrát se stal nejlepším střelcem ligy a třikrát nejproduktivnějším hráčem. Když dokončil vysokou školu (studoval biologii a fakultu tělesné výchovy), byl povolán na základní vojenskou službu, proto si vyžádal odklad. Vzhledem k věku (třicet let) si požádal o zahraniční angažmá. V té době se o něho zajímaly dva kluby ze severní Ameriky, v tehdejší Československu však byly

odmítnuty. Situaci vyřešil emigrací přes Švýcarsko. Podepsal smlouvu s týmem Toronto Toros z World Hockey Association (WHA), tehdejší konkurence National Hockey League (NHL). Po třech letech přešel do NHL, kde strávil ještě šest sezón.

Za československou reprezentaci odehrál celkem 220 zápasů, v nichž v letech 1965-1974 nastřílel 163 branek. Získal osm medailí na světových šampionátech (z toho jednu zlatou). Je pátým nejlepším střelcem v historii mistrovství světa (65 branek). Startoval také na zimních olympijských hrách 1968 (stříbro) a 1972 (bronz).

V letech 1987-1990 trénoval německý klub Schwenninger ERC a sezónu 1990/91 koučoval rakouský celek Innsbrucker EV. Mezi lety 1992 a 2006 pracoval jako skaut pro Los Angeles Kings, mezi lety 2010 a 2016 pak pro Nashville Predators. Od roku 2016 do roku 2019 vykonával tutéž činnost pro Vegas Golden Knights.

Hokejové milníky:

- Debut v NHL: 18. listopadu 1977 (Atlanta Flames proti Detroit Red Wings).
- První asistence v NHL: 18. listopadu 1977 (Atlanta Flames proti Detroit Red Wings).
- První gól v NHL: 8. prosince 1977 (Boston Bruins proti Detroit Red Wings, brankář Ron Grahame).
- První hattrick v NHL: 28. října 1978 (Detroit Red Wings proti Chicago Black Hawks).

Je členem Síně slávy IIHF (1997), Síně slávy slovenského hokeje (2002), Síně slávy českého hokeje (2008), Hokejové síně slávy (2019) a obdržel Medaili Za zásluhy 1. stupně (2020).

VZPOMÍNKA

Karel Loprais (4. 3. 1949, Ostrava – 30. 12. 2021, Nový Jičín)

Karel Loprais byl český automobilový závodník a šestinásobný vítěz automobilových závodů Rallye Dakar v kategorii kamiónů. V květnu 2011 byl jmenován vládním zmocněncem pro oblast bezpečnosti silničního provozu. Dne 28. října 2017 převzal z rukou českého prezidenta Miloše Zemana české státní vyznamenání, Medaili Za zásluhy.

Karel Loprais nastoupil do automobilky Tatra v roce 1967, nejdříve jako dělník, automechanik, později jako zkušební řidič. Díky účasti na testování T-815 na stavbě v severní Africe byl spolu s Radomírem Stachurou v širším výběru posádek již pro první účast v závodě Rallye Dakar roku 1986. Během své závodní kariéry dosáhl vítězství v kategorii kamiónů ve dvaceti dakarských etapách.

Jakožto ve své době nejúspěšnějšímu účastníkovi Rallye Dakar v kategorii kamiónů je mu bylo od roku 1994, kdy dosáhl svého 2. vítězství a zároveň 6. místa ve společné kategorii hodnocení auto-kamión, což nebylo překonáno dodnes, přezdíváno „Monsieur Dakar“.

Díky svým úspěchům je několikanásobným držitelem „Zlatého volantů“ pro vítěze čtenářské a novinářské ankety a spolu s motocyklovou legendou Františkem Štastným se v anketě Autoklubu ČR stal v únoru 2000 českým motoristickým sportovcem století.

Jeho žákem a následovníkem v soutěžích kamiónů je jeho synovec Aleš Loprais.

Česká duchovní služba Arcidiecéze Vídeň – Velikonoce 2024

Pondělí	18	sv. Cyril Jeruzalémský			
Úterý	19	sv. Josef, snoubenec PM	Sl		
Středa	20			17.45 hod. křížová cesta 18.30 hod. mše svatá	Maria am Gestade Maria am Gestade
Čtvrtek	21				
Pátek	22				
Sobota	23			18.30 hod. mše svatá	Maria am Gestade
Neděle	24	Květná neděle		10.00 hod. mše svatá	Erlöserkirche
Pondělí	25	Svatého týdne			
Úterý	26	Svatého týdne			
Středa	27	Svatého týdne		17.45 hod. křížová cesta 18.30 hod. mše svatá	Maria am Gestade Maria am Gestade
Čtvrtek	28	Zelený čtvrtek		18.30 hod. mše svatá	Erlöserkirche
Pátek	29	Velký pátek		16.00 hod. křížová cesta 18.30 hod. Velkopáteční obřady	Erlöserkirche Erlöserkirche
Sobota	30	Bílá sobota		21.00 hod. Vigílie	Erlöserkirche
Neděle	31	Zmrtvýchvstání Páně	Sl	10.00 hod. mše svatá	Erlöserkirche
Pondělí	1	Velikonoční pondělí		08.00 hod. mše svatá	Maria am Gestade

P - památka Sv - svátek Sl - slavnost

P. Mgr. Ing. Václav Sládek

Národní koordinátor duchovní péče českých katolíků v Rakousku, duchovní správce a představený Tschechische Gemeinde, Salvatorgasse 12, A-1010 Wien
Kontakt: M +43 670 404 22 91
www.erzdioezese-wien.at/pages/inst/14425183

Facebook: Farnost Vídeň
Pfarre St. Othmar unter den Weißgerbern, Kolonitzplatz 1, 1030 Wien

Od 1. 4. 2024 se sobotní Vorabendmesse na Maria am Gestade posouvá nově na 18:00 hodin!

Krajské televizní a rozhlasové vysílání

WIR | ČEŠI, HRVATI, MAGYAROK, ROMA, SLOVÁCI, SLOVENCI 15. 3. 2024, 10:40, ORF 2

Reprezentační a maturitní ples vídeňských Čechů a Slováků

Stejně jako před dvaceti lety, kdy barokní sál Parkhotelu Schönbrunn vítal poprvé maturanty bilingvního gymnázia Školského spolku Komenský, tak i letos v rytmu slavnostní polonézy zahájilo pětadvacet kandidátů na zkoušku z dospělosti společně s taneční školou Rueff Reprezen- tační a maturitní ples vídeňských Čechů a Slováků. V roce 2004 se stal maturitní ples součástí reprezentačního ple- su a je vyvrcholením společenského života, kde se prolíná bohatá tradice s energií mladé generace. Viz <https://volksgruppen.orf.at/cesi/radiotelevize/tags/televize/>.

Rádio Dráták 4. 3. 2024, 21:10, ORF Radio Burgenland
Na Velvyslanectví za konzulkou Michalou Forstovou

V minulém roce Velvyslanectví České republiky ve Víd- ni uspořádalo historicky první Vítání občánků – tedy děti s českým pasem narozených tu v Rakousku. Organizátor- kou této akce byla Michala Forstová, která je od září roku 2023 na pozici vedoucí konzulárního oddělení, a právě jí se dostalo pozvání do aktuálního Drátáku.

Rádio Dráták 26. 2. 2024, 21:10, ORF Radio Burgenland
„Vyprávím příběhy kovem“ | Christine Habermann von Hoch

Umělecká kovářka Christine Habermann von Hoch nechá- vá své kreativní nitro promlouvat pomocí elementu, kte- rý nezapomíná na to, odkud vzešel. Když se hotových děl z kovu dotýkáme, alespoň na malou chvíli můžeme pod našimi prsty pocítit, s jakým dalším významným prvkem přišel kdysi do kontaktu.

Rádio Dráták 19. 2. 2024, 21:10, ORF Radio Burgenland
„V životě si člověk musí troufat“ | Věra Gregorová

Všichni ji známe jako předsedkyni družstva Hotelu Pošta a také Českého srdce, ale už jen někteří vědí, že svůj ka- riérní život zasvětila UNIDu, organizaci OSN pro průmys- lový rozvoj, kde pracovala dlouhých pětadvacet let a díky tomu navštívila mnohé země jako Nepál, Ghanu, Kolum-

bii či Mongolsko. Host aktuálního Drátáku nechává poslu- chače nahlédnout jak do menšinového života, tak i do své- ho dětství.

Rádio Dráták 12. 2. 2024, 21:10, ORF Radio Burgenland
Sokol | Ohlédnutí se za rokem starým a vyhlídky do no- věho

Sportovní spolek Sokol je největší aktivní česká organiza- ce v Rakousku, přičemž sokolský pozdrav „Nazdar“ zazní- vá ve Vídni už od roku 1867. Jaký byl pro sportovce rok mi- nulý a co přinese ten letošní, o tom jsme si povídali nejen se starostou Sokolské župy Rakouské Tomášem Freyem- Maternou, ale i s aktivními členy vídeňského Sokola a ve- doucím florbalového mužstva Gabrielem Luhanem. Viz <https://volksgruppen.orf.at/cesi/radiotelevize/tags/radio/>.

České Ozvěny | Slovenské Ozveny, 11. 2. 2024, 14:05, ORF 2 Vídeň

Den národnostních menšin v parlamentu

Ještě před koncem roku se národnostním menšinám ote- vřely dveře vídeňského parlamentu. Den národnostních menšin se uskutečnil 12. prosince a tematicky se zaměřil především na zachování jazyka a kultury šesti uznaných autochtonních menšin Rakouska a na zapojení mladých lidí do menšinového života.

Módní přehlídka v TheaterArche

Nedávno se na prknech, která znamenají svět, konala módní přehlídka s názvem Boryt Story, na které se před- stavily modely studentů brněnského oboru Ekotextil de- sign barvené invazivní rostlinou borytem barvířským. Pár otázek naše redakce položila také Jakubovi Kavinovi, ředi- teli TheaterArche.

Sokol. Ohlédnutí se za rokem starým a vyhlídky do nového

Jestliže máte radost z pohybu a zároveň vyhledáváte zábavu a společnost česky a slovensky mluvících lidí ve Vídni, pak se můžete těšit na naši další reportáž, kterou jsme věno- vali největší aktivní české organizaci zde v Rakousku. Navští- vili jsme vídeňské Sokoly, abychom se ohlédlí za minulým rokem a dozvěděli se o plánech na tento rok. Viz <https://volksgruppen.orf.at/cesi/radiotelevize/tags/televize/>.

*Pavla Rašnerová a Martina Pfeffer,
česká redakce ORF Volksgruppen*

Rádio Dia:tón, 4. 3. 2024, 21:40, ORF Radio Burgenland
Galéria Michael Bella | S novým konceptom na novej adrese

Z experta plynovej energetiky galeristom. Na tento krok sa pred desiatimi rokmi odvážil Slovák žijúci vo Viedni, Michael Bella. Galéria Michaela Bellu má po dekáde pôsobenia na viedenskej umeleckej scéne nielen novú adresu, ale aj nový koncept. Viac si o tomto všetkom (ako aj o prvej výstave na novej adrese) povieme v Rádiu Dia:tón.

Rádio Dia:tón, 26. 2. 2024, 21:40, ORF Radio Burgenland
Plávanie s ľadovými medvedmi v Marcheggu

Mnohí ľudia sa už tešia na leto a ďalšiu plaveckú sezónu. Pre niektorých však ani nemusí byť teplo, aby si kúpeľ užili. Takzvané „ľadové kúpanie“ je čoraz populárnejšie. V našej relácii sa porozprávame so skupinkou otužilcov z Marcheggu a okolia.

Maškarní Čaj o páté

Tentokrát pripadol letos na zlatý koniec masopustu, a i když se stejně jako na silvestra nedá radostná a bujná nálada naplánovať, v neděli 11. února se to ve velké klubovně české školy podařilo. Trochu nás zpočátku zaskočilo, že nepřišlo tolik lidí v maskách, ale ty, které byly, stály zato! Nejvíc se mi líbil motýl, který měl s sebou i svého lovce! Když vyhlásil Igor čtverylku, do které se zapojila velká část návštěvníků, nabylo veselí svého vrcholu. Bavili se tančící a bavili se i přihlížející.

Vernisáž & přednáška: *Julius Payer – Expedice na Severní pól*

V úterý 20. února 2024 se v prostorách českého velvyslanectví konala přednáška PhDr. Ing. Zdeňka Lyčky, českého diplomata, ale také překladatele a spisovatele. Následovala vernisáž výstavy *Julius Payer – Expedice na Severní pól*. Výstava knižních ilustrací a kopií Payerových obrazů spolu se zajímavou přednáškou doktora Lyčky provedla návštěvníky dobrodružnou arktickou cestou plnou zážitků, strastí, napětí v náročných momentech, ale i nadšení z objevení nové země. Velvyslanec České republiky v Rakousku PhDr. Jiří Šitler osobně představil a uvedl svého bývalého kolegu z MZV ČR.

Julius Johannes Ludovicus von Payer, který se narodil 2. září 1841 v německy mluvící rodině, byl teplický rodák, horolezec, polárník, objevitel, kartograf a malíř. Otec Franz Anton Rudolf Payer byl důstojníkem v penzi. Julius byl ve věku deseti let poslán do kadetního ústavu v Łobzówě u Krakova. Jeho otec zemřel ještě před tím, než mladý Julius stačil dokončit školu. Julius v letech 1856-1859 pokračoval ve studiu na Tereziánské vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě, odkud vyšel jako podporučík 2. třídy. Následovala vojenská kariéra, byl přidělen ke 36. pěšímu pluku do Verony. V Itálii působil s přestávkami několik let, za prusko-rakouské války se vyznamenal v bitvě u Custozy.

V té době se už intenzivně věnoval vysokohorským výstupům v Alpách, s nimiž začal v roce 1863. O rok později vystoupil na vrcholy pohoří Adamello-Presanella (přes 3 500 m n. m.), načež brzy poté vyhotovil mapu celé oblasti v měřítku 1:56 000. Obdobně v letech 1865-1868 zmapoval Ortlerské Alpy. Za tu dobu vystoupil na více než sto vrcholů v obou pohořích, z toho bylo třiačtyřicet prvovýstupů.

V roce 1871 uskutečnil spolu s Karlem Weyprechtem průzkumnou plavbu na plachetnici v Barentsově moři, tentokrát v rakousko-uherské výpravě, která měla prozkoumat navigační možnosti připravované vědecké expedice na severní pól. Hlavním mecenášem tohoto podniku byl hrabě Hans Wilczek. Payerovi byla po návratu udělena různá ocenění, jako např. Řád italské koruny (1872).

Úspěch expedice podnítil novou (hlavní) cestu, tentokrát s dvacetinásobnými náklady, která proběhla v letech 1872-1874. Vedli ji opět Payer a Weyprecht. Cílem bylo najít cestu ze Severního přes Barentsovo moře až do Beringova průlivu. Expediční loď Admirál Tagetthoff s posádkou složenou většinou z italských a jugoslávských námořníků po čtyřech měsících od vyplutí trvale uvízla v ledu v Severním ledovém oceánu. V roce 1873 posádka objevila v severní části Severního ledového oceánu novou zemi, do té doby neznámé souostroví, které Payer pojmenoval na počest císaře Zemí Františka Josefa – Franz-Josefs-Land. Po třech měsících plných drsných arktických podmínek byla

u pobřeží Nové země posádka zachráněna ruským rybářským škunerem Nikolaj. Všichni, kromě Čecha Oty Kříže, tyto strasti přežili.

Po návratu byl Payer spolu s Weyprechtem oceněn Leopoldovým řádem, ale zároveň došlo k veřejnému zpochybňování výsledků výpravy. To vedlo k tomu, že se Payer vzdal vojenské služby a zřekl všech hodností. Až na bohatou přednáškovou činnost se stáhl do ústraní a začal pracovat na knize o polární expedici. V říjnu 1876 byl povýšen do rytířského stavu.

Přestěhoval se do Frankfurtu nad Mohanem začal studovat malířství a ve studiích pokračoval v Mnichově. Tam také, protože byl výborným kartografem, vytvořil obrazový cyklus o arktické expedici, který jsme měli možnost v rámci vernisáže vidět a který je i nadále možno vidět na českém velvyslanectví ve Vídni.

V osmdesátých letech 19. století žil Payer v Paříži, kde se mu narodily dvě děti, a také tam v důsledku infekce přišel o oko (1884). Přesto pokračoval v malířské tvorbě, za niž získával řadu ocenění.

Své polární zážitky zachytil v rozsáhlém malířském díle. Dobrodružství ze svých výprav na sever rovněž popsal v knize, jejíž zredukovaná verze vyšla v češtině pod názvem *V ledovém zajetí*. Na počátku 20. století pobýval Payer často v Bledu. Tam jej zastihla v roce 1912 mozková mrtvice, po níž částečně ochrnul, a tam také 29. srpna 1915 zemřel. Tělesné ostatky byly později převezeny do Vídně a uloženy na Vídeňském centrálním hřbitově.

V Zemi Františka Josefa po něm byl pojmenován ostrov – Payerův ostrov. Na počest svého rodného města v Zemi Františka Josefa pojmenoval (německy) Teplický záliv a Šanovský ostrov.

V Teplicích mu na jeho rodném domě v ulici U Nových lázní (lázeňský dům Julius Payer) byla odhalena pamětní deska.

PhDr. Ing. Zdeněk Lyčka před revolucí vystudoval systémové inženýrství, angličtinu a dánštinu. Pracoval jako programátor, od roku 1990 působil na Ministerstvu zahraničních věcí. Byl mj. generálním ředitelem Českých center,

ředitelem Českého centra ve Stockholmu a velvyslancem České republiky v Dánsku.

V zimě jezdí na běžkách (přešel mj. grónský ledovec a překonal po stopách československých legionářů zamrzlý Bajkal), v létě splouvá na mořském kajaku velké evropské řeky – dosud Labe, Dunaj, Odru, Rhônu, Rýn a Vislu.

Věnuje se překládání severské a angloamerické literatury. Spolu se svou manželkou Violou přeložil grónské mýty a pověsti od Knuda Rasmussena. Za knihu dostal Cenu Josefa Jungmanna. Roku 2011 přešel se třemi Dány na lyžích Grónsko. Z této cesty publikoval knihu *Na lyžích napříč Grónskem*. Později vydal další knihu *Na kajaku z Prahy do Severního moře*.

Při přednášce uvedl Zdeněk Lyčka, že po příjezdu do Vídně zavítal do Vojenského historického muzea, aby si prohlédl expozici věnovanou právě Payerovi. Jenže expozice byla právě v rekonstrukci a veřejnosti nepřístupná. Tak se možná můžeme těšit na další přednášku.

DI Gabriela Jakelíc

Jubilejní ročník Reprezenačního a maturitního plesu zlomil dva rekordy

20. reprezenační a maturitní ples vídeňských Čechů a Slováků se konal v sobotu 24. února v Parkhotelu Schönbrunn za rekordní účasti návštěvníků i maturantů. Studenti, učitelé, rodiče i četní hosté tančili do brzkých ranních hodin.

Minulý rok slavily maturitu současně tři ročníky, letošní Reprezenační a maturitní ples byl věnován opět jedné třídě, ovšem s rekordním počtem pětadvaceti maturantů. Přesto letošní ples zlomil návštěvnícký rekord minulého roku.

Po slavnostní polonéze, při níž studenti Komenského gymnázia zaplnili celý parket, se ujali mikrofonu starosta Školského spolku Komenský Karel Hanzl a místostarosta Pavel Rodt. Pozdravili čestné hosty, rodiče i pedagogický sbor a především maturanty a absolventy gymnázia Komenského. Pozvání přijali velvyslanec České republiky ve Vídni Jiří Šitler, poslanec Vídeňského zemského sněmu Peko Baxant, předseda slovenského Poradního sboru Vlado Mlynár a jeho zástupkyně Ingrid Konrad. Z České republiky dorazila předsedkyně Československého ústavu zahraničního Hana Hlaváčková a čestný předseda Jaromír Šlápota, ze Schwechatu obecní radní Inna Mlada. Samozřejmě nesměly chybět ředitelka mateřské školy Sabina Eimer, obecné školy Marcela Kaplan a gymnázia Komenský Helena Huber.

Starosta Školského spolku Komenský Karel Hanzl poděkoval rodičům za věrnost, kterou vůči škole projevují. „První reprezenační a maturitní ples jsme uspořádali v roce 2004. Dnes jsme o generaci dále, absolventi prvního maturitního ročníku už přicházejí s přihláškami do mateřské školy pro své děti. Tak to má být, tím se kruh uzavírá.“ Pavel Rodt upřesnil, že ples se konal původně jako řemeslnický, pak jako reprezenační a od roku 2004 ho pořádá Školský spolek Komenský společně s Menšinovou radou. „Na maturitní třídu s pětadvaceti studenty je škola právem hrdá. Doufám, že všichni zkoušky zvládnou a budeme opět vyvěšovat bílou vlajku jako před dvaceti lety. Je hezké na plese potkávat absolventy z minulých ročníků. Na taneční ploše téměř není místo, lidé se dobře baví – lepší to nemůže být.“

Šerpování se ujala ředitelka gymnázia Helena Huber a třídní učitelka maturitní třídy Silvia Höbart. „Maturitní zkoušku mají ještě před sebou – začátkem května písemnou a začátkem června ústní, ale předáním šerpy se z nich oficiálně stali maturanti,“ řekla ředitelka gymnázia Helena Huber a pokračovala: „Každá třída je úplně jiná a vnese do plesu vlastní kouzlo. Každý ples je krásný a každý je jedinečný.“ Silvia Höbart upřesnila, že bude maturovat sedm slovenštinářů a osmnáct češtinářů. „Niektorých z nich som viedla od prvej triedy, paralelnú viedla Yvona Friedlová. Spomínam si na prvý ročník a teraz sú to dospeláci o dve hlavy vyšší. Máme za sebou dlhú spoločnú cestu a pracovali sme na tom spoločne.“ „Je krásné vidieť tyto mladé lidi. Odcházeli z obecné školy jako děti a teď je vidím v oblecích a plesových šatech,“ konstatovala Marcela Kaplan.

Maturitní třída poděkovala vlastními slovy a odměnila jednotlivé učitele bouřlivým potleskem a nadšeným pís-

kotem. Maturanti si připravili nejen děkovná slova, ale sepsali i maturitní noviny a zorganizovali tombolu, kterou sami prezentovali. Předvedli se jako výborní tanečníci jednak bílé polonézy, jednak vlastní taneční skladby s mnoha překvapeními. Večerem dvojazyčně provázela absolventka, zpěvačka, herečka a v neposlední řadě učitelka obecné školy Kateřina Andrejs.

V plesovém sále hrály k tanci skupiny Nota Bene a Caroline Band a prakticky neexistovala jediná skladba, kde by se taneční plocha nezaplnila. V Gloriette baru bavil publikum absolvent DJ Sergio Veros. Tanečním vyvrcholením byla bezpochyby Česká beseda. Bylo vidět, že se nácviku všichni věnovali s náležitou péčí, složité formace zvládali bravurně a s nelíbenou radostí.

Největší poděkování za vynikající přípravu a hladký průběh patří „matce plesu“ Kateřině Lederer, která měla vše natolik dobře zorganizované, že se mohla bavit na taneční ploše. „Chtěla bych poděkovat všem, kteří se na organizaci podíleli, jmenovitě Margitě Jonas a Daniele Kohl, které měly s přípravou nejvíce práce. Maturanti se pod vedením třídní učitelky na ples skvěle připravili. Mám dojem, že si lidé plesu užívali, ale jsem si vědoma toho, že nikdy nemohou být zcela šťastni všichni. Vynasnažím se, aby spokojených bylo příště ještě víc.“

Kateřina Lederer také vybrala pozornost pro dámy z galerie Skleněnka, kterou všechny ženy obdržely jako dárek od Menšinové rady a Školského spolku Komenský.

Ples zdokumentoval tým ORF pod vedením Martiny Pfeffer, za Školský spolek Komenský Melanie Juriga na video a Roman Frühauf fotograficky.

Ladislava Baxant-Cejnar (+ foto), členka ŠSK

VZPOMÍNKA

Ludmila Matoušková (15. 4. 1915, Praha – 28. 4. 2009, Vídeň)

Herečka Ludmila Matoušková se roku 1948 provdala za rakouského diplomata Englandera, s nímž se po svatbě přestěhovala do Vídně a její existence tak byla záměrně zapomenuta.

Vystudovala pražskou Státní konzervatoř a poté krátce účinkovala ve Středočeské činohře J. Burdy. Než se Ludmila Matoušková stala členkou činohry pražského

Národního divadla, vystřídala angažmá v divadlech Košice, Bratislava, Plzeň, České Budějovice a Brno. V období okupace byla Matoušková členkou pražského Divadla Uranie, po osvobození přijala stálé angažmá v pražském Divadle 5. května a přitom pohostinsky hrála v Realistickém divadle Praha.

Doménou divadelního herectví Matouškové byly postavy mírně vykojených, neukojených a rozporuplných žen, ať vykořisťovaných, či vykořisťujících, popř. zraňovaných, nebo zraňujících, což vynikajícím způsobem dokazovala

jako Káta v Ostrovského *Bouři* nebo v roli Abbie z O'Nealovy *Farmy pod jilmy*. Ačkoliv patřila Matoušková v poválečném čase mezi výrazné osobnosti domácí divadelní historie, její odchod do zahraničí potvrdil k velké škodě mnoha generací prastarou pravdu známého rčení o tom, že kdo sejde z očí, sejde z mysli.

Ludmila Matoušková měla možnost debutovat na stříbrném plátně již jako posluchačka pražské konzervatoře ve Slavínského komedii *Uličníci*. Matoušková se před kameru opět dostala až po osvobození, a to v drobné roli tulačky s nemluvnětem ve Vávrově filmové adaptaci historického románu Zikmunda Wintera *Rozina sebranec*. I další filmové herecké počiny Ludmily Matouškové patří mezi malé, respektive epizodní, ať to byla postava Fany z Krškova poetického životopisného filmu *Housle a sen* o tragickém osudu houslisty a skladatele Josefa Slavíka, nebo figura Rusínky z Krňanského baladického dramatu *Nikola Šuhaj* natočeného podle Olbrachtova námětu. Před odchodem do zahraničí se Matoušková přeci jen na celuloidovém pásu objevila i ve větších úlohách, které jí přineslo jak Zemanovo psychologické drama *Mrtvý mezi živými*, ve kterém jí byla svěřena postava manželky zavražděného poštovního úředníka Klečky, tak ve světě cenami ověřené drama *Siréna*, které natočil Karel Steklý na základě původního románu Marie Majerové a v němž si zahrála Kazdovou.

Následný život za hranicemi zapříčinil, že se Matoušková herectví již nevěnovala, a proto se do dějin světové kinematografie vrátila až po necelých dvou desítkách let. Díky uvolněné atmosféře šedesátých let mohla Ludmila Matoušková přijmout malou roli v Brynychově psychologickém dramatu z období protektorátu *...a pátý jezdec je Strach* a o několik let později i ve Filipově komedii kolem hledání nevěsty pomocí inzerátu v novinách nazvané *Utrpení mladého Boháčka*, v níž se s filmovým světem de facto rozloučila. Ludmila Matoušková zemřela ve Vídni necelé dva týdny po svých čtyřadevadesátých narozeninách.

Alois Gottfried Englander (13. 5. 1907, Praha – 13. 2. 1996, Vídeň)

Alois Gottfried Englander byl rakouský nakladatel, diplomat, ekolog a politik. Pocházel z významné rakouské rodiny se šlechtickými kořeny v Tyrolsku. Jeho otec, Adolf Engländer, byl členem představenstva Creditanstalt (v té době největší banky v Rakousko-Uhersku, později Creditanstalt-Bankverein) ve Vídni a ředitelem všech poboček Creditanstalt v Čechách. Jeho matka, Louise Hofmannová, byla dcerou místodržitele v Praze.

V roce 1948 se oženil s pražskou herečkou Lídou Matouškovou, se kterou měl dvě dcery (Juno Sylvu a Lucky Violu). V roce 1948, kdy se v Československu chopili moci komunisté, přišel podruhé o rodiště a stal se Vídeňákem. V letech 1948-1989 se angažoval v pomoci uprchlíkům z východní Evropy, zejména z Československa. Spolu se spolkovým ministerstvem zahraničních věcí založil Rakouskou společnost pro zahraniční politiku a mezinárodní záležitosti. V roce 1968 se v Praze zapojil do nenásilného odboje proti konci tzv. pražského jara a následně se stal důležitou kontaktní osobou pro české uprchlíky v Rakousku. Na konci šedesátých let, když dosáhl důchodového věku, prodal své knihkupectví a nakladatelství, ale zůstal aktivní ve vídeňském kulturním životě.

KALENDÁRIUM

24. 03. Recitál: *Souběžné cesty*

Galerie am Roten Hof, Piaristengasse 1, 1080 Wien
GiArtDuo

06. 04. v 16:00 Valná hromada Akademického spolku Slovanské beseda, Drachengasse 3, 1010 Wien

07. 04. v 11:00 Frühschoppen

Schützengasse 30, 1030 Wien
JSM

08. 04. v 19:30 Film: *Úsvit*

Česko / Slovensko, 2023, 117 minut, české znění, anglické nebo německé titulky. Bližší informace viz str. 2.
Kinosál Velvyslanectví ČR, Penzingerstr. 11-13, 1140 Wien
KK, ZÚ, ČcV

13. 04. v 17:00 Divadelní detektivní hra: *Osm žen*

Divadelní sál ŠSK, Sebastianplatz 3, 1030 Wien
Vlastenecká omladina

17. 04. v 19:00 Přednáška: MUDr. František Koukolík, DrSc.: *Umělá inteligence – další velký evoluční přechod?*

Velvyslanectví ČR, Penzingerstr. 11-13, 1140 Wien
Alumni-CZ-Austria

26. 04. v 19:00 Pásmo o poezii a životě básníků Bohu- slava Reynka a Václava Renče

Velká klubovna ŠSK, Sebastianplatz 3, 1030 Wien
Literární kroužek

13. 05. v 19:30 Film: *Spolu*

Česko, 2022, 120 minut, české znění, anglické nebo ně-
mecké titulky. Bližší informace viz str. 2.
Kinosál Velvyslanectví ČR, Penzingerstr. 11-13, 1140 Wien
KK, ZÚ, ČcV

16. 05. v 18:30 Přednáška: Ing. architekt Zdeněk Lu- keš: *Česká architektura po roce 1945*

Bližší informace viz str. 2.
Velvyslanectví ČR, Penzingerstr. 11-13, 1140 Wien
KK

K identitě vídeňských Čechů

Katedra českého jazyka a literatury s didaktikou Pedago-
gické fakulty Ostravské univerzity a Ústav slavistiky Uni-
verzity Vídeň uspořádaly 26. března 2024 mezinárodní ko-
lokvium „Vnímání národní identity v enklávě vídeňských
Čechů“. Odborné setkání proběhlo hybridní formou, a to
prezenčně v budově Pedagogické fakulty SD (Fr. Šrámk-
a 3, Ostrava-Mariánské Hory) v místnosti SC 128 a on-
line prostřednictvím platformy Zoom.

Jednotliví přednášející seznámili zájemce s výsledky
dvouletého projektu „Reflexe češtiny a širší české pově-
domí u vídeňských Čechů“, který se zabýval nejen vzta-
hem těchto migrantů k samotné češtině (podmínkám či
frekvenci užití, komunikačním situacím, v nichž je užívá-

na, apod.), ale také zprostředkovanými kontakty s tímto
jazykem (vztah k české kultuře, literatuře, historii apod.).

Prohlídka rakouského Parlamentu

Spolek Alumni-CZ-Austria Vás zve na prohlídku rakouské-
ho Parlamentu.

Kdy: čtvrtek 13. června 2024, 18:00-20:00 hodin

Přihlášení: Zájemce prosíme o předběžné přihlášení na ad-
rese alumnicaustria@gmail.com. Počet míst ve skupině
je omezen!

Byla nám nabídnuta prohlídka budovy rakouského Par-
lamentu na Ringstraße. Jak víte, tato budova byla postave-
na v letech 1874-1883 podle projektu dánského architek-
ta Theophila Hansena. K její rozsáhlé rekonstrukci došlo
v letech 2017-2023. Do roku 1918 zde zasedali i poslanci
z Čech, Moravy a českého Slezska. Na české stopy Vás při
prohlídce této budovy samozřejmě upozorníme.

Součástí návštěvy bude i setkání s poslancem Národ-
ní rady Rakouské republiky Nikolausem Berlakovichem.

Vedle skupiny organizované naším spolkem Alumni-
CZ-Austria se prohlídky zúčastní ve stejném čase rovněž
skupina organizovaná spolkem Marjánka, který nás k ná-
vštěvě Parlamentu laskavě přizval. Kdo jste se přihlásili do
skupiny organizované Marjánkou, u nás se již nehlaste!

Prohlídka budovy rakouského Parlamentu je silným zá-
žitkem. Přihlaste se a přijďte, těšíme se na Vás!

Stipendia pro zahraniční studeny-bohemisty

Kabinet češtiny pro cizince Filozofické fakulty Masarykovy
univerzity a Filozofická fakulta Masarykovy univerzity vypis-
ují na období podzimního semestru akademického roku
2024/25 (16. 9. – 13. 12. 2024) výběrové řízení do stipen-
dijního programu na podporu studijních pobytů zahranič-
ních studentů bohemistiky.

Stipendium je určeno studentům bakalářských, magis-
terských a doktorských bohemistických programů zahra-
ničních vysokých škol ke studiu českého jazyka, literatu-
ry a kultury.

Přihlásit se můžete do 30. 4. 2024.

Podrobné informace naleznete na [kabcest.phil.muni.
cz/stipendium](http://kabcest.phil.muni.cz/stipendium).

Kontakt: PhDr. Eva Rusínová, vedoucí Kabinetu češ-
tiny pro cizince | Head of the Department of Czech for
Foreigners, Masarykova univerzita | Masaryk University,
Filozofická fakulta | Faculty of Arts, Arna Nováka 1, 602 00
Brno, tel.: +420 549 495 970, e-mail: kabcest@phil.muni.cz,
www.kabcest.phil.muni.cz

PROGRAM RSKS

Milí priatelia Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku!

Dúfajme, že nám marec prinesie niekoľko slnečných ho-
dín, ktoré strávime napríklad prechádzkami v prírode.
Medzitým vám skrátime čakanie zaujímavým a pestrým
programom. Prinášame premiéru krátkeho filmu o Slo-
vákoch v Rakúsku, koncert dievčenskej kapely z Tercho-
vej, besedu s úspešným fotografom. Samozrejme budú aj
joga a spievanky. Detailné informácie o našich podujatiach
nájdete naďalej na Facebooku alebo na našich stránkach
www.slovaci.at.

SOVA

V marci pozývame napríklad na divadelný výlet do Bratislavy na slovenský muzikál *Oliver!*, na jarný jazykový tábor v Steiermarku so super indoor vybavením a športovými možnosťami pre deti. V apríli to bude tvorivý workshop na modrotlač alebo divadelný výlet do Bratislavy na *Tisícdeväťsto* a v spolku na kúznické popoludnie s Mr. Bubble. Pevnou súčasťou programu sú naše hodiny slovenčiny a babyclub.

Detaily o budúcich programoch Slovenského školského spolku SOVA – Prehľad našich aktuálnych podujatí – nájdete aj na našej web-stránke. Zmena programu vyhradená.

České centrum Vídeň:

Z Herrengasse do Kreuzherrengasse

Kontaktní údaje:

Kreuzherrengasse 1, 1040 Wien

(vchod Gußhausstraße 10)

Mobil: +43 660 78 28 615

E-mail: ccwien@czechcentres.cz

wien.czechcentres.cz

Facebook, Instagram: TschechischesZentrumWien

Oficiální otevření pro veřejnost bude oznámeno.

O veškerých programových změnách informuje České centrum Vídeň na svém webu a Facebooku a Instagramu.

PROGRAM:

do 23. 03. Skupinová výstava: *naked came the stranger*

Na výstavě jsou k vidění díla české umělkyně Elišky Konečné a rakouských umělců Iny Ebenberger, Sarah Fripon, Ludwiga Kittingera a Paula Spendiera.

MAUVE, Wielandgasse 16, 1100 Wien

Výstava je pro veřejnost přístupná v otevírací době Galerie MAUVE, pátek 15:00-19:00, nebo po domluvě v office@mauve-vienna.com.

Slovenský inštitút Viedeň

Wipplingerstraße 24-26, A-1010 Wien

Tel.: +43 1 318 905 5291

si.vienna@mzv.sk, www.mzv.sk/sivieden

www.fb.com/SlowakischesInstitutInWien

PROGRAM:

do 29. 03. Výstava: Martin Lettrich „1 + 1 = ako sa práve hodí“

Výstava bola koncipovaná s rozsahom a výberom diel tak, aby v krátkom prehľade predstavila umenie Martina Lettricha z posledného obdobia – vystavené budú komorné plastiky, objekty a asambláže.

ZÚ SR:

Voľby prezidenta Slovenskej republiky

Prvé kolo volieb prezidenta SR sa uskutoční v sobotu 23. marca 2024. Prípadné druhé kolo volieb sa bude konať v sobotu 6. apríla 2024. Vo voľbách prezidenta je možné hlasovať výlučne vo volebnej miestnosti na území Slovenskej republiky. Hlasovanie zo zahraničia nie je možné.

Info: www.mzv.sk.

Výluka vlakov medzi Bratislavou a Marcheggom (4. 3. – 14. 12. 2024)

Rekonštrukcia železničnej trate medzi Devínskou Novou Vsou a Marcheggom zastaví aj premávku linky R20.

Pre komplexnú rekonštrukciu a elektrifikáciu železničnej trate medzi Devínskou Novou Vsou a Marcheggom bude od 4. marca 2024 dlhodobá (predpoklad do 14. decembra tohto roka) prerušená premávka medzištátnych vlakov REX medzi Bratislavou a Marcheggom, ktoré medzi Hlavnou stanicou a Devínskou Novou Vsou premávajú ako linka R20 v rámci IDS BK. Vlaky linky R20 počas výluky nebudú premávať.

Medzi Devínskou Novou Vsou a Marcheggom nebude počas výluky zabezpečená žiadna náhradná doprava. Najrýchlejšie spojenie bude na bicykli cez Cyklomost slobody (cca 7 km).

Medzi bratislavskou Hlavnou stanicou a Marcheggom bude iba v minimálnom rozsahu zabezpečená náhradná autobusová doprava (5 párov spojov v pracovných dňoch, 4 páry vo voľných dňoch) s cestovným časom 40 minút. Kapacita náhradnej autobusovej dopravy bude obmedzená, preto sa odporúča využívať ju iba na cestovanie do/z Marcheggu a okolia.

Odchody náhradného autobusu:

- z Hlavnej stanice smer Marchegg: 6:15, 8:15, 14:15*, 16:15, 18:15;

- z Marcheggu smer Bratislava hlavná stanica: 7:05, 9:05, 15:05*, 17:05, 19:05;

*) premáva iba v pondelok – piatok, nejde 1. 4., 1. 5., 9. 5., 20. 5., 30. 5., 15. 8. a 1. 11. 2024.

Na cestovanie medzi Bratislavou a Viedňou bude možné počas výluky využiť vlaky REX premávajúce zo stanice Bratislava-Petržalka cez Kittsee, ktoré sú kapacitne posilnené. Medzi Hlavnou stanicou a stanicou Petržalka bude možné obojsmerne cestovať MHD linkami 93 a N93, pričom cestujúcim v autobusoch týchto liniek postačí platný medzištátny vlakový lístok (do/z Rakúska).

Upozorňujeme, že v dňoch 2.-22. marca 2024 budú medzi stanicami Bratislava-Petržalka a Parndorf niektoré vlaky REX nahradené náhradnou autobusovou dopravou. Podrobnosti o náhradnej autobusovej doprave na stránke ZSSK.

Opis projektu rekonštrukcie trate

V rámci tohto projektu pôjde o komplexnú rekonštrukciu jednokolejnej železničnej trate od štátnej hranice s Rakúskom po vjazdovú výhybku do stanice Devínska Nová Ves v dĺžke 2,381 km a jej elektrifikáciu. Ide o najstaršiu železničnú trať na Slovensku z polovice 19. storočia, po ktorej začali v roku 1848 premávať prvé vlaky medzi Viedňou a Bratislavou. Keďže tento úsek nie je v súčasnosti elektrifikovaný, vlaky medzi Viedňou a Bratislavou cez Marchegg sú ťahané dieselovými lokomotívami. Po ukončení projektu bude možné na trať nasadiť elektrické vlaky a zároveň sa vďaka zvýšeniu rýchlosti skráti cestovný čas, v budúcnosti by mohla byť jazdná doba vlakov medzi Viedňou a Bratislavou okolo 40 minút (v súčasnosti 69 minút). Zrekonštruovaný úsek nadviaže na zrekonštruovanú a elektrifikovanú dvojkoľajnú trať na rakúskej strane, ktorá má byť dokončená v budúcom roku. Rekonštrukcia je plánovaná na rýchlosť 120 km/h, na rakúskej strane je trať zrekonštruovaná

až na rychlost do 200 km/h. Do budoucnosti sa aj na slovenskej strane pripravuje zdvojkolajnenie trate od štátnej hranice a súčasne rekonštrukcia ŽST Devínska Nová Ves, pre tento projekt je však v súčasnosti ešte len ukončené zisťovacie konanie v rámci posudzovania vplyvov na životné prostredie.

Počas komplexnej rekonštrukcie trate príde okrem vybudovania nového koľajového spodku a zvršku aj k rekonštrukcii piatich mostov medzi štátnou hranicou a ŽST Devínska Nová Ves tak, aby vyhovovali rýchlosti vlakov 120 km/h. Z toho jeden most ponad cestnú komunikáciu medzi Mlynskou ulicou a Devínskym Jazerom bude nahradený úplne novým mostom a najdlhší, približne 200-metrový most ponad inundačné územie Moravy, poľnú cestu a cyklotrasu dostane novú klenbovú nosnú konštrukciu, pričom architektonický vzhľad mosta zostane zachovaný. Trať bude elektrifikovaná striedavou napäťovou sústavou 25 kV, 50 Hz. Podrobné informácie k projektu je možné nájsť na stránke ŽSR.

Verejnú súťaž na rekonštrukciu a elektrifikáciu trate vyhralo združenie firiem PORR Bratislava a PORR Praha s cenou 10,9 mil. € bez DPH. Stavenisko bolo zhotoviteľovi odovzdané 1. marca 2024 a lehota na vykonanie diela je do 300 dní od tohto dátumu.

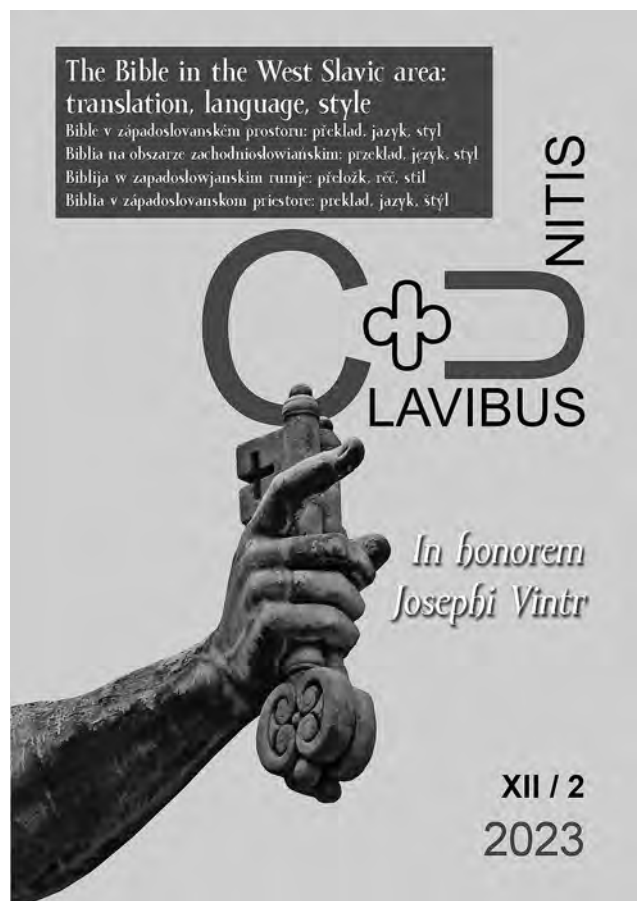
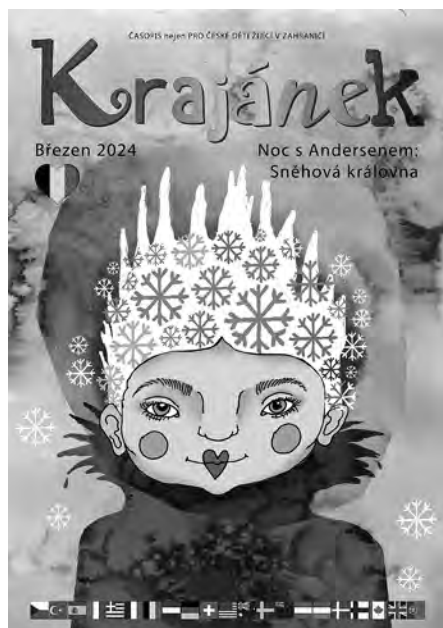
Info: <https://imhd.sk/ba/doc/sk/23164/V%C3%BD-luka-vlakov-medzi-Bratislavou-a-Marcheggom>.

Časopis *Krajánek*

Vyšlo nové číslo časopisu *Krajánek*. Časopis *Krajánek* je mesačník určený zejména multilingvním dětem věkové kategorie 5-12 let žijícím v zahraničí. Časopis je primárně přizpůsobený specifikům multilingvních dětí, které jsou vystaveny češtině v omezené míře v rámci českých komunit či smíšených rodin v zahraničí. Časopis vydává spolek *Krajánek ve světě*, z. s., a dobrovolnický se na jeho tvorbě podílejí krajané z jednadvaceti zemí po celém světě.

Časopis je po jednoduché registraci zdarma ke stažení zde: <https://www.krajaneckvesvete.cz/ctenarska-sekce/>.

Všechna čísla jsou k prolistování (bez registrace) zde: <https://www.krajaneckvesvete.cz/flipbook-archiv/>.

Časopis *Clavibus unitis*

Koncem loňského roku vyšlo nové číslo kulturněhistorické revue *Clavibus unitis* (ročník 12, 2023, č. 2), které je celé věnováno bibli, biblickému jazyku a biblickému stylu v západoslovanské oblasti. Číslo je dedikováno Univ.-Prof. Dr. Josefu Vintrovi u příležitosti jeho 85. narozenin. GRA-TULUJEME!

Toto číslo je stejně jako všechny předcházející ročníky volně k dispozici online:

- https://www.acecs.cz/media/cu_2023_12_02.pdf (celek)
 - https://www.acecs.cz/index.php?f_idx=4&f_cu=cu_2023_12 (jednotlivé články)
- Odkaz na „biblické“ číslo z r. 2022:
- https://www.acecs.cz/media/cu_2022_11_02.pdf
- Odkaz na „biblické“ číslo z r. 2021:
- https://www.acecs.cz/media/cu_2021_10_02.pdf
- Odkaz na „biblické“ číslo z r. 2020:
- https://www.acecs.cz/media/cu_2020_09_02.pdf

Strana zelených si zvolila nové vedení

Strana zelených má na další dva roky kompletní vedení, prvním místopředsedou se stal předseda Mladých zelených Tomáš Mígl, který původně kandidoval na spolupředsedu strany. Post spolupředsedy obhájil Michal Berg, ve vedení strany pokračuje spolu s Magdalenou Davis. Ta neměla protikandidátku, oznámila však, že kandiduje naposledy.

Druhou místopředsedkyní se stala dosavadní členka předsednictva Anna Junková, posty ve vedoucím pětičlenném orgánu znovu získali také Vít Masare a Matěj Poma-

hač. Nově se do předsednictva dostala odbornice na lidská práva a mezinárodní organizace a kandidátka do červnových eurovoleb Gabriela Svárovská.

Stanislav Příbýl se oficiálně ujal úřadu litoměřického biskupa

Při slavnostní bohoslužbě, kterou si nenechaly ujít stovky lidí, přijal Stanislav Příbýl biskupské svěcení a ujal se tak úřadu biskupa litoměřického. Ti, kteří se do katedrály sv. Štěpána nedostali, mohli obřad sledovat na velkoplošné televizi před katedrálou a v kostele Všech svatých na Mírovém náměstí.

Dvaapadesátiletý Příbýl je v současné době nejmladším sídelním biskupem v ČR. Biskup doufá, že dlouhé funkční období, které má díky svému nízkému věku před sebou, bude výhodou. „Je to otázka času. Přijde zase někdo mladší,“ podotkl. Upozornil, že je sice v současné době nejmladší, ale například plzeňský biskup byl v době svého nástupu mladší než on.

Dálniční známka patrně znovu podraží

Cena české dálniční známky by se měla znovu zvednout od ledna příštího roku. Růst by měla podle vývoje inflace. V pořadu *Týden v politice* České televize to řekl ministr dopravy Martin Kupka (ODS). Přesnou částku, o kterou se známka zdraží, zveřejní ve druhé polovině příštího roku. Cena se změnila naposledy 1. března. U ročního kupónu vzrostla z 1 500 na 2 300 korun.

„Jde o to, abychom podobně jako v Rakousku zakomponovali do budoucí ceny také inflaci. Je to obvyklý postup a osvědčil se, místo toho, aby se pokaždé zasahovalo do ceny. [...] Mělo by to být znovu od ledna 2025 (zdražení),“ uvedl Kupka. Přesný výpočet chce ministr zveřejnit ve druhé polovině letošního roku podle vývoje inflace.

Bezpečnostní konference Globsec v Praze

Letošní 19. ročník mezinárodní bezpečnostní konference Globsec bude místo Bratislavy v Praze, záštitu nad ní převzal český prezident Petr Pavel. ČTK o tom informovala nevládní organizace Globsec, která konferenci pořádá. Dříve o tom napsal také web Seznam Zprávy. Organizace, jež v uplynulých měsících čelila kritice některých slovenských vládních politiků včetně premiéra Roberta Fica, označila změnu místa konání akce za výsledek dlouhodobé snahy o rozšíření svých aktivit napříč střední Evropou. V Praze bude konference na přelomu srpna a září.

Na Globsecu, který je obdobou Mnichovské bezpečnostní konference, pravidelně vystupovali přední evropští politici a účastnili se jí také představitelé Česka a Slovenska. Například loni na Globsecu s projevem vystoupil francouzský prezident Emmanuel Macron.

Globsec otevřel v uplynulých letech své kanceláře ve Vídni, Kyjevě, Bruselu a nadaci ve Washingtonu. Na Slovensku chce rozvíjet již dříve organizovanou konferenci Trať Summit. Organizace v minulosti upozorňovala, že Bratislavě chybí kongresové centrum; konferenci Globsec hostil v Bratislavě jeden z hotelů na nábřeží Dunaje, část programu byla také na lodi a ve velkém stanu.

Úřad evropského veřejného žalobce v Praze

Úřad evropského veřejného žalobce bude sídlit v nově zrekonstruované budově v pražském Justičním areálu Na Míčáncích. Kromě něj v objektu budou i některá administrativní oddělení Městského soudu v Praze a střediska Probační a mediační služby. Rekonstrukce si vyžádala náklady ve výši 268 milionů korun s DPH, řekl ČTK mluvčí pražského městského soudu Adam Wenig. Rekonstrukce, přístavba a nástavba začala v listopadu roku 2021 a trvala dva roky. Provedla ji firma Aubock. „Po celkové rekonstrukci má opravená budova, která je rovněž bezbariérová, kapacitu téměř dvě stě pracovních míst. Rekonstrukcí objektu bylo vybudováno téměř sto kanceláří o podlahové ploše 1 948 metrů čtverečních,“ uvedl Wenig.

Noví čeští velvyslanci v Bruselu

Česká diplomacie vystřídá během roku 2024 české velvyslance na dvou klíčových postech v Bruselu. Půjde o vedoucího Stálého zastoupení ČR při EU a vedoucího Stálé delegace ČR při NATO. „Na velvyslaneckém postu při EU bude Česko zastupovat Vladimír Bártl, velvyslancem na Stálé delegaci ČR při NATO se stane David Konecký,“ uvedl ministr zahraničních věcí Jan Lipavský (Piráti).

Vladimír Bártl v současnosti působí jako velvyslanec v Lucembursku. V minulosti reprezentoval českou diplomacii v Kanadě a Francii. Na velvyslanecký post při EU se přesune na konci letošního roku. Dosavadní vrchní ředitel sekce bezpečnostní a multilaterální David Konecký je kariérami diplomatem se zaměřením na evropské a euroatlantické záležitosti a bezpečnostní politiku. Na velvyslanecký post se přesune letos v létě.

EK potvrdila rozhodnutí české vlády o HHC

Evropská komise (EK) potvrdila rozhodnutí české vlády o zařazení psychoaktivních látek HHC, HHC-O a THCP na seznam zakázaných návykových látek. ČTK to sdělil mluvčí ministerstva zdravotnictví Ondřej Jakob. Zákaz jejich prodeje i držení bude podle rozhodnutí vlády platit ode dne následujícího po zveřejnění nařízení vlády ve sbírce zákonů.

Poprvé vláda jednala o zákazu látek, po jejichž požití v cukrovinkách skončilo v posledních měsících v nemocnici několik desítek dětí a mladistvých, loni v červenci. Takzvaná notifikace rozhodnutí EK je nutná kvůli zásahu do volného pohybu zboží po evropském trhu. Zákaz skončí 1. ledna 2025, kdy by už měla platit připravovaná novela zákona o návykových látkách, která látky označuje jako psychoaktivní a reguluje jejich prodej. Nyní ji projednává Poslanecká sněmovna, zatím ale není shoda na jejím konečném znění, aby mohla být schválena.

Klub priateľov a mecénov Slovenského národného divadla

Slovenské národné divadlo od marca zriaďuje Klub priateľov a mecénov Slovenského národného divadla. Pod heslom „Národ seba“, inšpirovaným príbehom vzniku pražského Národného divadla, ponúka budúcim mecénom niekoľko úrovní podpory, za ktoré darcovia získajú rôzne benefity.

Symbolicky k 104. narodeninám, ktoré prvá scéna oslavuje 1. marca, založilo SND nasledujúci vzor mnohých svetových a európskych divadiel a galérií Klub priateľov a mecénov Slovenského národného divadla. Priaznivcov divadelného umenia tak chce vyzvať na finančnú podporu divadla s odmenou vo forme rôznych benefítov.

Heslom „Národ sebe“ si SND zámerne prepožičalo ikonický odkaz od Národného divadla v Prahe. Pod týmto mottom sa český národ v 19. storočí cez verejné zbierky vyskladal na výstavbu Národného divadla.

„Legendárny príbeh českého národa, ktorý sa skladal na výstavbu »Zlatej kapličky«, je príkladom spoločenskej angažovanosti aktuálnym pre každú dobu. Súčasná občianska spoločnosť prostredníctvom tisícov crowdfundingových kampaní adresne podporuje tretí sektor, kultúru, ale aj jednotlivcov. Étos solidarity a spolupatričnosti je základným kameňom každej vyspelej spoločnosti,“ približuje myšlienku vzniku Klubu priateľov a mecénov SND riaditeľka komunikácie SND Barbora Šajgalíková.

Cieľom založenia mecenášskeho klubu je získať nových podporovateľov divadla a finančné prostriedky. Klub priateľov a mecénov SND ponúka podporovateľom niekoľko úrovní podpory v dvoch hlavných kategóriách „priateľ“ a „mecén“.

Priateľom sa môže stať darca už od príspevku vo výške 100 eur. Najvyšším stupňom mecenášstva je status Diamantový mecén SND, ktorý získa darca príspevku vo výške od desaťtisíc eur. Detaily úrovni priateľstva a mecenášstva, ako aj benefítov, ktoré za ne podporovatelia získajú, možno nájsť na webe SND.

„Veríme, že darcovstvo má tú zázračnú moc, že odmeňuje nielen prijímateľa, ale aj darcu samotného. Vďaka príspevkom priateľov a mecénov SND budeme schopní pracovať na rozvojových projektoch, viac hrať v školách, pozývať výnimočných hostí a vytvárať sprievodné programy, ktoré priblížia svet divadla rôznym skupinám publika vrátane tých marginalizovaných. Budeme inkluzívnejší a otvorenjší,“ hovorí generálny riaditeľ SND Matej Drlička.

„Veríme, že to bude nielen pre našich divákov, ale pre celú spoločnosť väčší zážitok. V neposlednom rade to bude investícia do budúcnosti našej krajiny. S umeleckými prostriedkami, ktorými ako divadlo disponujeme, vnímate ako svoju zásadnú úlohu byť oporou demokracie a silným hlasom najslabších. Snažíme sa umením zjemňovať a scitlivovať našu spoločnosť. Takto dnes čítame podstatu lásky k vlasti. Ako záväzok odovzdať viac, ako sme prijali,“ dodáva Drlička.

Vznik Klubu priateľov a mecénov SND sprevádza aj vizuálna kampaň s hlavným mottom Národ sebe. Jej tvárami sa stali ľudia, ktorí dlhodobo podporujú umenie a kultúru na Slovensku. Sú medzi nimi napríklad fotografka Milota Havráňková, občianska aktivistka Zuzana Wienk či Michal Liday, generálny riaditeľ Tatra banky.

„Nie sú to tváre divadla, ale tváre ľudí, ktorí majú radi divadlo, za čo im chceme vyjadriť vďaku. Či už nás podporujú pravidelnými nákupmi vstupeniek na naše predstavenia, stali sa našimi abonentkami, prispievajú na náš charitatívny projekt Divadlo pre všetky deti alebo sa teraz stanú členmi nového Klubu priateľov a mecénov SND, chceme, aby naši diváci vedeli, že si všímame a veľmi vážime ich podporu,“ hovorí riaditeľka komunikácie SND Barbora Šajgalíková.

Priateľom alebo mecénom SND sa môže stať ktokoľvek prostredníctvom platby na webe snd.sk alebo bankovým prevodom priamo na účet Slovenského národného divadla. Darca po prevode prostriedkov dostane potvrdenie o platbe a následne sa s ním skontaktuje zástupca SND.

Členstvo v Klube priateľov a mecénov SND vzniká podpisom darovacej zmluvy. V prípade záujmu o individuálny balíček podpory je potrebné obrátiť sa na mecenasskyklub@snd.sk. Členské balíčky majú platnosť 1 kalendárny rok od podpísania darcovskej zmluvy.

Výstavy v Moravské galerii Brno

Posledný únorový den byla otevřena nová výstava **Lexová & Smetana: Out of the Blue** v prostorách světlíku v Uměleckoprůmyslovém muzeu. Bližší informace viz str. 22. Vstupenka na výstavu zahrnuje i vstup do výstavy **Made by Fire**.

do 29. 3. 2024 Nejkrásnější české knihy roku 2022

Putovní výstava Nejkrásnějších českých knih za rok 2022 je v Knihovně Moravské galerie v Brně v Pražákově paláci k vidění do 29. března 2024. Můžete si zde prolistovat oceněné i nominované knihy, které jsou žánrově opravdu bohaté. Některé z vystavených knih lze zakoupit v galerijním obchodě v Pražákově paláci.

do 31. 3. 2024 Jakub Berdych Karpelis: Samosebou

Až do konce března najdete v Jurkovičově vile výstavu **Samosebou**, která představuje práci českého umělce a designéra Jakuba Berdycha Karpelise. Umělec se snaží skrze svou tvorbu vést dialog s architektem Dušanem Samojurkovičem a otevírat hranice materiálů, designu a umění s hravostí a ironií. Výstava zahrnuje šestadvacet děl, která jsou především sběratelskými předměty a představují výběr z umělcovy tvorby z posledních let.

Jurkovičova vila má v jarních měsících otevřeno od čtvrtku do neděle, vždy 10:00-12:00 a 12:30-18:00.

do 31. 3. 2024 15 let Muzea Josefa Hoffmanna / Žáitek ve virtuální realitě

V Brnici u Jihlavy najdete rodný dům moravsko-rakouského architekta a designéra, který od roku 2006 spravuje Moravská galerie společně s MAK Vienna (Museum of Applied Arts). Rodný dům se proměnil v Muzeum Josefa Hoffmanna, najdete zde zahradu, v letních měsících i kavárnu, stálou expozici **Posel krásy** a také výstavu **15 let**

MJH a Zážitek ve virtuální realitě. Tyto výstavy máte možnost navštívit pouze do konce března.

Dubnový a květnový program bude brzy zveřejněn, ale už teď vám můžeme (jako prvním) prozradit některá důležitá data!

18. 4. 2024 vernisáž výstavy *Dagmar Hochová: Retrospektiva*.

18. 5. 2024 Brněnská muzejní noc 2024.

23. 5. 2024 vernisáž výstavy v Jurkovičově vile.

30. 5. 2024 slavnostní otevření Místodržitelského paláce.

Frühjahrskurse und Kurse in den Semesterferien in der KVHS mit Mag. Iva Schach

Porträt – Akt – Figur in Schwarz-Weiß

Veranstalter: Die Kunst VHS

10. 4. 2024 – 29. 5. 2024, 15:30-17:30 Uhr

Kursleitung: Mag.a art. Iva Schach-Miechtner

Kursort: Die Kunst VHS in der alten WU, Augasse 2-6, 1090 Wien

Teilnehmer*innen: 8-10

Kosten: € 160,00

Niveau: Anfänger*in & Fortgeschrittene

Kurs-Nr. 10586080b

14 Unterrichtseinheiten

Von der Idee zum Bild

Veranstalter: Die Kunst VHS

10. 4. 2024 – 29. 5. 2024, 13:30-15:30 Uhr

Kursleitung: Mag.a art. Iva Schach-Miechtner

Kursort: Die Kunst VHS in der alten WU, Augasse 2-6, 1090 Wien

Teilnehmer*innen: 8-10

Kosten: € 118,00

Niveau: Anfänger*in & Fortgeschrittene

Kurs-Nr. 10586083b

14 Unterrichtseinheiten

Porträtzeichnen und -malen mit Modell

Veranstalter: Die Kunst VHS

11. 4. 2024 – 6. 6. 2024, 15:30-17:30 Uhr

Kursleitung: Mag.a art. Iva Schach-Miechtner

Kursort: Die Kunst VHS in der alten WU, Augasse 2-6, 1090 Wien

Teilnehmer*innen: 8-10

Kosten: € 148,00

Niveau: Anfänger*in & Fortgeschrittene

Kurs-Nr. 10586081b

14 Unterrichtseinheiten

Von der Federzeichnung zum Aquarell Teil 2

Veranstalter: Die Kunst VHS

11. 4. 2024 – 6. 6. 2024, 13:30-15:30 Uhr

Kursleitung: Mag.a art. Iva Schach-Miechtner

Kursort: Die Kunst VHS in der alten WU, Augasse 2-6, 1090 Wien

Teilnehmer*innen: 8-10

Kosten: € 118,00

Niveau: Anfänger*in & Fortgeschrittene

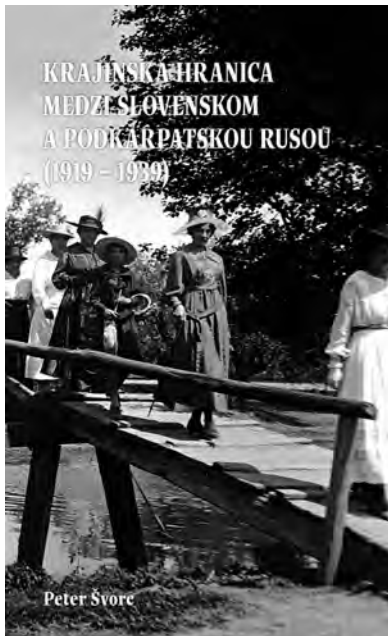
Kurs-Nr. 10586082b

14 Unterrichtseinheiten

Z NOVÝCH KNIH

Peter Švorc: *Krajinská hranica medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou (1919-1939)*

2. vydanie, Bratislava: Združenie inteligencie Rusínov Slovenska, 2024, 440 strán, ISBN 978-80-973455-4-9.

O knihe: Kniha *Krajinská hranica medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou (1919-1939)* sa pokúša načrtnúť zložitosti procesu hľadania slovenského a rusínskeho etnického priestoru v období medzi dvoma vojnami. Ide o náročnú úlohu, komplikovanú aj tým, že v uvedenom období – a rovnako aj neskôr – sa obyvateľstvo označované ako Rusíni, Rusnáci, Malorusi, Karpatorusi začalo samo ešte len vysporadúvať so základnou otázkou každého národa či každej etnickej skupiny. Touto otázkou bola otázka etnickej príslušnosti. V ich prípade s otázkou, či uvedení obyvatelia sú Rusíni – teda, či sú osobitným, samostatným národom, alebo či sú súčasťou ukrajinského (maloruského) národa.

Stanoviť hranicu medzi Slováckmi a Rusínmi / Ukrajincami sa pokúšali nielen politici, ale predovšetkým bádatelia – jazykovedci, etnografi, historici. Napísali o tom obšiahle práce a my s odstupom času môžeme konštatovať, že i napriek odchýlkam, ktoré sa objavovali medzi rôznymi bádatelmi, bola táto úloha pomerne úspešne riešená, aspoň čo sa týkalo ich historicko-jazykových či historicko-etnografických analýz. Zložitejšie to bolo s uvádzaním získaných poznatkov do vtedajšej reality – politickej, a teda aj mocenskej, ale aj do reality každodenného života jednotlivých ľudí žijúcich na severovýchodnom Slovensku v prvej polovici 20. storočia, do reality, ktorá sa líšila od skutočnosti predchádzajúcich desaťročí a storočí, ktoré bádatelia skúmali a analyzovali. Ich pomerne jednoznačné výsledky etnografického, jazykového i konfesijného rozmeru skomplikovalo aktuálne národné povedomie obyvateľstva jednotlivých dedín a celých oblastí severovýchodného Slovenska, neraz a rozchádzajúce so zistenými a vo vedeckej práci sformulovanými názormi.

Stanoviť hranicu medzi Slováckmi a Rusínmi / Ukrajincami sa pokúšali nielen politici, ale predovšetkým bádatelia – jazykovedci, etnografi, historici. Napísali o tom obšiahle práce a my s odstupom času môžeme konštatovať, že i napriek odchýlkam, ktoré sa objavovali medzi rôznymi bádatelmi, bola táto úloha pomerne úspešne riešená, aspoň čo sa týkalo ich historicko-jazykových či historicko-etnografických analýz. Zložitejšie to bolo s uvádzaním získaných poznatkov do vtedajšej reality – politickej, a teda aj mocenskej, ale aj do reality každodenného života jednotlivých ľudí žijúcich na severovýchodnom Slovensku v prvej polovici 20. storočia, do reality, ktorá sa líšila od skutočnosti predchádzajúcich desaťročí a storočí, ktoré bádatelia skúmali a analyzovali. Ich pomerne jednoznačné výsledky etnografického, jazykového i konfesijného rozmeru skomplikovalo aktuálne národné povedomie obyvateľstva jednotlivých dedín a celých oblastí severovýchodného Slovenska, neraz a rozchádzajúce so zistenými a vo vedeckej práci sformulovanými názormi.

Objednávky:

https://www.megaknihy.sk/historia/4389750-krajinska-hranica-medzi-slovenskom-a-podkarpatskou-rusou-1919-1939-2-vydanie.html?utm_i=RfIdjRTZUc2TkRNNE-9UYzFNRFF6T0RrM05UQT0= a <https://www.martinus.sk/2782275-krajinska-hranica-medzi-slovenskom-a-podkarpatskou-rusou/kniha>

Kontakt: Prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., peter.svorc@unipo.sk, Inštitút histórie, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Ul. 17. novembra 1, 080 01 Prešov

Mit freundlicher Unterstützung von

 **Bundesministerium
Bildung, Wissenschaft
und Forschung**

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

 Institut für Slawistik

**universität
wien**

**Pedagogická
fakulta**
Faculty
of Education

**Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích**
University of South Bohemia
in České Budějovice

univie: summer school for Czech-Austrian Language Tandem:

Sommerkolleg České Budějovice 2024

Projektpartnerin für österreichische Studierende:

Dr. phil. Naděžda Salmhoferová

Institut für Slawistik der Universität Wien
Philologisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät
Spitalgasse 2 – 4, Hof 3 1090 Wien
E-mail: nadezda.salmhoferova@univie.ac.at

Projektpartnerin für tschechische Studierende:

Mgr. Jana Kusová, Ph.D.

Institut für Germanistik der Pädagogischen Fakultät
Südböhmische Universität České Budějovice
Jeronýmova 10, 371 15 České Budějovice
E-mail: kusova@pf.jcu.cz

Termin: 8. 7. – 27. 7. 2024

Info:

<https://www.pf.jcu.cz/structure/departments/knj/sommerkolleg/>

4 ECTS – tschechische Studierende
5 ECTS – österreichische Studierende

TeilnehmerInnen

- 18 tschechische Studierende
- 12 österreichische Studierende

Unterrichts- und Vorlesungsräume

- Gebäude der Pädagogischen Fakultät

Verpflegung

- Das Verpflegungsgeld wird ausbezahlt
- Kochmöglichkeiten
- Cafés und Restaurants in der Nähe

Unterkunft sehr zentral, gemischte Wohngemeinschaften

SPRACHUNTERRICHT – TSCHECHISCH und DEUTSCH

Während des kommunikativ orientierten Unterrichts werden progressive und motivierende Methoden verwendet, die sich für Sommerkollegs insbesondere anbieten – Unterricht in kleinen Gruppen, Tandemunterricht, Projektarbeit usw.

Tschechischkurse (dem aktuellen Niveau der TN angepasst)

- mäßig Fortgeschrittene (A1-A2)
- Fortgeschrittene (B1 bis B2)

Deutschkurse (dem aktuellen Niveau der TN angepasst)

- Fortgeschrittene (B2)
- weit Fortgeschrittene (C1)

FACHPROGRAMM

1. Wahlseminare

- *Tschechische und österreichische Literatur des 20. Jahrhunderts*
- *Gemeinsames Erbe: Kulinarik in Böhmen, Mähren und Wien*
- *František jele do Třeboně/Franz fuhr nach Wittingau. Zur Übersetzung, Etymologie und lexikalischen Produktivität der deutschen und tschechischen Personen- und Ortsnamen*

2. Lesungen (Änderungen vorbehalten)

- Karin Peschka
- Michael Stavarič
- Radka Denemarková

3. Exkursionen

- Tagesexkursionen: Zvíkov und Písek, Jindřichův Hradec
- Nachmittagsexkursionen: Český Krumlov, České Budějovice, Hluboká nad Vltavou

Quelle: Dezidot,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poho%C5%99%C3%AD_na_%C5%A0umav%C4%9B_kostel.jpg

ANMELDUNG

Österreichische Studierende

elektronisch bei Dr. phil. Naděžda Salmhoferová

E-mail: nadezda.salmhoferova@univie.ac.at

Anmeldeschluss: 20. 5. 2024 (Änderungen vorbehalten)

- **Anmeldeformular und weitere Unterlagen** für das Sommerkolleg Budweis – bei Dr. phil. Naděžda Salmhoferová erhältlich
- **aktuelle Inskriptionsbestätigung**

Tschechische Studierende

per Post bei Mgr. Jana Kusová, Ph.D.

Katedra germanistiky PF JU
Jeronýmova 10
371 15 České Budějovice

Anmeldeschluss: 30. 4. 2024

Für Unterlagen siehe

<http://www.pf.jcu.cz/sommerkolleg>

- Formular (als Download vorhanden, URL siehe oben)
- strukturierter Lebenslauf (Deutsch)
- Motivationsbrief (Deutsch)
- Von der Studienabteilung bestätigte aktuelle Übersicht über die bisherigen Studienergebnisse
- Von der Studienabteilung bestätigte aktuelle Studienbescheinigung
- Nachweis über die Deutschkenntnisse – z. B. über international anerkannte Sprachzeugnisse, universitäre Studiengänge bzw. im Ausland absolviertes Studium; gilt nicht für Germanistik-Studierende

Katarína Kucbelová, Die Haube (Čepiec)

(deutsch von Eva Profousová)

Lesung und Gespräch mit der Autorin

(in deutscher und slowakischer Sprache,
Dolmetsch: Jaroslav Stahl)

Moderation: Adam Bžoch

Dienstag, 23. April 2024, 18:30 Uhr pünktlich
Institut für Slawistik der Universität Wien, Seminarraum 5
A-1090 Wien, Spitalgasse 2-4, Hof 3
Eintritt frei – keine Anmeldung erforderlich

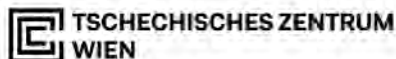

Katarína Kucbelová © Peter Balcar

Zwei Jahre lang reist die Erzählerin in das abgelegene Bergdorf Šumiac in der Mittelslowakei, um von einer alten Frau zu lernen, wie man eine Haube näht. Die Haube (čepiec), ist ein wichtiger Teil der traditionellen Frauenkleidung in der Region. Das Buch von Katarína Kucbelová reflektiert einfühlsam die Begegnung zweier Frauen unterschiedlicher Generationen und ihrer Lebenserfahrungen. In einer fesselnden Kombination aus literarischer Reportage und lyrischer Prosa deckt *Die Haube* die unromantische Beziehung zwischen Vergangenheit und Gegenwart, zwischen persönlicher Identität und ethnisch-kulturellen Stereotypen sowie das komplizierte Verhältnis zwischen der Bevölkerungsmehrheit und der Roma-Minderheit auf.

Botschaft der Tschechischen Republik in Wien / Velvyslanectví České republiky ve Vídni
Penzinger Straße 11-13
A-1140 Wien
Tel.: +43-1-899 58 111

Velvyslanectvo Slovenskej republiky vo Viedni
Armbrustergasse 24
A-1190 Wien
Tel.: +43 13189055200
+43 13189055212-213

Nová adresa od 1. března 2024:

Kreuzherrengasse 1, 1040 Wien
(vchod Gußhausstraße 10)

Mobil: +43 660 78 28 615

wien.czechcentres.cz

E-mail:
ccwien@czechcentres.cz

Facebook, Instagram:
TschechischesZentrumWien

**SLOVENSKÝ
INŠTITÚT
SLOWAKISCHES
INSTITUT IN WIEN**

Wipplingerstrasse 24-26, 1010 Wien

Po – Štv 10:00-12:00, 13:00-17:00

Pia 10:00-12:00, 13:00-15:00

tel./fax: +43-676-780 5353

www.mzv.sk/sivieden

si.vienna@mzv.sk

<https://www.facebook.com/SlowakischesInstitutInWien>

Archiv časopisu **Kulturní klub** online (pdf)

S radostí Vám oznamujeme, že se nám po dlouhé době podařilo splnit přání čtenářů i redakce mít možnost listovat a číst si online ve všech vydaných číslech časopisu *Kulturní klub*, a to ve formátu pdf.

Neváhejte a navštivte naši webovou stránku www.kulturklub.at – Archiv časopis, nebo přímo www.kulturklub.at/archivcasopis.html.

Projekt byl umožněn díky finanční podpoře rakouského Spolkového kancléřství. V roce 2020 bylo v rámci programu pro podporu menšin u rakouského Spolkového kancléřství možné podat žádost o subvenci na digitalizaci. Tuto příležitost jsme využili a podali návrh projektu, který uspěl a Kulturní klub obdržel na digitalizaci finanční prostředky.

Věříme, že Vás archiv zaujme a že se stanete jeho pravidelnými návštěvníky a uživateli.

redakce Kulturního klubu

ST. KARL

Kreuzherrengasse 1, 1040 Wien

Heilige Messe

Montag bis Freitag 18:00 Uhr

Samstag Vorabendmesse 18:00 Uhr

Sonntage 8:00, 10:00 und 19:00 Uhr;

sonst an kirchlich gebotenen Feiertagen um 8:00 und 10:00 Uhr

Rosenkranz täglich um 17:30 Uhr

in der Kapelle

Beichtgelegenheit eine halbe Stunde vor Beginn der Messen und nach Vereinbarung

Svatá zpověď také v českém jazyce!

Die Kirche ist geöffnet:

Mo-Fr 7:30-19:00,

Sa 8:30-19:00, So 9:00-19:00

Kanzleistunden: Mo-Fr 8:30-11:30

Tel.: 504 61 87, Fax: DW 13

E-Mail: st.karl.wien@aon.at

Haus- und Krankenbesuche und Beichte mit Kommunionempfang nach Vereinbarung mit der Pfarrkanzlei

SOVA SLOVENSKÝ ŠKOLSKÝ SPOLOK

wien-cz-sk.at/sk/kalendar-akci
sova@slovaci.at

RAKÚSKO-SLOVENSKÝ KULTÚRNY SPOLOK

Sekretariát: út 9:00-10:30, čt 18:00-19:30

Marktgasse 3-7/3/R01, 1090 Wien

U4 – Friedensbrücke, električky: 33, 5, D

(zastávka Franz-Josefs-Bahnhof)

tel. +43-1-596 13 15, fax +43-1-595 57 99

rsks@slovaci.at, www.slovaci.at

Otevřeno vždy od 15. března do 31. října

BIERGARTEN · RESTAURANT

Schweizerhaus

Familie Karl Kolařík

seit 1920

1020 Wien, Prater 116, Tel. 728 01 52

POKYNY PRO ČTENÁŘE

Přihlášky k členství/odběru časopisu zasílejte na adresu:
Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku
Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
Mohsgasse 30/9
A-1030 Wien

tel./fax/záznamník (od 10:00): ++43-1-79 88 454

e-mail: info@kulturklub.at, www.kulturklub.at

Nemáme placenou sekretářku, a proto prosíme o pochopení, pokud se nedovoláte. Namluvte svá přání na záznamník, určitě se ozveme. Srdečně děkujeme všem novým odběratelům časopisu a věříme, že jsou s ním spokojeni. Zároveň prosíme o Vaše ohlasy, přání, návrhy a kritiky.

Vážení členové v Rakousku, příspěvek na rok 2024 činí **38,- €** (členský příspěvek 19 € + předplatné 19 €).

Členství zahrnuje: zasílání časopisu, možnost inzerce na homepage Klubu, možnost inzerce s 20 % slevou v časopise *Kulturní klub* aj.

Vážení čtenáři v Rakousku, abo-příspěvek na rok 2024 činí **40,- €**. Prosíme, uveďte na složenke zkratku ABO.

Bankovní spojení: Bank Austria

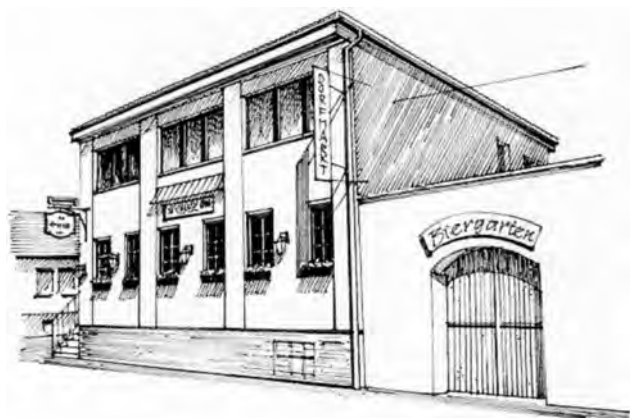
IBAN: AT 03 1200000 683035901

SWIFT: BKAUATWW

POKYNY A CENÍK PRO INZERENTY

(platí od 1. 1. 2023, viz též: www.kulturklub.at)

e-mail: inzerce@kulturklub.at

BÖHMISCHER HOF

Restaurace
privátní pokoje

Laaerstr. 55
 2111 HARMANNSDORF-RÜCKERSDORF

So-St 10:30-22:00 hod.
 Čt 10:30-14:00 hod.

Tel. 06 991 991 1111
www.hroch.at

KULTURNÍ KLUB

Informační časopis Čechů a Slováků v Rakousku
Informationszeitschrift der Tschechen
und Slowaken in Österreich
 Mohsgasse 30/9, 1030 Wien
 mobil (od 10:00): 0043-0-664-97 33 764
 fax: 0043-1-79 88 454
 e-mail: info@kulturklub.at
www.kulturklub.at

Koniasch Latin Press s. r. o.

Na Hubálce 7
 CZ-169 00 Praha 6
 tel.: +420-603 256 618
koniasch@gmail.com
www.koniasch.cz

STAROŽITNÍK: FIEDLER V.

Restauruje / nakupuje / prodává. Zájem o nákup českých malířů. Zprostředkování bude honorované. V. Fiedler, Vídeň 7, Siebensterng. 20. Tel. 523 35 81, mobil 0664/3566676.

Restaurace BÖHMERWALD

Česká kuchyně a speciality.
 Oslavy pro malé i větší skupiny
 v romantickém prostředí
 české a slovenské restaurace.

Na Vaše objednávky se těší rodina Stuchlíková,
 1040 Wien, Argentinierstr. 66 / Wiedner Gürtel 20,
 tel./fax: 505 72 34, e-mail: boehmerwald@aon.at,
www.restaurant-boehmerwald.at
 otevřeno: po – ne 11:00-23:00 hod.

Česky a slovensky mluvící lékaři ve Vídni

Dr. Jirina BODNAR

FA für Haut u. Geschlechtskrankheiten

Privat u. kleine Kassen (BVAEB, SVS, KFA), Kassaordinationszeiten:
Mo & Do 14:00-18:30

Di 9:00-13:00, Fr 9:00-11:00

ohne Voranmeldung, Privatpatienten

Hotline: +43-676-6297213

Josefstädter Strasse 3/5, A-1080 Wien

MUDr. Vít DOLEŽAL

zubní lékař (všechny pokladny)

Kegelgasse 14 / Top 12 (vchod

ze Seidlgasse 12), 1030 Wien

tel. 713 72 66

MUDr. Eva DRSATA

oční lékařka (všechny pokladny)

Favoritenstr. 8/2, 1040 Wien,

po, st – odpoledne; út, čt – dopoledne

termín po dohodě na tel. 587 54 27

MR MUDr. Vladislav LIPTÁK

internista – sportovní lékař

Innere Medizin – Sportmedizin

gerichtlich beeid. Sachverständiger

DiplomSPORTARTZT, všechny pokladny

Zelinkagasse 12, 1010 Wien-City

po, út, st 14:00-16:00, čt 9:00-11:00

tel. 533 58 34, fax 533 58 34 16

Prof. MUDr. Radek HART, Ph.D., FRCS, MHA

Orthopädie und Traumatologie

Klinik Floridsdorf – Akademisches

Lehrkrankenhaus der Universität

Wien

Ambulanzzeiten: Freitag 9 bis 12 Uhr

1210 Wien, Brünner Straße 68

Tel.: +43 1 277 00-3900

+420 734 783 435

radekhart23@gmail.com

Masaryk-Universität Brunn

Klinik für Unfallchirurgie,

Unfallkrankenhaus Brunn

Žerotín-Platz 617

601 77 Brno

Ověřené překlady dokumentů aj.

Mag. Pavlína LÖSSL

Allgemein beeidete und gerichtlich

zertifizierte Dolmetscherin für

die tschechische Sprache,

Sprachtrainerin für Tschechisch,

Slowakisch, Deutsch

Dieselgasse 5/2

A-1100 Wien

office@pavlina.at

www.pavlina.at

tel. 0699/19544077

Mag. Lenka KOVARIK

A-1210 Wien, Felix-Slavik-Str. 3/1/10

mobil: 0699/11807581

lenkakovarik@outlook.com

http://www.deutsch-tschechisch.at

Univ.-Lektor Dr. Dietmar KOLLER

Weidengasse 2, 2333 Leopoldsdorf/

Wien

Tel.: +43 (0) 676 37 62 117

dietmar.koller@univie.ac.at

www.tschechisch-slowakisch.com

ŠKOLSKÝ SPOLEK KOMENSKÝ SCHULVEREIN KOMENSKÝ

Sebastianplatz 3, 1030 Wien

Tel. +43-1-7133188-01

Mateřská škola

Ředitelka: **Sabina Eimer**

Sebastianplatz 3, 1030 Wien

Tel.: +43-1-7133188-10

Bilingvní obecná škola

Ředitelka: **Mgr. Dipl. Päd. Marcela Kaplan**

Sebastianplatz 3, 1030 Wien

Tel.: +43-1-713 31 88-20

Bilingvní reálné gymnázium

Ředitelka: **Mag. Helena Huber**

Schützengasse 31, 1030 Wien

Tel.: +43-1-713 31 88-60

www.komensky.at

DUCHOVNÍ SPRÁVA KRAJANŮ

P. Mgr. Ing. Václav SLÁDEK

Tel.: 0670 404 22 91, E-mail:

vaclav.sladek@katholischekirche.at

Kancelář:

Salvatorgasse 12, A-1010 Wien

T: +431 533 95 94 DW 214 F: 9214

M: +43 (0) 670 404 2291

buero.tschechischegemeinde@

katholischekirche.at

www.erzdioezese-wien.at/pages/

inst/14425183

Facebook: Farnost Vídeň

Kostel Nejsvětějšího Vykupitele

Rennweg 63, 1030 Wien

Mše svatá v českém jazyce
každou neděli v 10:00.

Chrám Panny Marie Na Nábřeží

Salvatorgasse 12, Wien 1

Mše svatá v českém jazyce
každou sobotu a středu v 18:30
a každý první pátek v měsíci v 18:30.

Římskokatolická

Katedrála sv. Štěpána

Wiener St. Stephansdom

svatá zpověď pondělí 16–18, úterý

15–17, středa 13–14 hod.

Kostel Panny Márie Snežnej

1030 Wien, Jaquingasse 12

Svatá omša s kázňou v slovenskom jazyku každú
nedelu a v zasvätený sviatok o 18 hodine.

K. M. Hofbauer Klub

Česko-slovenské společenství věřících
při chrámu Maria am Gestade ve Vídni
Seitzergasse 5, 4. patro vlevo, A-1010 Wien

http://k-m-hofbauer-klub.webnode.at/

Tel.: 0043 699 192 528 87

reneseliga@gmail.com

Kaple sv. Stanislava, Kurentgasse 2, Wien 1
mše svatá každý první pátek v měsíci v 18:00

ST. KARL

Kreuzherren-

gasse 1

1040 Wien

**Die Kirche ist ge-
öffnet:**

Mo-Fr 7:30-19:00

Sa 8:30-19:00

So 9:00-19:00

Kanzleistunden:

Mo-Fr 8:30-11:30

Tel.: 504 61 87

Fax: DW 13

E-Mail:

st.karl.wien@aon.at

Österreichische Post AG
PZ 09Z038029 P
Kulturklub der Tschechen und Slowaken in Österreich
Mohsgasse 30/9
1030 Wien

Nezapomeňte nahlásit
případnou změnu adresy!

